T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

DEFTERDÂR-ZÂDE AHMED CEMÂLÎ'NİN METÂLİ'-İ CEMÂLÎ VE ŞEHR-ENGÎZ-İ İSTANBUL ADLI ESERLERİ (İNCELEME-METİN)

Aysun EREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Emine YENİTERZİ
Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ

Bu çalışma Selçuk Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü tarafından 12103001 numaralı Yüksek Lisans Tez Projesi olarak desteklenmiştir.

Konya-2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Aysun EREN
	Numarası	094201011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Eski Türk Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ
	Tezin Adı: **Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin Metâli-i Cemâlî ve Şehrengîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)**	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ***Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin Metâli-i Cemâlî ve Şehrengîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)*** başlıklı bu çalışma 26/06/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	**Danışman ve Üyeler**	**İmza**
Prof. Dr. Emine YENİTERZİ	Danışman	
Prof. Dr. Ahmet SEVGİ	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM	Üye	
Doç. Dr. Mehmet KIRBIYIK	Yedek Üye	

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı: Aysun EREN

Numarası: 094201011005

Ana Bilim / Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı/ Eski Türk Edebiyatı

Programı: Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐

Tezin Adı: **Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin Metâli-i Cemâlî ve Şehrengîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)**

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Aysun EREN

Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu/ KONYA
Tel: 0 332 223 2446 Fax: 0 332 241 05 24
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Türk edebiyatının tarihî serüvenine bakıldığında yazılı edebiyatımızın ve bilhassa şiirimizin tekâmül ettiği dönem, hiç şüphesiz, Osmanlı Devleti dönemidir. *Ortak bir dünyayı/dünya görüşünü müşterek malzeme ve muhtevayla en güzel ifade etme yarışı*nda olan bu dönem şairleri, üsluplarındaki yetkinlik ve/veya söyleyişlerindeki yenilikle başarılarını çoğu zaman divanlarıyla ve unutulmayan şiirleriyle taçlandırarak edebiyatımızın mimarisini yükseltmişlerdir. Pek çok nazım şekliyle birçok nazım türüne örnek olarak verilen *manzumeler* ve pek çok alana dair kaleme alınan *mensur eserler* büyük bir edebî miras olarak bugünümüze bahşedilmiştir.

Sayısız şair ile gelişen ve sayısız şair yetiştiren klasik Türk şiirinin sağlam temeller üzerinde yükseldiği dönem on altıncı asırdır. Bu asırda şiire iltifat artmış ve şiirin alanı genişlemiştir. On altıncı asır divan şairlerinden Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi de "***Metâli'-i Cemâlî", "Şehr-engîz-i İstanbul" ve "Şehr-engîz-i Siroz"*** adlı eserleriyle şiir alanında kendine has tarzını ortaya koymuş ve kültür tarihimizdeki yerini almıştır.

Bu çalışmada, Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin matlalarından oluşan ***Metâli'-i Cemâlî*** adlı ve şairin İstanbul'a dair kaleme aldığı ***Şehr-engîz-i İstanbul*** isimli eserleri, edisyon kritik yöntemiyle transkribe edilmiş, incelenmiş/değerlendirilmiş ve mezkur yapıtlar doğrultusunda, derinliği, en az tarihi kadar muhkem bir edebiyatın içinde, şairin yeri belirlenmiştir.

Dünya yaratılalı beri, gök kubbe altında söylenmemiş söz kalmamıştır elbette, lakin ne bitmek tükenmez bir hazinedir ki *söz*; köhnemek ve yitmek bir kenara, her dolandığı dilin ucunda gâh yücelere yükselmiş gâh enginlerde gezinmiş ve kendisine giydirilen her yeni ifade ile gökkuşağı kadar rengin bir ömrün sabahlarında yeniden tazelenmiştir. İşte bu veçhile dünyadan kadim fakat dünyadan daha taze ve rengin olan *söz*ün, kadrinin bilindiği ve kıymetinin biçildiği bu ilim dergâhında, aynı söz kubbesini paylaştığım değerli hocalarım **Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM**'e ve **Öğr. Gör. Dr. Nurgül SUCU**'ya hayatımın pek çok döneminde hiç eksik etmedikleri iyi niyetleri, samimi yardımları ve güler yüzleri için bilhassa teşekkür etmek isterim.

"Çalışmak ya da çalışmamak, işte bütün mesele bu!" şeklinde özetlenebilecek ömrünün en önemli demlerini benimle paylaşan ve ömrümün en mühim dönüm noktalarına hem şahit hem rehber olan hocam ve manevi ablam **Yrd. Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU**'na sevgilerimi ve şükranlarımı sunmayı yürekten bir borç bilirim.

Sözün kemal bulduğu bir çağın tahayyül hudutlarını yeryüzüne indirerek kanlı canlı örnekler ile edebiyatımızın en nadide manzaralarına kapı açtıran, anlatan ancak anlatmakla birlikte anlamanın zevkinde olan ve çoğu vakit yanında ferah bulduğum kıymetli hocam **Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ**'a, yardımlarından ve katkılarından ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İlmin bir derya olduğunu ve bu deryanın, tüm nimetlerini ve kıymetlerini kıyılarda değil koynundaki derinliklerde sakladığını öğrettiği gün, gözlerimde ilim meşalesini yakan ve bu meşaleyi elime verdikten sonra da üzerimden desteğini hiç esirgemeyen saygıya ve sevgiye değer hocam **Prof. Dr. Ahmet SEVGİ**'ye özverisi ile ufuk açan yardımları için teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunmak isterim.

"Tam 30 yıl... Saatim işlemiş ben durmuşum;
Gök yüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum"

bercestesine nispet tam 30 yıl; saatler misali hiç durmadan işlemek ve gök kubbeye hoş sedalar bahşetmek... Öğrendiği, öğrettiği, hizmet ettiği, emek verdiği, binlerce öğrenci mezun ettiği, onlarca ilim insanı yetiştirdiği Selçuk Üniversitesi'nde, O gittikten sonra O'ndan nişan bir akis olmak... Hiç değilse tüm benliğiyle, kokusu ve rengiyle sindiği koridorlarda O'na dair bir yankı bulmak... Bulmak ama illa ki O'ndan olmak... İşte O'ndan ve O'nunla olma lutfunu ebeden yaşayamasam da Selçuk Üniversitesi'nde danışmanlığını yürüttüğü son öğrencisi olma şerefini bana bağışlayan; çalışmamın en başından, basım aşamasına kadar yardımını, desteğini, teşvikini esirgemeyen; ahlaklı ve ilkeli olma özelliklerini, ilmî ahlakına ve bilimsel üslubuna da yansıtarak örnek bir kişilik sergileyen çok kıymetli hocam **Prof. Dr. Emine YENİTERZİ**'ye yüreğimin ve zihnimin sınırlarını zorlayan sevgi, saygı ve bağlılıkla nihayetsiz minnetlerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yine çalışmam esnasında manevi desteklerini her daim üzerimde hissettiğim aileme, arkadaşlarıma, öğrencilerime ve hassaten **Özge Dilara EREN**'e, **Sefer ÇELİK**'e, **Buket BOSTANCI**'ya kalbî teşekkürlerimi sunuyor ve ilim yoluna heves etmiş biri olarak sözlerime şu mısralarla son verip yolumu aynı mısralarla açıyorum:

Âlimin taş yasdanup toprak döşenmekdür işi
Bâliş-i râhatda dâyim câhil ü nâdân yatur

06.06.2012
Aysun EREN

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Aysun EREN
Numarası:	094201011005
Ana Bilim / Bilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı/ Eski Türk Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ
Tezin Adı:	**Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin Metâli-i Cemâlî ve Şehrengîz-i İstanbul Adlı Eserleri (İnceleme-Metin)**

ÖZET

Türk edebiyatının bilinen en uzun soluklu dönemi addedilen Klasik Türk Edebiyatı, kültürel yapının en gerçek mimarlarından olarak Türk şiir tarihine sayısız şair bağışlamıştır. Zira altı asırlık bir mazinin en edebî hasılatı; nezaket, kifayet ve türlü maharetlerle donatılmış bu şairlerin sesi ve elbette bu sesin nişaneleri olan şiirleridir.

Edebiyat tarihimize matlalardan mürettep bir eser ve iki şehr-engîz bağışlayarak önemli katkılarda bulunan şairlerden Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin üslubundaki orijinaliteyi, söyleyişindeki samimiyeti, hayal dünyasındaki zenginliği, ifadelerindeki gerçekçiliği ve dolayısıyla şiire getirdiği yenilikleri ortaya koymak bu çalışmanın edebiyat tarihimize ve kültürümüze olan katkısı bakımından mühimdir. Dolayısıyla bu çalışmada 16. asır şairlerinden Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Metâli-i Cemâlî ve Şehrengîz-i İstanbul adlı eserlerinin çeviri yazılı metni ortaya konmuş, metinler üzerine inceleme çalışması yapılmış, mevcut eserler ve bilgiler ışığında şairin edebiyat tarihimizdeki yeri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cemâlî, matla, şehrengîz.

Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu/ KONYA
Tel: 0 332 223 2446 Fax: 0 332 241 05 24
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı: Aysun EREN	
	Numarası: 094201011005	
	Ana Bilim / Bilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı/ Eski Türk Edebiyatı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
	Tez Danışmanı Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ	
	Tezin İngilizce Adı: **Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi's Metâli-i Cemâlî and Şehrengîz-i İstanbul (Analysis- Text)**	

SUMMARY

Classic Turkish Litetature, regarded as the most long-termed period of Turkish Literature, granted umpteen number of poets to Turkish poetry being the most real architects of cultural structure. The most literal remittance of six-century pasta are the voices of these poets decorated with courtesy, adequacy and various masteries and for sure, poems as the signs of these voices.

This study is significant in terms of its contributions to our literature history and culture by propounding originality, sincerity in utterance, lushness in dream world, reality in expressions and accordingly novelties in style of Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî who made many contributions donating two şehr-engîz and matla regarded works. Hence, translated written text of Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî's Metâli-i Cemâlî ve Şehr-engîz-i İstanbul, one of 16th century poets, was presented, analyses were carried out on the texts and the place of the poet in our literature were determined in light of available works and information.

Key Words: Cemâlî, matla, şehrengîz.

Alaaddin Keykubat Kampüsü Selçuklu/ KONYA
Tel: 0 332 223 2446 Fax: 0 332 241 05 24
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/

KISALTMALAR

A.	: Metâli-i Cemâlî, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Agah Sırrı Levend Bölümü Nüshası
a.	: Arapça
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
b.i.	: Birleşik isim
b.s.	: Birleşik sıfat
C.	: Cilt
c.	: çoğulu
D.	: Doğum tarihi
DT	: Doktora Tezi
f.	: Farsça
H.	: Hicrî
Hz.	: Hazret-i
Hzl.	: Hazırlayan
i.	: İsim
K.	: Şehr-engîz-i İstanbul, İstanbul Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi Hafız Ahmed Bölümü Nüshası
M.	: Metâli-i Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul Ankara Milli Kütüphane Nüshası
mec.	:Mecaz olarak
Mi.	: Miladi
Mt.	: Matla Numarası
Nu.	: Numara
Ö.	: Ölüm tarihi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SÜ	: Selçuk Üniversitesi
ş.	: İstanbul Şehr-engîzi'nin tenkitli metindeki beyit numarası

T.	: Metâli-i Cemâlî, Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü Talat Kitaplığı Nüshası
TDE	: Türk Dili ve Edebiyatı
TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ü.	: Metâli-i Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası
Yay.	: Yayınları
YLT	: Yüksek Lisans Tezi
zf.	: zarf

TRANKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā	ش	ş
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ص	ṣ
ء	’	ض	ḍ, ż
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẕ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü, ū
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ى	y, ı, i, ī, ā
س	s		

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatında *söz*e verilen kıymetin esas delili, sayısız şair ile nâsirin varlığı ile yine bir o kadar eserin varlığıdır. Geleneğin mektebinde yetişmekle birlikte, her biri kendine has edebî bir teveccüh gösteren bu şair ve nâsirler, söz hamuruna verdikleri şekil ve renklerdeki çeşitlilikle yalnız kendi ebediyetlerine hizmet etmemiş, ayrıca günümüz edebiyatındaki söz formlarına ve sözün uçsuz bucaksız ufuklarına yön vermişlerdir.

Sözcüklerden müteşekkil kavram harcını, ses ve şekil malzemesiyle harmanlayarak anlam binaları yükseltmek işi olan şairlik, vücuda getirilen eserin hususiyet, hasiyet ve hitabet kalitesi ölçüsünde kıymetlidir. Düşündüğünü, herkesin bildiği kelimelerle ancak herkesin kuramadığı ifadelerle söyleme mecburiyeti bulunan şair, şairlik yoluna şayet henüz azmetmişse veyahut kendisine ait bir şiir tekniği geliştirmemişse, ya hazırda bulunan edebî tür ve şekilleri kullanarak hünerleri ölçüsünde yapıtını ortaya koyacaktır ya da beğendiği/benimsediği bir şairi örnek alarak taklit çerçevesinde veya usta-çırak ilişkisi içerisinde kendisini yetiştirecektir. Bu gelenekten beslenen şairlerden biri olarak Cemâlî de, beslendiği geleneğe, kendisine özgü tarzı ve eserleriyle farklı bir renk katarak katkıda bulunmuştur.

Çalışmamızın bu bölümünde kıymetli kaynaklarla desteklenen ve zengin malzemelerle teçhiz edilen klasik Türk şiiri geleneğinde, Cemâlî'nin **Metâli'-i Cemâlî** ve **Şehr-engîz-i İstanbul** isimli eserleri üzerinden, bir nazım şekli olarak ***matla***dan ve bir nazım türü olarak ***şehr-engîz***den söz etmeyi gerekli buluyoruz. Öte yandan bu bölümde, klasik Türk şiiri tarihinde **Cemâlî** mahlasını kullanan şairler hakkında bilgi sunmanın da yararlı olacağını düşünüyoruz.

1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA MATLA‘

Arapça **ṭulū‘** (طلوع) kelimesinden türeyen **maṭla‘** (مطلع), ***güneşin veya bir diğer yıldızın doğması*** anlamına yahut ***güneşin veya yıldızların doğduğu yer*** manasında kullanılırken (Âsım 1887: 345; Sâmî 1899:1364; Devellioğlu 2008:586) tasavvûfî açıdan, ***Kur'ân'ı ezbere okuyan bir ermiş kimseye Allah'ın tecelli etmesi*** durumunu karşılar (Devellioğlu 2008:586).

Edebî bir terim olarak matla, ***kasîde veya gazelin kafiyeli (musarra) olan ilk beyti*** (Sâmî 1899:1364, Nâcî 1889:158; Dilçin 1995:105) yahut ***umumiyetle her manzumenin ilk beyti*** (Tâhirü'l-Mevlevî 1973:95; Nâcî 1889:159) şeklinde tanımlanmaktadır.

Görüldüğü üzere matla; daha ziyade ***gazel veya kasidenin kafiyeli ilk beyti*** olarak tarif edilmiştir.

Matlaların bağımsız olarak divanların sonunda bulunduğu da vakidir. Kıt‘a, nazm, rubâ'î, tuyug, müfredât, mesâri' gibi nazım şekilleri ile birlikte mürettep divanların son bölümünde bulunan bu matlaları (Keskin 2009: 144), şairler, ya bilhassa söylemişlerdir yahut manzumelerinden artan parçaları zayi etmemek adına divanlarına dâhil etmişlerdir.

Klasik Türk şiiri tarihinde, yalnızca matlalardan oluşan beyitlerle eser tertip etmek -şimdiki bilgilerimize göre- sık karşılaşılan bir durum değildir. Ancak bugün, elimizde beş örneği bulunan bu tarz, şiir geleneğimiz içerisinde özel bir yere sahiptir. Müellifleriyle birlikte aşağıda adı verilen eserler, pek çok bakımdan incelenmeye değerdir:

1. **Cemâlî** (ö. 1583)	: **Metâli‘-i Cemâlî**
2. **Hâşimî** (ö. 1627)[1]	: **Metâli‘-i Hâşimî**
3. **Himmet-zâde Abdî Efendi** (1640-1720)	[2]: **Metâli‘-i Himmet-zâde Abdî Efendi**
4. **Subhî-zâde Feyzullâh Efendi** (18. yy)[3]	: **Metâli‘-i Subhî-zâde Feyzullâh Efendi**
5. **Kâbilî** (ö. 1634)	: **Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş‘âr** (16.yy)
6. **Peşteli Hisâlî** (ö. 1652)	: **Metâliü‘n-Nezâir**
7. **Peşteli Hisâlî** (ö. 1652)	: **Letâifu'l-Hayâl**

---

[1] Hâşimî, üç yüzü aşkın matla beyitinde, atasözlerine, deyimlere ve halk söyleyişine bolca yer vermiş; akıcı, sade bir dil kullanmıştır. Hâşimî'nin ölüm tarihi 1627'dir. Hâşimî'nin hayatı ve tarih manzumeleri için bk.: Ayşe Bulan, *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni,* Selçuk Üniversitesi SBE Yayımlanmamış YLT, Konya 1993, s. 154.

[2] Himmet-zâde Abdî Efendi'nin hayatı, eserleri ve Dîvân-ı Nu‘ûtu hakkında bk.: Abdulmecit İslamoğlu, *Himmet-zâde Abdullah (Abdî) Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu‘ûtu,* Ankara Üni. SBE, Yayımlanmamış YLT, Ankara 2003. Bu çalışmada şairin matlalarının bulunduğuna dair bir açıklama yapılmamıştır.

[3] Subhî-zâde Feyzî hakkında bk.: Mehmet Arslan, *Subhî-zâde Feyzî, Hamse*, Sivas 1999.

1. Metâli‘-i Cemâlî, Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin kendi söylediği matlalardan oluşan ve kafiye sırasına göre tertip edilen eseridir. Konu hakkında tafsilatlı bilgi çalışmamızın ilgili yerlerinde sunulmuştur.

2. Hâşimî'nin Metâli‘-i Hâşimî adlı eseri ise, Cemâlî'yi örnek alan şairin kendi matlalarından oluşmuştur. Eserin elimizde bulunan tek nüshasında 325 beyit bulunmaktadır. Metâli‘-i Hâşimî, Metâli‘-i Cemâlî'nin M. nüshasının devamında 100b ile 104a yaprakları arasında bulunmaktadır. Eser,

O mihrüñ ruḫları vaṣfında maṭla‘lar idüp inşā
Cemâlî manend yüz tutdum olup medḥ-ile gūyā

beyti ile başlayıp;

Semend-i nefsümi kör itmege ey gözlerüm nūrı
Saña bir alaca kesdürsem olmaz mı ...

beyti ile sonlandırılmıştır.

Müellif nüshası olmayan bu eserdeki matlalar kafiye harflerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

3. Himmet-zâde Abdî Efendi'nin matlalarının elimizde bulunan nüshası da Metâli‘-i Cemâlî'nin M. nüshasının devamında 104a ile 106b yaprakları arasında bulunmaktadır.

-Metâli‘-i Cemâlî'nin tam metnine ulaşamadığımız T nüshasında olduğu gibi- bu eser de mensur bir mukaddime ile başlamaktadır. Belagat ile ilgili görüşlerini naklettiği bu bölümde Abdî Efendi; Cemâlî'nin matlalarından, Cemâlî'nin kardeşi Kemâlî'den, Hâşimî'nin Cemâlî'nin peyrevi olduğundan ve bu kişilerin metâli‘ semtinde garip bir tarzları olduğundan söz etmiştir. Bu girişten sonra şair, matla beyitlerine Cemâlî'nin elimizde bulunmayan fakat T nüshasında var olan;

Meṭāli‘dür ḳulūb-ı nükte-sencān suḫan-pīrā
Cemālī oldı gūyā āfitāb-ı ‘ālem-i ma‘nā

beytini zikrederek başlamış ve eserine

Celālī cānibin terk it ne lāzım başuña ġavġa
Cemālī semtin oḫşa pek mülāyimdür saña zīrā

beyti ile devam etmiştir.

Himmet-zâde Abdî Efendi'ye atfedilen ve kafiye sırasına göre tertip edilen bu eser, 14 satırlık bir girişle birlikte 253 beyitten oluşmaktadır.

4. “Metâli‘-i Subhî-zâde Feyzullâh Efendi” adlı eser Metâli‘-i Cemâlî’nin M nüshasının devamında 107a ile 108b yaprakları arasında bulunmaktadır. Subhî-zâde Feyzullâh Efendi’nin matlaları da Cemâlî’nin (elimizde bulunmayan T nüshasında olduğu gibi) ve Himmet-zâde Abdî Efendi’nin metâlisi gibi mensur bir mukaddime ile başlar. Cenâb-ı Hakk’a hamd ve Hz. Peygamber’e salavattan sonra şair, bu matlaları kaleme almasındaki gayeyi izah etmiştir. İbrahim Paşa Hazretleri için tertip ettiği eserdeki matlaları şair, nükteli bir üslupla söylediğini bu bölümde ifade etmiştir.

18. Asır şairlerinden hamse sahibi Feyzullâh Efendi, mensur bölümünde eserinin 133 matladan oluştuğunu bildirerek beyitlerdeki bazı kelimelerin üzerine kırmızı mürekkepli kalemle koyduğu rakamları, o kelimenin kaç türlü anlama geldiğini belirtmek için kullandığını izah etmiştir.

11 satırlık mensur giriş ve 5 adet tazmin başlığı altında verilen 133 matla beyitten müteşekkil eser yukarıda tanıttığımız diğer eserler gibi alfabetik olarak tertip edilmiştir.

5. Peşteli Hisâlî’nin “Metâliü‘n-Nezâir” isimli eseri, yukarıda saydığımız dört eserden farklı olarak Hisâlî’nin başka şairlerin matlalarını bir araya getirmek yoluyla ortaya koyduğu derleme bir mecmuadır. Bu eserin doktora tezi olarak çalışılmış metnine ulaşamadığımız için, Hisâlî’nin divanı ile ilgili yapılan bir yayında bulunan ve bu esere dair olan bilgileri aynen aktarıyoruz:

Peştelî Hisâlî’nin matla beyitlerini bir araya toplayarak oluşturduğu eserde, besmele ile söze başlanır. Sırasıyla Allah’ın isimlerini, sıfatlarını içeren ve Hz. Muhammed hakkında beyitleri; ardından sevgilinin güzelliği, eziyeti, aşığa çektirdikleri, dünyanın faniliği ve dünyaya bağlanmanın gereksizliği gibi anlamları içeren beyitler sıralanır. Bu düzen adeta bir dîvânın tertibini hatırlatmaktadır. Mecmua’nın başındaki matlaların çoğu Türkçe olup yer yer Arapça ve Farsça beyitler de bulunmaktadır. Şairin divanı gibi bu da kendi el yazısıyla kaleme alınmıştır (Ercan 2008: XXV).

Görüldüğü üzere bu bilgi, eserdeki matlaların Hisâlî’ye mi yahut başka şairlere mi ait olduğu meselesini açıklamamaktadır. Bize göre, “Nazire Matlaları” gibi bir anlama gelen başlığı dolayısıyla bu mecmua, ya başka şairlerin matlalarının bir düzen içinde sıralanması ile oluşturulmuştur yahut Hisâlî’nin başka şairlerin matlalarına yazdığı nazirelerden meydana getirilmiştir. Ancak bu konu ile ilgili Sadettin Nüzhet Ergun’un *Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî’nin matlalarına Hisâlî ile Kâbilî’nin tertip ettiği mecmualarda da rastlanır.* şeklindeki ifadesi, Metâliü’n-nezâir’in başka şairlerin matlalarıyla oluşturulduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Eser üzerine üç adet ilmî çalışma yapılmıştır:

- Bilge Kaya*, Hisâlî Hayatı-Eserleri ve Metâliü'n-nezâir Adlı Eserinin Birinci Cildi (İnceleme-Metin),* Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2003.
- Bilge Kaya, "Nazîre Mecmûaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâiri", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bursa 2005, Yıl: 6, S. 8, s. 47-56.
- Abuzer Kalyon, *Peşteli Hisâlî, Metâli'ün-nezâ'ir (II Cilt), İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış DT, Ankara 2011.

6. Peşteli Hisâlî'nin bir başka metâli mecmuası da Letâifu'l-Hayâl'dir. Bu eser hakkındaki bilgiler de şöyledir:

Letâifu'l-Hayâl de Metâli'ün-nezâ'ir gibi matla beyitlerinin toparlandığı mecmuadır. Bir adet müsvedde, bir adet temiz nüsha olmak üzere, Süleymaniye Kütüphanesinde iki nüshası vardır (Ercan 2008: XXVI).

Bu bilgideki "toparlandığı mecmua" ifadesi de Metâli'ün-nezâ'ir'de olduğu gibi eserin içinde bulunan matlaların kime/kimlere ait olduğunu açıklamamaktadır.

7. Kâbilî'nin "Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr" başlığını taşıyan eseri ise edebiyatımızın estetik ve latif çehresine layık özgün bir eserdir. [4] Kâbilî'nin bu mecmuası, sevgilinin güzellik unsurları hakkında şiir söylemiş olan şairlerin matlalarından oluşmaktadır. 270 varaktan oluşan mecmuanın tanıtımı üzerine ilmî bir yayın yapılmıştır. Bu yayını yapan kişi aynı zamanda, eser üzerine bir de doktora çalışması hazırlamaktadır.[5]

---

[4] Sevgilinin güzelliklerini konu alan bir başka eser de Letâifu'l-Hayâl'dir. Bu eser XVIII. yüzyıl şairlerinden Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz'iye aittir. Hisâlî'nin mecmuasıyla aynı adı taşıyan bu eser, sevgilinin güzelliklerini anlatan şiirlerden oluşması yönüyle de Kâbilî'nin Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr'ını hatırlatmaktadır. Diğer yandan Ömer Faruk Akün, bunlardan başka sevgilinin beden güzelliği üzerindeki teşbih ve sıfatları sıralayan birtakım listeleri içeren başka şiir mecmualarının varlığından söz etmektedir (Akün 1994, 416). Bu örneklerden hareketle işaret edilen konu üzerine mecmua tertip etmenin bir gelenek haline geldiği tespiti yapılabilir (Gürbüz 2010:246). Ancak bu eserlerin matlalar ile oluşturulup oluşturulmadığı hakkında bir bilgimiz yoktur.

[5]"Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr" için bk.: Mehmet Gürbüz, "Şiir Semasının Yegâne Yıldızı; Güzeller Sultanı", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 Summer* 2010, s. 242-257).

2. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞEHR-ENGÎZ

Klasik Türk edebiyatında yerleşim yerlerini konu edinen bilâdiyeler, sâhil-nâmeler dışındaki diğer bir tür de Fars edebiyatındaki karşılığı "şehr-âşûb" olan şehr-engîzlerdir. Kelime manası "şehir karıştıran" olan şehr-engîz, edebî bakımdan "bir yerin tabii ve sosyal özelliklerinden bahseden bir nazım türü" (Devellioğlu 2008: 936) olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamda bir şehrin güzellikleri ve güzelleri için yazılan şehr-engîz türünün bilinen ilk örneklerini XVI. yüzyılın ilk yarısında Mesîhî ve Zâtî vermiştir (Tığlı, 2007:763).[6] Klasik Türk edebiyatında, sayısı elliye (?) ulaşan şehrengizler genel olarak, mesnevî nazım şekli ile yazılmış ve münâcât, na't, sebeb-i te'lif, esas konu ve duâ bölümlerinden meydana gelmişlerdir (Keskin, 2009: 330).

Bugün elimizde bulunan şehr-engîzler, pek çok araştırmacı tarafından tasnif edilmiş[7]; konu edildikleri yerler, müellifleri ve telif edildikleri yüzyıllara göre tasnif edilmiş ve tablo halinde sunulmuştur:[8]

Yer Adı	Müellifi	Şehr-engîz Adı	Telif Yüzyılı
Antakya	Siyâmî	Şehr-engîz-i Antakya	16. yy.
Belgrad	Hayretî	Şehr-engîz-i Belgrad[9]	16. yy.
Bursa	Lamiî Çelebi İshak Çelebi Mânî	Şehr-engîz-i Bursa[10] Şehr-engîz-i Bursa[11] Şehr-engîz-i Bursa[12]	1522 16. yy. 16. yy.

6 Türk edebiyatında şehr-engîzler ile ilgili muhtelif bilgi için bk. Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul 1954.; Metin Akkuş, "Şehrengiz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1998.

7 Bibliyografya, tasnif ve tahlil çalışmaları için bk. Fatih Tığlı, "Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall.* 2007; Mücahit Kaçar, "Divan Şiirinde 'Erkek Sevgili Tipi' ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,* İstanbul 2009.

8 Tablonun kaynağı için bk.: Fatih Tığlı, "Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall.* 2007; Neslihan Koç Keskin, "Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler, Şehr-engîz", *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Ankara 2009; Emine Yeniterzi (2011), "On Altıncı Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış", *Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa 2011, s. 17-52.

9 Eser hakkında bk. : Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Belgrad Şehr-engizi", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1973-1974, C. IV-V, s. 325-356.

10 Eser hakkında bk. M. Murat Yurtsever, *Lâmi'î Çelebi, Şehrengiz-i Bursa, İnceleme-Metin*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1984, 220 s.

11 Eser hakkında bk. Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri, "Bursa Şehrengizi", *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvan*, İstanbul 1989, s. 87-99.

	Âşık Çelebi Belîğ Nâzük Abdullah	Bursa Şehrengizi Şehr-engîz-i Cilve-Resâ ve Âyîne-i Hûbân-ı Bursa[13] Şehr-engîz-i Bursa	1541 1707 18. yy.
Edincik	Ravzî	Edincik Şehr-engîzi	16. yy.
Edirne	Mesîhî Zâtî Kerîmî Neşâtî	Şehr-engîz-i Der Medh-i Cüvânân Edirne[14] Şehr-engîz-i Edirne[15] Şehr-engîz-i Edirne[16] Şehr-engîz-i Edirne[17]	1512 1512 1544 17. yy.
Gelibolu	Vechî Âlî	Şehr-engîz-i Gelibolu Şehr-engîz Berây-ı Hûb-Rûyân-ı Gelibolu[18]	1551 16. yy.
İstanbul	Kâtib Taşlıcalı Yahyâ Fakîrî Sâfî Tab'î Cemâlî	Şehr-engîz (Galata) Şehr-engîz-i İstanbul[19] Şehr-engîz-i İstanbul[20] Şehr-engîz-i İstanbul[21] Şehr-engîz-i İstanbul[22] Şehr-engîz-i İstanbul Der Hûbân-ı Zenân[23]	1513 1522 1534 1537 16. yy. 1564

[12]Bu eser Agah Sırrı Levent'in sahip olduğu *Şehr-engîzler Mecmuası*nın içinde yer almaktadır. Mecmua, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Kitapları no: 322-339'da kayıtlıdır.

[13]Eser hakkında bk. Muammer Tekman, "Bursa Şehrengizleri (Lamiî Çelebi, İshak Çelebi, İsmail Beliğ)", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1985.

[14] Eser hakkında bk. Mine Mengi, "Edirne Şehrengizi", *Mesîhî Dîvânı*, Ankara 1995, s. 89-109.

[15]Eser hakkında bk. Ahmet Kırkkılıç, "Edirne Şehr-engîzleri (Kerîmî-Mesihî-Zâtî-Neşâtî)", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1979.

[16] Eser hakkında bk. Kırkkılıç a.g.e.

[17] Eser hakkında bk. Mahmut Kaplan, "Edirne Şehrengizi", *Neşatî Divanı*, İzmir 1996, s. 170-180.

[18] Eser hakkında bk. İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Gelibolu Şehrengizi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1996, S. 3, s. 157-176.

[19] Eser hakkında bk. Mehmed Çavuşoğlu, "Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahya Bey'in İstanbul Şehrengizi", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Ağustos 1969, C. XVII, s. 73-108.

[20] Eser hakkında bk. Kâşif Yılmaz, "Fakîrî Şehr-engîz-i Fakîrî ve Risâle-i Ta'rifât", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış DT Öncesi Çalışması, 1977.

[21] Eser hakkında bk. Michael Glünz, "Sāfīs Sahrangīz-Ein Persisches Matnawī Über die Schönen Berufsleute von Istanbul", *Asiatische Studien*,1986, vol. XL.

[22] Eser hakkında bk. M. İzzet [Deliçay], "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1936.

[23] Eser hakkında bk. Hamit Bilen Burmaoğlu, "Şehr-engiz-i İstanbul Cemalî", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1978, 32 s. (Bu çalışma yalnızca, Agah Sırrı Levend'te bulunan Şehr-engîzler Mecmuası'ndaki eksik nüsha üzerinden yapılmıştır. Biz, bu çalışmamızda eserin 4 nüshasının esas alarak tenkitli metni ortaya koyduk.)

	Azîzî Nüvîsî Fehîm-i Kadîm	Şehr-engîz-i İstanbul (Nigâr-nâme)[24] İstanbul Şehr-engîzi Şehr-engîz	16. yy. 16. yy. 17. yy.
Manisa	Ulvî Câmi'î (Manisalı)	Şehr-engîz-i Manisa[25] Manisa Şehr-engîzi	1566 16. yy.
Rize	Cefâyî	Şehr-engîz-i Rize[26]	-
Sinop	Beyânî	Şehr-engîz-i Sinop	16. yy.
Siroz	Cemâlî	Şehr-engîz-i Siroz[27]	1583
Üsküp	İshak Çelebi	Üsküp Şehr-engîzi	16. yy.
Vize	Behiştî	Vize Şehr-engîzi	16. yy.
Yenice	Usûlî Hayretî,	Şehr-engîz-i Yenice[28] Yenice Şehr-engîzi	16. yy. 16. yy.
Yenişehir	Bursalı Rahmî Vâhid Mahtûmî	Şehr-engîz-i Yenişehir Lâlezâr[29]	16. yy. 18. yy.

[24] Bu eser Agah Sırrı Levent'in sahip olduğu *Şehr-engîzler Mecmuası*nın içinde yer almaktadır. Mecmua, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Kitapları no: 322-339'da kayıtlıdır.

[25] Eser hakkında bk. Mustafa Tanrısever, "Şehrengiz-i Ulvi Çelebi (Manisa Şehrengizi)", Ankara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1972, 49 s.

[26] Bu eser Agah Sırrı Levent'in sahip olduğu *Şehr-engîzler Mecmuası*nın içinde yer almaktadır. Mecmua, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi Agâh Sırrı Levend Kitapları no: 322-339'da kayıtlıdır.

[27] Eser hakkında bk. Lokman Turan, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehrengîzi", *Osmanlı Araştırmaları The Journal Of Ottoman Studies,* Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi, S. XXXVII, s. 49-76, İstanbul 2011.

[28] Eser hakkında bk. Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Yenice Şehr-engizi", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. I-II, 1975-1976, s. 81-100.

[29] Eser hakkında bk. Bahattin Kahraman, "Lâlezâr Yenişehr-i Fenâr Şehrengizi", *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1995, s. 48-61, 774-819.

3. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA CEMÂLÎ MAHLASINI KULLANAN ŞAİRLER

Türk edebiyatının "bilinen en uzun soluklu dönemi" addedilen klasik Türk edebiyatı, kültürel yapının en gerçek mimarlarından olarak Türk şiir tarihine sayısız şair bağışlamıştır. Altı asırlık bir mazinin en edebî hasılatı; nezaket, kifayet ve türlü maharetlerle donatılmış bu şairlerin sesi ve elbette bu sesin nişaneleri olan şiirleridir.

Fikrî ve edebî şemailini devletin siyasi, askerî ve medeni ihtişamına paralel olarak şekillendiren Klasik Türk şiiri, 16. asırda, bir önceki yüzyılda attığı temeller üzerinde yükselerek kültür tarihinde, o zamana kadar ki, en üstün payesine ulaşmıştır. Bilhassa Fuzûlî, Zâtî, Bâkî gibi üstat şairlerin himmet ve hizmetleriyle kemale eren divan şiiri, daha nice erbap şair yetiştirerek uzun soluklu serüvenini yüzlerce yıl dillendirmiştir.

Geniş coğrafyalarda uzun devirler kateden bu şiire iltifat eden şairlerin sayısı her dönemde fazla olduğu için, bu şairler kimi zaman unutulmuşluğa yüz tutmuş kimi zaman da kendisiyle aynı mahlası kullanan başka şairlerle karıştırılarak eserlerinin başkalarına atfedilmesi sorunu ile karşılaşmışlardır. Dolayısıyla pek çok şair, "bir eser koyup, iyi bir nam bırakmak" fikriyle kaleme aldıkları eserlerinden olmuşlardır. İşte bu sebeple şairliğin ilk şartı olan ve şiirin mührü sayabileceğimiz "mahlas" konusunda, geleneğin en çok karşı çıktığı durum, aynı mahlasın birden fazla şair tarafından kullanılması durumudur (Kurtoğlu, 2006: 73). Ancak buna rağmen, uzun asırlar boyunca geniş bir coğrafyanın kucağında yükselen klasik Türk şiirinin şairleri, gâh birbirinden haberdar olmadan gâh ilham ve feyz aldıkları kişiyi taklit etme duygusundan kaynaklanan bir heves ile aynı mahlasları kullanmışlardır.

Mahlas ortaklığı nedeniyle araştırmacılar tarafından kimi zaman başkalarıyla karıştırılan ve eserlerinden bazısının diğer Cemâlîlere atfedilmesi durumuyla karşı karşıya kalan şairlerimizden biri de Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'dir. Zira Kemâlî mahlaslı kardeşiyle karıştırılan[30] Cemâlî, birtakım yanlış bilgiler dolayısıyla da eserlerini kaybetme tehlikesi yaşamıştır[31]. Nitekim Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin İstanbul Şehrengizi; Asaf Hâlet Çelebi tarafından, asıl adı Bâyezîd olan 15. yüzyıl şairlerinden Cemâlî'ye atfedilmiştir. Çelebi, aşağıda kaynağı verilen eserinin 16. yüzyıla ait bölümünde, Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin "Şehr-engîz-i İstanbul" adlı mesnevisinden 74 beyit ve iki matla örneği vermiş ve bu örneklerin başında şairin ölüm tarihi için H. 918/Mi. 1512 bilgisini vererek bu eserleri

[30] Riyâzî, Cemâlî'yi "Cemâlî ya Kemâlî" şeklinde tanıtır (Süleymaniye Kütüphanesi Nu: 3870, vr.34a). Haluk İpekten ise Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'yi, Şeyhî'nin yeğeni olan Bâyezîd Cemâlî ile karıştırmıştır (İpekten a.g.e).

[31] Haluk İpekten, Bâyezîd Cemâlî ile karıştırılan Şeyhoğlu Mustafa'nın Hurşid ü Ferâhşâd'ını Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye atfetmiştir (İpekten a. g.e.).

Bâyezîd Cemâlî adına kaydetmiştir.[32] Bununla birlikte yine Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye ait olan ve mecmualarda bulunan matla beyitleri de bazı araştırmacılar "Cemâlî" adı ile kaydedip hangi Cemâlî'ye ait olduğunu bildirmeyerek karışıklığa sebebiyet vermişlerdir.[33] Bu konuyla ilgili Bâyezîd Cemâlî'nin divanını neşreden İ. Çetin Derdiyok, şu malumatı vermektedir:

... ben de Mustafa Canpolat'ta bulunan, içerisinde daha çok 16. yüzyıl divan şairlerinin şiirleri bulunan bir şiir mecmûasında Cemâlî'nin olduğu belirtilen bir beyite rastladım fakat bu beyitin kesin olarak şairimiz Cemâlî'ye ait olup olmadığını bilemiyorum. Mecmû'ada ferd başlığıyla verilen bu beyit belki de mizaha ve hezle meraklı olan, hatta "Hece sırasına göre tertibedilmiş bir müfretler divanı olduğu" bildirilen Defterdâr-zâde Cemâlî'ye ait olabilir.

Bilmemişler 'ışka hoş dermân imiş mâ-i 'ineb
Ratb u yâbis söyler Eflâtûn ile Sokrat hep[34]

E. Kemâl Eyüboğlu, On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler adlı eserinde Cemâlî'ye ait olduğu bildirilen ve içerisinde atasözleri olduğu bildirilen beyitler yayımlıyor. Kaynak olarak da bibliyografyada "Süleymâniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü 550, Cemâlî, Şeyhoğlu Mustafa; Germiyanlı XIV" bilgisini veriyor. Aşağıda yer alan bu beyitlerin, Şeyhoğlu Mustafa'ya mı yoksa Şeyhî'nin yeğeni Cemâlî'ye mi ait olduğu konusunda kesin bir yargıya varabilmek için, Eyüboğlu'nun künyesini verdiği bu eserin incelenmesi gerektiğini düşünüyorum.

İlim Türk'dür dilüm Türk'dür bilüm Tat
Egerçi Tat diline vardürür yad[35]

Bâdeye virdüm gönül eşkim şerâbından geçüb
San toluya uğradım ey dîde bârandan kaçub[36]

Âfitâb-ı tal'atın herkiz zevâle irmesün
Mâh-i tâbansın Hudâ eksikliğin göstermesün[37]

---

[32]Bk.: Asaf Hâlet Çelebi, *Divan Şiirinde İstanbul (Antoloji)*, İstanbul 1953.

[33]Bk.: E. Kemal Eyüboğlu, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul 1973. ; Mine Mengi, *Divan Şiirinde Rindlik,* Ankara 1985.

[34]Bu beyit çalışmamızda yer alan, Metâli'-i Cemâlî'nin 60. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

[35]Bu beyit, Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin elimizde iki nüshası bulunan matlaları arasında yer almamaktadır. Bu yüzden aidiyeti tartışılabilir.

[36]Bu beyit çalışmamızda yer alan, Metâli'-i Cemâlî'nin 74. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

Kiminün kaşı gözi aklum aldı

Kiminün gamzesi bağrumı deldi[38]

Mine Mengi'nin "Divan Şiirinde Rindlik"adlı kitabında da içerisinde atasözleri bulunan ve Cemâlî'ye ait olduğu bildirilen üç beyit yer almaktadır. Bunlardan birincisi, yukardaki örnek beyitlerden ikincisi ile aynı olduğundan aşağıya sadece iki beyit alınmıştır:

Cür'ana bin cân virüp almakda cânım yatludur

Müft sirke rind-i dürd-âşâma baldan tatludur[39]

Dilâ dürd-i mey içün çekme kaygu

Bulanmayınca durulmaz beyüm su[40]

Cemâlî Dîvânı'nda bu beyitlerin bulunmaması, hatta Dîvânı'ndan anlaşıldığına göre Cemâlî'nin atasözlerini hiç kullanmaması, içerisinde atasözleri bulunan bu beyitlerin başka bir Cemâlî'ye, büyük bir olasılıkla Defterdâr-zâde Cemâlî'ye ait olduğunu düşündürüyor.

I. Cemâlî'ye Mal Edilen Bir Eser: Şehr-engîz-i İstanbul

Asaf Hâlet Çelebi'nin, İstanbul'u anlatan divan şiirlerini topladığı Divan Şiirinde İstanbul antolojisinin 16. yüzyıla ait bölümünde Tacizâde Cafer Çelebi ve Sirozlu Sadi'yle birlikte Cemâlî'nin de "Şehrengîz-i İstanbul" adlı mesnevi tarzında 74 beyitlik eseri ve iki ferdi yer almaktadır. (...) Eski ve yeni kaynaklarda şairimiz Cemâlî'nin İstanbul Şehrengîzi ile ilgili bir bilgiye daha önce tesadüf etmedim. Burada bir karışıklık olduğunu sanıyorum. Çünkü H. 991/ M. 1583 yılında vefat eden başka bir Cemâlî'nini daha doğrusu Ahmed Cemâlî'nin bir İstanbul Şehrengîzi vardır. Kanımca Asaf Hâlet Çelebi, şairimiz Cemâlî ile Şehrengîz-i İstanbul'un şairi Defterdârzâde Cemâlî olarak da bilinen Ahmed Cemâlî'yi karıştırmıştır.(...) Bu nedenle bu eserin Defterdârzâde Ahmed Cemâlî'nin olması daha büyük bir olasılıktır.[41]

Derdiyok, iyi bir gözlem ve mukayese ile Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'yi üzerinde çalıştığı şair Bâyezîd Cemâlî'den ayırmıştır. İşte -Derdiyok'un da değindiği gibi- daha başka karışıklıklara ve yanlışlıklara meydan vermemek için biz de klasik Türk şiirinde "Cemâlî" mahlaslı şairleri ve bu şairlerle ilgili önemli bilgileri aşağıdaki tabloda sunuyoruz:

---

[37]Bu beyit çalışmamızda yer alan, Metâli'-i Cemâlî'nin 670. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

[38] Bu beyit çalışmamızda yer alan, Şehr-engîz-i İstanbul'un 144. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

[39] Bu beyit çalışmamızda yer alan, Metâli'i Cemâlî'nin 164. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

[40] Bu beyit çalışmamızda yer alan, Metâli'i Cemâlî'nin 792. beyiti olarak metin kısmında bulunmaktadır ve Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'ye aittir.

[41] Bk.: İbrahim Çetin Derdiyok, *Cemâlî, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı,* Harvard University,USA 1994.

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA "CEMÂLÎ" MAHLASINI KULLANAN ŞAİRLER

1 ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Çelebi Cemal	II. Murat Devri şairlerinden(1404-1451)	-	-	Genç (1986:?),

2 ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
-Bâyezîd: Emir Süleymân'ın nedimi, şair Şeyhî'nin kızkardeşinin oğludur. (Şeyh-oğlu ile karıştırıldığı için Hurşîd-nâme bu şaire atfediliyor, ancak onun değil.)	XV. yüzyıl D.:1410/1412 Ö.: Fatih devri sonlarında veya II. Bâyezîd devri başlarında fevt olmuştur.	İhtilaflıdır: -Bursa, -Karaman -Germiyan (Esasında; Karaman'da doğmuş, Kütahya'da yetişmiş, Bursa'da bulunmuştur.)	-Dîvân, -Husrev ü Şîrîn (zeyl) -Gülşen-i Uşşâk (Hümâ vü Hümâyûn) -Miftâhü'l-Ferec -Der-beyân-ı Meşakkat-ı Sefer ü Zaruret ve Mülazemet -Yûsuf u Züleyhâ -Şehr-engîz-i İstanbul -İkinci Risâle, -Risâle-i Acibe	(Ayan 1977:II/38) (Canım 2000:121) (Derdiyok 1994:29) (İsen 1994:?) (Kayabaşı 1996: ?) (Kut 1993: 316) (Kutluk 1978: 89) (Mehmed Süreyya 1311:II/ 272) (Mehmed Tahir 1342:II/122), (Riyâzî Nu: 3871) (Şemseddin Sâmî1311: III/1833) (Timurtaş 1951: 3)

3	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Cemâlî-i Halvetî. Gerçek adı Mehmed, lakâbı Hamidüddin, mahlası Cemâlî'dir		Ö.: 1494/ 1496	Aksaray'da doğmuş, İstanbul'da bulunmuş, Tebük'te vefat etmiştir.	Mecmualarda çok sayıda şiiri bulunmaktadır. Bununla birlikte tasavvufî eserleri/risaleleri vardır: -Tefsîru Sûreti'l-Fâtihâ -Tefsîru Sûreti'd-Duhâ ile'n-Nas -Tefsîru Âyetü'l-Kürsî	Şeyh Cemâleddin Aksarayî'nin soyundandır. Halvetiyye tarikatının kurucusu ve bu tarikatın İstanbul'daki ilk temsilcisidir. Alim ve şair olan zat İstanbul'da bulunmuştur. Ayrıca mecmualarda bir divançe teşkil edecek kadar şiiri vardır. (Ergun 1927:III/984)

4	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Cemâlî		XV.-XVI. yüzyıl	Hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır.	Bazı şiir mecmualarında ilâhilerine rastlanan şairin kim olduğu bilinmiyor.	Bu zatın 1517'de vefat eden Cemâleddin İshak Karamânî olabileceği olasılığı üzerinde durulmakla birlikte şairin diğer Cemâlî'lerle karıştırılması ihtimali de büyüktür ve kaynaklarda hakkında verilen malumat, gerçeğe karar vermek için yeterli değildir. (Ergun 1927: 975)

5	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Zenbilli Ali Cemâlî Efendi (Cemâleddin-i Aksarâyî'nin neslindendir. Bu nesil "Cemâlî" ailesi olarak bilinir.)		II. Bâyezîd döneminde 1503'de şeyhülislam olmuş ve 24 yıl bu görevde bulunmuştur. 1525 yılında vefat etmiş ve Zeyrek'teki okulunun avlusuna defnedilmiştir.	Aksaray, Karaman ve İstanbul'da bulunmuştur.	Ali Cemâlî Efendi, ifade yeteneği çok gelişmiş, çok güzel yazı yazan bir yazar manzum ilmi eser yazacak kadar şiire vakıf bir şair idi. Bazı Arapça ve mensur fetva eserleri şunlardır: -Muhtârâtü-l fetvâ: Fıkha dair kitaplardan faydalanılarak yazılmış bir fetva mecmuasıdır. -Muhtasarü-l hidâye: -Adâbü-l evsiyâ: Ahlak ilmine dair II. Bayezid adına yazılmış eseridir. -Risâle fi-Hakkı'-devrân	Osmanlı Devleti'nde hukuk alanında nam salmış bir şeyhülislamdır. 1525 yılında vefat etmiş olup, Zeyrek'teki okulunun avlusunda gömülüdür. Faziletli, dürüst ve çalışkan bir devlet adamıdır. Birçok kitaplar yazmış ve İstanbul'da hayır eserleri bırakmıştır. (http://www.aksaray.gov.tr/default_B0.aspx?content=1223 Erişim tarihi: 04.05. 2012, 21:21.)

6	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Zenbilli-zâde Muhyiddin Mehmed Cemâlî Efendi (kadı)		XVI. yüzyıl Ö.: 1550/1560	-	-	(Tuman 2001: II/123), Mehmed Süreyya 1311: IV/345)

7	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Çelebi/Efendi (Cemâlî-i Diger, Kemâlî'nin Biraderi, Cemâlî ya Kemâli)		Ö.: 1583 Ö.H: 991 (İstinye Kabristanı'nda Medfundur.)	İstanbul İstinye	Metâli Letâif Şehr-engîz-i İstanbul Şehr-engîz-i Siroz Denâ'et-nâme Risâle-i Durûb-ı Emsâl (?)	**Gerekli izahat çalışmamızın II.BÖLÜM'ünde mevcuttur.** (Ergun 1927: III/976) (İsen 1994: 287) (Kayabaşı 1996: ?) (Kutluk 1978: 89) (Mehmed Süreyya 1311: II/85) (Mehmed Tahir 1342: II/122) (Riyâzî, Nu: 3871, vr. 34-35.) (Solmaz 2005: 120) (Sungurhan 1994: 22) (Şemseddin Sâmî 1311: III/1834)

8	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Cemâlî (Mutasavvıf şair)		XVI. yüzyıl	Bilgi yok	Manzum ve mensur eserleri yazma bir ciltte toplanmıştır (İÜ. Ktp. Ty. Nu. 1700). Bu yazmada kayıtlı <u>Türkçe Eserler</u>: Tevilât-i Besmele-i Şerîf, Risâle-i Durûb-i Emsâl[42], Gülşen-i İrfân (Mesnevî). <u>Farsça Eserler:</u> Kerâmetü'l-havâs, Matlau'l-ahbār, Şerh-i Bâ, Ahlâk, Fıtrat-nâme (Bu nüsha elimizde mevcuttur ve eser ile ilgili olarak hazırladığımız bir çalışma devam etmektedir.	(Ergun 1927: III/978)

[42] Risâle-i Durûb-i Emsâl adlı eserin bu Cemâlî'ye mi yoksa Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye mi ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Konu ile ilgili, Cemâlî'nin Eserleri bölümünde ayrıntılı bilgi verilmiştir.

9	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Cemâlî-i Uşşâkî, (Şeyh Seyyid Muhammed Cemaleddin Efendi- Savaklı Tekkesi şeyhi ve Cemâliyye Tarikati'nin kurucusu, mutasavvıf bir şair)		17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Ö.: 1750/1751	D.:Edirne Ö.:İstanbul	-Dîvân -Silsile-i Tarik-i Uşşâkî (Mesnevi)	(Özkırımlı 2004: I/273), (Mehmed Tahir 1342: I/54) (Mehmed Süreyya 1311: II/86) (Karaman 2002:?) (Erdem 1994: 79) (Ergun 1927:III/973)

10	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
Cemâlî (Şeyh)		17. asır (tahminen)	Bilgi yok	İlâhî mecmualarında şiirleri bulunmaktadır.	İki ilahisi, Sadettin Nüzhet tarafından yayımlanmıştır. (Ergun 1927:984)

YANLIŞ BİLGİ	CEMÂLÎ MAHLASLI ŞAİRLERLE KARIŞTIRILAN ŞEYH-OĞLU MUSTAFA				
	ASIL ADI	YAŞADIĞI YÜZYIL	YAŞADIĞI YER	ESERLERİ	HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR
	Şeyh-oğlu Mustafa (Cemâlî mahlasını kullanmamıştır fakat Cemâlî mahlaslı şairlerle karıştırılmıştır.)	Tahminen 1340-1410 tarihleri arasında Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın nişancılık ve defterdarlığını yaptı. Dolayısıyla bu tarihlerde hayattadır.	Germiyan sahasında yetişmiştir.	Hûrşîd ü Ferâhşâd (Diğer adı: Hûrşîd-nâme)	Şeyh-oğlu Mustafa, bazı kaynaklarda Cemâlî mahlaslı, 2. Sırada tanıttığımız 15. yüzyıl şairi "Bâyezîd" ve 7. sırada anlattığımız 16. yüzyıl şairi "Ahmed Cemâlî" ile karıştırılmış ve şairin Hûrşîd ü Ferâhşâd adlı eseri bu iki Cemâlî'ye atfedilmiştir.[43]

[43] Haluk İpekten, Bâyezîd Cemâlî ile karıştırılan Şeyhoğlu Mustafa'nın Hurşid ü Ferâhşâd'ını Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye atfetmiştir (İpekten a.g.e). Ayrıca Şeyh-oğlu Mustafa'nın Bâyezîd Cemâlî ile karıştılması meselesi ile ilgili olarak bkz.: İbrahim Çetin Derdiyok, *Cemâlî, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı*, Harvard University USA 1994.

YANLIŞ BİLGİ	ADI	
	Cemâlî, Ahmed Çilli	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde "*Cemâlî, Ahmed Çilli*" olarak tanıtılan şair ile ilgili bu yanlış bilgi, Osmanlı Müelliflerinin transkribe edilmiş metninde Defterdâr-zâde Ahmed Çelebi'den -bir yanlış okuma dolayısıyla- "Çelebi" yerine "Çilli"şeklinde bahsedilmesinden kaynaklanmaktadır. Zira, bu "Çilli" ifadesi hariç, eserin devamındaki bütün bilgiler Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî ile ilgilidir. Zaten Sicill-i Osmânî'de Defterdâr-zâde Ahmed, "Çelebi" adıyla doğru olarak takdim edilmiştir.

Yukarıdaki tablolarda belirtildiği üzere, asıl adı veya lakabı olması hasebiyle yahut tercihen Cemâlî mahlasını kullanan on tane şair vardır. Bu şairlerle ilgili verilen bilgilerin hemen hepsi; tezkirelerin, edebiyat tarihlerinin, ansiklopedilerin, eserler üzerine çeviriyazı ve inceleme çalışması yapan araştırmacıların verdikleri malumata göre şekillenmiştir. Yanlış olduğunu düşündüğümüz bilgiler ise son iki bölümde düzeltilmiştir. Öte yandan elimizdeki kaynaklarda adı geçmeyen Cemâlî mahlaslı başka şairlerin olabileceği de ihtimal dahilindedir.

I. BÖLÜM

DEFTERDÂR-ZÂDE

AHMED CEMÂLÎ'NİN

HAYATI,

ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

1. DEFTERDÂR-ZÂDE AHMED CEMÂLÎ EFENDİ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Cemâlî hakkındaki bilgilere, on altıncı yüzyıl eserlerinden;

- Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ,
- Hasan Çelebi, Kınalı-zâde Tezkiresi,
- Beyânî, Beyânî Tezkiresi,
- Gelibolulu Âlî, Künhü'l-ahbâr,

on yedinci yüzyıl eserlerinden;

- Kâtib Çelebî, Keşfü'z-zünûn
- Riyâzî, Riyâzü'ş-şu'arâ,
- Kaf-zâde Fâizî, Zübdetü'l-eş'âr,

on dokuzuncu yüzyıl biyografik eserlerinden;

- Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmânî yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye,

yirminci yüzyıl tarihlerinden;

- Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri
- Şemseddin Sâmî, Kâmûsu'l-âlâm
- Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri

adlı eserlerde rastlamaktayız. Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda verilen eserlerden hareketle Cemâlî'nin hayatına, şahsiyetine ve eserlerine değinecek ve edebiyat tarihimizde şairin yerini belirlemeye çalışacağız.

1.1. HAYATI

1.1.1. Adı:

Klasik Türk edebiyatı tarihinde Cemâlî mahlasını kullanarak şiir yazan -yukarıdaki tabloda da belirtildiği üzere- on şaire tesadüf edilmektedir. "Yüz güzelliği, fertteki güzellik; Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanı ile tecellisi; hak ile söylenen doğru söz" (Devellioğlu 2008:132) gibi ifadelere nispetle oluşturulan "güzellikle, kusursuzlukla ilgili" mealindeki "Cemâlî" mahlası, latif üslubu ve rengin edası dolayısıyla Defterdâr-zâde Ahmed'in şiirlerine de mühür olmuştur. Aynı mahlası kullanan diğer şairlerle karıştırılmaması için Kınalı-zâde Hasan Çelebi ve Riyâzî tezkirelerinde *Cemâlî-i Diger* olarak anılan şairin asıl namı **Ahmed Cemâli Çelebi**'dir.

1.1.2. Doğum-Ölüm Tarihi:

Şairin doğumu ile ilgili, kayıtlarda herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte H. 991 (M. 1583/1584) olarak aktarılan ölüm tarihi kaynaklarda[44] müşterektir. Şairin ölümüne Hâşimî'nin ve Sâî'nin düşürdüğü tarihler de 991/1583 olarak kayda geçmiştir.

Hâşimî'nin, Cemâlî'nin vefatına dair söylediği manzume şöyledir[45]:

Dilā ser-defter-i ehl-i kemāl olsun cihān içre
Dürilür defterüñ bir gün ṭayanma ʻömr-i kūtāha

Gözüñ aç gör ki Defterdār-zāde cān ile āḫir
Ne ise defter-i aʻmālini ʻarż itdi dergāha

Cemālünden İlāhī āḫiretde eyleme maḥrūm
Cemālī maḫlasıyla düşdi çün dünyāda efvāha

Dinürdi nāmı Ahmed zātı mihr-i maṭlaʻ-ı ʻirfān
Cemālī fer virüp maʻnā yüzinde gün gibi māha

Tolandı gözden ol mihr-i maʻārif çün didüm
Nihān oldı Cemālī yüz ṭutup ṣıdkıyla Allāh'a[46]

نهان اولدی جمالی یوز طوتب صدقیله اللهه

991/1583

Sâʻî'nin, Cemâlî'nin vefatına dair söylediği mısra ise:

"Gitdi fenā Cemālī ḳaldı hemān Kemālī"[47]

---

[44] *Keşfü'z-zünûn (C. I, s.787), Tuhfe-i Nâilî (C. II, s.123), Osmanlı Müellifleri (C. II, s. 122), Sicill-i Osmânî (C. II, 85), Türk Şairleri (C. III, s. 975*) aynı ölüm tarihini verir.
[45] Bulan a.g.e, Ergun a.g.e.
[46] Bu mısra *Keşfü'z-zünûn (C. I, s.787)*'da bulunmaktadır.
[47]Sāī de Cemālī nin kardeşi Kemāli'nin hayatta bulunduğuna işaret ederek bu tarihi kaleme almıştır. (Ergun a.g.e.)

1.1.3. Doğduğu-Yaşadığı Yer:

İstanbullu[48] şair için bazı kaynaklar İstinyeli[49] olduğu bilgisini verirken Osmanlı Müellifleri'nde şairin İstinye Kabristanı'na gömüldüğü bildirilmiştir.

1.1.4. Ailesi:

Bir defter-dârın[50] oğlu olduğu ifade edilen[51] Ahmed Cemâlî Efendi, babasının mesleğine nispetle Defterdâr-zâde olarak anılmış ve diğer Cemâlîlerden ayrılmıştır. Ailesi hakkındaki bilgilerden bir diğeri ise şairin, Kemâlî'nin biraderi[52] olması ile ilgilidir.

1.1.5. Mesleği:

Kaynaklarda Cemâlî'nin mesleği hakkında tafsilatlı malumat bulunmamaktadır. Şairin medrese hayatına atılarak "danişmend"[53] makamında bulunduğunu Ahdî'den öğrenmekteyiz:

Cemālī Defterdâr-zâde dimekle erbâb-ı devlet ve a'yân-ı 'âlî-rütbet mâbeyninde mevsûf ve ma'lûmât-ı dil-keş-i safâ-âyîn ile akrân u emsâl içre ma'rûf ve zât-ı huceste-sıfâtı ma'ârifle 'ulemâ katında makbûldür. Vücûd-ı pür-cûdına vatan İstanbuldur. Ana binâen libâs-ı ma'ârifetle müzeyyen ve âsâr-ı hissiyât gün gibi tabâyi'-i pâkinden mübeyyen zihn-i müdriki fünûn-ı 'ulûmdan habîr ve kemâlât-ı lâ-nihâyâtla dânişmendler içre lâ-nazîr hemîşe âsmân-ı tab'ından dâniş-i mihri dırahşân-ı rahşân gibi tâli' u tulû' idüp dür-feşân olmagın mesmû'dur.

Bu bilgi ile birlikte şiirlerinden hareketle şairin, irfan sahibi bir zat olduğu[54] ve devlet memurluğu yaptığı da tahmin edilmektedir. Nitekim müderrislik yahut kadılık yaptığı

---

[48] *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120), Tuhfe-i Nâilî (C. II, s.123), Osmanlı Müellifleri (C. II, s. 122)* adlı eserlerde şairin İstanbullu olduğu bilgisi verilmektedir.

[49] *Riyâzü'ş-şu'arâ (vr. 34), Sicill-i Osmânî (C. II, 85), Türk Şairleri (C. III, s. 975)* adlı eserlerde şairin İstinyeli olduğu bilgisi verilmektedir. Çok eski bir yerleşim yeri olan **İstinye,** bu gün İstanbul'da Sarıyer ilçesine bağlı Boğaz'a nazır bir semttir.

[50] Defter-dâr: 1.Bir vilayetin para işlerini idare eden kimse., 2.Eskiden maliye nazırı veya maliye vekili bu nam ile anılırdı (Devellioğlu 2008: 171).

[51] *Tuhfe-i Nâilî (C. II, s.123), Sicill-i Osmânî (C. II, 85), Gülşen-i Şu'arâ (s. 120), Beyânî Tezkiresi (s. 22), Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89), Künhü'l-ahbâr (C. 3, s. 1834), Kâmûsu'l-alâm (C.3, s. 1834), Türk Şairleri(C. III, s. 975)* bu yönde bilgi aktarmaktadır.

[52] Şairi, Cemâlî-i Diger namıyla tanıtan Riyâzî, "Cemâlî yâ Kemâlî" ifadesiyle, Kemâlî'nin Cemâlî ile aynı kişi olduğunu düşünmüştür. Ayrıca, verdiği şiir örneklerini de "Defter-i Kemâlî" tabiriyle Kemâlî'ye atfetmiştir (*Riyâzü'ş-şu'arâ vr. 34.).* Haluk İpekten ise, Cemâlî ile ilgili malum bilgileri tekrarlanmanın yanında Defterdâr-zade Ahmed Cemâlî'yi, Hûrşîd ü Ferâhşâd müellifi Şeyhî'nin yeğeni olan Cemâlî ile karıştırarak kendisi ile çelişen bilgiler nakletmiştir. Ayrıca Kemâlî maddesinde İpekten, asıl adının İsmail olduğunu belirttiği Kemâlî'yi de Cemâlî'nin kardeşi diye tanıtır ve Kemâlî'nin, tamamlanmamış bir genel tarih üzerine çalıştığını Hasan Çelebi'den nakleder. Öte yandan Cemâlî'nin Siroz Şehr-engîz'ine dair bir çalışma yapan Lokman Turan, Kemâlî'nin Mesnevî-hân İsmail Kemaleddin Efendi olduğunu bildirmektedir. (Turan 2011:54)

[53] **Dâniş-mend**: 1.Bilgili., 2. Tanzîmat'tan önce, kadıların yanında stajyer olarak çalışan kimse. (Devellioğlu 2008: 164)

[54] Riyâzî, Cemâlî'yi irfan sahibi bir kimse olarak tanıtır: *Ruḫsāre-i 'irfān ü kemāli cemālü'r-raḫlı fesāḥat ile ḫālīdür.*

Rumeli'ye gittiğinde beş akçelik ulufenin[55] kesilmesi üzerine söylediği bir beyit[56], şairin devamlı bir memur maaşının olduğu hususunda bilgi vermektedir.

Penç-deh akçe ile Rûmiline reh düşdi
Başını[57] *kesdi felek tâli'üme deh düşdi*[58]

[55] **Ulufe**: Sipâhi ve yeniçerilere üç ayda bir verilen maaş (Devellioğlu 2008:1119).
[56] Bu beyit Kınalı-zâde Tezkiresi'nde geçmekle birlikte şairin matlaları içinde yer almaktadır.
[57] Bu mısrada geçen "Başını kesdi felek..." ifadesi "Beşini kesdi felek..." şeklinde de okunabilmekle birlikte iki anlamı haizdir. Biz, "baş kesmek" deyimini hatırlatması sebebiyle ilkini tercih ettik.
[58] Bu beyit Metâli'-i Cemâlî'de 998. beyit olarak bulunmaktadır.

1.2. ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Tarzındaki hamaset ve dilindeki selaset ile on altıncı yüzyılın dikkat çeken şairlerinden Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî, bu yüksek dimağlı edebiyatın estetiğine müstakil matlalar ve iki şehr-engiz bahşederek edebiyat tarihlerinde ve şuara tezkirelerinde müspet minvalde kendisinden bahsettirmiştir.

1.2.1. Edebî Şahsiyeti:

Cemâlî hakkında tezkirelerde ve biyografik eserlerde verilen bilgiler umumi ve sathidir. Ancak bu kaynaklar, Cemâlî'nin şairliği konusundaki düşüncelerde umumiyetle müspet yönde müttefiktir. Şûh-meşrep bir şair olan Cemâlî: "*Benüm her maṭla'um cins-i suḫanda nev'-i müfreddür*" mısraı veçhiyle müfred söylemekle kendisini göstermiştir.

II. Selim devri şairleri arasında anılan Cemâlî[59], hünerinin tezahürü olarak şiirlerinde görülen tahayyül ile Emrî'yi ve anlatışındaki ahenk ve akıcılık ile Bâkî'yi takip etmiş ve devrinin mühim şairleri ile aynı söz meclislerini paylaşma imkanı bulmuştur.[60] Alimlerin katında marifetle maruf ve makbul olunan, ayrıca "danişmendler içinde benzersiz" olarak anılan Cemâlî'nin şairliği hususunda en tafsilatlı malumatı Ahdî verir:

Memâlik-i dil-i 'uşşâkı işrâk-ı dânişle rûşen kılur ve evsâf-ı hûbân-ı cihânı her vechile yâd itmede şâ'ir-i hasendür. Zîrâ ki tab'-ı nazm-ı hüner-güsteri tahayyülât ile mânend-i Emrî ve selâset-i eş'âr ile tevâmân-ı Bâkî olup bu devrün şu'arâsınun mecâlis-i ferah-fezâlarına râh-ı suhenle sâkî olmaga erzânîdür. Bu bir nîce matla'-ı mu'ciz-nümâ ol sâhir-i nükte-ârânundur. Ekser-i durûb-ı emsâl bilmede bî-misâldür.

Nitelikli ve nükteli bir söyleyişe sahip olan şairin sanatının en yadigar numuneleri muhtasar ve özlü matlalarıdır. Cihanın güzellerini/güzelliklerini vasfederken aşıkların gönül diyarını bilgisinin ışığıyla aydınlatmakla tavsif edilen şair, durûb-ı emsâl[61] bilmek hususunda Ahdî tarafından eşsiz kabul edilmektedir.

On altıncı yüzyıl tezkirecilerinden Riyâzî, Cemâlî'nin şöhretini, müfredlerine bağlayarak düşüncelerini şöyle aktarır:

---

[59] Bu bilgi Künhü'l-ahbâr'da mevcuttur.

[60] Bu bilgi Gülşen-i Şu'arâ'da mevcuttur.

[61] Durûb-ı emsâl: Darbımeseller, atasözleri. (Devellioğlu 2008:192) Durûb-ı emsâl bilmede ve kullanmada en meşhur şair, Pend-nâme'nin müellifi Güvâhî'dir. Güvâhî, eserinde en az 450 atasözü kullanmıştır ve nasihatlarını böylece dile getirmiştir (Hengirmen 1990:10). Nasihat-nâme türündeki bu eserler için bk. Emine Yeniterzi, Behiştî'nin Heşt Behişt Mesnevîsi, İstanbul 2001.
Necâtî de gazellerini atasözü ve deyimlerle teçhiz etmiştir (Tarlan 1992:25) ve bu yönüyle Cemâlî kendisini, zamanın Necâtî'si olarak nitelemiştir.

Müfred-süvār-ı mizmār-ı belaġat ü beyān olup müfred-gūyluġa nām ü nişān bulmışdur. Eş‘ār-ı laṭīfe-gūne ve hezl-i nümūnedür.

Cemâlî'nin kendine has tarzını ihbar ve taktir eden bir diğer tezkire sahibi de Beyânî'dir. Beyânî'nin verdiği malumata göre Cemâlî, "hezl ü metâ'ib "de[62] özgün tabirler ve mazmunlar kullanarak özgün bir üslubun temsilcisi olmuştur:

Hezl ü mutāyebede üslūb-ı ġarīb iḫtirā‘ itmişdür. Eş‘ārda ṭarz-ı ḫāṣı vardur.

Ancak şair, üslubunun farklı oluşunda ve latifelerinin şaşırtıcılığında, hezeyan bir tarafın olmamasına ehemmiyet göstermiştir. Bu münasebetle, hezel ve latifeleri zarafet ve itibar üzere temayüz etmiştir. Kınalı-zâde Hasan Çelebi tarafından kendine has tarzın bir temsilcisi olarak nitelendirilen Cemâlî, veciz söyleyiş konusundaki istidadı dolayısıyla pek çok matla ve latife vücuda getirmiştir:

Defterdâr-zâde dimekle meşhûr ma'ârif-i garîbe ve letâ'if-i 'acîbesi nâ-mahsûrdur. Vâdî-i hezl ü mutâyebede eş'ârı hûb ve gâyetde üslûb-ı mergûb üzre vâki' olmışdur. Tarzında vahîd ü ferîd dinilse bedî' ü ba'îd degüldür. Mesel-gûylık semtine sâlik olmagla ol denlü metâli'-i şerîfe ve ma'ânî-i latîfeye mâlik olmışdur ki tahrîr ü takrîri hâric-i hayta-i ta'bîrdür. Ol eclden metâli'i vâfir olup gazeliyyâtı kalîl ü nâdirdür dikkât-i efkâr u enzâr ile sanâyi' ü bedâyi'-i garîbe ibdâ vü izhâr itmekle şöhre-i rûzgâr olmışdur.

Matlalarının yanında az sayıda gazelinin varlığından söz eden Kınalızade'ye göre, Cemâlî'ye devrinde şöhret bağışlayan; henüz yaşadığı dönemde dahi itibar gören matlaları, edebî çehresine akseden fikrî dikkati ile gözlemci bakış açısı ve dolayısıyla sanatındaki farklılıktır.

Gelibolulu Âli ise şairin edebî şahsiyeti ile ilgili değerlendirmesinde Cemâlî'yi hünerli bir kimse olarak nitelemiş ve mesellerine dikkat çekmiştir:

Matāli-i garrası ile şöhret bulmış tarz-ı hāsa mālik nezāket tarīkına sālik mesel-gūy mesel-bürūz bazı garāib u bedāyı‘a muktedir ü hünerver kimsedür.

Akıcılıkla birlikte kuvvetli bir rahatlık çerçevesinde söylediği şiirlerine, samimiyetinin yön verdiği açıktır:

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Bülbüle gül didi kim nitekim cānum tendedür
Ġam degül ġayra nigāh itsem ḳulaġum sendedür (Mt. 346)

[62] **Hezl:** 1. Eğlence, alay, şaka, latife. 2. Ed. Meşhur ve yaygın bir nazmın vezni ve kafiyesi taklîdedilmek sûretiyle lâtife tarzında nazım yazma; bu tarzda yazılan nazım. (Devellioğlu 2008: 361)
Metâ'ib: Seçilmiş, güzel şeyler (müfretsiz cemilerdendir.) (Devellioğlu 2008: 632)

"Şûhâne" olarak tabir edilen bu muzip ve mizahî üslubun, Cemâlî'nin dilinde iğreti durmadığı yine şairin sanatı adına söylenmesi gereken mühim bir gerçektir.

Ve Cemâlî, üslubu beyanındaki şu mısraları terennüm ederek hakkında söyleneceklerin yolunu ve yönünü evvelden belirlemiştir:

Benüm her maṭla'um cins-i suḫanda nev'-i müfreddür
Eş'ārumı laṭīfe-gūne ve hezle numūnedür

1.2.2. Eserleri:

Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî Efendi'nin kayda geçen ve elimizde bulunan eserlerinden yola çıkarak bu ürünlerin Cemâlî'nin latifeye dayalı üslubunun birer numunesi olduğunu söylemek mümkündür. Katalog kayıtları ile tezkirelerde ve edebiyat tarihlerinde Cemâlî'ye atfedilen eserler şunlardır:

- Metâli-i Cemâlî
- Şehr-engîz-i İstanbul
- Şehr-engîz-i Siroz
- Denâ'et-nâme-i Cemâlî
- Risâle-i Durûb-ı Emsâl

1.2.2.1 Metâli-i Cemâlî:

Cemâlî'nin bilinen en husûsî ve bedii mirası, matlalarının toplandığı eserdir. Bu eser ile ilgili tafsilatlı bilgiye ikinci bölümde yer verilmektedir.

1.2.2.2. Şehr-engîz-i İstanbul

Bu eser ile ilgili geniş bilgi ikinci bölümde bulunmaktadır.

1.2.2.3. Şehr-engîz-i Siroz

Cemâlî'nin Siroz'un güzelliklerini ve güzellerini anlattığı Şehr-engîz-i Siroz; çalışmamıza başladığımız ilk dönemde araştırmamıza dahil bir eser olduğu halde, yakın bir

tarihte bu eser ile ilgili bir inceleme-metin çalışması yapılması üzerine, tezimizden çıkarılmıştır.[63]

Selanik vilayetinin 83 km. kuzey doğusunda Rodop Dağı silsilesindeki bir ovada ve Tahyanos Gölü'nün kenarında bulunan bir sancak merkezi[64] olan Siroz ya da Serez hakkında yazılan tek şehr-engîz -bu günkü bilgilerimize göre- Cemâlî'ye aittir.

Yazılış tarihi belli olmayan eser, 1728'de istinsah edilmiştir. 179 beyitlik bir mesnevi olan şehr-engîz; giriş bölümünden sonra "Münâcât", "Hasb-i Hâl", "Sıfat-ı Şeb", "Sıfat-ı Rûz", "Ser-derter-i Hûbân", "Hâtimetü'l-Kitâb" başlıkları ile düzenlenmiştir. Yirmi dört güzelin tasvirinin yapıldığı eser geleneksel şehr-engîz tertibine uygundur.

1.2.2.4. Denâ'et-nâme-i Cemâlî

Cemâlî'nin hezle ve latifelere düşkünlüğü pek çok kaynakta zikredilmiştir. Örneğin Riyâzî, Cemâlî'nin mizaha merakının bir ürünü olarak şairin bir latifesini aktarmıştır:

Ba'żı leṭāyifi vardur cümleden biri bu ki bir meclis-i ḫāṣü'l-ḫāsda germiyyet-i keyfiyyetde bu gūne güher-bār olur ki yārān-ı ṣafā içüñüzden biriñüz bir ṣāliḥ 'amel vücūda getürse ki maḳbūl-ı cenāb-ı Perverdigār olsa ne murāduñ var ise recā eyle ki ḳabūle mevṣūldur diyü ḫātif-i ġaybdan nidā gelse ne isterdiñüz herkes ḥāline münāsib dil-ḫ̌āhın beyān eyledükde bu gūne laṭīfe-perdāz olur ki eger maḳūle luṭfa ben maẓhar olsam cemī'-i evḳātum berşüñ neş'esiyle güzerān eylemesin recā iderdüm. (Riyâzî, Süleymaniye Kütüphanesi Nu: 3871, vr. 33-34)

Çok sayıda latifelerinin bulunduğu ise Sicill-i Osmanî de kayda geçmiştir. Ancak şairin latifelerine dair toplu ve hacimli bir eseri bu gün elimizde bulunmamakla birlikte şairin kütüphane kataloglarında zikredilen Denâ'et-nâme-i Cemâlî adlı eseri **Latîfe** başlığını taşıyan hikayelerden oluşmaktadır.

Denâ'et-nâme-i Cemâlî, İstanbul Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 34 Ha 362/29 numaraya kayıtlı olan eserin 83a-85a varakları arasında yer almaktadır. Mensur olan eserde Cemâlî, "Laṭīfe" başlığı altında 6 adet hikaye anlatmıştır.

İşte letâif-nâme türünün ilk örneklerinin Bursalı Lâmî'î, Tatavlalı Mahremî, Zâtî gibi kişiler tarafından verildiği bu yüzyılda (Yeniterzi 2011: 18) Cemâlî, latifeler de kaleme alarak dönemin yeni temayüllerine iltifat göstermiştir.

---

[63] Şehr-engîz-i Siroz için bkz.: Lokman Turan, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehrengîzi", *Osmanlı Araştırmaları The Journal Of Ottoman Studies,* Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi, S. XXXVII, s. 49-76, İstanbul 2011.

[64] *Kâmûsu'l-alâm (C.3, s. 1834).*

1.2.2.5. Risâle-i Durûb-ı Emsâl

Bir nüshası *Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi Böl. Nu.593, yk.50b-62a*'da diğeri *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. Nu:*1700'de bulunan bu eserin Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye mi yoksa Sadettin Nüzhet Ergun'un belirttiği gibi 16. asır mutasavvıf şairlerinden Cemâlî'ye mi ait olduğu kesin değildir. Bu eseri ilk kez ilim alemine tanıtan Yeniterzi, şunları aktarmaktadır:

Defterdâr-zâde Cemâlî(ölm. 991/1583), Risâle-i Durûb-ı Emsâl (16. yüzyıl,383 beyit):

Güvâhî'nin Pend-nâme'sine benzeyen, atasözleriyle bezenmiş bir nasihat-namedir. İkiyüzlülük, sultanlardan uzak durmak, kanaat, kötülerin şerrinden sakınmak, düşmanlara karşı tedbirli olmak, münafıkların davranışlarına sabretmek, akrabaları ziyaret, az yemek, yemekte az konuşmak, komşuluk ilişkileri, kötü insanlardan uzak durmak, misafire hürmet, fakirlere yardım etmek, mazlumları kollamak, tevazu, haramlardan sakınmak, tembellik, hayâ, nasihatlere uymak, edepli olmak, istişare etmek, kibir-tevazu, zulüm, açgözlülük, cömertlik, sabır, düşmanlık-dostluk, konuşma adabı ve uzlet gibi konular ele alınır. (Yeniterzi 2007: 455)

Yeniterzi'nin verdiği bilgilerden hareketle, atasözleriyle işlenmiş bu eserin Defterdâr-zâde Ahmed Çelebi'ye ait olduğu söylenebilir. Ancak elimizde 1099 adet matla beyti bulunan Defterdâr-zâde Ahmed Çelebi'nin atasözlerini kullanmasındaki maksat, genel olarak dinî ve tasavvufî bir gayenin ürünü değildir. Bu durum, eserin, Ergun'un 16. asır şairleri arasında saydığı ve "mutasavvıf" olarak nitelediği bir başka Cemâlî'ye ait olabileceği ihtimalini akla getimektedir. Risâle-i Durûb-ı Emsâl'in Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan yazmasının baştan sona dinî, ahlâki ve tasavvufi eserlerden oluşması, Defterdâr-zâde Ahmed Çelebi'nin şuhâne üslubuna pek yakın görünmemektedir. Fakat 16. yüzyıldaki pend-nâme geleneğinde Güvâhî'nin fazlasıyla ilgi gösterdiği atasözleri, darb-ı mesel kullanmada Necâtî'yi örnek alan Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin dikkatini çekmiş olabilir ve bu vesilesiyle böyle bir eser kaleme almış olabilir. Öte yandan üslubu ne olursa olsun, dânişmend sıfatıyla medresede eğitimi veren Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin dinî ve ahlâki konulardan pek de uzak olduğu söylenemez. Sonuç olarak bu eser, vermek istediği mesajlar dikkate aldığında mutasavvıf Cemâlî'ye, üslup öne çıkarıldığında ve atasözüne olan temayül izlendiğinde de Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'ye ait gibi görünmektedir.

Cemâlî'nin yukarıda tanıttığımız bu eserleri haricinde Sadeddin Nüzhet Ergun, şairin mecmûalarda da manzumelerinin bulunduğuna işaret etmektedir:

"*Cemâlî'nin bazı müfredlerine mecmualarda ve bilhassa Hisâlî ve Kabilî'nin tertip ettikleri 'Metâlî' mecmualarında tesadüf etmekteyiz.'*[65]

Öte yandan şairin şiirlerine mecmualarda da rastlanmaktadır. Bu şiirler, şairin matlalarından oluşan örneklerdir ve ayrıca bu örnekler hemen her kaynakta aynıdır:

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün
Cöngüñe yañlışlıġ idüp yazdum ise ger du'ā
Luṭf idüp ma'ẕūr ṭut yazmaz yañılmaz bir Ḫudā[66]

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün
İtme zamāne ḫalḳı ile gel mu'āşeret
İşkencedür 'avām ile'örfī muṣāḥabet[67]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Serv dirdüm ḳaddüñe illā ki istiṡnāsı var
Yüzüñe mıṣbāḥ oḳurdum n'eyleyem ammāsı var[68]

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün
İtdüñ şu deñlü imtizāc olmaya maḳdūr-ı beşer
Sāḳīyle ben çākerüñ içdügi şu ayru gider[69]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Ey dirīġā cihān-ı fānīde
Delilük daḫı oldı masḫaraluḳ[70]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Çeşm-i giryānum görüp biñ başı ḥaḳuñdur didi
Ḫāk-pāyuñ baña ṭopraḳ ḳāḍısı ḥükm eyledi[71]

---

[65] Ergun a.g.e.
[66] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120)*
[67] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120)*
[68] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120)*
[69] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120)*
[70] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120)*

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Āḳıbet ṭopraḳ ṭolar çünkim gözine ḳaşına

Ḳahr iden şāhuñ muraṣṣa' tāc-ile ṭaş başına[72]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḫˇāb-ı ġafletde yatan menzil-i vaṣla iremez

İşigin yaṣdanan anuñ yaramaz düş göremez[73]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Āh kim bir sipāh dildārı

Beni itdi ṣoḳaḳ silaḥdārı[74]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bu yerden ḳopmadur derme degüldür

Dilā ol ġonca devşürme degüldür [75]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ṣalar ger ṣayd-ı māhı içün ekṣer

Beşikṭaşında oğlancıḳlar ağlar[76]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Penç u deh aḳça 'ulūfeyle baña reh düşdi

Beşini kesdi felek ṭāli'üme deh düşdi[77]

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

İrem-i kūyıñı me'vā-yı 'adū itme şehā[78]

Ḳoma ādem yirine dīvi kerem ḳıl ṣanemā

---

[71] Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ (s. 120);* Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89*); Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22).*
[72] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89);* Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22).*
[73] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89);* Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22),*
[74] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89);* Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22),*
[75] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89);* Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22),*
[76] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89);* Beyânî, *Beyânî Tezkiresi (s. 22),*
[77] Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ (s. 89)*
[78] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Raḫş-ṭabʻa kīse gösterdüm ki ide iltifāt[79]

Baş çeküp didi ṭutılmaz boş/būş ṭorbayile at

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Reng-i rū gelmek içün içmegi ivme zāyid[80]

Ḫum-ı mey ṣanma boyacı küpidür ey zāhid

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

ʻĪsī lebüñ ki mürde dile rūḥ-ı ṣānīdür[81]

Āb-ı ḥayāt anı işidür revānīdür

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Şāhid-i pīr-i muġān gerçi hilāl ebrūdur[82]

Ḥaḳ bu kim duḫter-i rez daḫı bir içim ṣudur

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Meh yek-hafta öykünse o sīmīn ġabġaba yoldur[83]

Bir elmanuñ hemānā yarısı o yarısı oldur

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Olur ʻuşşāḳ-ile hem-dem muḥabbet ehl-i ʻirfāndur[84]

Ayaḳ bezm içre sāḳī ḫaylī pişkin atlamış cāndur

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün

Başḳa bir ulu niʻmetidür ḫalḳa Ḫudānuñ[85]

Ammā nidelüm ḳadri bilinmez Ramażānuñ

Mefāʻilün Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Hevā-yı nāḳe-i Leylā ile olup meftūn[86]

---

[79] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[80] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[81] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[82] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[83] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[84] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*
[85] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şuʻarâ (s. 41)*

Ṭurur ṭurur deve dir Cemāliyā Mecnūn

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dimiş sen ṣarılurdum virse ger bir Bursa kemḫāsın[87]

Gel ey derzi niçe teg al ḳumaşuñ ki dil a'lāsın

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣatılıḳ itmiş meṭā'ın yār bu eyyāmda[88]

Peştemāle baġlamış gördüm bu gün ḥammāmda

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İki dilber n'ola ḥükm itse olup mülk-i dile[89]

Alınur dehrde bir ḳal'a iki şāhidle

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İltizāmum bu çekem üstine ṣaḥ el-bāḳī

Meclis-i meyde ayaḳ 'āmili oldı sāḳī

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫāṭırum ey ḫˇāce bu ma'nāya muġberdür ḳatı[90]

Dā'imā dehrüñ keser ḫar ṭab'a himmeti

[86] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*
[87] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*
[88] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*
[89] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*
[90] Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ (s. 41)*

II. BÖLÜM

METÂLİ-İ CEMÂLÎ

1. ESERİN TANITILMASI

1.1. Adı

Cemâlî'nin matlalarının derç olunduğu bu esere "Metâli-i Cemâlî" adının verilmesi Örfî'nin istinsah ettiği İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası'nda, eserin sonuna kaydedilen:

"Ḳad-vaḳa'a'l-ferāġu min ***meṭāli'-i Cemālī*** *'alā ḥurūfi'l-hecā"* şeklindeki ifadeden ileri gelmektedir.

Bu nüshanın başında eserin adına dair herhangi bir başlık bulunmamaktadır.

Eserin diğer nüshası olan Milli Kütüphane Nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası'na göre eksik olmakla birlikte, nüshanın başında "**Müṭāla'āt-ı Cemālī Merḥūm**" başlığı bulunmaktadır.

Eserin elimize geçmeyen Mısır Milli Kütüphane Nüshası ise kütüphane kataloğuna "**Dīvān-ı Cemālī (Meṭāli')**" şeklinde kaydedilmiştir.

Kütüphane katalogları haricinde Cemâlî'nin bu eseri ile ilgili bilgi veren tarihî kaynaklar; Riyâzü'ş-şuarâ ve Sicill-i Osmânî'dir. Riyâzî, Cemâlî'nin hece sırasına göre tertip edilmiş bir "dîvân-ı müfredât"ının olduğunu ifade ederken Sicil yalnızca, Cemâlî'nin divanının varlığından haber vermiştir.

Müellif yazması olmayan bu nüshalar ışığında eserin adı ile ilgili olarak; gelenek içinde özel bir yeri olması hasebiyle **"dîvân"** terimini[91] ve genel bir ifade olup metnin manzum ya da mensur oluşu ile ilgili bilgi vermediği için de **"mütâla'ât"** terimini kullanmayı tercih etmiyoruz. Ve eserin müellif nüshası yahut her açıdan daha iyi bir nüshası bulunana kadar; en uygun başlığın, Örfî'nin kullandığı "**Meṭāli'-i Cemālī"** tabiri olduğunu düşünüyor ve eserin adını bu başlıkla kaydediyoruz. Ayrıca poetikasını öğrendiğimiz beyitlerde, Cemâlî'nin, şiirini ekseriyetle **"matla"** terimiyle tanıtıp övmesi ve matlaların birinde:

Dilā çün bezm-i 'irfān içre ehl-i 'aşḳa mesneddür
Bu gün her maṭla'um cins-i suḫanda nev'-i müfreddür (Mt. 136)

şeklinde bir açıklama yapmasından ötürü, "**Meṭāli'-i Cemālī"** başlığının eser için en uygun başlık olduğu düşünüyoruz.

---

[91] Ancak Cemâlî'nin bu eseri bazı kaynaklarda Dîvân-ı Cemâlî yahut Cemâlî Dîvânı şeklinde tanıtılmıştır. Keşfü'z-zünûn'da Dîvân-ı Cemâlî başlığı ile tanıtılan eserin içinde 29 beyitten oluşan seçmeler bulunduğu ifade edilmiştir (bk. Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zünûn C. 1, s. 787.). Riyâzî ise Cemâlî'nin hece tertibine göre tertip ettiği bir **dîvân-ı müfredât**"ının bulunduğunu nakleder. Sicill-i Osmânî'de de şairin divanı olduğuna dair kayıt vardır. Bu bilgiyi Sadettin Nüzhet de *Türk Şairleri*'nde tekrarlamıştır.

1.2. Yazılış Sebebi

Klasik Türk şiiri teamülüne göre şairler, bir eser vücuda getirirken "sebeb-i telif" adıyla bir bölüm oluşturarak ortaya konulan yapıtın umumî yahut hususî maksadını ifade etmişlerdir. Bu maksatlar, ekseriyetle, "dua alma, ardında eser bırakma, edebî yeteneğini ortaya koyma, sanat/şairlik yarıştırma, beğenilen/sevilen bir esere tanzirde bulunma, tarihe kaynak olma" gibi ifadelerle dile getirilmiştir. Bu bakımdan Metâli-i Cemâlî, klasik Türk şiirinin yaygın nazım tür ve şekillerinden biriyle oluşturulmadığı gibi, eserde geleneksel dîvân anlayışına uygun bir "Sebeb-i Telif" bölümü de bulunmamaktadır. Ancak buna rağmen eserin Ü Nüshası'ndaki ilk beyti, şairin maksadının -diğer pek çok şair gibi- "dua almak" olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır:

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün
Cöngüñe yañlışlıġ idüp yazdum ise ger du'ā
Luṭf idüp ma'ẕūr ṭut yazmaz yañılmaz bir Ḫudā

" [Ey Allah'ım,] Şayet, kitabına [bana yazdırdığın kitaba] yanlışlıkla "dua" yazarsam [dua istersem], lütfederek beni mazur tut, [zira] yazmayan [duaya ihtiyacı olmayan] ve yanılmayan yalnızca Huda'dır."

Bu ilk beyit, şairin duaya verdiği ehemmiyeti göstermekle birlikte, mürettep divanlardaki "Tevhîd" bölümünü hatırlatan bir anlam ve incelik taşıması dolayısıyla oldukça ilgi çekicidir. İlk beyite gizlenen bu maksatlı ifadenin dışında şairin açıkça belirttiği bir sebeb-i telif cümlesi yoktur.

1.3. Yazılış Tarihi

Metâli-i Cemâlî'nin şair tarafından kaleme alınması hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte eserin elimizde bulunan iki nüshasından biri olan İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası'nda yalnızca istinsah kaydı vardır. Eserin son beyitinin altında bulunan;

"Ḳad vaḳa'al-ferāġu min ***meṭāli'-i Cemālī*** *'alā ḥurūfi'l-hecā"*

şeklindeki ifadenin ardından "h. **1140 (m. 1727/1728)"** tarihi, eserin kayıt tarihi olarak eklenmiştir.

1.4. Beyit Sayısı

Metâli-i Cemâlî'nin elimizde bulunan nüshalarından M.'de toplam 1029 ve İ. Nüshasında 1074 beyit vardır. Ulaşamadığımız Mısır Milli Kütüphanesi nüshasının 10 varak civarında olduğunu kütüphane kataloğundan öğrenmiş olmamıza rağmen beyit sayısı ile ilgili bir malumata sahip değiliz. M ve Ü nüshalarının mukayesesi ile oluşturduğumuz tenkitli nüshada ise eserin 1098 beyti bulunmaktadır. Ancak bu nüshalar müellif nüshası olmadığından matlaların tam sayısı henüz bilinmemektedir.

1.5. Nüshaları

Araştırmalarımız neticesinde Metâli-i Cemâlî'nin, İstanbul'da 1, Ankara'da 1 ve Mısır/Kahire'de 1 olmak üzere, üç nüshasını tespit etmiş bulunmaktayız:

1.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: T. 9263 (Ü)

1.2. Ankara Milli Kütüphane Nüshası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu: 06 Mil Yz FB 533/3 (M)

1.3. Mısır (Kahire) Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazma Eserler Bölümü, Talat 178, Nu: 1744 (T)

İşte çalışmamızda bu nüshalardan ilk ikisini esas alarak tenkitli metni ortaya koyduk. Zira Mısır'daki siyasi ve sosyal karışıklıklar nedeniyle -tüm girişimlerimize rağmen- Kahire'de bulunan nüshaya ulaşamadık. Fakat Türkiye ***www.yazmalar.gov*** sitesinde "***Mısır-Millî Kütüphanesi Talat:178***" şeklinde kaydı düşülen nüshanın elimizdeki *"Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu (1870-1980), C. II, 1989"* künyeli katalogun 90. sayfasındaki malumat şöyledir:

"1744: Dīvān-ı Cemālī (Meṭāli'):

Naẓm: Aḥmed Çelebi el-İstinyeli el-mutaḥallaṣ be-Cemālī el-müteveffā sene h. 991 lehü muḳaddime-i menṣūre lem ya'lem vāżı'uhā

Evvelühā: Ḥamd ü sipās u şükr bī-ḳıyās ve evvelü'd-dīvān:

Meṭāli'dür ḳulūb-i nükte-sencān [u] süḫan-pīrā

Cemālī oldı gūyā āfitāb-ı 'ālem-i ma 'nā

Öte yandan Arapça olan katalogta Cemâlî'nin bu eserinin, 178-187 varakları arasında bulunduğu ve mensur bir mukaddime ile birlikte muhtelif satırlı olduğu yönünde bilgiler mevcuttur. Ayrıca boyutları 16x21 cm. olan eser, Cemâlî'nin matlalarından sonra Veysî'nin kasidesi ile devam etmektedir.

Tenkitli metin hazırlanırken esas aldığımız iki nüsha ve bu nüshaların tanıtımları aşağıda sunulmuştur.

1.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: T. 9263 (Ü):

Bu nüsha, edebiyat tarihimizde Edirneli Örfî olarak tanınan, şair Edirneli Mahmud Ağa tarafından 1140 (1727/1728) tarihinde düzenlenmiştir. Örfî, eseri tamamlama tarihi olarak şu kaydı düşmüştür:

"Ḳad vaḳa'al-ferāġu min ***meṭāli'-i Cemālī*** *'alā ḥurūfi'l-hecā"*

1140 (1727/1728)

Nüshanın başındaki altı beyitlik manzumeden Örfî'nin hayırla yad edilmek, affa mazhar olabilmek ümidiyle bu eseri kaleme aldığı belirtilmektedir. Müstensih hattı olan bu nüshada, matlaların Cemâlî'nin elinden ne zaman çıktığına dair bir bilgi yoktur. Alfabetik bir matla derlemesi görünümünde olan nüsha, Cemâlî'nin ölümünden yaklaşık 144-145 yıl sonra düzenlenmiştir.

Örfî, esere ad olarak herhangi bir başlık vermemiş ve nüshaya besmele ile başlamıştır. Metnin başladığı ilk sayfa tezhiplidir. Tüm beyitler ilk sayfadaki sarı renkli olmak üzere diğer sayfalarda kırmızı renkteki cetveller içine yazılmıştır. Her beyitin ilk kelimesi için de kırmızı mürekkep kullanan Örfî, kanımızca bu tercihi; beyitlerin birbirinden bağımsız manzumeler olduğunu, aynı başlık altında bulunsalar bile, toplu halde değerlendirildiğinde bir anlam ifade etmediğini vurgulamak için yapmıştır. Öte yandan bir başka tercih olarak müstensih; her beyit için bir satır olacak şekilde, mısraları yanyana yazmıştır.

1b-30b yaprakları arasında yer alan beyitler; "sâ, ḫı, zâl, zı" harfleri hariç, diğer tüm harflerden kafiyelerle söylenmiş, alfabetik bir biçimde tertip edilmiştir. Başlıklara göre beyit sayıları şöyledir:

BAŞLIK	BEYİT SAYISI		BAŞLIK	BEYİT SAYISI
Elif İçin Başlık Yok	52		Fī- Ḳāfiyetü'ṭ-Ṭā	2
Fī- Ḳāfiyetü'l-Bā'	24		Fī- Ḳāfiyetü'l- 'Ayn	3
Fī- Ḳāfiyetü't-Tā	29		Fī- Ḳāfiyetü'l-Ġayn	3
Fī- Ḳāfiyetü'l-Cīm	7		Fī- Ḳāfiyetü'l-Fā	5
Fī- Ḳāfiyetü'l-Ḥā	3		Fī- Ḳāfiyetü'l-Ḳāf	41
Fī- Ḳāfiyetü'd-Dāl	17		Fī- Ḳāfiyetü'l-Kāf	49
Fī- Ḳāfiyetü'r-Rā	230		Fī- Ḳāfiyetü'l-Lām	24
Fī- Ḳāfiyetü'z-Zā	32		Fī- Ḳāfiyetü'l-Mīm	86

Fī- Ḳāfiyetü's-Sīn	4		Fī- Ḳāfiyetü'l-Nūn	128
Fī- Ḳāfiyetü'ş-Şın	23		Fī- Ḳāfiyetü'l-Vāv	12
Fī- Ḳāfiyetü'ṣ-Ṣād	1		Fī- Ḳāfiyetü'l-Hā	123
Fī- Ḳāfiyetü'ḍ-Ḍād	1		Fī- Ḳāfiyetü'l-Yā	174

Görüldüğü üzere bu nüsha mürettep divanlardaki gazellerin dizimine mütenasip bir teknikle tasarlanmıştır. Her sayfada ortalama 19 satır bulunan nüshadaki toplam beyit sayısı 1073'tür.[92]

Bu yazmanın devamında yine Cemâlî'ye ait olan İstanbul Şehr-engîz'i ve Siroz Şehr-engîz'i bulunmaktadır.

1.2. Ankara Milli Kütüphane Nüshası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu: 06 Mil Yz FB 533/3 (M):

"Mütalaât" olarak kütüphane kaydına geçen bu nüsha, aslolarak "Müṭāla'āt-ı Cemālī Merḥūm" başlığını taşımaktadır. Çeşitli şairlerin manzumelerinden müteşekkil, 185 varaktan ibaret olan mecmuanın 140b-150b arasındaki bölümü Cemâlî'nin matlalarına aittir. Kütüphane kataloğuna "1028 beyit" ibaresi ile kaydedilen eser, esas olarak 1029 beyittir ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası'na göre eksiktir. Eserin her sayfası dört sütun şeklinde bölümlenmiş ve her sütuna ortalama 13-14 beyit yazılmıştır.

KAFİYENİN SON HARFİ	BEYİT SAYISI	KAFİYENİN SON HARFİ	BEYİT SAYISI
Elif	46	Ṭı	2
Bā	17	'Ayn	3
Tā	30	Ġayn	3
Cīm	7	Fā	5
Ḥā	3	Ḳāf	40
Dāl	17	Kāf	48
Rā	233	Lām	25
Zā	32	Mīm	87
Sīn	5	Nūn	117
Şın	23	Vāv	9
Ṣād	2	Hā	115
Ḍād	yok	Yā	160

[92] Eserin sonuna düşülen kayıt cümlesi, bazı araştırmacılar tarafından Cemâlî'ye ait "yâ kafiyeli bir beyit" olarak algılandığından, beyit sayısı yanlış bir şekilde 1074 olarak bildirilmiştir. Bkz. Lokman Turan, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehrengîzi", *Osmanlı Araştırmaları The Journal Of Ottoman Studies*, Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2011, S.XXXVII, s. 49-76.

Dış özellikleri bakımından; 315×150-280×125 mm. boyutlu, üzümlü taç ve harf filigran kağıda, mısralar birbirinin altına gelecek şekilde talik hatla yazılan eser, sayfaların uç noktalarına paralel bir satır sistemiyle düzenlenmiştir. Ancak kafiye harflerinin son beyitleri genel satır biçimine uygun olarak sayfanın alt ve üst kenarlarına paralel bir şekilde yazılmıştır.

2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Tertibi

Klasik Türk edebiyatında yalnızca matlalardan oluşan eser tertip etme geleneği bulunmadığı için, Metâli‘-i Cemâlî’nin, *“kaside, tarih, musammat, gazel, kıt’a”* sırasına göre yahut “*tevhîd, münâcât, na‘t, mi‘râciyye, hasb-i hâl/arz-ı hâl, medh-i çehâr yâr, medhiyye”* hiyerarşisine -tam anlamıyla- uygun mürettep bir görüntüsü yoktur. Eserin, gazel dizimlerinde olduğu gibi, beyitlerin, son harflerine/kafiyelerine göre alfabetik bir düzenle sıralanması ve her kafiyeyi temsil eden beyitlerin aynı başlık altında bulunması, bu özgün eserin kendine has geliştirilmiş bir sistemidir. Ancak bu durum İ. Nüshasına özgü bir durumdur, zira kafiye başlıkları M. Nüshasında bulunmamaktadır. Eserin, tenkitli nüshasına göre tertibi ve başlıklara göre beyit sayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

BAŞLIK	BEYİT SAYISI
BESMELE	
-[93]	52
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-BĀ’	24
FĪ-ḲĀFİYETÜ’T-TĀ	31
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-CĪM	7
Fİ-ḲAFİYETÜ’L-ḤĀ	3
Fİ-ḲĀFİYETÜ’D-DĀL	17
Fİ-ḲĀFİYETÜ’R-RĀ	240
Fİ-ḲĀFİYETÜ’Z-ZĀ	33
Fİ-ḲAFİYETÜ’S-SĪN	5
Fİ-ḲĀFİYETÜ’Ş-ŞIN	23
Fİ-ḲĀFİYETÜ’Ṣ-ṢĀD	1
Fİ-ḲĀFİYETÜ’Ḍ-ḌĀD	1
Fİ-ḲĀFİYETÜ’Ṭ-ṬĀ	2
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-‘AYN	3
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-ĠAYN	3
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-FĀ	5
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-ḲĀF	41
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-KĀF	50
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-LĀM	25
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-MĪM	89
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-NŪN	129
Fİ-ḲĀFİYETÜ’L-VĀV	12
FĪ-ḲĀFİYETÜ’L-HĀ	123
FĪ-ḲĀFİYETÜ’L-YĀ	178 beyit

[93] Kāfiyetü’-l-Elif başlığı bulunmamaktadır.

Tabloda görüldüğü üzere, en fazla “râ”, “yâ” ve “nûn” sesleri kafiye olarak tercih edilmiştir. Elbette bunun esas sebebi, bu seslerin Türkçeye uygun sözcükler ve ekler oluşturabilmede daha yaygın olarak kullanılmasıdır.

2.2. Konu

Metâli-i Cemâlî’nin tek bir konusu yoktur. Klasik Türk şiirinin temel motifleri ve mazmunları ile örülen farklı renkteki pek çok beyit, eserin orijinalliğine dair bir nitelik olmakla birlikte şairin, hemen her konuda söyleyecek sözünün bulunduğuna işaret eden farikalardandır. Genel itibarıyla; aşk, âşık, maşûk üçgeninden hareket eden şair, geçim sıkıntısından Hakk’ın emirlerine, oğlancılık meselesinden Kıbrıs’ın fethine, sosyal hayattan şairlik mesleğine kadar birçok konuyu deyimlerle, atasözleriyle ve vecize kıymetindeki ifadelerle işlemiştir.

2.3. Ayet ve Hadisler

Cemâlî’nin çok yönlü bir şair oluşu ve elbette medresede dânişmend sıfatıyla bulunuşu, şairin sahip olduğu İslam ahlakını, şiirlerine yansıtmasına da vesile olmuştur. Hem dinî hissiyatın hem de hüsniyyat tarzının örnekleriyle teçhiz edilen eserde geçen ayet, hadis ve Arapça ibareler, ilgili beyitler eşliğinde aşağıda sunulmuştur:

- “**ehlen ve sehlen merḥabā**”:

  اهلا سهلا [a. zf.] Safâ geldiniz, hoş geldiniz. (Devellioğlu 2008: 930)

  Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā ‘ilātün Fā‘ilün

  Ey ecel bī-gānelük resmin ḳo gel bizden yaña
  Sen bizüm olmañ ḳolay ehlen ve sehlen merḥabā (Mt. 10)

- “**bi’llāh**”:

  بالله [a. zf.]: Allah için. (Devellioğlu 2008: 106)

  “sellemnâ”:

  “Selâmete erdirsin!” mânâsıyla duâlarda geçer. (Devellioğlu 2008: 933)

  Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

  Dir iseñ ‘aşḳla cānı fidā ḳıl yoluma cānā
  Senüñ bu ḳavlüñe biz ḳā’ilüz bi’llāh sellemnā (Mt. 31)

- **“kellīminī yā Ḥümeyrā”:**

  “Ey Ayşe! Benimle konuş”

  Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

  Ḫiṭābı ‘andelībüñ verdi maḥżā

  Hemīşe “kellīminī yā Ḥümeyrā” (Mt. 37)

- **ṣalā:**

  صلاء[a.i.]: 1. Cumâ namazına ve bâzı yerlerde cenâzeye çağırmak için okunacak salavât. 2. Meydan okuma, “kendine güvenen varsa çıksın!” diye bağırma. 3. Bir mahalle çocuklarının, başka bir mahalle çocuklarıyla taş kavgalarına çıkmaları. [es-salâ şeklinde de kullanılır] 4. Tas. Mevlevîlerde “can”ları namaza, yemeğe, mukabeleye çağırma. (Devellioğlu 2008:916)

  Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

  Cum‘a gün böyle oldı iş mes̱elā

  ‘Araba vü ‘Aceme oldı ṣalā (Mt. 45)

- **“tarrā”** : cümleten

  “ helümme cerrā”: “Çek beri getir, var kıyas eyle”

  Mef‘ūlü Fā ‘ilātün Mef‘ūlü Fā ‘ilātün

  Ol sūḫte cihānı çekdi su’āle ṭarrā

  Ögretdi ḫˇācesi ṣan aña “helümme cerrā” (Mt. 46)

- **“ḳad-ḳāmet”** : boybos, endâm. **Kâmet Alma**: Cemaatle kılınan farz namazlara başlamadan önce câmi veyâ sâir namazgâh kabul edilen yerde “kad-kametissalât” kelimelerinin ilavesiyle ve fakat yavaş edâ ile müezzinlerce tekrarlanan ezan cümleleri. “Namaz başlamak üzeredir” mealindedir. (Devellioğlu 2008:485)

  Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

  Riyā ehlinde yoḳdur ẕerrece Ḥaḳ emrine himmet

  Varup mescidde gördüm dillerinde cümle ḳad-ḳāmet (Mt. 77)

- **“taḥiyyāt”:**

  تحيات [a.i. hayy’den]: “Allah ömürler versin!” demeler; selâmlar, hayır duâlar. 2. Namazın ka’delerinde okunan “ettehiyyâtü” duâsı. (Devellioğlu 2008: 1019).

  Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
  Ṭolandur doġan ili ṣanma zāyid
  Taḥiyyāta oturdı şimdi zāhid (Mt. 125)

  - **mā-ṣadaḳ fīh :**

    ماصدق [a.b.i.]: tasdik edilen, olunan husus, uygun, tıpkı. [aslı: “mâ-sadaka aleyh: sadık olan şey üzerine” demektir.]

    Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün
    Ḳaddüñde ḳıyl u ḳāl senüñ hezl u refṡdür
    Ḥüsnüñ beyānı mā-ṣadaḳ fīh baḥṡdur (Mt. 223)

  - **beyne’s-semā‘ ve’l-arż:** Gökyüzü ve yeryüzü arasında (Bakara, 164)

    Mef‘ūlü Mefā‘īlün Mef‘ūlü Mefā‘īlün
    Gün reşk idüp yüzüñe rūyını itmesün ‘arż
    Nisbet-i ruḫuñla anda beyne’s-semā‘ve’l-arż (Mt. 436)

  - **“Eriḥnā Yā Bilāl”:** “Bizi Ferahlat Yâ Bilâl!”

    Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
    Mekteb-i kūyuñda uşbu merd-ṭab‘ per-i melek
    Ḫāl-i ruḫsāruñ görüp oḳur “Eriḥnā Yā Bilāl” (Mt. 558)

  - **Allāhu Ekber:** Allah ulular ın ulusudur. (Devellioğlu 2008: 29)

    Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
    Mü’eẕẕin gördi çün bu ḳāmet-i bālāyı dil-berde
    Mināre üzre ol dem geçdi elüñ Allāhu Ekberde (Mt. 860)

- **Kün, kān-ı yekün:** كن فيكون “...ol (der ve o hemen olur) olur.”

(Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâ-Sîn, 36/82; Mü'min, 40/68). (Yılmaz 1992:98)

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Görüñ ne özgedür 'aşḳuñ kitāb-ı ra'nāsı
Ki kün anuñ ola kān-ı yekün ma'nāsı (Mt. 1058)

3. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

3.1. Vezin

Metâli-i Cemâlî, müstakil beyitlerden müteşekkil bir eser olduğu için tek bir vezin ile tertip edilmiş değildir. Aruzun çeşitli bahirlerinden vezinler ile kaleme aldığı eserinde şair, farklı vezinler kullanmak suretiyle istediğini istediği kalıp içerisinde söyleme lüksünü elde etmiştir.

3.2. Kafiye

Cemâlî, aruz veznine hakimiyeti yanında, şiirde ahengi sağlayan önemli bir unsur olan kafiyeye de hakimdir. Nitekim eserin tertibi dahi "kafiye sırası" esas alınarak oluşturulmuştur.

3.3. Dil ve Üslûp

Cemâlî'nin elimizde bulunan "Metâli-i Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul, Şehr-engîz-i Siroz" adlı üç eserinden hareketle şairin Türkçe'yi iyi kullandığını söyleyebiliriz. Türkçe'deki pek çok arkaik kelimeyi ve atasözü, deyim gibi halk tabirlerini aruz veznine -ekseriyetle- uygun bir şekilde kullanmayı başaran şair, darb-ı meselleri şiir diliyle ölümsüzleştirmeye de muvaffak olmuştur. Eserde geçen arkaik kelimeler Cemâlî'nin diline hakim bir unsur olduğu için aşağıda sunulmuştur.

ARKAİK KELİMELER

ağ- : çıkmak, yükselmek
ağrıġ : ağrı
anda : orada, onda, o konuda
artuġ : fazla, ziyade
aşşı : fayda
aşaḳ : alçak, aşağı
artuḳ : fazla, ziyade
avurd : söz, sohbet
aylaḳcı : işçi, hizmetçi
ayruḳ : başka, diğer, gayrı
bam bam : dik dik
baş- : alt etmek, yenmek
başmaḳ/paşmak: ayakkabı
bay : zengin, ulu, soylu, temiz
bile : birlikte; dahi, de
biregi : bir kimse, başkası
birle : ile
börk : başa giyilen külah, kalpak.
bügel- : bir şeyin önünü engelle tutmak
çaḳ : tam, tamam, sade, yalnız.
çal- : karıştırmak, sürmek.
çepel/cibil : kirli, pis.
çıbuk çal- : dayak atmak
daḫı : da, bile.
daḳ: dek
degme : her, rastgele, beğenilmiş.
depre- : titremek
der-/dir- : toplamak.
dibelek/dibelik: büsbütün, tamamıyla.
dirgür- : diriltmek
dün : gece
egirt- :kuşatmak, sarmak
epsem : sessiz, susan.
erlik : erkeklik, yiğitlik
etmeg : ekmek
eyit- : söylemek, anlatmak
eyle : öyle
eylük : iyilik
eyü : iyi
fınduḳ : atılan kurşun tanesi
ġam ye- : üzülmek
gedüg : eksik; çatlak, yarık
gicik : kaşınma, tahriş, uyuz hastalığı
göy-/küy- : yanmak
güvegi/güyegi : güvey, damat
ır : nağme, hava
ıraḳ : uzak
ırla- : şarkı söylemek
ışşı : sıcak, sıcaklık
ilt- : götürmek
iñile- : inlemek
irgür- : ulaştırmak, eriştirmek
isik : sel yarıntısı, dere yatağı
iv- : acele etmek
iz : yol
ḳaçan : ne zaman, nasıl
ḳaḳ- : çalmak, vurmak, saplamak, çakmak
kama- : çivilemek
ḳanda : nerede, nereye
ḳarañu : karanlık
ḳaravul : gözcü, nöbetçi, karakol
ḳarı : ihtiyar, yaşlı; eski, köhne.
ḳatı : çok, ağır, gayet
keş : yoğurt peyniri, yoğurt kurusu.
ḳoc- : kucaklamak, bağrına basmak
ḳocmacıḳ : şöyle bir kucaklamak
ḳol : taraf, yön; devriye gezen asker, bekçi
ḳop- : meydana çıkmak
ḳotar- : boşaltmak, yemeği boşaltmak.
ḳoz : ceviz
köv : köy
ḳulaġuz : kulavuz
mıḫla- : başı topuzlu çomak, davul tokmağı
nacaḳ : hançer, kazma
niçe kez : çok kere
ocak : bazı bitkilerin yaprağı
oḳın- : davet olunmak, çağrılmak.
oḳış- : benzemek
ol : o
öküş : çok, fazla.
öñ : önce, evvel.
öñdin : önce, daha önce
öykün- : taklit etmek, özenmek
par par : parıl parıl
pek ṭur- : yerinden kımıldamamak
salıḳ : çomak, demir çubuk; haber
segirt- : koşmak, yürütmek
sep- : serpmek, saçmak
şı- : kırmak, yenmek.

ṣınıḳ : kırık
ṣogıl- : suyu çekilmek
ṣor- : emmek.
ṣovıt- : soğutmak
ṣovuḳ : soğuk.
ṣuvar- : sulamak, su vermek
şol : şu
ṭañ : hayret, şaşılacak şey
tav : kumar ile bahis parası
ṭapu : huzur, makam, kat; hizmet
terek : tabak, raf
ṭın- : ses çıkarmak, söylemek
ṭon : elbise, kıyafet; renk
ṭur- : ayağa kalkmak
ṭuşak : köstek, ayak bağı
uçmaġ : Cennet
uġrı : hırsız
urġunluġ : vurulmuşluk, aşıklık
uṣ : akıl
uşbu : bu, işte bu.
ut- : yenmek, kazanmak, yararlanmak
ügi : baykuş türünün bir çeşidi
üş- : toplanmak, üşüşmek
üt- : alevli ateşte pişirmek
üz- : koparmak, kesmek, bozmak
yad : yabancı, ecnebi, garip
yaḫşı : iyi, güzel
yalım : yalçın, sarp yer.
yancıḳ : kese, torba
yaraḳ : hazırlık, silah.
yaṣdan- : yaslanmak, dayanmak.
yaşmaḳ : örtmek, kapamak
yatlu : kötü, uğursuz, fena.
yavuz : kötü, fena,sert.
yazuḳ : günah, suç.
yeg/yig : daha iyi, üstün, kuvvetli.
yel-/yil- : koşmak
yetür- : ulaştırmak, büyütmek
yigirmi : yirmi
yiñ : elbise kolunun üzerindeki kısım
yozġa : vahşi, sürülmemiş, ekilmemiş yer.
yu- : yıkamak
yugrıl- : karıştırılmak, ezilmek
yügrük : hızlı giden
yüyür-/yügür-: koşmak, hızlı gitmek

Bunun yanında Cemâlî, medrese hayatının içinde bulunması hasebiyle Arapça, Farsça kelimelere ve klasik şiirin lügatine uzak bir şair değildir. Zira belli başlı mazmun ve mefhumları özgün ifadelerle beyitlerine serpiştiren Cemâlî, klasik Türk şiirinin tahayyülünü ve telakkisini kavramış bir şairdir.

Cemâlî'nin kendine has tarzının özgün bir nişanesi olarak Metâli-i Cemâlî, şairin tüm fikrî ve edebî mütalaasını yansıttığı bir eserdir. Latife, nükte, hiciv, hezel vadisinde meşhur olan Cemâlî, bu eserini de hususî bir mizahî üslupla vücuda getirmiştir. Eserdeki pek çok beyti bir deyim, vecize yahut atasözü ile kavileştiren şair, böylelikle her kesimden insana hitap edebilen bercesteler ortaya koyabilmiştir. Bahsi edilen tarza örnek olarak belli başlı şu beyitleri verebiliriz:

- **Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. (Aksoy 227/ 843)**

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

Ḳāfdan Ḳāfa ṭolup ger cünd ola ceng ü veġā

Ḳavuşur insān ile insān ḳavuşmaz ṭaġ ṭaġa (Mt. 9)

- **Serçeden (kuştan) korkan darı ekmez. (Aksoy 425/2251)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Eşkümi ifşā iderse ol güle bülbül n'ola

  Darı ekmez serçeden ḳorḳan mes̱eldür serverā (Mt. 29)

- **Çıkmadık candan umut kesilmez. (Aksoy 218/ 781)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Yār iḥyā itmege çıḳmaz diyü olmañ ba'īd

  'Āşıḳā olur cihānda çıḳmaduḳ cānda ümīd (Mt. 121)

- **Doğmamış oğlana ad biçmek. (Aksoy 729/4772)**

  Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

  Şeb-i hicrüñde mihri eylemek yād

  Ḳomaḳdur ṭogmadıḳ bir oğlana ad (Mt. 124)

- **Aç esner, âşık gerinir. (Aksoy 110/38)**

  Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

  Meh-i nev ağzı açıḳ çarḫ-ı dü-tā ḳad görinür

  Çü meselḍür dinür aç esner 'āşıḳ gerinür (Mt. 160)

- **Alet işler, el övünür. (Aksoy 136/217)**

  Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

  Āsiyāb-ı felekde ḥāli gör

  Ālet işler hemīşe il öginür (Mt. 186)

- **Oynaşına inanan avrat, ersiz kalır. (Aksoy 404/2101)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Ṣanma kim bu devr-i pür-lu'bed saña mürşid bulur

  İ'timād iden kişi oynaşına ersiz ḳalur (Mt. 195)

- **Su götürür. (Aksoy 1049/7993)**

  Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

  Göre ger baḥr-ı siyāh eşkümi kendin yitürür

  Bu iş ey dīde-i giryān daḫı çoḳ ṣu götürür (Mt. 256)

- **Ya tahammül ya sefer .**

  Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

  Yā ṣabr u yā sefer ise ʿaşkuñ devāsı ger

  Bende ne ṣabr var u ne ṭāḳat-ı sefer (Mt. 272)

- **Kaynanası sevmek.**

  Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

  H̱ˇān-ı ʿaşḳuñdan cihānda var imiş çün dānemüz

  Bildüñ anı kim severmiş bizi ḳayın anamız (Mt. 405)

- **Kurunun yanında yaş da yanar. (Aksoy 379/1938)**

  Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

  Āh ehl-i ʿaşḳdan ḳurtarımazsın çünkü baş

  Ġāfil olma yanar ey eşküm ḳurı yanınca yaş (Mt. 422)

- **Yalnız taş, duvar olmaz. (Aksoy 466/2515)**

  Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

  Baña hem-reng ol ey Ferhād-ı evbāş

  Ki hīç dīvār olur mı yalıñız ṭaş (Mt. 432)

- **İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküze bıçak olmazdı. (Aksoy 336/1619)**

  Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

  Görinür cānā be-ġāyet ẖōş baña bu pend-i Ḥaḳ

  Öküze eylüge eylük olsa olmazdı bıçaḳ (Mt. 478)

- **Hatır için çiğ tavuk (da) yenir. (Aksoy 304/1378)**

  Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

  Eylesem bir loḳma ṭañ mı diñ çarıẖı az u çoḳ

  H̱āṭır-ı yārān içün çünkim yenür bişmiş ṭavuḳ (Mt. 483)

- **Görünen köy kılavuz istemez. (Aksoy 293/1296)**

  Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

  Göñül bāb-ı dil-berde eyler mi şek

  Görinen köye ne ḳulaġuz gerek (Mt. 504)

- **Elin ağzı torba değil ki büzesin. (Aksoy 263/1094)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  İl tuyup 'āşıḳlıġum söyler gerek ben biñ büzem

  İlüñ aġzı serverā ṭorba degüldür kim büzem (Mt. 632)

- **Kendi düşen ağlamaz. (Aksoy 358/1778)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Yaş döküp çarḫ-ı felekden aġlamañ şebnem neden

  Ey göñül meşhūrdur ḫōd aġlamaz kendü düşen (Mt. 666)

- **Yarası (yağırı) olan gocunur. (Aksoy 467/2525)**

  Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

  Dāġum 'adū-yı ḫar göricek aġırır hemān

  Meşhūrdur bu kim ḳocınur yaġırı olan (Mt. 667)

- **Bu günkü tavuk yarınki kazdan iyidir. (Aksoy 206/709)**

  Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

  Ḳuşum yirine alursañ bu ḫāyeyi al sen

  Ki yeg bu günki yumurda yarınki ṭavuḳdan (Mt.689)

- **Nasibin varsa gelir Yemen'den**

  Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

  Baña ḳahve ṣunılmadı dimesin

  Naṣībüñ var-ise gelür Yemenden (Mt. 709)

- **Taş yerinde ağırdır. (Aksoy 443/2378)**

  Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

  Baña besdür dilā leb-i cānān

  Aġır olsun yerinde rıṭl-ı girān (Mt. 729)

- **Süt dökmüş kedi gibi. (Aksoy 1055/8062)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Berf yaġdı çünki saḫt oldı zemīn bu cünbişe

  Döndi ey dil tevsen-i gerdūn bugün süd dökmişe (Mt. 831)

- **Göz görmeyince gönül katlanır. (Aksoy 293/1302)**

  Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

  Gezüp Mışr içre seyr eyle olınca

  Ki göñül ḳatlanur göz görmeyince (Mt. 859)

- **Ak akçe kara gün içindedir. (Aksoy 126/150)**

  Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

  N'ola ger ḫaṭṭuñ ögüp nakd-i eşküm döksem ey ġonca

  Meṣeldür bu ḳara gün içün şāhum aḳ aḳça (Mt. 861)

- **Yolcu yolunda gerek. (Aksoy 478/2605)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Zāl-ı dehrüñ ḫānesinde ṭurma 'āşıḳ var yüri

  Bu meṣel meşhūr çün yolda gerekdür yol eri (Mt. 1005)

- **Damdan düşen, damdan düşenin halini bilir. (Aksoy 228/850)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Mihr ġarba irse añlar 'āşıḳuñ aḥvālini

  Kim bilür damdan düşen damdan düşenler ḥālini (Mt. 1025)

- **Vecize Niteliğinde Söz:**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Ne velī olmaḳ isterin ne deli

  'Āşıḳ oldum ikisinüñ bedeli (Mt. 1042)

- **Kedinin Gideceği Samanlığa Kadar. (Aksoy 355/1753)**

  Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

  Şīr öñünde özge pervār itme mānend öñi

  Çün ṣamanlıḳ ṭamına dekdür kedinüñ yügrügi (Mt. 1087)

Cemâlî; atasözü, deyim, beddua gibi halk tabirlerini beyitlerinde işlerken "Mesel durur", "Meşhurdur", "Çün" ile başlayan ifadeleri sık sık kullanarak, bu duruma işaret etmiştir.

III. BÖLÜM

ŞEHR-ENGÎZ-İ İSTANBUL

1. ESERİN TANITILMASI

1.1. Adı

Şehr-engîz-i İstanbul, Cemâlî'nin tezkirelerde ve edebiyat tarihlerinde adı geçmeyen bir eseridir. Şairin şehr-engîz türünde bir eser verdiğinden hiç söz etmeyen kaynaklar, Cemâlî'nin daha ziyade matlaları ve latifeleri ile ilgilenmişlerdir.

Elimizde üç nüshası bulunan eserin, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshasında müstensihin belirttiği bir başlık bulunmaktadır. Ancak kurşun kalemle sayfanın başına yazılan "**Şehr-engîz-i İstanbul-ı Cemâlî**" başlığı ve "**Başdan on beyit eksiktir**" ibaresi, eseri inceleyen bir başkası tarafından, daha sonra eklenmiş olduğu izlenimi vermektedir.

Bu üç nüshadan hareketle eserin tanıtım kolaylığı için kısa ve özlü bir ifade olarak "Şehr-engîz-i İstanbul" namını uygun görmüş bulunmaktayız.

1.2. Türü

Şehr-engîz nev'inin meşhur olduğu bir dönemde, bu türde iki eser vermek suretiyle şairliğine ayrı bir değer katan Cemâlî, XVI yüzyıldaki şehr-engîz sahibi şairler arasında yerini almıştır.

Cemâlî'nin, Şehr-engîz-i İstanbul adlı eseri, diğer şehrengiz örneklerinin genelinde olduğu gibi, mesnevi nazım şekliyle ve aruzun "***Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün***" vezniyle kaleme alınmıştır.

1.3. Yazılış Sebebi

Cemâlî, şehrengizinin tevhîd bölümünde Cenâb-ı Hakk'a eseriye ilgili şu beyitlerle:

Ola her beyt bir şehr-i muṭabıḳ
Çeke saṭrum arası aña ḫandeḳ (ş.5)

Sitānbūl gibi bu dīvān-ı 'uşşāḳ
İki deryāyı cem' itsün ḳara aḳ (ş. 6)

Elifler ola bu şehre minâre
Döne her beyti bir la'l-i nigâre (ş. 7)

Ola her cīm gūyā zülf-i dilber
Aça dāl aġzını mānend-i ejder (ş. 8)

Olup her bā vü ġaynuñ bendi bir bāġ
Ola saṭrumda her bir ḳāf bir ṭaġ (ş. 9)

Daḫı her 'ayn olup bir çeşme-i ḫūb
Ṭarāvet bula bu dīvān-ı mergūb (ş.10)

tazarruda bulunurken şehrengiz kaleme alma gayesini de beyitlere serpiştirmiştir. Zira peri yüzlü bir güzel, şairi kendinden geçirdiğinden beri, şairin gözüne uyku girmemektedir (ş. 12). Cemâlî, bu durum için risale yazmak yerine tenine elif gibi çizgiler çekmeyi yeglemekteir (ş. 5). Ve şair bir zaman, bahsi geçen güzelin güzellikleri yüzünden, gayrıya isyan ederken (ş. 17-ş. 24) bir zaman sonra asiliğinin bağışlanması ve dilinin bağının çözülmesi için yeniden Cenâb-ı Hakk'a niyazda bulunur (ş. 25-ş. 41). İlerleyen beyitlerde şair, İstanbul'u seyran ettiği bir vakitte, bir güzelin şaire;

Birisi içlerinden didi fi'l-ḥāl
Ki ey bī-çāre 'āşıḳ zār u pā-māl (ş. 147)

Gel eyle buñlaruñ nāmını defter
Ṣu gibi lebleri vaṣfın ḳıl ezber (ş. 148)

O dīvān içre her bir ṣafḥa-i ḫūb
Ola gūyā ki bir çāprāzlu maḥbūb (ş. 149)

şeklindeki tavsiyesi üzerine Cemâlî, bu eseri kaleme almaya karar vermiştir. Sonuç olarak; hayırla yad edilmek başta olmak üzere, Cemâlî'ye bu şehrengizi yazdıran sebep, şairane bir bahane olarak, güzelin güzellikleridir.

1.4. Yazılış Tarihi

Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul'un Hâtimetü'l-Kitâb bölümünde, 40 kişinin adını zikrederek eserini h. 972'de (Mi.1564/1565) tamamladığını söylemiştir. Ancak eserin yazılış tarihi doğru olmakla birlikte elimizdeki üç nüshada 40'tan fazla kişi zikredilmiştir.

Şeker ḥoḳḳa ki buldı bu çihil nā
Ṭokuz yüz yetmiş ikisinde itmām (ş. 441)

1. 5. Beyit Sayısı

Şair, eserinde 40 kişinin namını zikrettiğini belirtse de şehrengizinin ne kadar beyitten oluştuğu ile ilgili herhangi bir sayı vermemiştir. Eserin elimizdeki üç nüshası da çeşitli bölümlere göre eksiklikler göstermektedir. Fakat bu nüshalarla oluşturduğumuz tenkitli metne göre eserin kayda geçen 459 beyti bulunmaktadır.

1.6. Nüshaları

Araştırmalarımız neticesinde Şehr-engîz-i İstanbul'un, İstanbul'da 3, Ankara'da 1 ve Erzurum'da 1 olmak üzere, 5 nüshasını tespit edebildik:

1.6.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: T. 9263 (Ü)

1.6.2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: 3770

1.6.3. İstanbul Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi, Hafız Ahmed Paşa Bölümü, Nu: 34 Ha 362/23 (K)

1.6.4. Ankara Millî Kütüphane Nüshası (M)

1.6.5. Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Nadir Eserler Bölümü, Agah Sırrı Levend Kitapları nr.:169, V. 1a-9b (A)

1.6.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: T. 9263 (Ü):

Metâli'-i Cemâlî'nin Ü'nüshasının devamında 31a-44a varakları arasında bulunan ve 442 beyitten oluşan bu nüsha Edirneli Örfî tarafından düzenlenmiştir. Bu eserin istinsah tarihi de Metâli'-i Cemâlî ile aynı olup h. 1140 (Mi. 1727/1728)'tır. Eser tamamıyla Cemâlî'nin üç eserinden oluşup yazmanın başında Örfî'nin bir manzumesinden sonra 1b-30b varakları arasında Metâli'-i Cemâlî, 31a-44a varakları arasında Şehr-engîz-i İstanbul ve 44b-50a varakları arasında Şehr-engîz-i Siroz bulunmaktadır.

Kırmızı mürekkeple çizilmiş cetveller içinde yer alan metnin her sayfası 19 satırdan oluşmakla birlikte, kişilerin anlatıldığı esas bölümde ortalama 3 başlık ile 15-16 beyit bulunmaktadır

Elimizde bulunan nüshalar içinde en düzenli görünen bu olduğu için şehr-engîzdeki kişilerin sıralanmasında esas aldığımız nüsha budur.

1.6.2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nu: 3770

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 3770 numarada kayıtlı olan ve 29b-38b varakları arasında bulunan eserin bu nüshasına ulaşamadık.

1.6.3. İstanbul Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi, Hafız Ahmed Paşa Bölümü, Nu: 34 Ha 362/23 (K)

Muhtelif satırlı olan yazmanın 55b- 65a varakları arasında bulunan metin, her sayfanın dışa bakan üç kenarına yazılmıştır. Toplam 312 yaprak olan eserde çeşitli şairlere ait olan manzumeler ve bazı mensur metinler, sayfa ortası ve sayfa kenarlarına neshedilmiştir.

1.6.4. Ankara Millî Kütüphane Nüshası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Nu: 06 Mil Yz B 208/1, (M).

06 Mil Yz B 208/1 numarada kayıtlı olan mecmuanın 1a-11b varakları arasında bulunan metin talik hatla kaleme alınmıştır. Karton bir cilt içinde bulunan eser suyolu filigranlı kağıtlara yazılmıştır. Sözbaşları, söz üstleri ve cedveller kırmızıdır. Sayfa kenarları açıklamalı olmakla birlikte yapraklar rutubet lekeli ve bazı yerler yırtıktır. Ortalama satır sayısı 19 olan mecmuanın boyutu 290x190-205x110 mm.'dir ve eserin tamamı 57 yapraktır.

1.6.5. Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Nadir Eserler Bölümü, Agah Sırrı Levend Kitapları nr.:169, (A).[94]

Bu nüsha İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nu.: 9263'te kayıtlı olan ve 31a-44a yaprakları arasında bulunan ve çizgili defter kağıdına istinsah edilen nüsha Agah Sırrı Levend'in sahip olduğu şehr-engîzler mecmuasıdır. Levend, eserinin 139. Sayfasında mecmua hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre mecmuanın özellikleri ve içinde bulunan şehrengizler şunlardır:

"Şehr-engizler ve nâmeler mecmuası, büyük bir mecmuadan ayrılmış. Nüshanın vasfı: cildin sırtı ve köşeleri siyah meşin, üstü siyah bez, yeni cildlenmiş; eni boyu, cildin 20.3x14.5 cm, yazının 16x12.9 cm, kenardaki yazılarla birlikte; kâğıd, yaprakların bazısı beyaz, bazısı saman rengi aharlı, ortada iki yaprak fazla aharlanmış olması yüzünden çatlayıp ufalanmış, yerine başka kâğıd konulmuş. Yaprağın biri aslından kopya edilerek yazılmış, öteki aslı

[94] Bu nüsha üzerinde daha önce bir doktora öncesi tez çalışması yapılmıştır ancak çalışma tek nüshaya dayalı yapıldığı için hatalar ve eksiklikler vardır.: Hamit Bilen Burmaoğlu, *Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul*, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Erzurum 1978.

parçalanıp okunmaz bir hale geldiği için yazılmayıp boş bırakılmış; yazı siyakat, Şehr-engizlerle Namelerin bir kısmı hem metinde hem sayfa kenarında; hiç birinde başlık yok, sayfa kenarları ve mısra araları cedvelsiz; varak sayısı 51, satır sayısı 21, kenardakilerin değişik. Metindeki Şehr-engizler:

Cemali'nin İstanbul Şehr-engiz'i v. 1a-9b,
Ulvi'nin Manisa Şehr-engiz'i v. 10a-22a,
Adı bilinmiyen bir şairin İstanbul Şehr-engiz'i v. 2b-25a,
Mesihi'nin Edirne Şehr-engiz'i v. 26a-30b,
İshak Çl. nin Edirne Şehr-engiz'i v. 30b-33b,
Usuli'nin Yenice Şehr-engiz'i v. 34a-38a,
Cefayi'nin Rize Şehr-engiz'i v. 38a-40b, sonu kenarda,

Sayfa kenarındakiler:

Zati'nin Edirne Şehr-engiz'i v. 1a-8b,
Azizi'nin İstanbul Şehr-engiz'i v. 9a-20b,
Mâni'nin Bursa Şehr-engiz'i v. 29a-35b.'[95]

Tenkitli metnin kuruluşunda biri diğerinden istinsah edildiği için daha düzenli olan Ü nüshasını esas aldık, ancak A'daki farklılıkları ve eksiklikleri dipnotlarda göstermeyi uygun bulduk.

[95] Tığlı a.g.m.

2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Eserin Tertibi ve Başlıklara Göre İçeriği

Şehr-engîz-i İstanbul, klasik mesnevi tertibine uygun bir biçim ve diğer şehrengiz örneklerine benzer niteliklerle düzenlenmiştir. Eserin başlıkları, başlıklara göre eserin içeriği ve beyit sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

BAŞLIK	İÇERİK	BEYİT SAYISI
ŞEHR-ENGĪZ-İ İSTĀNBŪL	Eserin giriş hüviyeti taşıyan bu bölümü dua ve tazarru beyitlerinden oluşmaktadır.	10 beyit (1-10)
MÜNĀCĀT-I ĶĀDIYYÜ'L-ḤACĀT	Cemâlî'nin, aşka meylini ilan ettiği bir beyitle başlayan bu bölüm, daha çok, şairin bir güzel uğruna kendinden geçmesi, isyankar olması, nihayet asilikten pişmanlık duyup yeniden Hakka'a niyazda bulunması ile ilgilidir.	31 beyit (11-41)
ṢIFAT-I ŞEB	Güneş'in batışıyla başlayan gurup vaktini, kınına geçirilmiş bir kılıç betimlemesiyle aktaran şair, bu anı, 6 beyitte daha tasvir ve tahlillerle anlatarak İstanbul'un akşamları ile ilgili olan bu bölümü tamamlamıştır.	7 beyit (42-48)
ṢIFAT-I RŪZ	Gündüz'ün vasıfları ile alakalı olan bu bölümde şair, İstanbul'u yeniden keşfetmiş bir edayla şehrin gündüz vakti görülen güzelliklerini sıralamaya başlamıştır. Denizlerin toplandığı yerde 7 dağ üzerinde yükselen bir şehir portresi çizdikten sonra, İstanbul'un somut güzelliklerine örnek olarak Cemâlî; minareleri, mescitleri, ilim-irfan sahibi insanları, gemileri, kuşları, kayalıkları, yükselen sancakları, hamamları, suları, havayı, su yollarını, sokakları, Göksu-Kavak-Kadıköy-Üsküdar-Tavşan Adası-Eyüp Sultan-Sütlüce-Beşiktaş-Galata-Yenibahçe-Davut Paşa gibi semtleri, dilberleri tavsif üzre methetmiştir. Bu övgülerden sonra şair, eseri, kaleme almasına vesile olan güzelleri ve bir güzelin bu yöndeki tavsiyesine yer vermiştir.	111 beyit (49-159)

ẒİKR-İ SER-DEFTER-İ ḪŪBĀN		
ŞĀMĪ	Arabistan'dan Anadolu'ya geldiği ifade edilen Şâmî, ay yüzlü bir kimse olarak tanıtılmış ve onun İstanbul'a gelişinin şehir üzerinde kıyamet etkisi yaptığı anlatılmıştır.	**5 beyit (160-169)**
MUṢLĪ ŞĀH ḲAZZĀZ	İşi aşıklara sövmek ve kadınları dövmek olan bu kişi, hem celadeti hem de nezaketi ile anılmıştır..	**5 beyit (165-169)**
ḲAPUCI-ZĀDE	Servi boyu ile tarif edilen bu kişinin asıl adı Muhammed'dir. *"Pehlivan, doğan"* yakıştırmalarıyla övülen Muhammed'in işi, kapı bekçiliğidir.	**5 beyit (170-174)**
MUḤŻIR-ZĀDE	Asıl adı Ali Bâli olan bu şahıs, Muhzır-zâde namıyla meşhurdur ve İstanbul güzellerinin başında gelmektedir.	**5 beyit (175-179)**
'ALĪ ŞĀH KEVS̱ERĪ	Mahbubların başında anılan bir diğer kişi de Ali Şah Kevserî'dir. Dudağının methi söz konusu edilmiştir.	**5 beyit (180-184)**
DÜLGER ḤÜSEYİN	Dülgerlik mesleğini icra eden Hüseyin'ün güzelliği, Hz. Yûsuf'un (a.s.) güzelliğiyle taltif olunmuştur.	**5 beyit (185-189)**
AḲ MUḤAMMED ŞĀH	Güzeller şahı olarak anılan bir diğer isim de Ak Muhammed'tir. Börkü ve ebiseleri ile tasvir edilen bu şahsın devşirme olduğundan bahsedilmiştir.	**5 beyit (190-194)**
ÜTÜCİ İLYĀS	Ütücü olan İlyas, aşıklara ettiği naz ve eziyet ile anılmıştır.	**5 beyit (195-199)**
YALABIḲ	Güzelliğinin parlaklığıyla iltifata mazhar olan bu kişinin en belirgin özelliği, yüzünde bulunan bendir.	**5 beyit (200-204)**
SER-TIRĀŞ AḤMED	Berber olan Ahmed'in nice başların kesilmesine sebebiyet veren bir güzelliği vardır.	**5 beyit (205-209)**
DELLĀḲ AḤMED	Hamamlarda müşteriyi keseleyip yıkayan ve tellak vazifesi gören bu şahıs, boyunun uzunluğu ve hamamdaki	**5 beyit (210-**

	görünüşüyle ilgili olarak anlatılmıştır.	214)
SUBAŞI-ZĀDE	Asıl adı Ahmed olan bu zat, ince beli, uzun boyu, yanağı, kakülü, çenesi, gözü, dudağının güzellikleri vesilesiyle anılmış, köylü bir subaşıdır.	**5 beyit (215-219)**
MEVĀLĪ AḤMED	Herkes tarafından tanınan ve sevilen bir kimse olarak tanıtılan Ahmed, Mevlevî bir kimsedir.	**5 beyit (220-224)**
AḲÇA ḤÜSEYİN	Gümüş teni, ak yüzü, açık alnı ile anılan Hüseyin, şairin, güzellerin şahı olarak nitelendirdiği kişiler arasında yer alır.	**5 beyit (225-229)**
BĀḲĪ	Saçları, kaşları, gözleri ve kirpiklerinin güzellikleri ile vasfedilen bu şahsın, Cemâlî ile aynı dönemde yaşayan Bâkî olup olmadığı müphemdir. Zira belirleyici bir özelliği anılmamıştır.	**5 beyit (230-234)**
BĀḲĪ	Sözlerinin zarifliği, inceliği ve şiir söylemesi ile anılan bu zatın da Cemâlî ile aynı dönemde yaşayan Bâkî olduğu muhtemeldir. Ancak şair, gariptir ki, son beyitte bu şahsın adı olarak kendi kardeşi olan Kemâlî'nin namını zikretmiştir.	**5 beyit (235-239)**
ḲARACA ḤÜSEYİN	Kara yağız atı ile tarif edilen bu kişi de ay gibi olan güzelliği için yad edilmiştir.	**5 beyit (240-244)**
İBRĀHİM BĀLĪ	Kanunî ile bağı olduğu ifade edilen bu zat, güzellerin tüm güzelliklerini kendinde toplayan biri olarak tanıtılmaktadır.	**5 beyit (245-249)**
OTLUḲCI-ZĀDE	Anladığımız kadarıyla küçük bir dükkan sahibi olan bu zat, ot satmaktadır.	**5 beyit (250-254)**
MUẒAFFER BĀLĪ	"İstanbul'un hazinesi" sıfatıyla tanıtılan Muzaffer Şah, güzellik tahtının da muzaffer bir şahı olarak anılmıştır.	**5 beyit (255-259)**
MA'CŪN-FÜRŪŞ	Asıl adı Muhammed olan bu kişi, aslen Karamanlıdır. Esrâr, haşhaş, tiryâk gibi tabirlerin arasında anılan Muhammed güzellik yönüyle aya teşbih edilmiştir.	**5 beyit (260-264)**

ALTUNCI-ZĀDE	Asıl adı Muhammed ve mesleği altıncılık olan bu şahıs, insanlara ettiği cefa ve gösterdiği vefa ile anılmaktadır.	**5 beyit (265-269)**
VĀLĪ	Vâlî mahlaslı bu kişinin asıl adı Muhammed'tir.	**5 beyit (270-274)**
MŪSĀ BĀLĪ	Dilberler arasında tanıtılan bir başka kişi de Mûsâ'dır.	**5 beyit (275-279)**
NĀṬIR-ZĀDE	Bağ, bostan bekçiliği yapan bu kişinin asıl adı Sefer Şah'tır. Güzellerin sultanı olarak anlatılan şahıs, Anadoluludur.	**5 beyit (280-284)**
ĶAYACUĶ	Taş bağırlı olarak tanıtılan Kayacık, mağrur cephesiyle ele alınır.	**5 beyit (285-289)**
ÇÖMLEKÇİ-ZĀDE	Asıl adı Muhammed olan bu zat, çömlekçilik işi ile meşguldür.	**5 beyit (290-294)**
ĶAPUCI ʿĪSĀ	Kapı bekçiliği yapan İsa, boyunun ve yüzünün güzellikleri vesilesiyle anılır.	**5 beyit (295-299)**
MUḤAMMED ŞĀH	Küçük Mahzar Kulı unvanıyla anılan bu kişinin, hoş sedası, kaşı ve kirpiği methedilmiştir.	**5 beyit (300-304)**
ĶOPUZCI-ZĀDE	Saz çalmakla uğaşan bu kimsenin yüzü güneşin köşkü gibidir.	**5 beyit (305-309)**
KİRİŞÇİ-ZĀDE	Asıl adı Muhammed olan bu şahıs, kirişçilik ile uğraşmaktadır.	**5 beyit (310-314)**
ḪUDĀ-VERDİ	Bu şahıs da güzelliği yönüyle övülmektedir.	**5 beyit (315-319)**

DERVÎŞ	Bezirgân-zâde olarak anılan Dervîş, aşıkların gönlünü alıp satma ticaretiyle uğraşmaktadır.	**5 beyit (320-324)**
İBRĀHĪM	Bu şahıs, güzelliği yönüyle aya teşbih edilmiştir.	**5 beyit (325-329)**
AĶ BĀBĀ	Esas adı Muhammed olan Ak Baba, Sultan Selîm'in silahdarıdır. Hakkında, Ak Koyunlu ve sipahi olduğu bilgisi de verilen bu zat, kaşının ve kirpiğinin güzelliği ile anılmaktadır.	**5 beyit (330-334)**
FETḤĪ ŞĀH	Bu kişi için, yüzün ve dudağın methiyesi yapılmıştır.	**5 beyit (335-339)**
AḤMED-İ Ḫ˘ĀNENDE	Şair tarafından bu şahıs, sesi hoş; dudağı, saçı ve kaşı güzel olarak nitelendirilmiştir.	**5 beyit (340-344)**
SERRĀC MUSṬAFĀ	Şâhın serracı olduğu belirtilen Mustafa adlı bu kişi, aşıklar tarafından çok sevilen bir kimsedir.	**5 beyit (345-349)**
ṬĀVŪS MUṢLĪ	Musalla'nın, Tavus kuşunun güzelliğiyle mukayese edilen bir güzelliği vardır.	**5 beyit (350-354)**
ĶUM-KEŞĀN	Uzun boyu ve kaşı dolayısıyla anılan bu şahsın, ne devran ne akvam içinde benzeri yoktur.	**5 beyit (355-359)**
ĶĀSIM RĀCİL	Tüfek, top gibi silahlarla birlikte anılan bu kişi başındaki börkü ile padişahın baş askerini hatırlatmaktadır.	**5 beyit (360-364)**
ĶARA ĶĀḌI	Vaktin hakimi olan Kara Kadı; *"şeriat, müddei, şâhid*" gibi hukuk terimleriyle anılmıştır.	**5 beyit (365-369)**
ḤĀC MAḤMŪD	Çavuş olan Hacı Mahmud, aşıkların pek sevdiği bir kimsedir.	**5 beyit (370-374)**

BEG AḤMED ŞĀH	Kaşı, saçı, parmakları vesilesiyle anılmıştır.	**5 beyit (375-379)**
‘OŞMĀN BĀLĪ	Sözleri, dudakları ve yanaklarının güzelliği ölçüsünde konu edilen Osman Bali'nin asıl adı Zeyrekli'dir.	**5 beyit (380-384)**
ḲAHVECİ MUṢLĪ	Bu kişi, kahve ile dudakların ilişkisi çerçevesinde şiire konu edilmiştir.	**5 beyit (385-389)**
MIṢIRLI-ZĀDE	Asıl adı Muhammed Şah olan bu kişi, şeker dudakları ve eşiği ile anılmıştır.	**5 beyit (390-394)**
KÜÇÜK/KÖÇEK MUḤAMMED	Tüfek, piyade gibi kavramlarla nitelendirilmiş bir başka güzeldir.	**5 beyit (395-399)**
ŞEB-ĀRĀ MUṢLĪ	Çenesinin çukurundaki ve dudaklarındaki güzellik ile birlikte anılmaktadır.	**5 beyit (400-404)**
RÜSTEM BĀLĪ	Uzun boyu, eğri kaş ve ok misali kirpikleri ile tasvir edilen Rüstem Bâlî, bir pehlivandır.	**5 beyit (405-409)**
ḪĀṢEKĪ -ZĀDE	Asıl adı Mıhammed olan Hâsekî-zâde, başında börk taşıyan, ay gibi bir güzeller şahıdır.	**5 beyit (410-414)**
ṬOPUḲLI-ZĀDE	Asıl adı Muhammed olan Topuklu-zâde, dudakları ve gamzelerinin güzelliğiyle anılmıştır ve memleketinin Bilecik olduğu bildirilmiştir.	**5 beyit (415-419)**
AḲ MUṢLĪ ŞĀH	Bu zat, dudakları ile saçlarının güzelliği ölçüsünde övülmüş ve yüzünün aklığı vesilesiyle konu edilmiştir.	**5 beyit (420-424)**
SĪM-KEŞ İBRĀHĪM	Asıl adı İbrahim Bali olan bu kişi, gün yüzünün güzelliği dolayısıyla anılmıştır.	**5 beyit (425-429)**

AḲÇA ḤÜSEYİN	Dilber sancağının şahı ve beylerin beyi olan Akça Hüseyin için şair, iyi dileklerde bulunmaktadır.	**5 beyit (430-434)**
TERSĀ BEÇÇE	Galatalı olduğu bildirilen bu kişinin asıl adı verilmemiştir. İstanbul'da nazirinin olmadığı belirtilen bu kişinin mesleği, kumaş tüccarlığıdır.	**5 beyit (435-439)**
ḪĀTİMETÜ'L-KİTĀB	Şair, şehrengizini tamamlamaya yaklaştığı bu bölümde, şehrengizinin şöhretinden bahsetmektedir. 40 kişinin adını andığını ve eserini 972'de tamamladığını bildiren Cemâlî, Nigaristân-ı Çîn'e benzetmek için şehrengizini 40 bentten oluşturduğunu ifade etmektedir. Mesnevîlerdeki dua bölümüne uygun olarak yazılan bu bölümde, Cenâb-ı Hakk ve Hz. Peygamber övülmüştür. Ardından İstanbul ve içindeki bu güzel insanlar için iyi temennilerde bulunulmuştur.	**20 beyit (440-459)**

Görüldüğü üzere şehr-engîzde adı geçen kişiler, genel olarak, ya meslek adlarıyla ya da babalarının lakap veya namlarıyla birlikte anılmıştır. Bu kişilerin hemen hepsinde benzer özellikler övülmüş ve güzellerdeki hüsniyat hep İstanbul'un güzelliğinin bir yansıması olarak düşünülmüştür.

IV. BÖLÜM

METİN

METÂLİ‘-İ CEMÂLÎ

2. TENKİTLİ METİN

Ü 1b **Bİ'SMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤĪM***

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

M 140b Cöngüñe yañlışlıġ idüp yazdum ise ger du'ā

Luṭf idüp ma'ẕūr ṭut yazmaz yañılmaz bir Ḫudā

2

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḫākde anı şikeste göricek itdi du'ā

Āyine cām-ı Ceme didi ṣafālıḳlar ola

3

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

La'l-i lebini gör şekerüñ izine başma

Var terkiye 'ālemde üzüm ṣuyını aṣma

4

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İrem-i kūyuñı me'vā-yı 'adū itme şehā

Ḳoma ādem yirine dīvi kerem ḳıl ṣanemā

5

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

Ey melek-rū çünki bizden yad olup itdüñ cefā

Yeg durur senden bize cānā 'adū-yı āşinā

6

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'īlün

'Arż itdi çünki Muṣḥaf-ı rūyın o meh-liḳā

Şükrāne bir ḫatim oḳıdum yüzine baḳa

7

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

Ḫışm ile düşnāmını ḳılma ḥikāyet dilā

La'l-i lebi var iken sükkere yoḳ iştihā

8

---

* Başlık: Müṭāla'āt-ı Cemālī Merhūm M.
1a Cöngüñe: Cönge M.
7a dilā: baña M.

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Nigāh itseñ eger ben mübtelāya bir naẓar cānā

Nigārā geydürürdüñ baña ṣan bir bādemī kemḫā

9

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

Ḳāfdan Ḳāfa ṭolup ger cünd ola ceng ü veġā

Ḳavuşur insān ile insān ḳavuşmaz ṭaġ ṭaġa

10

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

Ey ecel bīgānelük resmin ḳo gel bizden yaña

Sen bizüm olmañ ḳolay ehlen ve sehlen merḥabā

11

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Olup āteş-feşān āhum göge 'azm eyledi gūyā

Melekler çekdiler altun zencīriyle ejderhā

12

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ü 2a Ṭa'n itme kiştzār-ı dehirde felek baña

Bir buġday öñlüşe süreyin darısı saña

13

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Bir māh-ı nev yeñiçeri sevdüm yine dilā

Eyvāh eger ki gelmez ise bu gice ḳola

14

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Bir işi itmese taḳdīr Ḫudā

Olımaz cehd ile ol iş ciddā

15

Mefā'īlün Mefā'īlün

Oluban 'aşḳ ile şeydā

9a ṭolup: dolup M.
10b olmañ: olmaḳ M.
11b zencīriyle: zencīr ile M.
12b süreyin: sürem M.
13b Ey vāh: Ay vāy M.
14b Olımaz: Olamaz M.

Ölümlüdür şehā dünyā

16

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā 'ilātün Fā'ilün

Virdi bir zer boz diyü dil-ber bozup didüm aña

Şaştı aldum ḳabżuma emrüñ nedür ey ḳaşı ya

17

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Matārı ḳıldı sāzına evtār idüp dü-tā

İtdi sürūd-ı serde şürū' bir faṣıl şitā

18

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳāmet-i mevzūnuñ añup virdi cān bu mübtelā

Öldügi yitmez gerekdür servden ṭābūt aña

19

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çünki ḥummā-yı yahūdīdür 'adū-yı bed-liḳā

Ehl-i derd içinde üç gün begligi olsa n'ola

20

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḫaylī kertik geçer ortada ḳuşum başı dilā

Degme bir ḳaḥbe zene egmez ise başı n'ola

21

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Sevdā-yı kākülüñ olalı rūḥuma ġıdā

Yılan yiyen ḥakīm 'ilāc idemez baña

22

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Elümde mirvaḥa gördüñse ey nesīm-i ṣabā

O şūḫuñ üstüne yavuz yel esdürür ṣanma

16a didüm : virdüm M.
16b ḳabżuma: ḳabżadan M.
18a añup: alup M.
18b Öldügi: Öldigi M.
19a ḥummā-yı: ḥammām-ı M.
20a ḳosam başı n'ola: ḳuşum başı dilā Ü.
22a gördüñse: gördügümde M.
22b O şūḫuñ üstüne yavuz yel esdürür: O serv üzre yavuz yel esdürem Ü.

23

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Baña 'āşıḳ dimek yārüñ ḳatında şöyledür farżā

Ḳurı şol üstüˇḫāna dinilen ma'nāyadur gūyā

24

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vaṣluñ enfa' maṣlaḥatdur ey ṭabīb-i cān aña

Ḫasta ḳorḳar ol güne küymeye 'ömri fevt ola

25

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ṣadefi dehrde gören cānā

Saña dürr-i yetīmdür der yā

26

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Dehrde ehl-i 'aşḳ hep ṭurrā

Ḳafeṣ içinde ṭūṭīdür gūyā

27

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dilā bağışladum zāl-i cihānı ehline ḥaḳḳā

Bu lu'betgāhda bir ḳarı baṣdum ḫaṣmuma gūyā

28

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Anda oldı çün müyesser ḫāk-i pāy-i dil-rübā

Nerdübānlu Tekyesi mi'rāc olmışdur baña

29

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Eşkümi ifşā iderse ol güle bülbül n'ola

Darı ekmez serçeden ḳorḳan meṡeldür serverā

30

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

23a ḳatında: yanında M.
24a aña: baña M.
24b ol güne küymeye: küymege ol vaḳte M.
25b der yā: Yazmada böyle harekelenmiştir.
27a ḥaḳḳā: cem'ān Ü.
27b ḳarı: ḳara M.
28a çün müyesser: müyesser çün M./dil-rübā: dil-berā Ü.

Ġarażı bu ki vefādan vara bir şemme ala
Bāġda ġoncalaruñ aġzın arar bād-ı ṣabā

31

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ü 2b Dir iseñ 'aşḳ-ilecānı fidā ḳıl yoluma cānā
Senüñ bu ḳavlüñe biz ḳā'ilüz bi'llāh sellemnā

32

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Virmeye keder dirseñ eger kes̱ret-i dünyā
Ferhād gibi ṭaġa düş ey dil tepe tenhā

33

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Emri var ṭuġralı ġarrā ṣanki ḥükm içün baña
Nehy idermiş benden ol yāri muẓaffer dāyimā

34

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Baḥs̱-i der-fażl ile tīr-endāz olan gelsün baña
'Aşḳ eri serdārıyam elde kitābum oḳ u ya

35

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Zer ile dil-beri peydā iderse ḫalḳ n'ola
Mürid esirdenüñ olur bu tekyegehde baba

36

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ādem oldur ki ṣatup cenneti dīdārı ala
'Ālemüñ körligine gözi açuḳlardan ola

37

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḫiṭābı 'andelībüñ verdi maḥżā
Hemīşe *kellīminī yā Ḥümeyrā*

38

30b ġoncalaruñ: ġoncaların Ü.
32a Virmeye: Virmaye Ü.
32b tepe: depe M.
33b dāyimā: dā'imā M.

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Çeküp gün gibi ol nāzük miyānı sīneye tenhā

Zülāl-i la‘lini nūş itdi şekkerler yidi deryā

39

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Ḳıbrıs alındı cāy-ı neşāṭ oldı her ḳula

Ḳorḳum budur şeker ola biñ baş bir pula

40

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ḳatı ṣovuḳluḳ ider kūh-ı Ḫudā

Tepesi üstine ḳar yaġsa n’ola

41

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

İlüñ oġlanına itmekde iġvā

Ṭavulcı bir meçiklidür hemānā

42

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Sīnede cānum gibi ḥıfẓ eylesem anı n’ola

Rūḥumuñ bir ḳıṭ‘asıdur çünki dildāruñ dilā

43

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Öpdükde la‘lüñi baña ṭatlu dilüñ revā

Aġzum dilüm ṭoḳınmadı çünkim benüm saña

44

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Ecel iriş kerem it ṭatlu cānumı alma

O serv-ḳad gele diyü ḳıyāmete ṣalma

45

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Cum‘a gün böyle oldı iş mes̱elā

‘Araba vü ‘Aceme oldı ṣalā

38a gün: gül M.
38b şekkerler: sükkerler M.
39b budur: odur M.
43b saña: aña M.
45a mes̱elā: moñla M.

46

Mef'ūlü Fā 'ilātün Mef'ūlü Fā 'ilātün

Ol sūḫte cihānı çekdi su'āle ṭarrā

Ögretdi ḫ̌ācesi ṣan aña *helümme cerrā*

47

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Nedür Şīrīn ü Ḫusrev Ḳays Leylā Vāmıḳ u 'Azrā

Bilür 'ārif ki degmez altı 'āşıḳ bu zen-i dünyā

48

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ter ḫalāṣ itmekle deryādan dile virme ṣafā

Seni ḥayvān yirine ḳodı felek yemdür saña

49

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ġubār-ı pāyuñı görüp devā ümmīd idüp farżā

Ṣıfāhān kuḥlı tartınmaḳ göze mīl çekmedür maḥżā

50

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 3a N'eyleyüm ol i'tirāżı kim cevābı 'ār ola

Ḥāṣılı tekmīl-i 'arż-ı cübbe vü destār ola

51

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Ruḫuñ beñiyle kevkebüm alışduġundadur ḫaṭā

Ki nāşī ḳorḳarın diye te'ārużāta ḳaṭa

52

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cemālī şi'ridür gerçi degül bu lü'lü'-i lālā

Faḳīrāne cevāhirdür aña bir boncuġı ṣanma

45b vü -M.
46a su'āle: sīneye M.
46b "helümme cerrā": "Çek beri getir, var kıyas eyle."/ cerrā: -M.
47a u 'Azrā -M.
47b Bilür 'ārif ki degmez: -M./altı: elli M.
48a ṣafā: -M.
48b ḳodı: ḳoydı M./ yemdür saña: -M.
49b çekmedür maḥżā -M.
50b 'arż-ı: 'arżum M.

Fİ-ḲĀFİYETİ'L-BĀ'*

53

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Çıḳmaġa başa ḳan ḳızavur oluban şarāb

Girdi semā'a döne döne sāġar u kebāb

54

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Surḫ olduġı yüzüm bu ki her dem ol āfitāb

Gördükçe ḫūn-ı eşküm ile eylerem ḥicāb

55

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Turş-rū pīr-i muġān ḫayr ide mi diyü şarāb

Ekşi ekşi kendü bāġı ḳorucaġıdur ol āb

56

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

Ḳo eşküm ile olsun kūyuñda cihān ġarḳ-āb

Ḳapuñda revān ola cān ġāyeti māfi'l-bāb

57

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḥasret-i la'lüñ ile ey leb-i la'l-i mey-i nāb

Bezm-i dilde dem ü laḥm oldı şarāb ile kebāb

58

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Nūş-ı cām itdi cemālin 'arż idüp ol āfitāb

Ḫıyre-çeşm oldı görüp bādī naẓarda her ḥabāb

59

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Gice gündüz bāde-i 'aşḳuñla ser-mest-i ḫarāb

Şanki çeşmüm merdüminüñ naṣb-ı 'aynıdur şarāb

60

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bilmemişler 'aşḳuña dermān imiş āb-ı 'ineb

---

* Başlık -M.
53 -65 -M.
56b ġāyet: 'āyet Ü.

Raṭb u yābis söyler Eflāṭūn ile Soḳrāṭ heb

61

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Giçer ḫīzān ulu manṣıblara ḫūb

Olur lā-büd bi-küm mef'ūl li-menṣūb

62

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bu ben mecrūḥı gör ey dil-ber-i ḫūb

İdem dirseñ eger kim seyr-i Eyyūb

63

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Mir'āt idindi cām-ı Cemi dīde-i şarāb

Gösterdi rūy-ı yāri ḥabāb ol evi ḫarāb

64

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ne yazar ḥikmetde nā-gāh düşse ger hecr-i ḥabīb

'Aşk bābında ki ġāyet müşkilümdür ey ṭabīb

65

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Gel beri mey-ḫāneye nūş it şarāb

Yidürelüm saña ḳuş başı kebāb

66

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

M 141a Bir zücācī ḳaṣr-ı Şeddādı binā itdi şarāb

Cā-be-cā üstinde anuñ bād-gīr oldı ḥabāb

67

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Oldı sipihr ṭālib-i iksīr-i 'aşḳ-ı Rab

Gök pūte zencefūr şafaḳ gice oldı şeb

68

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ü 3b Ṣanmañ ṭolandı ebr-i sefīd içre āfitāb

Dāġını tāze penbeledi pīrūze ḳıbāb

68a ṭolandı: dolandı M.

69

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

ʿĀlemde olsa ṭañ mı ṣafā vü sürūr selb

Kān düzme sīm ü zer ʿamelī cān ḥużūr-ı ḳalb

70

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Eyle her niʿmetde var ḥırṣı o deñli irtikāb

Ṭoyduġuñdan ṣoñra saña gelmeye andan ḥicāb

71

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Yār içün ġavġā ṣafādur ṣanma anı ceng ü ḥarb

Dil-ber-i ṣāḥib-uṣūlüñ sillesidür Türḳī ḍarb

72

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Bezm-i ʿirfāna ʿademden gelüp oldum ṣāḥib

İşidenler didi er ġāyib u ṣoḥbet ġāyib

73

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Bulınmaz güm olur tīri o şāhuñ sīnede bī-reyb

Ḫadengi ol ḳaşı yanuñ ṣanasın oldı sehmü'l-ġayb

74

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Bādeye virdüm göñül eşküm şarābından geçüp

Ṣan ṭoluya uġradum ey dīde bārāndan ḳaçup

75

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Sifle-menzil oldı ʿālem ġayra çün yoḳdur ḫiṭāb

Ehl-i dünyā ẕevḳine ummaz dil-i merd irtikāb

76

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün

68b pīrūze: pīruze Ü./ pīrūze: yirine M.
69a ʿĀlemde: ʿĀlemden Ü/ ṣafā vü sürūr-ı selb: sürūr ü ṣafā selb M.
70b Ṭoyduġuñdan: Doydıġuñdan M.
71a ḫarb: ṭarb M.
71b Türḳī: Türk M.
72a Bezm-i -M.
75a Sifle menzil oldı ʿālem ġayra çün yoḳdur :ʿĀlem-i sifle-menzil oldı çün baḥre M.

Nev-hüner ʻarżıyla nūş-ı cām idüp ḳıl çāk-ı ceyb
Köhne ʻarżı ṣal oda çün isiküñdür eski ʻayb

FĪ-ḲĀFİYETİ'T-TĀ*

77

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Riyā ehlinde yoḳdur ẕerrece Ḥaḳ emrine himmet
Varup mescidde gördüm dillerinde cümle ḳad-ḳāmet

78

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Ṣaçuñ miskini kim yudı ṭaradı ey perī-ṣūret
Dirīġā veh kim aġyāra yaradı ortada ṣoḥbet

79

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Kāğıda taḥrīr iderdüm ḥālüm ey ferḫunde-ẕāt
Olmasa yanuñda ağzı ḳaralar hem-çün devāt

80

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Cihānda iḫtiyār itsem n'ola ʻuryān olup bir dōst
Felek kimine aṭlas geydürür ʻömrüm kimine pōst

81

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Ümmīd kesme gelmese kelleñ yaraġa rāst
Bāşed ki düşmana gele ṭavşan çomaġa rāst

82

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

İtme zamāne ḫalḳı ile gel muḫālaṭat
İşkencedür ʻavām ile ʻörfī muṣāḥabet

83

76a ʻarżıyla: ʻarż ile Ü. , ʻarż ile M.
76b oda: yire M./isiküñdür: işigüñdür M.
* Başlık -M.
77 -M.
78 -M.
81a Ümmīd: Ümmīdi M.
81b düşman: düşmān M.
82b İşkencedür: Şikencedür M/ ʻavāmla: ʻavām ile M.

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Sā'at irişse ṣoñ dereceñ olsa ḳahr-ı mevt

İtmez bu āsiyāb-ı zamān çün daḳīḳa fevt

84

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Diyār-ı yāre yüzler süriyü 'azm itmedür 'izzet

Ḳonup ḫūn-ı ciger nūş eylemekdür kūy-be-kūy ṣoḥbet

85

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

İrişüp secde-i şükr-i cemāl-i yāre ḳable'l-fevt

Görüp rūy-ı 'adūyı ḫasta diller didi āh el-mevt

86

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 4a Lāzım degül zamānede iḳbāl ü taḫt u baḫt

İtdi bu demde berş bizi pādişāh-ı vaḳt

87

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Bezm içre lebüñsiz görilen bādeye tebbet

Kūyuña varup gelmeden ey māh rece'āt

88

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Yapıldı baḥr içinde bir vilāyet[155]

Ṣan oldı Ḳaydefā şehri 'imāret

89

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Ben göstericek Kūh-kene 'aşḳ ile ṣan'at

Seyr eyleyen işin didi üstāduña raḥmet

90

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Sevüp Leylāyı Ḳays añmazdı ḳat ḳat

İderdi 'aḳlı olsa setr-i 'avret

91

83a olsa: ola Ü.
88a baḥr: şehr M.
89b işin: 'āşıḳ M.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḫıdmetüñden dūr iken vaṣluñ umar hep kā’ināt

Ḥāżıra ey māh ġā’ībden olur çün iltifāt

92

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Urdurur ṣoḥbet-be-ṣoḥbet def ḳatı ‘āşıḳ-perest

Ger ele deffāf alursa ḳor uṣūle ḍarb-ı dest

93

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Cānuña dir ki suḫan-ı ṭālibet

Pīre-zen-i dehr hāy-ı ẓālimet

94

Mef‘ūlü Fā‘ilātün Mef‘ūlü Fā‘ilātün

Māluñ yoġ-ise ḳavlüñ zīr ü bam-ı fürū-dāşt

Var ise elde altun sensin ḥakīm-i zer-dāşt

95

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ḳāḍī olmaġiçün itme ḥareket

Ḳalmadı çünki ḳażāda bereket

96

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Elif lām oldı dāḫil cem‘e ṣūfī telḫ olup ṣohbet

Dirīġā mużmaḥil oldı yine ma‘nā-yı cem‘iyyet

97

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Ḳo tāc u ḳabāyı ḳıl özüñ bir kese nisbet

Oldı bu cihān içre bu gün ‘örf ü ‘iżāfet

98

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

‘Aşḳ ile ‘ālemde itdüm gerçi seyr-i kūh u deşt

Niçe kez baş ile cāndan geçmem oldı ser-güẕeşt

---

93 -M.

94a yoġ-ise: yoġsa Ü.

96a ṣohbet: ülfet M.

98b baş-ile cāndan: cān ile başdan M.

99

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vaḥş-ṭab'a kīse gösterdüm ki ide iltifāt

Baş çeküp didi ṭutılmaz boş ṭorbayile at

100

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Virilüp bād-ı ṣabāya ruḫṣat

Bāġda eyledi ṭurfe ḥareket

101

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Baña lāzım olan 'ömr ile ṣıḥḥat

Dirīġā kimsede yoḳ aña ḳudret

102

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

'Acāyib serv-i bāġ-ı ṣun'-ı Ḥaḳdur ol elif-ḳāmet

Dirīġā hemze-i vaṣl eyler anı va'de-i vuṣlat

103

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

İrişmese 'ālemde bir erden ulu himmet

Ḳılmışdı bizi vāy bu iki cānlıluḳ 'avret

104

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Bulsam ne 'aceb Ādem atamuñ yirini müft

'Aşḳ oldı baña ṭāḳ-ı felekde ḳurılu cüft

105

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ḳatı yañlış riyā ile bu ḳunūt

Fā'ideñ zāhidā ṣaḥīḥ sükūt

106

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dilā dil-bersiz uşbu zāl-ı dehrüñ şekline la'net

99a Vaḥş: Raḫş M/idem:ide M.

99b ṭorbayile: ṭorba ile M.

103 -Ü.

104b ḳurılı: ḳurulu Ü.

105 -Ü.

Ki meẕmūme olur ġāyetde oġlan eylemez ʿavret

107

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ü 4b Nefs atına bindi çün o sulṭān-ı melāḥat

Yārān işidüp didi hemān ḳuşḳuna ḳuvvet

Fİ-ḲĀFİYETİ'L-CĪM*

108

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Yübūset-ile mizāca çün itdi afyon güç

Dilüm damaġuma yapışdı kim senüñdür ṣuç

109

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Eyleyelden ḫaṭuñ tozın ser-tāc

Ḫaylī yüzler aġartdı isfīdāc

110

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Baña bu tāb-ı teb-i ġamda meded olmadı hīç

Nüsḫa-i şeyḫ-i kebīrüñ yüri var ez ṣuyın iç

111

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Şöyle çekmişdür göñül bu yıl ṣovuḳdan derd ü renc

Beyżalar sūḳ içre çeşmime görinür ṭōp-ı s̱elc

112

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Hep ḳılāʿ-ı Rūmı ṣaydum bildüm az mı çoḳ mı ḳaç

Ḫāṭıra olmadı evvel ṣoñradan fetḥ oldı penc

113

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Ġam-ı ebrūsıdur tefekkür-i kec

Zuʿm-ı vaṣlı taṣavvur-ı sāẕec

114

---

* Başlık -M.

111a ṣovuḳdan: ṣoġuḳdan M./ derd ü renc: derd renc Ü.

112a az mı: anı M.

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Zen sevüp sende bulındı ʻaşḳ denīde ḫarac

Çek ġamın ey Kūh-ken *k'eṣ-ṣabru miftāḥü'l-ferec*

FĪ-ḲAFİYETİ'L-ḤĀ*

115

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

M 141b Nām-ı laʻlüñ didüm eşʻār ile ḳıl fetḥ ü fütūḥ

Ol ʻArab ḫūbı baña ḫışm eyleyüp didi ki rūḥ

116

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Bir güzel müntec ḳażiyyedür bu gün ʻaşḳ u feraḥ

Kim anuñ kübrāsı şīşe oldı ṣuġrāsı ḳadeḥ

117

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

ʻÖmri ʻaşḳ u ẕülle ṣarf itmekde buldum inşirāḥ

ʻUry-i maḳṣūd itmedüm mey-ḫānedür baña merāḥ

FĪ-ḲĀFİYETİ'D-DĀL*

118

Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Ger ben ölmekle bula göñli güşād

Öldürüñ beni rūḥum olsun şād

119

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Benüm ʻaşḳuñ işinde fiʻle gelmiş kāmil ü üstād

Bu fenn içre baña nisbet daḫı ḳuvvetdedür Ferhād

120

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

114a aşḳ-ı denī: ʻaşḳ-ı zenden M.
114b k'es-ṣabru: es-ṣabru M.
* Başlık –M.
116a ʻaşḳ: ʻayş M.
117b ʻUry-i: ʻAzmi M.
* Başlık –M.
118b Öldürüñ beni: Öldüreyin tā ki M.
119a işinde: içinde M./ ü - M.

Reng-i rū gelmek içün içmege ivme zāyid
Ḫum-ı mey ṣanma boyacı küpidür ey zāhid

121

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yār iḥyā itmege çıḳmaz diyü ölmek ba'īd
'Āşıḳā olur cihānda çıḳmaduḳ cānda ümīd

122

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Vaṣf-ı müjgānuñ oldı ol gün yād
Ḳılıcuñ ṣaldı sen şehüñ cellād

123

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ü 5a Eylemez hīç ma'āşuñ adını yād
Çıḳarur ṭaşdan etmegin Ferhād

124

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Şeb-i hicrüñde mihri eylemek yād
Ḳomaḳdur ṭogmadıḳ bir oġlana ad

125

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ṭolandurdugın ili ṣanma zāyid
Taḥiyyāta oturdı şimdi zāhid

126

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḥarām-zāde ḳoparsa ḳılma teb'īd
Ṭoḳuz babalıdur çünkim mevālīd

127

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Nizār olmaġı sīnem ṣafḥasın şāriḥ yazar zāhid
Miyānuñ ḳocma ḥakkum idügine bir kulac kāġıd

128

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

120a içmegi: içmege M.
123b etmegin: itmegin M.
125a Ṭolandurduġın: Dolandurduġın M.

Bāġ u rāġ u deşt u bu baḥr-ı siyāh-ile sefīd
Māl-i tācir gibi hep ḳara boya vü gök çivīd

129

Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūl
Baña ḫaylī müşkil görinür bu derd
Esed nā-tüvān [u] köpek şīr-i merd

130

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün
Meyl itmesiyle düşmenüñ irmez aña gezend
Yāḳūt u la'lüñ olsa 'aceb mi Frenkpesend

131

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Yine bir ṣavt ile itdüñ ḫāṭır-ı yārānı şād
B'illāh ey ḫˇānende-i beste nefes pāyende bād

132

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün
Baña zāl-ı cihān ne ġuṣṣalarla itdürür feryād
Ġam-ı Şīrīne beñzer mi teferrüc eylesün Ferhād

133

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Zāl-ı dünyā şīve itdi virmede gördüm murād
Utmadum ben daḫı çirkin yüzine itdüm 'inād

134

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Reh-i kūyuñda olurken ṣanemā ḫurrem ü şād
Dil ü cān Ka'beye varmaġı ider istib'ād

FĪ-ḲĀFİYETİ'R-RĀ*

135

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Yirümüz Yūsuf gibi çāh eylemek erlik midür

129b Esed nā-tüvān köpek şīr-i merd : Emel-i nā-tüvān u köpek seyr-i merd Ü.
131b ḫˇānende-i: ḫˇānende-i beste M.
133b Utmadum: Olmayup M./ çirkin: hergiz M./itdüm: atdum Ü.
* Başlık -M.

Böyle dīdārı ʻazīz itmek birāderlik midür

136

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Dilā çün bezm-i ʻirfān içre ehl-i ʻaşḳa mesneddür

Bu gün her maṭlaʻum cins-i suḫanda nevʻ-i müfreddür

137

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Degişmek ʻaḳlı ʻaşḳa pādişāhlıḳdur disem ḥaḳdur

Güzel sevmek begüm ẕevḳ-i selīme mālik olmaḳdur

138

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Serverā ḫoş geçelüm sāye-i luṭfuñda ne var

Bir elüñ gölgecigin ṣal bize ey ḳaddi çenār

139

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Olur ʻuşşāḳ-ile hem-dem maḥabbet ehl-i ʻirfāndur

Ayaḳ bezm içre sāḳī ḫaylī dil-ḫ̌ūn atlamış cāndur

140

Mefʻūlü Fāʻilātün Mefʻūlü Fāʻilātün

Bir ṭālibüñ aṣıldı zülfine ḳalb-i mehcūr

Gördi o vaṣlı maḳṣūd didi ve ẕāk (?) Manṣūr

141

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Faʻūlün

Bu yirden ḳopmadur derme degüldür

Dilā ol ġonca devşürme degüldür

142

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün

Ü 5b Ṣatmaġa terāzūlama kendüñ ḳatı dil-ber

Çaḳ böyle bahādurlıġa cānā ne virürler

143

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Ġam-ile āh bu pergār-ı perīşān-eṭvār

Beni merkez gibi ortaya atup çizdi kenār

141 –Ü.

144

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ṣalar ger ṣayd-ı māhī içün ekṣer

Beşikṭaşında oġlancıḳlar aġlar

145

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Seni sevdügümüñ āvāzesi itse cihānı pür

Efendi baña incinme taṣarruf cümle ḥaḳkuñdur

146

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ḳadüñdür ney-şeker la'lüñ dile şehd-i muṣaffādur

Mübārek destinüñ çirk-ābı ter sābūnī ḥelvādur

147

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

İki söz söyledi cānā gelelden 'āleme bu zār

İki sözinüñ illā kim birisi vuṣlat-ı dildār

148

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Gerçi bī-ḥaddur ḳatı insāna seng-i ṭa'n atar

Ṭaş ṭoḳınsa ger deli ayaġına benden ṭutar

149

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Göñül ṭıflı piyāle ṣīġasın çekmekde māhirdür

Bu gün çün bezm-i dilde pend-i sāḳī emr-i ḫāżırdur

150

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Çeşmüm gibi kim gördi cihān içre mubaṣṣır

Eşküm gibi bir hāfıẓ-ı cārī mütebaḥḥir

151

Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün

Medḥ itme gelür nāḳa vü Leylī baña manṣūr

---

144 –Ü.
145b çünki: cümle Ü.
147a bu: bir M.
148b ṭoḳınsa: doḳunursa M.

Ne şīr-i şütür al u ne dīdār-ı ‘Arab gör

152

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Pür oldı penbe-i berf-ile bu şehr

Ne çenberden görüñ ḥallāc imiş dehr

153

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Salṭanat elde ṭolu bir cāmdur

Sikke-i şāhī ḳurı bir nāmdur

154

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Pür-naḫl olup bezendi şükūfeyle sebzezār

Oğlancığın sevindürene döndi nev-bahār

155

Mef‘ūlü Fā‘ilātün Mef‘ūlü Fā‘ilātün

Bilmez iken nedür hīç her ṣubḥ şi‘ri ṭañlar

Sütūde dise şā‘ir diller ‘alī diñler

156

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḳaddüñüñ dil almasından gerçi göñlüm ḫastadur

Rişte-i cān mū-miyānuñ emrine vā-bestedür

157

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Cevr-ile ‘āmil idi bu zāl-ı nigūn-ser

Gāhī fürū-nihādesi maḳbūle geçe ger

158

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Her berg baña baḳ daḫı gör yaradanı dir

Her mīve olup ‘ayn-ı ‘aḳīḳüm Yemeni dir

151a Leylī: Leylā M.
151b al: var M.
152a oldı: olup Ü.
152b Ḥallācmış: Ḥallāc imiş M.
153a ṭolu: dolı M.
154a şükūfeyle: şükūfe ile M.
154b nev-bahār:-M.
155 -Ü.
156a Ḳaddüñüñ: Ḳaddiñüñ M.

159

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Aşḳ rāẓın ṣorma kim rindāna rūşendür bu sır

Ehl-i 'irfāna degül çünkim żamīrüm müstetir

160

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Meh-i nev aġzı açıḳ çarḫ dü-tā ḳad görinür

Çü mes̱eldür dinür aç esner ü 'āşıḳ gerinür

161

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Kendü ḳızıl eliyle ṣunar cām-ı 'aşḳı pür

Sāḳī-i dehr gerçi ki bir ḳan ayaḳludur

162

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

M 142a Ġılmān-ı şehr cāhil olup ḫˇāceden ḳaçar

Dirler bize yarar yigid olsa iner biter

163

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

Ü 6a Olmaġa ḳābil degül ġamzeñe sīnem siper

Ḳalmadı hīç anda igne bıraġacaḳ yer

164

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Cur'aña biñ cān virüp almaḳda cānum yatludur

Müft sirke rind-i dürd-āşāma baldan ṭatludur

165

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Dime vuṣlat fülān gün rāyegāndur

Saña kim didi kim bayram ḳaçandur

166

158b Yemeni vir –M.
160b esner 'āşıḳ: esner ü 'āşıḳ M.
161a Kendü: Kendi M.
161b dehr: bezm M./ayaḳludur: ayaḳlıdır M.
162b yigid: yigit M.
163b Mısra vezne göre eksiktir.
163b hīç: çün M./bıraġacaḳ yer –M.
164a cānum: ḥālüm Ü.

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Çarḫuñ hilāli kim bedel-i āfitābīdür

Naḳd-i ḥayāt [u] 'ömrüñe parmaḳ ḥesābıdur

167

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün

Müşterīyüm gel eyā Yūsuf-liḳā alnı ḳamer

Vaṣluña biñ cān çün ucuz ṣatanlar tīz ṣatar

168

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şöyle bil ey Rūm ili ḫūbı idüp şāhīn şikār

Alup inkār idemezsin göñlümi v'allāh var

169

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ḥīz-i ḫar-ṭab'a baḳma eyle ḥaẕer

Biregi atına binen tīz iner

170

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Āyīne 'aksüñi ḳocup iller

Āferīnler cilā sīnem didiler

171

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün

Olsa 'aşḳuñda n'ola bām-ı sipihr āh-ile pür

Ḥüsninüñ ḫānesinüñ saḳfı şehā māhiyedür

172

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Öldürüp aġyārı cevr-ile baña sür dir turur

Ben didüm bunı kim öldür dise cānā ol sürür

173

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ṣaḳalından 'adūnuñ nāz idüp bir ḳıl ḳoparmış yār

167b cān çün: cānla M.
168b var –M.
169b Beyreki: İllerin M.
170b cilā sīnem: cilāsunam M.
171b māhiyedür –M.
172a aġyārı cevr-ile: cevr ile a'yārı Ü.

Bu rīş-i ḫandla bāzārında aṣṣı eylemiş dildār

174

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Aṣaba çıḳdı çü sen şāha bu gün üste nigār

Bu ġam-ile başuma oldı benüm ṭaḳyem dar

175

Müfte'ilün Mefā'ilün Müfte'ilün Mef'āilün

Ṣanma ki ḳurı yaşla gözüm senüñ işüñ biter

Çeşme-i 'aşḳ-ı pākde ṣulı señek ṣuda yiter

176

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dime sūrī viṣālüñde baña ḥālüñ nicesidür

Tüfengüñ zaḫmı ile her gicem fınduḳ gicesidür

177

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Gelen dā'im ser-i 'uşşāḳa senden derd ü miḥnetdür

Behey şems ü ḳamer fır fır bu dönmek ne felāketdür

178

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Girift-i ḳahve olup şunda ḳaldum ey dil-gīr

Ḳaraṣu nāḥiyesinde ṣanasın oldum esīr

179

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Derd ile şol Rūm ili baġrum kebāb olmış görür

Çeşmidüp ortaḳlıġı ol meh baña şīş gösterür

180

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Pā-māl oldı ḳaldı ayaḳlarda ol püser

Başmaḳçılar-ile aña şimdi çiriş geçer

181

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

174a nigār: bakar M.
175a Mısra vezne uymamaktadır.
175a ki: kim Ü.
176a sūrī viṣālüñde: sūr-i viṣālüñde M.
180b Başmaḳçılar-ile: Paşmaḳçılar Ü.

Müderrisler görürse naġme eylerken o yāri ger
Ma'ān dersi dirken ḳorḳarın ḫalṭ-ı kelām eyler

182

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 6b Her ne dürlü ḫoş latīfe olsa aña dehridür
Ḫāˇce Nasreddīn leṭāyif ehlinüñ Aḳ şehridür

183

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Nice demdür o perī-rūyı görinmez didiler
O melek-ḫū güzelüñ ġıybetini söylediler

184

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Görürse ḫasta göñül işigüñde ṭañ mı eger
Ḳaşun kemānı ġam-ile ḳara ḳora düşler

185

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Cihānda mümkin iken seyr-i dil-ber
Ḫayālī ẓılle ḳanda oyna dirler

186

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Āsiyāb-ı felekde ḥāl[et]i gör
Ālet işler hemīşe il öginür

187

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Cām-ı Cem nūş it sev er ol kim ġamuñ dermānıdur
Ḥażret-i Sulṭān Selīm Ḫānuñ ayaḳ dīvānıdur

188

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳāmetüñ fikrinde servüñ gerçi ṭoġrı rāsı var
Ḳaddüñüñ dil uġrulıġında yed-i ṭūlāsı var

181b ḳorḳarın: ḳorḳarum M.
182a dürlü: deñlü M.
183b ḫū: rū M/ söylediler: söylerler M.
185 -Ü.
188a ṭoġrı: doġrı M.
188b uġurlıġında: uġrıluġında M.

189

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Ālem-i fānīde ḫırḳa vü kemer

Bir çürük çarıḳ ayaḳḳabı yeter

190

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Bu murg-ı dil ḳafeṣ-i 'aşḳuñ özge bülbülidür

Nevā-yı Zühre fiġānı yanında çeng ḳılıdur

191

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cihānda atcılıḳ ṣanma binüp ata segirtmekdür

Binici bir cüvān ile ḳazıḳ bāzārın etmekdür

192

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bize lāfı olur şā'ir diyü baḳmaz 'aceb begdür

Sezādur ṣaydı aġyāra yalancıdan köpek yegdür

193

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil alan ol tācirüñ ḥüsn-i şeker-güftārıdur

Ḥüsn-i Yūsuf ḥüsni ḳatında anuñ bāzārıdur

194

Fe'ilātün Me'fāilün Fe'ilün

Başum almaġa istemiş dildār

Ḥamdüli'llāh hele ṣarımṣaġı var

195

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanma kim bu devr-i pür-lu'bed saña mürşid bulur

İ'timād iden kişi oynaşına ersiz ḳalur

196

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kāse-bāzuñ rūyı mehden li'medür par par yanar

189a ḫırḳa vü kemer: ḫırḳa bir kemer M.
190b Zühre: zühd M.
193b ḳatında: yanında M.
194 -M.

Başı üzre çarḫ-ı zerrīn kāsedür fır fır döner

197

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Tāze vü ter gül ki la'lin cām māhiyetlüdür

Rūy-ı yāra benzemez gerçi ṭabaḳ ṣūretlüdür

198

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Çün bu avuç ṭolusı dāġdur

'Āşıḳa dil-beri mülāyimdür

199

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Āş-pez bezme gelüp puḫteler eyler iẓhār

Dil-ber [ü] muṭrıbı gördüm çekilür mūsīḳār

200

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Zemīn u āsumān kim sen mehüñ mihriyle ṭālibdür

Yüzine ṣubḥ-ı ṣādıḳ beñzedem didiyse kāẕibdür

201

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

'Aşḳ-ile dehr içinde ḫaylīce şöhretüm var

Mıṭraḳ ta'allüm itdüm ġāyet şetāretüm var

202

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 7a Çünkim ol cāme-fürūş ḫūb muḳallef peçedür

Vey ne bābumdur ki zīrā arḳadan düşmişçedür

203

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Nergisī çeşmüñe disem beñzer

Gūş idenler diye ve fīhi naẓar

204

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

198a dāġdur: dāyim dür Ü.
199a gelüp: durup M.
199b çekilür: çekeler M.
203 -M.

Ġayrılaruñ odasına dil-ber gidüp yatar
Baña cefā vü ġayra vefālar idüp yatar

205

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Āb-ı ḥayāt la'lüñe çün bir miṡāldür
Dimeñ dehānı ḳandına şekker ü bāldur

206

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Küşte-i şemşīr-i bürrānuñ cihānda ḫoş geçer
Mürde-i ser-tīz-i ġamzeñden şehā ḳaṭ'-ı naẓar

207

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

M 142b Beni bī-bāde ḳoyan ṣanma kim el ṭarlıġıdur
Yārsız rıṭl-ı girān ḳurı boġaz aġrıġıdur

208

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şol kişi kim göñlüme dil-ber hevāsın esdürür
Aḳçayı ol maġribī baña kāġıddan kesdürür

209

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Iyd-ı ḳurbān irişüp ṣalınur ol ṭal'ati ḫūr
Ṣan ṣalıncaḳcılar ol ma'rekede cān uçurur

210

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Çü naḥv-i vaṣlı ġayra ṣarf ider yār
Cimāren mantıḳīna döndi eş'ār

211

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bir avuç gendüm-ile her dem idüp dīdemi pür
Başuma pīre-zen-i dehr degirmen ögüdür

204a gidüp yatar: gider yatar Ü.
204b cefā vü ġayra vefālar idüp: cefālar ile vefālar ider Ü.
205b şekker: sükker M.
206 –M.
208b Kāġıduñ:ki e'adın/'adedin M.
211b degirmen: degin Ü./ ögüdür: yüridür M.

212

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Siyeh kāse felekden teşne dil kām umması ṣuçdur

Ġanīdür ni'met-i hicrāna ṭon aġırlamaḳ güçdür

213[233]

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu şeb çün būy-i zülfüñden dem urdı nāfe-i ezfer

Tütgiler giyüp 'ūd getürdi ḳoḳuyı 'anber

214

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanma ṣūfī ḳullanup misvākını aġzın siler

Yimege her dem etin ḳurbān-ı 'aşḳuñ diş biler

215

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şā'irüñ saña murabba' didügi baġlamadur

'Aşḳ elinden ġarażı ḥālini bir aġlamadur

216

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḳıṣṣa-ı 'āşıḳ el sürem dimedür

Başınuñ yazısı tekerlemedür

217

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Vā ḥasretā kim ol gün ol mihr Yūsuf-ı 'aṣr

Başın yarayum diyü itmiş yemīn-i bi'l-kesr

218

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Firāḳunla işim seyyāḫ olup dünyāyı gezmekdür

Arada ṭaşı başa urduġum zāyid ser ezmekdür

219

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Cenān-ı 'āşıḳa çün ḫāk-i pāy-i dil-berdür

---

213 –M.
214b etin: ten M.
215a murabba' -Ü.
217 –Ü.

Behişt-i kūyuñ aña bir er āyātı yerdür

220

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Şarāb-ı la'linüñ vaṣfı öküşdür

Kelāmı nuḳl ü düşnāmı sögüşdür

221

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cihānda dest-gīrüm bā'iṡ-i ẕād ma'āşumdur

Benüm bu faṣl-ı dey içre ẓahīrüm arḳadaşumdur

222

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 7b Gerçi İstānbūlda manṣıb alma çoḳ kem-yāb olur

Līk baḥr üstünde o bünyād iden dār-āb olur

223

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ḳaddüñde ḳıyl u ḳāl senüñ hezl u refṡdür

Ḥüsnüñ beyānı mā-ṣadaḳ fīh baḥṡdur

224

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ḳan aġladı egerçi reh-i 'aşḳda ol er

Mecnūna şimdi ḥālüme nisbet deve güler

225

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Şehd ü şekere ḳand-ı lebüñ ṭa'neler eyler

İzüñ tozı miske be-reh-i māder-i Baṭḥādur

226

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil-berüñ seyrāngāhı 'āşıḳuñ būstānıdur

Atınuñ ma'nā avurdı geyik destānıdur

227

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanma kim mihr-i ruḫuñ şems-i münevverden ḳalur

219b āyātı: yanı M.
224a er: yār M.

Aña māh-ı çārdeh dimek laṭīfe ʻadd olur

228

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Rāz-ı mihr-i dil-beri ṣaḳlar derūnında çenār

Diş ṣırıtmaz kimseye dendānı vaṣfında enār

229

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

ʻIyd olup bendi ṣalıncaġa melek-rū niçe ḥūr

Görüp ʻāşıḳlar anı dir uçur Allāhum uçur

230

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Ḳatumda vālih ü mecnūn u deng olmaḳ iṣābetdür

Mey-i ʻaşḳ-ile ʻaḳl aldurmamaḳ başdan sefāhatdur

231

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Şāhid-i pīr-i muġān gerçi hilāl ebrūdur

Ḥaḳ bu kim duḫter-i rez daḫı bir içim ṣudur

232

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Yāre iller vāṣıl olduḳlarını daʻvā ḳılur

Aġzını açdurmañ āġyāruñ ḫalā lāzım gelür

233

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Rū siyehlik baña sen şāhuñ ulu inʻāmıdur

Kaʻbe-i kūyuñda ölmek ḥācīler bayramıdur

234

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Serv dirdüm ḳaddüñe illā ki istiṣnāsı var

Yüzüñe mıṣbāḥ oḳurdum n'eyleyem ammāsı var

235

Mefʻūlü Fāʻilātün Mefʻūlü Fāʻilātün

ʻArż eyle begleriñi oḳı rumūz-ı eşʻār

ʻUşşāḳ içinde şāhum niçe ġarīb ḥaḳīr var

234b Yüzüñe: Yüzüni M/ oḳurdum: oḳur Ü.

236

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ehl-i derd içre ‘adūnuñ ḳadri çün ma‘dūmdur

Ol ḫaruñ ḥāli çili ‘aşḳ ehline ma‘lūmdur

237

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Nāy feryād idüben ḥālüme aglar her bār

Görüben cism-i nizārum ṣarıdur mūsīḳār

238

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Her göz-ile gören ‘ālemde çü bīnā geçinür

Görüñüz nergisi kim göz göre bīnā geçinür

239

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

İşüm nāmūs [u] ‘ār u ‘ırżı başdan ṣavmaḳ olmışdur

Baña ‘aşḳuñda cānā pīşe ġayret ḳomaḳ olmışdur

240

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

Kūyında ben zārı görüp ḫışm idüp ol meh atılur

Cennetde bir bāzār olur kim anda ṣūret ṣatılur

241

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ü 8a Dimeñ zīr-i ‘iẕārında o māhuñ ḫaṭṭı dil-cūdur

Yüzi mıṣbāḥdur rūşen çerāḳ dibi ḳarañudur

242

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Bu yasaġ içre mey içmek beni aṣuñ dimedür

Nūş-ı bozayla ‘araḳ şimdi hemān epmedür

243

237a idüben: iderek M.
237b Görüben: Göricek M.
238b Görüñüz: Gördi gül M/ binā: a‘mā M.
239 –M.
240a idüp: ile M.
240b bāzār olur: bāzāra kim M.
241 –M.
242b bozayla: bozun Ü./ epmedür: esinmedür M..

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ehl-i ẕevḳüz dimege etmez mi ilden 'ārlar

Her şeker-leb dil-bere vālih geçen murdārlar

244

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḳapuñ kulluġı çün dāyim işidür

Sikender de 'aceb sulṭān kişidür

245

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Olanlar bī-ser ü pā rāh-ı 'aşḳ-ı Ḥaḳda kāmildür

Mücerred pā bürehne geşt iden bu yolda rācildür

246

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Deheni ṣanki edāt-ı şekdür

H̱aṭṭı çün ḫāşiye-i küçekdür

247

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Nāṣiḥā epsem otur eyleme ṣarf-ı güftār

Sīneye çekmek imiş dil-beri bir ḳā'ide kār

248

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Güneş dinse yüziñe gerçi Ḥaḳdur

Velī mihr-i cemālüñ ḫorlamaḳdur

249

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḳamanup ḳaldı ruḫ-ı yāre bu çeşmüm nā-çār

Ṣanasın mıḫladı berg anda ḥabīb-i neccār

250

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṣol ḳul oġlı güzelüñ kim ḳılıcı ḳaplamadur

243a etmez: itmez M.
244 –M.
246 –M.
247 –M.
247a Nāṣiḥā: Vā'iẓā M.
248 –M.
249a Ḳamanup: Ḳımanup M.

Şöyle bil kim gedüginde o nacaḳ ṣaplamadur

251

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Te'ehhül ṣanma 'işret defterinde 'aşḳ-bāzīdür

O pā-bende muḳayyed düşme ḳayd-ı iḥtirāzīdür

252

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Cihānı kūy-be-kūy gezdüm esāmīn idüp ezber

Ḫatuñ didikleri kāfirdür ancaḳ ḫāric ez-defter

253

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Hemān 'ulūfecilikde yarar erlerdür

Sipāhī oġlanı cündi ġarīb yigitlerdür

254

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

İtdüñ şu deñlü imtizāc olmaya maḳdūr-ı beşer

Sāḳīyle ben çākerüñ içdügi ṣu ayru gider

255

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ḳoya techīl 'āşıḳı dil-ber

O da dehrüñ 'alī faḳīhi geçer

256

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Göre ger baḥr-ı siyāh eşkümi kendin yitürür

Bu iş ey dīde-i giryān daḫı çoḳ ṣu götürür

257

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

'Īsī lebüñ ki mürde dile rūḥ-ı s̱ānīdür

Āb-ı ḥayāt anı işidür revānīdür

258

250a güzelüñ: güzeli M.
250b gedügünde: gedüginde M.
252b kūy-be-kūy: kū-be-kū M.
253 –M.
254 –M.
256a Göre: Görse M.
257b işidür: işidürse M.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Zāl-ı dünyā kim ḥavādiṡ bārı birle yüklüdür

Ol maṭāra ḳanma işler ...

259

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Ḳatı yükletme ġam yükin her bār

Mutaḥammil degül dil-i āġyār

260

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Ü 8b Eşigüñ ṭaşı ile başı seḥer

Eyü vardum ḫoş itdüm ey gül-i ter

261

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Terk-i dil-ber fikrin itmek ʿaḳlı başdan ṣavmadur

Mülk-i devlet sürmenüñ maʿnāsı oġlan ḳomadur

262

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḫūblar şāhum cenāb-i ʿāliye mensūb olur

Lā-cerem ḥüsn-ile müsteṡnā olan manṣūb olur

263

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Niṡār olmaġa yoluñda sezādur

Şehā cānum benüm ışmarlamadur

264

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Baña gel Mecnūn-ile virme ġurūr

Kişi vādīsinde andan mı ḳalur

265

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Ezelden ḥüsn ü ḫalḳ u ʿāṭıfet sende bulınmışdur

Ġazeller ḥüsn-i ṣavt-ile saña taḳsīm olınmışdur

258a birle: ile M.
262b şāhum: şāhı M.
264a Mecnūnla: Mecnūn ile M.
265a sende: bende M.

266

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

‘Adūyile ma‘an olsa müyesser ṭañ mıdur her bār

Oruc ayında ḳadr-i müşterekdür ‘ıyd-ı vaṣl-ı yār

267

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Yolı ol māh-ı nevüñ gāhī bu bezme uġrar

İç diyü ḳahve ṣunup ḳanuma etmek toġrar

268

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ṭavşan uyḫusuyla ‘uşşāḳa işigüñ deşt-i Ṭūr

Her biri sengīn dilüñden raḥm umup dir ṭaş yetür

269

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Dime dil-ber bī-cihet bī-kārdur

Ḥamdülillāh ḥüsn-i ḫaṭṭı vardur

270

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ṭatlu geldi anı çün ḳurı ḳomaduġı faḳīr

Nāzla ol Bosnevī dil-ber baña ıṣlatḳu dir

271

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Cevr idüp olmaġa āġyār nā-hemvār-ı yār

Ey ṭabīb-i cān-ı dil bu ḫastenüñ hicrānı var

272

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Yā ṣabr u yā sefer ise ‘aşkuñ devāsı ger

Bende ne ṣabr var u ne ṭāḳat-ı sefer

273

265b ḥüsn-i ṣavt-ile: ḥüsn ṣūretle M.
267b toġrar: doġrar M.
269a bī-cihet: bī-ḥürmet M.
270aṬatlu: Ṣatlu M./ çün ḳurı ḳomaduġı: çün ḳomaduġı M.
270b Nāzla: Nāz-ile M.
271b cān-ı dil bu ḫastenüñ: cān bu dil-ḫastenüñ M.
272aṣabr u yā: ṣabr yā M.
272b ne ṭāḳat-ı: ne ḫod ṭāḳat-ı M.

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Dilā şemşīrine cānı fedā itmek saña yegdür

Geçür tīrini yārüñ ṣadra kim begden gelen begdür

274

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

N’ola ger fikr-i cefāyile ḳılursam āh u zār

Dehr içinde dā’imā ancaḳ vefānuñ ẕikri var

275

Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūlün

Dir iseñ nedür ḥāl-i şems ü ḳamer

Vedāduñ çıḳrıġında fırfır döner

276

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

İkisi daḫı gerçi kim Bülūcdur

Yine Mācārdan Nemçe ḳılıçdur

277

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Göre vilāyet-i Sīrōzda cihāndārdur

‘Ulūfe yirine ayda otuz günüm vardur

278

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

M 143a Göñlümüz seyyāḥlarla niçe demlerdür aşar

Görmedi hīç gözlerüñ gibi ‘acāyīb dīdeler

279

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ü 9a Bir meh-i Ken‘ānı ḫūbān içre eyle iḫtiyār

Ṣanma kim şehr-i Sitānbūl içre Yūsuf ḳafesdār

280

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Meh yek-hafta öykünse o sīmīn ġabġaba yoldur

273b begdür –M.
274a cefāyile: cefā-ile M.
274b dehr: devr M/ ẕikri: adı M.
275-M.
276 -M.
277b ayda: anda M.
278b Görmedi: Görmedüm M.

Bir elmanuñ hemānā yarısı o yarısı oldur

281

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Beñzüñüñ ṣarısın 'arż itme kim 'āşıḳ yüzidür

Çünki ister ẕehebüñ lafżı ekābir sözidür

282

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Oldı maẓanne ki anda ola boy ḳadd-i yār

Ẕü'l-yed añladı? çün ḥaram bāġda çenār

283

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Bu felek encümeninüñ ne 'aceb şöhreti var

Yine beñzer ki mehüñ gice güzel ṣoḥbeti var

284

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Niçe başlar alınup cānlar virilmek kārıdur

Sūḳ-ı dehr ol Yūsuf-ı mihr-ile cān bāzārıdur

285

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Tīg-i müjgān-ile gelsün sīneye çün şīr ü ner

Şerḥe çeksün ol büt-i tersā bu gün çün et keser

286

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

Didüm ki ḫayāl eyler esrār-ı ġamuñ iller

Kāġıd yazuban dil-ber didi varaḳ-ı diger

287

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Bikr-i mażmūn ki bu gün mülk-i suḫanda begdür

Gerçi kim beslemedür ṭoġmış oġuldan yegdür

281a Beñzüñüñ: Benzerinüñ M.
281b ekābir: itme M.
282a k'anda: ki anda M.
282b añladı: geldi M. / çenā: hezār M.
283b yine: bil ki M./
284b mihr-ile: 'aşra M.
286b yazuban: yazup ol M.
287b ṭoġmış: doġmış M.

288

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Deñize girdi çün ol la'li zülāl alnı ḳamer

Didiler Ḥıżra yetiş gel ki ṣuya düşdi şeker

289

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Beni öldürmeñe çāreñ var mı didüm didi yār

Dār-ı dünyāda ecelden ġayrıya dermān var

290

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṣanasın ḳabluca bir ḫūb-rūdur

Ḫūdāyīdür o ḥammām issi ṣudur

291

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Baña dellāk-beçe itdi naẓar

Ṭurup 'āşıḳları yüregüñ över

292

Mefā'īlün Fe'ūlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bāde lebüñe beñzemede naḳṣ u keder var

Öykünmede nergis gözüñe ḫaylī naẓar var

293

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cihāna 'arż iderken ḥüsn-i ḫulḳ-ile güzellikler

Behey ḳahbe cihān şimdi nedür yā bu çibillikler

294

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

N'ola vaṣf-ı lebüñ itsem mükerrer

Dehānuñdur şehā bürtünüñ sükker

295

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Firdevs dinse ṭūṭī-i cān kūyuña varur

289a çāreñ var mı didüm didi yār: çāre var mı didi o yār M.
290a ḳabluca: ḳablıca M.
291a yüregüñ: kevkebin M.
294 -M.

Dīvāne ḳoş ne kim işidür gūy eden ṣanur

296

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dilā bī-vaḳt ol ṭıfla odaya gel dimeñ yoḳdur

Odaya bir kişi yavrı çıḳarmaḳ genc ḳuşluḳdur

297

Mef'ūlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Balçıḳlara yaturdı ayağını bār-gīr

Bir kārı oldı bendüñüz ṣan yiter ḥamīr

298

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ü 9b Żamīrinde ṣuladur kūy-ı yāri nesl-i merdümdür

Ve bi'l-cümle hemānā mā-i mevṣūl eşk-i çeşmümdür

299

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Kūyuñda ger 'adūya bulaşsam şehā olur

Çün Ḥāc Ḥācīyī ṣanemā Mekkede bulur

300

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Dilermiş ki ola ḫāk-pāy-ı dil-ber

Niçün yā böyle giç giç deper nūr yer

301

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dār-ı dünyā ṭopṭolu miḥnetle bir vīrānedür

Cāy-ı rāḥat añılan bunda hemān incā nedür

302

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dime cānā eskidi köhne kūteh küsti ḳalur

Şimdi aña Muġlalu ferrāce yan başı gelür

303

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

295b kim: dām M.
297b yiter: ya bir M.
299a olur: dolur Ü.
302a küsti: küsdi M.

Kim didi ḫaṭ [u] la‘lini efsāneye döndür
Ṣoḥbetde şurasın oḳıyup ḥāşiyelendür

304

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
Didiler yār ḫaylī aḳça ḫarcar
Didüm ḫarc itse cā’iz erdi işler

305

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
Dün ü gün girye aġardup gözüm itdi bīmār
Bize aġ oldı boz oldı dimesün pes aġyār

306

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Terk-i cān yād olmadañ vaṣluñ bir olmaz fikrdür
Ḫāṭıra itmek anı iżmār ḳable’ẕ-ẕikrdür

307

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
Bunı ḥakīmce bilsün zeyd ü ger ‘amr
Maḳām-ı aḫiretdür āḫirü’l-emr

308

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Pōstīninden çeker-isem bārı destümde ḳalur
Gerçi bir gicelige ṭavşan derisi ḳatlanur

309

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
İtdi işrāb yine bāde-i la‘lin dil-ber
Meze dil ḫūn ġamuñda ne teg aşın özler

310

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Kim dehānuñdan senüñ ḫaṭṭuñdan ala bir ḫaber
İgne yurdu senden ol Hindūstānı seyr ider

311

304a yār: yāri M.
308a destümde: destünde M.
309b özler: ister M.
310 –M.

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Didüm āyīne mi rūyuñ yāḫūd nūr

Baḳup ol meh didi gel kendüñi gör

312

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Gördi çoḳ pey-i a'dāyı dilā itme ḥaẕer

Yārī görsin yüri ḫavf eyleme azdur kāfir

313

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Şīrīn-zebān şeker-dehen ü ṭatlu sözlüdür

Ṭūṭī-i naġme-sāzda ādem aġızludur

314

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Geçüben naḳş aña baġlatdı bu çarḫ-ı ġaddār

Ṣanasın oldı bu bezm içre o meh beste nigār

315

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Başum açduḳça deḫānı ṭañ mı dehri itse pür

Ehl-i 'aşḳuñ gördügüñ zu'munca başı yoġıdur

316

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Görüñ ṣırt ḥammāmı sīnem külḫen pür nārıdur

Ten Sitānbūl şehri ṭon gūyā ki bit bāzārıdur

317

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ü 10a Seng-i cevr-ile sīne olduġı pür

'Aşḳ bünyādına bināendür

318

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḥüsüne meylümüz ey ḫ˘āce 'aceb ḥikmetdür

311b Kendüñi: kendiñi M.
312 –M.
312a Gördi çoḳ pey-i a'dāyı dilā itme ḥaẕer: Göricek çoḳ diyü a'dāyı dilā itme ṣızar M.
314b beste: niste Ü.
315 –M.
317a olduġı: oldıġı M.

Ḥaḳḳadur ʻaşḳumuz arada ḥüsün ṣūretdür

319

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ṣanmañuz āġyārı kim bī-kār bir aylaḳcıdur

Baña hem-derd oldı başına gelen paşmaḳçıdur

320

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ḥasret-i mihr-i cemālüñle eyā şems u ḳamer

Māhı ḳapudan ḳovarlar şimdi bacadan düşer

321

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Vaṣf-ı ruḫsāruñla şiʻrüm ḫaylīce zībācedür

Naẓmuma çün ḫilʻat-ı ḥüsnüñ senüñ dībācedür

322

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Eger ḳāḍī eger müftī büyük ḥummāre ṭālibdür

Riʻāyet şimdi ḫalḳ içre hemān ṣarıḳda ḳalıbdur

323

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ṣanma bezm içre girift āhengini yoḳlar ṭurur

Ehl-i bezme nāy-zen parmaḳ ḥesābın gösterür

324

Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

M 143b Nūr-ı mihr-ile ṭañ mı olmasa pür

Māh-ı nev şimdilik yeñi baḳadur

325

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Mübtedānuñ ism ü resmünden ḫaber merfūʻdur

Maʻrifet ṣarıḳcı dükkānında bir maṣnūʻdur

326

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Feʻūlün

318a Ḥüsüne meyilümüz: Ḥüsne kim meylüm M.
322 –Ü.
323a ṭurur: durur M.
325b ṣarıḳcı -Ü.

O ẖaṭ-āverdeden pāy isteyen yār
Tuyunca dem ḳadem eyle yüri var

327

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Ehl-i 'aşḳun ṣanemā çün naẓarı rūyuñdur
Aġza alma anı kim ẖaṭ-āverdi çekmedür

328

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün
Serīr-i 'izz ü cāhuñ ṣaġı ṣoldur
Fenā iḳlīmine dek taḫt buldur

329

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün
'Aceb bī-ẕevḳ imiş ẕevḳ-i mükerrer
Olursa fi'l-mes̱el ma'nāda sükker

330

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün
Vücūda gelmedi 'anḳā 'adem mülki hevāsıdur
Hümā-yı ṭab'umuñ sī-murġ bir ḳuşluḳ yuvasıdur

331

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün
Ehl-i bezm uṣlu olsa her ne ḳadar
Bir iki midre mi delü eyler

332

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Mes'ele ma'lūmı olmış oḳumış yazmış o yār
Müsta'id olmış laṭīf ü pāk istiẖzācı var

333

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün
Didüm ki şehā 'āşıḳuñuñ ḥālini bir ṣor
Yüzüñ çevirüp didi ki gel maṣlaḥatuñ gör

326a āverdeden: āverde M.
328a cāhuñ: çāhuñ M.
329a ẕevḳ-i: şey'-i M.
330 –Ü.
331b delü: deli M.
333b Yüzüñ: Yüziñ M.

334

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yār ḫaṭṭından cüdā birdür ḳatumda ḫuşk u ter

Bāġbān bī-vech idüp būstāniye ṭerḫun ṣatar

335

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

'Arūż-ı dilde her beytüm dür-i yektā-yı nādirdür

Basīṭ-i ḫākde ṣan eşk-i çeşmüm baḥr ü āferdür

336

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanma kim bāde-i kemīn yaḳdı emr-i şehr-yār

Mevsim irişdi vü ṣaldı hicre keştī yanar

337

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Zen-i dehr ü hilāl-i ṭāḳ-ı gerdūndan ferāġum var

Benüm bir merd-i āzāde ne cüftüm ne oraġum var

338

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 10b Tīr-i müjgānı dile 'ālem begüm atmaḳdadur

Pend bir murġ-ı hümādur bend anı ṭutmaḳdadur

339

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Beñzemekde rūyuña Zühre ṭutalum mehcedür

Mihr-i 'ālem-tāb ikisinden velī eşbehcedür

340

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Dirlik degül ey sāḳī bu gel ḳıl bize tedbīr

Rez-duḫterinüñ bezmde ayaġı yolın vir

341

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Bir günāh işle bārī ey dil-i zār

Begüne varıcaḳ anı settār

---

[317] 334a ḳatumda: yanumda M.

[318] 334b ṭarḫun: ṣarḫun M.

[319] 336b hicre: micre M.

342

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Çarḫa fiġānumuz hele bir yas yanıġıdur

Bilsem bu ṭōp-ı āh daḫı ne pıranġadur

343

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ölümlüsine cān yār işigidür

Ḳul olmaḳ 'aşḳa ḫünkār dirligidür

344

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şol Frenk oġlı ki kūyı lonca 'aşḳı mancadur

Her ne kim andan gelür gelsün ki zīr ezancadur

345

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

İki bir dime cevr-i yāri çek ṭur

Dimişler çünkü yā tek ṭur ya pek ṭur

346

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bülbüle gül didi kim nitekim cānum tendedür

Ġam degül ġayra nigāh itsem ḳulaġum sendedür

347

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Güllerüñ açılmada çün intiẓārı yazadur

Ḫūb rūyuñ bāġ-ı ḥüsn içinde her dem tāzedür

348

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Muṭarrā kākülüñ cānā ḳarañu içre bir yerdür

Ḫaṭuñ rūy-ı zemīn üstünde ṣan iḳlīm-i barbardur

349

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Çemene ba'ż öküş sökmekdür

343a yār: yaz Ü.
344b andan: elden M.
345a ṭur: dur M.
345b ṭur: dur M.

Bāġbānuñ otına degmekdür

350

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Tenüñde az çekdüm şerḥayı didügi 'illetdür

Muḥabbet manṭıḳında ḳavl-i şāriḥ ṣanma ṣoḥbetdür

351

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Baña çün senden ayru yār sevmek ġayr-ı maḳbūldur

Ḥadīs̱-i 'aşk āḫir cümle hep mevżū'a maḥmūldur

352

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Vaṣl-ı dildār gehī gāh gehī sıḳ sıḳ olur

Ẕevḳ-i dil-ber bu cihān içre begüm şaḳ şaḳ olur

353

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Cihānda zümre-i 'Os̱mānī 'ayn-ı devletdür

Añılsa nāmı hemān aḳçeden 'ibāretdür

354

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ṣıġmaz dilā ḳaba ḳacaġa hicr-i 'aşḳ-ı yār

İsnād ẓarflıġıdur olmaz aña kenār

355

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Yād ḳılduḳça zülfüñi her bār

Ḳıllıyı yumdı nāfe-i Tatar

356

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṣaff-ı bezmüñde senüñ merd olan erbāb-ı naẓar

Vezn-i dünyāyı şehā çalıcıya baġışlar

357

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

350a didügi: didigi M.
352a gāh: gāhī M.
355b yumdı: yutdı M.
356b Vezn-i: Zen-i M.

Ü 11a Derd-ile ben mūrı mār-ı ḳahḳahā görse güler

Şu yalım yerde yatan gölgemde beni yakṣalar

358

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Merdān-ı 'aşḳ ḫaste-i firḳat olup yatur

Ma'nā yüzünde her biri 'avrat olup yatur

359

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şol kemānger dil-beri ṣırtında boynuz götürür

Ardı ...aña boynuz ḳonur

360

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ey misk yār urup bezmümüze virme keder

Āstān [u] der-i dildārı ḳoma var işi ver

361

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Başum içün gel 'āşıḳı da cān götürür

İbn-i ḳaṣṣāba göñül virme seni ḳan götürür

362

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dehānuñ nefy-ile iṡbāt mābeyninde bir serdür

Lebüñ peymānesīnüñ kem ü keyfi ẕevḳe dāyirdür

363

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bizi meyḫāneden men' itme her bār

Bilürsin k'anda Ḥaḳ şurubumuz var

364

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭañ mıdur anda ḳabīḥa-zāde olsa ṣad-hezār

357a güler: eger M.
357b gölgemde: gülmekde/külmekde M.
358b yatur: yitür Ü.
359 –Ü.
360a yār: yāri Ü.
361a 'āşıḳı: 'āşıḳları da M.
363a her bār: zinhār M.
364a anda ḳābīḥa zāde: ḳābīḥa zāde M.

Çün Sitānbūluñ geyikleri yaġan yaġmurca var

365

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ḫūnkār seyre çıḳdı diyü seyre çıḳdılar

Her köşe dil-rübā ṭolu ḫūnkāra kim baḳar

366

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Cihānda yoḳ gibi hīç kimse ḥāline nāẓır

Ki her ḳızıl delü zu'man Muḥammed Bāḳır

367

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kūy-ı yāre ire cismümden diyü nā-geh ġubār

Hīç hebā itme ten-i ḫāki götürmez rūzgār

368

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Görüñüz çeşmümi ne merdümdür

Mā-bih-ü'l-iftiḥārı eşkümdür

369

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Egerçi dest-būsuñ nef'i monlālarda şāyī'dür

Velī sākīnüñ ayaġını öpmek baña nāfi'dür

370

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Nev-bahār irdi dilā geşt eyle bāġ [u] deşti ṭur

Āh idüp ṣaḥn-ı çemen murġānına rāzuñ ṭuyur

371

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Elif ḳaddüñ gerek cānā sözüm bu evvel ü āḫir

İkilük perdesin ḳaldur aña bir de olur söz bir

372

365 –Ü.
366b her ḳızıl: deli M.
367b götürmez: götürür M.
368a Görüñüz: Göriñüz M./ yār -M.
370b ṭuyur: duyur M.
371b olur söz bir: söz olur M.

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Nā-dānuñ işi cāh ile dā'im ögünmedür

Ṣanur ġaraż cihānda hemān bir geçinmedür

373

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḳoyuban kūyuñ uyup nefse riyāya yāra nūr

Görüñüz zāhidi mescidde ṭurup ṣaf ṣallanur

FĪ-ḲĀFİYETİ'Z-ZĀ*

374

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

M 144a Ḫˇāb-ı ġafletde yatan menzil-i vaṣla iremez

İşigin yaşdanan anuñ yaramaz düş göremez

375

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Dil virmeden ġāraż çü ġamuñ çekmedür biraz

Bu tekyegehde līk ḳonuḳ bulduġın yemez

376

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḫūblar sevmekden ey dil ürkmişidi cānumuz

Çün Muḥammed Şāhı gördük gevredi īmānumuz

377

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Ü 11b Olur acı ṣafā-yı duḫter-i rez

Bezmde görmez ise çeşm-i cerez

378

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḳaddüñe serv kendüyi teşbīh eylemez

Müjgānuña şebīh ola mı oḳ bir egri gez

379

372a cāh ile: cāhla Ü.
372b geçinmedür: ökünmedür M.
373a uyup: olur M./yāre: yāra M.
373b Görüñüz: Göriñüz M./ ṭurup: durup M.
* Başlık -M.
375b ḳonuḳ bulduġın: ḳonan buldıġın M.
378a Ḳaddüñe: Ḳaddiñe Ü.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kūh-ken ḫāke güzāfın baş ḳoyup öldüm dimez

Ey ṭabīb-i cān u dil ṣaġ baş yaṣdıḳ istemez

380

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yūsuf-ı naẓmum libāsını ḥarīr itsem ne söz

Bu suḫan vādīsinüñ ey şāh biz de ḳurdıyuz

381

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Ey dūzaḫ içün bīm çeken sālik-i bī-rāz

Ḳıl cennet içün ṭā'ati eyle kehl olmaz

382

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Döne döne cefāsı ile ṣorma ḥālümüz

Bu āsiyāb-ı dehr aġartdı ṣaḳalumuz

383

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kūşe-i çeşmüñde ḫālüñ ey gül-i bostān-ı nāz

Zāġdur kim bekledür aña yuvasın şāh-bāz

384

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫaṣma atlamaḳdur gerçi ad çıḳardı tīrümüz

Līk keskinlikde andan nāmlıdur şemşīrümüz

385

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Şāriḥ-i mebḥaṣ-ı 'irfān ṣataruz kendözümüz

N'ola bu ders-i muḥabbetde ṭutılsa sözümüz

386

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Serverā şānuña lāyıḳ ise bu vużu' ne söz

Ḳoca 'üryān seni ḥammām gibi bir depe göz

387

384 –Ü.
385a kendözümüz: biz özümüz M.
386b depe: tepe M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dime mıṣr-ı 'aşḳda Yūsuf cemālüm gelse tiẓ

İrişünce vaṣlına anca diyesiz yā ġarīz

388

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yüzine Bursevīnüñ baḳmaġa gözler doyamaz

Kelle ḳaplucada urmaġa cismin ḳıyamaz

389

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mey-i 'aşḳ-ile olursa n'ola her ṣoḥbetümüz

Ehl-i 'aşḳuñ hele başında ya keyfiyetümüz

390

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḳaşı ya görse de dil cāh-ile pāşālanmaz

'Aşḳ şāhıdur o tuġrā ile ġarrālanmaz

391

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Afyonı terke mebnī olaldan füsūnumuz

Hep lā-be-'āmil-i ḥarekāt ü sükūnumuz

392

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Sevmede bu Cemālī eyler nāz

Ḳutlu olsun begüm kebūter-bāz

393

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dōstlar gitdügüme olmaya kim ġam yiyesiz

Müdde'īye da'vīcüñ Būrsāya gitdi diyesiz

394

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Nice dil çekmeye āh uşbu felekden ġam u sūz

387b anca: siz çoḳ M.
388b Gülle: Gül ile M.
390b ṭuġrā ile: ṭuġrāyile Ü.
393a gitdügüme: gitdigüme M.
393b Müdde'īye da'vīcüñ: Ṣorana da'vīciñüz M.
394a āh: kim M.

Baña cevr eylemede hafta sekizdür o ṭoḳuz

395

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Var ey vā'iz ḳo pendi ṣanma herkes itdügin bulmaz

N'ola sen ḥāl bilmezseñ sözi kes cehl-i 'öẕr olmaz

396

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Rāh-ı manṣıb hīç ṭarīk-ile degüldür yolumuz

Ol ümīde dest-būs itmek degül maḳbūlumuz

397

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ü 12a Nigārla olan iş ṣanma kimseye dinmez

Mes̱el durur sevgi cānā çuvala gizlenmez

398

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Muḥammed sünnet ol ḳorḳma ḳayırmaz

Şerī'at kesdügi parmaḳ ağırmaz

399

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Seni teşḫīṣ idüp āġyār-ı ser-keşin silmez

Şöyle keṣretdür işigüñ ki it itin bilmez

400

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Göñül nā-merd olanuñ köprüsünden ölse de geçmez

Ḳo Ḥıżrı minnet-ile kimsenüñ ṣovuḳ ṣuyın içmez

401

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

Yerden çü ḥak olup bir ḫaṭṭ daḫı yazılmaz

Ḳoçmaḳ belüñi ḥaḳḳum ḥaḳ incelür üzilmez

402

395b ḥāl: ḥāli M.
397a Nigārla: Nigār ile M.
397b Meṣel durur sevgi: Meṣeldür sevgü M.
398b kesdügi: kesdigi M.
401a Yerden: Serden Ü./ olup bir ḫaṭṭ: olup ḫaṭṭ bir ḫaṭṭ Ü.
401b belüñi: beliñi M.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Tā küçükden civānuñ ‘aşḳına ‘işret ḳıluruz

Sāġar-ı bādeyi biz o sükkere cekden bilürüz

403

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Ḳaddünde derdlik naẓarı servi istemez

Ta‘rīf-i ḳāmetinde çenār dir ḳavaḳ dimez

404

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Bezmden ter yazasın pīr-i muġān ḳaldurmaz

Bāde-i lebleri sāḳīnüñ ayaḳ ṣaldurmaz

405

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḫ˘ān-ı ‘aşḳuñdan cihānda var imiş çün dānemüz

Bildüñ anı kim severmiş bizi ḳayın anamız

406

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Elinde çūbın itdi nerdübān ol dil-ber-i ṭannāz

Terāzūdan ezber Yūsuf-ı s̱ānī durur cān-bāz

FĪ-ḲĀFİYETİ’S-SĪN*

407

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

N’ola aç gözlüdür dise herkes

K’oldı ġāyet gedā çeşm-i nergis

408

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Bu gün devr-i lebüñde ṭoldı her ṣaḥn-ı ṣafā meclis

Olup mey-ḫāne bir dīvān ki anda cā-be-cā meclis

409

402b bādeyi: bāde-i Ü.
403 –M.
404a ter yazasın: yeter bize silen M.
405 –M.
* Başlık -M.
407b K’oldı: Ki ġāyet M.
408b ki anda: k’anda M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mār çaldırur çıḳar çün 'ārıżı olan libās

Giyme ḥayvān-ile olmasun arada iltibās

410

Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün Fe'ūlün

'Aceb dökdiler yine ıḳlīm...

Varup ṭaş dögenler ola urus ḳarısı

411

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḳocar pōstını eyler miski herkes

Yanar āteşlere 'ud-ı mülebbes

Fİ-ḲĀFİYETİ'Ş-ŞIN**

412

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ġam u hicrān-ile ḳul oğlu geçüp artuġa iş

Çıḳ ṣalın k'aldı göñül ḳal'asını yüyürmiş

413

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Ṣanma ṣanemā tīşe-i Ferhāda egem baş

Bu neş'e ile kim virür anuñ dişine ṭaş

414

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳaldı ol gün yüzlüden ayru güneş bir ḳurı baş

Gice gündüz aġlayup derd-ile aḳıtsun ḳo yaş

415

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 12b Ḳıṣṣa-i Ferhāddan ṣanmañ ser-encāmum tirāş

'Aşḳ deştinde ben anuñla çıḳışdum başa baş

416

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

---

410 –Ü.

411a Ḳocar pōstını: Ḳocalar pōstı M.

** Başlık -M.

412a oğlu: oğlı M.

Ölümlüler degül bir dile dildāruñ yanında ḫoş
Ḳıyāmet ḳopdı şehr içre ölilerdür kefen berdūş

417

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Olmaya faṣl-ı şitāda fevr sifāl-i cām-veş
Yoḳ semend-i nefse otlu ṣulu yer ḥammām-veş

418

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vaṣlı ol terküñ yoġurtlayup didüm düşdi beleş
Bir boġazı iplü ṭa'n idüp didi ya'nī ki keş

419

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Bu penç rūzı yāre hemān eyle pīş-keş
'Ālemde çünki beş de beş ü beş buçuḳ da beş

420

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Aldum ele serüm çün Ferhāda egmezem baş
Bünyād-ı 'aşḳa ben de ḳorın yerinde bir ṭaş

421

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Yārüñ cerīdesin çeker ol diyü bende-veş
Ḳorḳum budur gide göre ki ol sefīne-veş

422

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Āh ehl-i 'aşḳdan ḳurtarımazsın çünkü baş
Ġāfil olma yanar ey eşküm ḳurı yanınca yaş

423

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yār ider ḫaẓẓı var idi 'adū olsa tirāş
Ol gözi cellāda didüm başıda olmasa kaş

424

416a bir dile: bürde ile M.
420b ḳorın: ḳodum M.
421 –M.
422a ḳurtarımazsın: ḳurtaramazsın
423a ider: dir kim M.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Seg-i āġyārı silüp z̠ülle-i yāri yalamış

Gemiciler leb-i deryāda anı ḳancalamış

425

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Girüp ḥammāma ol dil-ber fütāsın baġlayu ḳalmış

Görüñ 'āşıḳlar ol māh-ı cefā-cū z̠ülle bend olmış

426

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

M 144b Ne ṣorsañ istemem lafẓı cevābın ne ise bulmış

O dil-ber ṣanki şol meşhūr olan men lem yüredd olmış

427

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cihānda görmedüm nāṣiḥ gibi geçmez ḳumaş ṣatmış

Aña ṭanmadılarsa başları ġavġāya uġratmış

428

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Sūḳ-ı dehrüñ ötesi çıḳmaz imiş

Giden ardına dönüp baḳmaz imiş

429

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Nevā-yı 'aşḳı fāş itmeñ mülāyim perde dirgürmiş

Varup āvāze-i 'uşşāḳı muṭrıb şu'belendirmiş

430

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḫoş gelmedi mizācına ol eyledügi iş

İtse 'aceb mi ṭīşesi Ferhāda serzeniş

431

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Görinür Şīrīn aña ḳılmaḳ ecel cāmını nūş

Şerbet-i bādeyle çün Ferhād-ı 'aşḳuñ başı ḫoş

424a silüp:... M.
425a baġlayu: baglayup M.
426a ṣorsañ: ṣorursañ M.
427a geçmez: bulmaz M.
430a eyledügi: eyledigi M.

432

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Baña hem-reng ol ey Ferhād-ı evbāş

Ki hīç dīvār olur mı yalıñız ṭaş

433

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Göz açup nāḳa-i Leylāya ermiş

Sevinsün Ḳays bir māye severmiş

434

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ü 13a Şol zāhid-i mürāyī ol rind-i ḫalḳa der gūş

Abdāllıġa yüz urdı gördi bahālu pā-pūş

FĪ-ḲĀFİYETİ'Ṣ-ṢĀD*

435

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Va'de-i vuṣlat-ı yāre yoḳ naṣṣ

Er olup var hemān iḳrārına baṣ

FĪ-ḲĀFİYETİ'Ḍ-ḌĀD*

436

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

Gün reşk idüp yüzüñe rūyını itmesün 'arż

Nisbet-i ruḫuñla anda *beyne's-semā've'l-arż*

FĪ-ḲĀFİYETİ'Ṭ-ṬĀ**

437

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳıṭ'a-i arż üzre rūyuñdur murādum pes faḳaṭ

Vechi yoḳdur gel vefāñı eyleme ta'līḳ-i ḫaṭṭ

438

434a der: bir M.
* Başlık -M.
* Başlık -M.
436a Gün: Zen M./yüzüñe: yüziñe M.
** Başlık -M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Alışur ki zülfüñe ḫaṭṭuñla itmez ihtiyāṭ

Görmedüm ḫālüñ gibi hergiz perişān iḫtilāṭ

FĪ-ḲĀFİYETİ'L-'AYN***

439

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Cemālüñ şu'lesidür berḳ-ı lāmi'

Delīl-i tīġ-i ġamzeñ naṣṣ-ı ḳāṭı'

440

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Aşḳuñı göñlüm iḥāṭa itmesinde yoḳ nizā'

Ḫ˘āceler ḳavlince olur ẓarfda çün ittisā'

441

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Kimi çoğın sever dil-berlerüñ kimi bire ḳāni'

Velikin 'ālem içre şaḫne-i ḫarcumla yi cāmi'

FĪ-ḲĀFİYETİ'L-ĠAYN*

442

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳış irişdi berfle aġardı yer yer ṣaḥn-ı bāġ

Tekye-i dehr içre ḳar sepmiş kişiye döndi ṭaġ

443

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dūr olup kūyuñdan oldum çü ben benlikden ıraġ

Bir ḫarābedür göñül gūyā ki şenlikden ıraġ

444

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Tīġ-i tīz oldı göñül açıldı idüp seyr-i bāġ

Rezm-i 'aşḳ içün semend-i ṭab'umı ḳıldum yaraġ

*** Başlık -M.

* Başlık -M.

442a berfle: berf ile M.

44b ḳar: ḳır M.

443a çü ben: çü M.

FĪ-ḲĀFİYETİ’L-FĀ**

445

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ṣanma kim çünki ḳıyās-ile gele saña vuḳūf

Ẕevḳ ney oldı bu bezm içre semā‘ mevḳūf

446

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Lükneti var ṣanma anı bī-vuḳūf

Ayrılımaz ṭatlu dilinden ḥurūf

447

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ü 13b Beñzerem didi kelāmıña zülāl urdı çü lāf

Yāre ‘arż iyleyecek geldi didi fīhi’l-ḫilāf

448

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Peyġām-ı vaṣl-ı yār ‘aceb şehd-gū ḥarīf

Hicrānı ḳavli arada ammā sitem ṭarīf

449

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün

Oldı ‘aşḳuñ baña ıṭlāḳına ‘ālem mu‘arref

Çün müsellemdür gelülür muṭlaḳ kemāle munṣarif

FĪ-ḲĀFİYEİ’L-ḲĀF*

450

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Gel bend-i zülf çek didüm ‘uşşāḳı az u çoḳ

Didi ki bunlaruñ hīç ipe uracağı yoḳ

451

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Kūh-ken bu ‘arṣada bi’l-ḳuvve olmış zār-ı ‘aşḳ

444b içün: içre M.

** Başlık -M.

445b Ẕevḳ ney: Ẕevḳ mi M.

446b Ayrılımaz: Ayrılamaz M./ṭatlu: ṭatlı M.

447b geldi: güldi M.

* Başlık -M.

Ḥamdülillāh kim benüm bi'l-fi'lüm oldı kār-ı 'aşḳ

452

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Varup bir dil-ber-i ṣarrāfa altun bozduḳ ol gün çoḳ

Biraz baḳı ḳalup didi güzel şāhum ḳuṣūrum yoḳ

453

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Niçün yāri eve giç getürirsin diyü böyle çaḳ

Bu gün kāşāne-i dil-ber baña bir dām u bir çardaḳ

454

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Tecrübe eyledüñ āfāḳı hele biz daḫı çoḳ

Dehrde epsem oturmaḳ gibi ḫoş ḳatumda yoḳ

455

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bezm içinde çeng ṣan bir ṭūṭī-i gūyā-yı şevḳ

Oldı mūsīḳār hem bir şeh-per-i 'anḳā-yı ẕevḳ

456

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ġamuñla ṣanma şaṭranc oynar 'uşşāḳ

Firāḳuñda bu 'ālem oldı vifāḳ

457

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Bir şeb müyesser itmiş-idi vaṣl-ı yāri Ḥaḳ

Tā ṣubḥ olınca uyamayup çözmedüm ḳuşaḳ

458

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Göñlümde fikr-i manṣıb-ı şehden nişān yoḳ

Dilde ġam u firāḳ u żamīrümde şān yoḳ

459

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dilā bu deyr-i bī-bünyād içinde ehle raġbet yoḳ

457a itmiş-idi:itse idi M.
457b çözmedüm: çözmezdüm M.
459a deyr-i: dehr-i M./ehle: ehl M.

Necātī-i zamāne olduġımçün baña ṣūret yoḳ

460

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Olur ey dil ne deñli olsa ıraḳ

Keçinüñ yügrügi ṣamanluġa daḳ

461

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Görüp Mecnūnken baña feṣāḥat virdügin ol Ḥaḳ

Didiler İmrü'l-Ḳays ehl-i 'irfān içre bu ancaḳ

462

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Nevāmı zāl-ı dehre meylüme ḥaml itmeñiz çoḳluḳ

Belāyı iltizām itdüm velī ol yükde bācum yoḳ

463

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Perī-veş mū-miyān dil-berlerüñ cevrine ġāyet yoḳ

Mes̱eldür bezm-i 'aşḳ içre görinürden görinmez çoḳ

464

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Dil-i sengīnüne raḥm āhenin çaḳ

Ṭutışdur daḫı yanmaḳ niç'olur baḳ

465

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ü 14a Bu dünyānuñ cemāl u māh u cāhı bī-s̱ebāt ancaḳ

Zer ü sīm u cevāhir didügüñ hep dürr-i vuṣlat ancaḳ

466

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Gözi göñli evinde şöyle zu'm eyler niçe aḥmaḳ

Cemā'atle yatup ṭurmaġ ola farżā namāz ḳılmaḳ

467

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Gezüp dildārla bāġı iderken seyr-i ṣun'-ı Ḥaḳ

459b olduġımçün: olduġumçün M.
461a Mecnūnken: Mecnūn iken M./virdügi: virdigin M.
466b ṭurmaġ: durmaġ M.

Görenler didi bu bī-çāre cānın gezdürür ancaḳ

468

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ḫande eylerse nāşī ḥālüme ḥaḳ

Güler oldı baña it oġlı bıraḳ

469

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yir idünme Kūh-kenden himmet umma az u çoḳ

Çün bilürsin kendü başına anuñ dermānı yoḳ

470

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yir idüñ kūy-ı muġānda dimesünler saña çıḳ

Anda rez-duḫterini alup idüñ cüft çubuḳ

471

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Didüm ey şāh ḳodum sīneye dāġı ḳatı çoḳ

Didi ol ġonca-dehen evvel çeke ye ... yoḳ

472

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

M 145a Eylesem ṭañ mı seyr-i Mıṣr u Dımışḳ

Çünkü başumdadur şükūfe-i 'aşḳ

473

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ne tekellüf ṣamana ḫirmen ki o an? olıcaḳ

Kim baḳar herze söze ṣoḥbet-i nā-dān olıcak

474

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Dem-i vaṣluñda şehā zāl-ı cihānı boşaduḳ

Yine Ādem gibi bir iş idüben biñ yaşaduḳ

475

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

467a dildārle: dildār ile M.
468a nāşī ḥālime ḥaḳ -M.
469b kendü: kendi M./ idüñ: idin M.
470b idüñ: idin M.

Ol āferinci güzel Türke ... dirse dimeñ yoḳ

Yumurda başduġum gördi ḳuşum pes ne disün ayruḳ

476

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Varup meyḫāneye ol gün üzüm ṣuyın bile ṣıkdıḳ

Yine pīr-i muġān-ile dilā biz hem-'aṣır çıḳdıḳ

477

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Aḳluñ uġurlar aña gözüñ aç evkātce baḳ

Dirler bezmde ḳatı çıḳar ellüdür ayaḳ

478

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Görinür cānā be-ġāyet ḫoş baña bu pend-i Ḥaḳ

Öküze eylüge eylük olsa olmazdı bıçaḳ

479

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭālib-i āb-ı ḥayāta olmadan ādem refīḳ

Cān sebīl itmek şehā yoluñda evlā bi'ṭ-ṭarīḳ

480

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

İtdi çemende jāle çü ebr-i bahārlıḳ

Gül yuyup itdi pīrehenin tāze kārlıḳ

481

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Güzeller içre bir begsin muḥaḳḳaḳ

Elüñde mirvaḥa gūyā ki sancaḳ

482

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Yār bezminde giç yüyür el-ḥaḳ

Adımına ḥarām ḳatmaz ayaḳ

483

475b başduġum: başdıġum M.
477b ellüdür ayaḳ: illü ufaḳ M.
478b Öküze eylüge eylük olsa: Eylüge olaydı eylük öküze M.
479b Cān sebīl itmek şehā yoluñda evlā bi'ṭ-ṭarīḳ:Ḫāṭır-ı yārān içün çünkim yenür bişmiş ṭavuḳ M.
482a yüyür: yürür M.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Eylesem bir loḳma ṭañ mı diñ çarḫı az u çoḳ

Ḫāṭır-ı yārān içün çünkim yenür bişmiş ṭavuḳ

484

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Ü 14b Hemān vefā vü ṣafānuñ bir adı var ancaḳ

Maḳāl-ı vuṣlat-ı cānān diş ḳomış ancaḳ

485

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ser virmede Ferhāda benüm reşke yirüm yoḳ

Çün itdi Ḫudā ben ḳulını başına buyruḳ

486

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Destine alsa ḳopuzını aşaḳ/aşıḳ

Dir görenler abdalum ṣarı ḳaşıḳ

487

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Baña ol āb-ı Sikender mi ṣanupdur ʿaşḳ Ḥaḳ

Kim yedi deryāyı nūş itsem ide sedd-i ramaḳ

488

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ehl-i ʿişret ey felek lāyıḳ mı raġbet bulmamaḳ

Zührenüñ ṭoḳuz düzende bir düzeni olmamaḳ

489

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

Ḳalʿa yapmañ dir imiş ol şeh dünyā çöline ḥaḳ

Ola gibi Pasin Ovasında bir ḳarsanbacaḳ

490

Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefʿūlü Mefāʿīlün

Cān virme ver āḫir çün ʿahd-i müteʿayyin ḥaḳ

Olmaz ġam-ile medyūn beñzi ṣarur ancaḳ

486a aşaḳ: ışıḳ M.
487a Baña: Aña M.
487b yedi: yed-i Ü.
489a şeh-i dünyā: şeh dinilen M.
490a ver: der M.

FĪ-ḲĀFİYETİ'L-KĀF*

491

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Dil-i pür-ḫūnuñ-ile aġlayuban düşme rekīk

Oluban medrese-i ġamda gözüm ḳana şerīk

492

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Müneccim gün yüzüñle olsa sālik

Olurdı aḥsen-i taḳvīme mālik

493

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Elini alup olur ḳavli mey-i gül-gūnuñ

Çüriginde çiġi yoġ-ise eger afyonuñ

494

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ütümden kellesi ḳızdı sipihrüñ

Cehennemligi var ḥammām-ı dehrüñ

495

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ġabġanuñsız aşaḳ ḳatumda beg

Çünki ṭōp yoḳdan ise turlıḳ yeg

496

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Tīġuña cevherin 'arż itmedi olup yālüñ

Didi düşünüñ ki anuñ arḳası bizden ḳālüñ

497

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Kevs̱er olmazsa mül içmek gerek ādem içicek

K'anda derḥāl mey-i la'l-i lebinden giçmek

498

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

490b ṣarur: ṣararur M.

* Başlık –M.

491a pür-ḫūnunla: pür-ḫūnuñ M.

495b turlıḳ: ṭurlıḳ M.

497b K'ande: Ki anda M./derḥāl: der-ḥālet M.

Ḫāk-i derümle ġam gicesi nicesin dimek

Ey cān ṭabībi ṣormaḳ olur ḫastaya döşek

499

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Baña lāzım geldi sen mehle yemek nān u nemek

Boynıma olsun ḳoluñdan ṭolayu maṭla‘ dimek

500

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Kārı ser virmek imiş Kūh-ken-i pür-hünerüñ

Dehr içinde başı ağrımaya üstādlaruñ

501

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Gördi çün bezmüñde rūyuñ muṭrıb oldı lāl ü deng

‘Aḳluñı dir başa diyü ḳoltuğına girdi çeng

502

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Ü 15a Yüri ey müdde‘ī var-ise da‘vañ

Ḳurı da‘vāyı ḳo yoḳ şühūduñ

503

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

‘Ālemde baña derde meded eyle hemān tek

Dermānı hemān var eşek yağırına ek

504

Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūlün Fe‘ūl

Göñül bāb-ı dil-berde eyler mi şek

Görinen köye ne ḳulağuz gerek

505

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Başa çün iltmedi dildeki ‘aşḳın anuñ

Āh kim Ḳays ḳara itdi ṣaçın Leylānuñ

506

499b ṭolayu: dolayu M.
502b çoḳ -Ü.
503a verme: derde M.
503b hemān var: ṭabībā var M.
505a çün iletmedi: çıḳarmadı M.

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Her ḳanda ise bulur olur şemme-i būyuñ

Ḫarlı ḳudurası? degül ey meh seg-i kūyuñ

507

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Gezer nāşī o māhı menzilinde bulmayup dil-teng

Ḳo ṣalınsun yigitdür yaraşur eylerse ol ḫarçeng

508

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ḥüsnin arturdı rūy-ı dildāruñ

Bıyıġı ḫaylī derildi anuñ

509

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu bāzār-ı fenāda vüs'atı olsa dil ü cānuñ

Alurdum göñlüm alanı olaydı alan alanuñ

510

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Zühre-veş 'arż-ı cemāl iden durur cānā işüñ

Māder-i dehr içre mihr ü māh ṭoġmış ḳardaşuñ

511

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Meze vü bāde az yārāna söyleñ

Ḳabaḳ ṭolmasına bir çāre eyleñ

512

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ne itseñ nefesi ḫoşdur o yār ol ḥūruñ

O beli ince ṣan orta ḳılıdur ṭanbūruñ

513

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Nāşī o ḫaṭ-āverde içün düşmanum olduñ

Ḫayr it yüri tüy-ile ṭavaruñ idi bulduñ

508b anuñ: yārüñ M.
510a iden durur: idendür Ü.
511a vü:hem M.
511b ṭolmasına/ dolmasına M./ çāre: himmet M.
512a itseñ: iderseñ M.

514

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ölümeñ ḫastalıguñ saña felek ḳıl beni terk

Ġam-ı hicrān baña bes derdüñe derd mergle merg

515

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Merḥabā-yı yāre himmetdür velīk

N'eyleyem el virmeyür pīr-i felek

516

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Māh-ı nev ṣanma görüp şīrīn lebüñle ey melek

Bāl ṭutmışdur yalarsa ṭañ mı parmaġın felek

517

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Naḳş virmez ser-i kūyını ṭolanmaḳ o mehüñ

Çevresinde çaki yoġise eger ḳurṣ-ı mehüñ

518

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

M 145b Yoluña cānum fedā redd itme tek

Çünki dirler e's-sāḫı mā-melek

519

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Yüzüñ çün it ḳara nedür itmez anda 'āḳıl şek

Cemālüñ muṣḥafından ḫāl u ḫaṭuñ cüz-i lā-yenfek

520

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Sen idüp girye bu cismüm ṣalınur ṣanki beşik

Yaşaduġunca ola sen gibi 'aynım bebecik

521

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ü 15b Didi kim iñleme ṭuydum nedür iḫvāna sözüñ

514b Ġam-ı: Ġam u Ü./ derd mergle: der mergüñe Ü.
517a mehüñ: şehüñ M.
517b Çevresinde: Çevreñde Ü.
519a anda -M.
520b Yaşaduġunca: Yaşadıḳça M./sen: çıḳsın M.

Muṭrıb-ı bezm bu gün nabżını ṭutdı ḳopuzuñ

522

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Yoḳ ocaġa çü meyli şāhumuzuñ

Tütüni ṭoġrı çıḳsun āhumuzuñ

523

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Virmekde ġall ü buḫl ideyür tevsen-i felek

Sürmekle yozġa olmaz efendi ḳoca eşek

524

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İşidüp ḥālini ṣormaz bu dil-i maḫzūnuñ

Aġızın ṣan ki deve didi dilā Mecnūnuñ

525

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Her güni bir yılcadur çünkim firāḳuñ ey melek

On bir ay yigirmi ṭoḳuz gün daḫı n'etsek gerek

526

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Yüzine kirüñle meyden geçinmese ger tek

Yolında māh-ı nevüñ olmasaydı eksilük

527

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Āşıḳ-ı bī-dil megesdür ḳanddur cānā tenüñ

Ehli ehle sevḳ çün şānuñda ḳonmışdur senüñ

528

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yüzin aġırdımadı bād-ı ṣabā yāsemenüñ

Ṣaḳalı bitdi bu gün şāhid-i lu'b-ı çemenüñ

529

521a ṭuydum: duydum M.
522b ṭoġrı: doġrı M./çıḳsun: haḳsun Ü.
523a ġall ü ü buḫl: ġalle ġal M.
524b Aġızın: Aġzını M./dilā: dil M.
525a Her güni: Her biri M.
527a ḳanddur: ḳandadur M.

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Yelmege muʻtād olup atuñ yarar olmaḳ gerek

Ḫūblar şimdi sipāhīdür süvār olmaḳ gerek

530

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Muṭrıba eydüñ götür ḳopuzı ṣoḳ bile...

Dil-ber ü mey olıcaḳ meclisde ne diñ ṭon gerek

531

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Dime ṣarf itse varın āşinā ḳaʻrın bula anuñ

Gözüm yaşı hemānā oldı ʻaynü'l-fiʻli deryānuñ

532

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Yolına virmez isem cān yārüñ

Ölüsini öpeyim aġyāruñ

533

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Ḥaḳīmā bādeñi afyon u berşüñden ḳavī ṭutduñ

Yine bu bezm-i rindān içre ḫaylī serüñe ḥal itdüñ

534

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Zehr olurken firḳatüñle yidigüm nān u nemek

Bizi bundan özge lāzım mıydı ġam şerbetlemek

535

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Serīr-i salṭanatda ḫoş ʻaceb ʻālem idi beglük

Dirīġā ara yerde itmeyeydi taḫt-ı baḫteklük

536

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Delīlüm cān fedā itmek durur ʻaşḳında cānānuñ

530a eydüñ: didüm M.
530b ṭon: doñ M.
531a varın: emse Ü.
532a cān: cānı M.
533 -M.
534b özge lāzım mıydı: lāzım-idi bunda M.

Berü gel ṭālibā sen daḫı taṭbīḳ eyle bürhānuñ

537

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Ḳaṣṣāba virüp dil dūzını 'aşḳına düzdüñ

Ḳuyruġuna ḳalsa n'ola iş ḳoyunı yüzdüñ

538

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Baña kūyın vire Tañrı Tebārek

Yüri Ka'be saña Ḥācī mübārek

539

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ey felek çün āb-ı ḳahr-ile muḥammer ṭıynetüñ

Ehl-i 'irfāna mekān olmaġa yoḳ ḥayṣiyyetüñ

540

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Sen şūḫ-çeşmi bülbül-i dil gördi sevdi pek

Ey ḳadd-i serv bādemī kemḫā ne boy gerek

Ü 16a **FĪ-ḲĀFİYETİ'L-LĀM***

541

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Dil-ber maḳam-ı mev'idüñe geldi gitdi bil

Devr-i ḳamer mürūr idüp oldı biñ elli yıl

542

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mīzān 'aşḳa urdı çün fikr-ile bu ṣarrāf-ı dil

Geldi ḫaṭ u zülfüñ ile mūy-miyānuñ ḳıl-be-ḳıl

543

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Kūyı yolına bād-ı ḥazān bulmayup vuṣūl

537a dūzını: dūzın M.
537b yüzdüñ: üzdüñ M.
538 –Ü.
539a ḳahr-ile: küfr-ile M.
540a sevdi: sözi M.
* Başlık -M.

Ṣaġ olsun ol güle dimesün ḳudret aġzı ṣol

544

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ṭutup döne döne 'aşḳuñda Manṣūr olduġum maḳbūl

Ser-i zülfüñ idüp sā baş? didi bizden üstün ol

545

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Şehā ṣan leblerüñdür pāre-i la'l

Meh-i nev kefşüñ-ile ṭābıḳü'n-na'l

546

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dirler emṣāli Necātī ilden istermiş ezel

Ṣatun almalu degül bizde hele ḍarb-ı meṣel

547

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Vaṣluñ egerçi görmedüñ ey māh-rū baña maḥall

Şehr içre olmışdur saña urġunluġum ḍarb-ı meṣel

548

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil ki afyondan kesildi la'lüñ aña gör maḥall

Tā görenler ideler anı şehā ni'me'l-bedel

549

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mihr-i rūyuñdan n'ola idinse ḳāl

Elçiye olmaz dir şāhum zevāl

550

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Tīġuñ şınıḳ başı kesüp alduġına melūl

Kesriyle bir muḳāṭa'a itmiş gibi ḳabūl

543b ṣol: bul M.
544a olduġum: oldıġum M.
544b bizden: birden Ü.
546b ḍarb-ı meṣel: ḍarbü'l-meṣel M.
548a la'lüñ aña gör: gör añā la'lüñ M.
548b İdeler: diyeler M.
549a İdinse: itdise Ü.
550a başı: başum M.

551

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Bir eylük eyileyüp sāḳī bāde ṣun vir el

Ayağı bāğı ile ḳoma duḫter-i rezi gel

552

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

İmtiḥān itmez bizi 'aşḳında ol Yūsuf-cemāl

Tecrübe ḳapusıdur aġmış göge ṣanmañ hilāl

553

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çünki bu bezm içre buldum la'l-ı dildāre vuṣūl

Sen şarābuñla var ey pīr-i muġān küfrüñde ol

554

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Müjeñ ey şāh 'askerdür iki ḳul

Hilāl ebrūlaruñ ince ḳaravul

555

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vādī-i 'aşḳuñda zaḥmet çekmek oldı nā-maḥal

Çeşm-i giryānumdan eşkümdür hemānā mā-ḥasal

556

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Olan ḳand-ı leb-i la'lüñle ḫoş ḥāl

Ola şehd ü şekerden fāriġü'l-bāl

557

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Vā'iẓ baña dime mey-i pārīneden kesil

Mümkin midür başumda çü var yıllamış 'aḳıl

558

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mekteb-i kūyuñda uşbu merd-i ṭab'-ı pür-melāl

Ḫāl-i ruḫsāruñ görüp oḳur *Eriḥnā Yā Bilāl*

550b Keseriyle: Keser ile M.
558 –Ü.

559

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Mihr-i ruḫuñ cefāsına göñlüm degül melūl

Gökden ne yaġa kim anı yer itmeye ḳabūl

560

Mef'ūlü Fā 'ilātün Mef'ūlü Fā 'ilātün

Ü 16b Olmamış idi ṭab'um ḳūl ḥakīme māyil

Cāhil çün açdı aġzın oldum ṣalāya ḳāyil

561

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çün ṣaḥīḥinden ṣakīminden olursun münfa'il

Var ṭabībā ḫaste dillerle mizācuñ ḫoş degül

562

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Meyḫāneden şarāb-ı lebüñ keyfidür māl

Ẕikr-i maḥalden oldı murād ehl-i 'aşḳa ḥāl

563

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cemālüñ mihrini 'arż eyleyüp dehri yaḳar kākül

Budur ḫavfum ki bir gün serverā başdan çıḳar kākül

564

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Göz terāzūsına almazsa n'ola her bü'l-fuḍūl

Sen hemān ey Yūsuf-ı s̱ānī yerüñde aġır ol

565

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Dīdār-ı yārdan söze düşmezse ger maḥal

Dem ur dilā miyān u dehenden felā aḳall

Fİ-ḲĀFİYETİ'L-MĪM*

566

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

560a māyil: ḳābil M.

* Başlık -M.

Biḥamdillāh irişdi yine ol māh-ı sürūr encām
Gicesi ḳadr olup ‘āşıḳlaruñ gündüzleri bayrām

567

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḳāḍīyā bulsa s̱übūt elde ayaġum ġam yemem
Ġāyeti bu bezm-i ‘aşḳ içre ola s̱ābit ḳadem

568

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Pādişahlıḳdan aşaḳlıḳdan ferāġat eyledüm
Pīr-i dehre işte tācuñ işte eyvāllak? didüm

569

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Baṣa kūyuñdan o kim ṭaşra ḳadem
Ola ḫāricde mis̱āl-i Ādem

570

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Bu gün kim kūh-ı ‘aşḳa Kūh-ken yirine serdārum
Olursa Bī-sütūn Ṭağı n’ola serbest tīmārum

571

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Ẕikr-i lebüñ olupdur eyā mehliḳā işüm
Dilden ḳomaḳ yoġ anı ḳoyınca iki dişüm

572

Mef‘ūlü Fā‘ilātün Mef‘ūlü Fā‘ilātün

Bir mū-miyāna şirketle hīç ṣıyar mı sīm
Götürmeyen zamānede yarıya ibrişim

573

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḫumdaki ḥaḳ şurubumı az az aldum ṭurmadum
Sāḳī-i dehrüñ ayaġın ayaġa başdurmadum

566b olup: olur M.
567b içre -Ü./ola: olam Ü.
568b işte: uşta Ü.
569b mis̱āl-i Ādem: mis̱āli Ādem Ü.
571b ḳoyınca: ḳalınca M.
573a Ḫumdaki: Ḫumda M.

574

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Derd-i 'aşḳ içre baña tīġuñ ne dirse ber-serem

Bilmezem aṣṣı ziyān bu nev'e bir sevdāgerem

575

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ol serv-ḳāmet itmez ḫayr-ile yād nāmum

Yollarda rāst gelsem redd eylemez su'ālüm

576

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bu gün ḫāmeyle cedvel gibi her dem

Ne yazduġum ne çizdügimi bilmem

577

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İşigüñde başumı yarmaḳ ile ḫoş itdüm

'Aşḳ bezminde çü ben ṣoñ ḳadeḥi nūş itdüm

578

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 17a Mir'āt-ı dilde ṣūret-i dil-ber ḫayālledüm

Ol çeşm-i şāh-bāzı görüp dāġı ḳavladum

579

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

M 146a Gice Sīrōzda bir māh gördüm

Ḥasan Bālī imiş nāmını ṣordum

580

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şu laḳdur ehl-i tevāżu' oldı kim

Bir ḳarış oġlancıġa ḳalḳar...

581

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

573b dehrüñ: bezmüñ M./ayaġa: ayaġına Ü.
574a baña: saña M.
576a ḫāmeyle: ḫāme ile M.
577a yarmaḳ ile: yarmaġla Ü.
578b görüp dāġı: ögüp ṭaġı Ü.
579a Sīrōzda bir: seyrümde ben bir M.
580 –Ü.

Dügün idelüm ‘ıydı Sitānbūlda ḳılalum
Bayrām güni ṣalınana ṣaġdıç olalum

582

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
Yüri var dil-beri peydā idivir saña dirüm
Yoḫsa vallāh ben ey aḳça seni çevrüdürüm

583

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
Ġubār-ı pāyuñı çün çeşm-i cāna tūtiyā itdüm
Güneş ṣanma ki dil-bendüm durur şāhum göge atdum

584

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
Birisi ‘aybumuñ aḳça yolına ölmedügüm
Birisi daḫı hemān hūdı sedi bilmedügüm

585

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün
Ṣanmañ ecel yumup gözümi kesmişüm sözüm
Cān u cihānda ḳalmadı hīç göricek gözüm

586

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
Degül anda çü o sīmīn-endām
Oda yansun yere geçsün ḥammām

587

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün
Ne revādur bu eyā serv-i sehī sīm-endām
İçerü çeke seni kellesi ḳızġın ḥammām

588

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
O Yūsuf çehrenüñ yirine ey dil düşmanı ṣatdum
Yine bu sūḳ-ı sulṭānīde bey‘-i men-yezīd itdüm

581a ḳılalum: ḳalalum M.
582a peyda -M.
582b vallāh: vallāhī M.
585b cihānda: cihānı M.
586a anda çü: ide çü Ü./sīmīn: sīm Ü.
587b ḳızġın: ḳızġun Ü.

589

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Benüm içün kān deldi didi berm aṣṣum

Ṭınmayup ṣāġarlıġa urdum bu layuñı kān-ı dilüm

590

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Ṣatmaġa varlıġum ‘ademe niyet eyledüm

Pīr-i muġāndan el aluban ba‘iş eyledüm

591

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ḳılıc ṣalduñ ‘adūya çünki reşkümden öle yazdum

İşigüñde ben ölümüm umardum bunı ummazdum

592

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Gice dildāra ḫaylī minnet itdüm

Oda yaḳınlıġına da‘vet itdüm

593

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Kücüklügünden anı görmez ādem

N’ola aġzuñ ararsa ḫalḳ-ı ‘ālem

594

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Dem-i vasl-ile oldı ‘ıyd eyyām

Yüri şimden-girü dügün bayrām

595

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Aḳlıġuñ añlamada ṣaḳlıġunı dikdürdüm

Yaşda baḥra sefīdi gözüme yiñdirdüm

596

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Olımaz çeşm-i yārla hem-nām

Kendi yaġıyla ḳavrulur bādām

593b aġzuñ: aġzın M.
594b dügün: dügünle M.
596a Olımaz: Olamaz M./yārla: yār ile M.

597

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Yerümden ṣanma kim dünyāda ḫoşnūd oluban ḳaldum

Çü şem'-i 'aşḳa bir pervāneyüm od almaġa geldüm

598

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ü 17b Degül māżī vü müstaḳbel su'ālüm

Biḥamdillāh bu gün çün ehl-i ḥālüm

599

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vā'iẓā virmek dilerseñ ṣoḥbete bir inṭizām

Öñ ġam-ı dildārı añ evvel ṭa'ām ṣoñra kelām

600

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şeh-süvārum bu durur senden temennī ḳıldıġum

Çignet atuñla mezārumı yolında öldügüm

601

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ola mı mültezimüz çün biz il öñdin gidelüm

Cān emānetdür anı dil-bere teslīm idelüm

602

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Gerçi günehlü ḳuluñam elem ḳolayladum

Baḳır küreye ṣanma ki 'aḳlum ḳalayladum

603

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ḳoyup 'anḳā yolın ṭutdum fenā küncinde çün yürüdüm

Elüm çekdüm atından ṭavşanuñ çün ḳaçışın gördüm

604

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şeh-levendüm ṭañ mı ṭutmaz ise sīm ü zeridüm

596b ḳavrulur: ḳavrılur M.
597a kim dünyāda ḫoşnūd: ḫoşnūd dünyāda M.
599b soñra: andan Ü.
600b mezārumı yolında öldüġüm: mezārum ey yolunda öldigüm M.
601a biz: bir Ü.

Hīç ķazancı añma kim baķır canaķdan aş yedüm

605

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Oldum firāķ u ḥasret-ile cāndan el yudum

İtdüm vaṣiyyet üçde birin cānuma ķodum

606

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kīsemüzde ķalmadı ḥayfā ki yatar boncıġum

Didüm aña kim meşeldür ögrenürsin yancıġum

607

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Fikr-le Mıṣr u Şāmı hep eledüm

Sevmege Yūsufı terāzūladum

608

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Öpüp ṣad-bār-ı yāri gerdeninde kām-yāb oldum

Bu gün ḫalvet-serā-yı 'aşķda mālik-riķāb oldum

609

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ķoyup biñ dāġ tende iltifāt-ı yār-ı cān buldum

Bu gün 'işret-serā-yı 'aşķda ṣan Keyķubād oldum

610

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Beg idüp cismüm ecel şeh-bāzına her ṣubḥ u şām

Ḫāne ṣanmañ üstüme ṣayyād-ı miḥnet ķurdı dām

611

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu gün rāh-ı muḥabbetde selefden artıcaķ itdüm

Ki varup bī-sütūn-ı 'aşķda Ferhāda baş ķoşdum

612

604a Şeh-levendüm: Şehlüm M.
605a ḥasretle: ḥasret-ile M.
606a Kīsemüzde: Kīsemüz dir Ü./ki- M./boncıġum: bozuncıġum M.
606b aña: eyā M.
607a Fikr-le: Fikr ile M./eledüm: aradum M.
609a dāġ: dāġı M.
610b Ḫāne: Ḥalķa M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanmañuz kim dil-bere ben bir ḳabāḥat işlerüm

Çün anı şām u seḥer ḳuş südleriyle beslerüm

613

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ġamuñla cismümüñ kārı fiġān u giryedür her dem

İşigüñde gözüm yaşı niye müncer ola bilmem

614

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḥarāret virdügin gördükde ḥammām

Ṣovuḳlıḳ 'arża eyler baña her cām

615

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Zāl-ı dünyānuñ fenāsıyla baña gel virme ġam

Olmaz ise de ben anı boşamaḳ üstündeyüm

616

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yāre cān virmek-ile ġamdan ifāḳat buldum

Zāl-ı dehrüñ yine mekrinden ucuz ḳurtuldum

617

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ü 18a Zenümüñ ṣanma ben lebin emerüm

Açılmadan dişüm etin ṣorarum

618

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Öykinürse yüzüñe gül māhum

Tāzelik var 'aceb ölmez şāhum

619

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Çıbuḳ çalmaz sevüp urġunlıġa çün bir perī buldum

612a işlerüm: eylerüm M.
613a cismümüñ: çeşmümüñ M.
614a Ḥarāret virdügin: Ḥavādiş virdigin M.
616a virmek-ile: virmekle M.
618a Öykinürse yüzüñe gül māhum: Yüziñe öykünse ger gül şāhum M.
618b şāhum: māhum M.

Nihāl-i ḳāmetini gördügüm sā‘atde çarpıldum

620

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Sen ṭururken mihrüñ adın añmaḳ ey bedr-i tamām

Fi’l-mes̱el vaż‘ eylemekdür ṭoġmaduḳ oġlana nām

621

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Daḫı sen sāde rū sen ey māhum

Çeke der ḫaṭ-āverdi hep şāhum

622

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Yāre dir kim varalum bir şeb odañda yatalum

Bir yavaş atıñuzuñ biz daḫı başın ṭutalum

623

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Oluban kahve-nūş ebnā-yı ādem

Gömer çiner olupdur ḫalḳ-ı ‘ālem

624

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Bir Muḥammed nām dildāre ta‘alluḳ eyledüm

Fi’l-mes̱el ḫalḳ-ı Ḫudāyile taḫalluḳ eyledüm

625

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Muṭrıb-ı hevā-yı yār-la bir gūşedür ricām

Na‘t-ı ḫaṭında göstere bir fıstıḳī maḳām

626

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

İşiden bir ḳurbaġa ṣırtına döndi paşmaġum

Ḳablubaġa gibi andan baş çıḳardı parmaġum

627

619a sevüp: görüp M.
619b gördügüm: gördigüm M.
620b ṭoġmaduḳ: ṭoġmadın M.
622a Yāre: Yār Ü.
623a Oluban: Olaldan M.
624b Ḫudāyile: Ḫudāyīyi M.
625a yārla: yār-ile M.

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Naḳş u zevāl mihr ü mehe baḳmayup müdām

Eksikligüme ḳalma ki bizden yanı tamām

628

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Yarın Ḥaḳ ḳāḍī olduḳda görüñ nice neberd itdüm

Boşadum pīrezen dehri bu gün da'vā-yı merd itdüm

629

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

O şāha nāme taḥrīr itmege ḫūn-ı ciger ezdüm

Ezelden 'aşḳ-ile ser-mest idüm maḫmūrlıḳ yazdum

630

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Çü borcum Ḥaḳḳa bir cāndur baña ġayrıdan irmez ġam

Ne virdüñ alımazsın baña ey ḫaṣmum olan bilsem

631

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Elif geldi kelāmullāhdan her keke fāl itdüm

Ḳıyāmet ḳaddüñe öldüm dirildüm intiḳāl itdüm

632

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

İl tuyup 'āşıḳlıġum söyler gerek ben biñ büzem

İlüñ aġzı serverā ṭorba degüldür kim büzem

633

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

M 146b Rāzumı ṣaḳlamaġa ḳādir iken āh-ı dilüm

N'ideyin bāde-i gül-gūnla çıḳdı ḳızılum

634

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu gün bir ḥikmet āyīne yıḳup Allāh didüm ḳaldum

627b ḳalma: baḳma M.
628 –M.
629b 'aşḳ-ıla: 'aşḳla M.
632a ṭuyup: duyar M.
632b kim: ki M.
633b N'ideyin: N'ideyüm M./gül-gūnla: gül-gūn ile M.

Metā‘-ı sūḳ-ı dehrüñ ben biñin gördüm birin aldum

635

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Baḥrvārī ‘aşḳla çünkim temevvüc eyledüm

Ḳarılar seyrine varuban teferrüc eyledüm

636

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ü 18b Baña evlen diyenlerden naṣīḥat almadum

Geştzār-ı dehr-i fānīde toḫumluḳ ḳalmadum

637

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ḳıyamaz tīġine dir gerçi ki boynın ururum

O ḳaçan boynumı urursa ben eksik görürüm

638

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Zülāl-i la‘line bedr-i ṣıyāmuñ teşne-dil oldum

Göreli mihr-i ruḫsārın yimeden içmeden ḳaldum

639

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Servi āzād idüben ḳaddüñe bende ḳıldum

Hele yañıldum ise ṭoġrısına yañıldım

640

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

La‘lüñden ü yüzüñden oluban hebā o mūm

Zenbūr-ı çarḫ yine ne bāl eyledi ne mūm

641

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Şeyḫ Lūṭa ser-ḫīzān ḥayrān didüm kimdür kim

634a bir –M./ yıḳup: yaḳıcaḳ M.
635b Ḳarılar: Ḳarılaruñ M.
637a boynın: tīġin M.
637b O: Ol M./boynımı: boynumı M.
638a bedr-i: şehr-i M.
639a Servi āzād idüben: Serv-i āzāde iken M.
639b ṭoġrısına: doġrısına M.
640a oluban: olınca M.
640b yine: hīç M.
641a kim: yem Ü.

Rācilüñ didi görüp börkini *he̱ẕẕā ḳayyum*

642

Mefā῾īlün Mefā῾īlün Fe῾ūlün

Görüp gül-ruḫlaruñdan urduġın dem

Ṣu arar binse düşdükçe şebnem

643

Mef῾ūlü Mefā῾īlü Mef῾āīlü Fe῾ūlün

Ol serv-i revān-ile bu gün gülşene vardum

Egdüm o ḳad-i naḫli vü şeftālü ḳopardum

644

Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilün

Yār gāfilligin ḫayāl-i ġamzesi dilde müdām

Oldı ṣan urġunlıḳ ekārim min-ġayri rām

645

Fe῾ilātün Fe῾ilātün Fe῾ilātün Fe῾ilün

Özümi ġamz iderüm yāre nedür diñle sözüm

Dilümüz meygedede ev de bizüm köv de bizüm

646

Mefā῾ilün Fe῾ilātün Mefā῾ilün Fe῾ilün

Sözüñ arasına girdük o la῾ldan ṭoġalum

Şeker sözüñi leb-i ḳand [ü] balla bügelüm

647

Mefā῾īlün Mefā῾īlün Mefā῾īlün Mefā῾īlün

Muḥabbet baḥrına cānā boyumca çünki ġark oldum

Yedi deryā-yı ῾aşḳuñ leẕẕetin bir ḳaṭrede buldum

648

Mef῾ūlü Fā ῾ilātü Mefā῾īlü Fā῾ilün

Zāl-ı cihān zamāneye dirseñ işit sözüm

Rez duḫterine dirki saña söylerüm ḳızum

649

Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilātün Fā῾ilün

642a urduġın: urdıġın M.
643b ḳad-i: ḳadi M.
646b sözüñi: söziñi M.
648a dirseñ: dirsin Ü.

Ṣanma ol Yūsuf-liḳāsız ġayrılarla ṣalınam
ʻAşḳ bāzārında tā ṣatılmayınca alınam

650

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ey Cemālī kūyına varup gedālıḳ eyledüm
Hem-zebān olup celāle yār salıḳ eyledüm

651

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Baña rūz-ı ezelden medḥ-i ḥüsnüñ virmiş Allāhum
Miyānuñ vaṣfına ḳalma söz ortanuñ durur şāhum

652

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Benüm bu ʻaşḳ içinde ṣanma Ferhād oldı üstādum
Şehā bu fende anuñ gibi vardur yüz biñ ırġadum

653

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Bezmde dir yārüñ ayaġına yüzler sürmedüm
Hīç ṣurāḥi gibi ḳanına ṣuṣamış görmedüm

654

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Kendüyi şol āteş-i ʻaşḳa ṣalar dīvāneyüm
Ruḫlaruñ şevḳıne pervāne degülsem ya neyüm

Fİ-ḲĀFİYETİ'L-NŪN*

655

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Bilürüm ipli? geçürdügi anuñ nüh çenberin
Ṣanma ḫᵛācem aṭlas-ı çarḫuñ faḳīre ülkerin

656

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

---

650 -Ü.
651b ortanuñ durur: ortalamadur ey M.
652b ırġadum: oynaşum M.
654 –Ü.
* Başlık -M.
655 –M.

Ü 19a Baḥr-ı naẓm içre zi-ye’s ölsem yaraşur şimdi ben
Çünkü bir yalañlu dil-ber medḥine dutdum dümen

657

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Çekdi aldı mil‘aḳam ṣanmañ hilāl-i āsumān
Baña gūyā kim ḳaşıḳ düşmānıdur zāl-ı cihān

658

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Pādişāh-ı mülk-i ‘aşḳum her ki ne dirse disün
Aġzuma şīrīn lebüñ ṣun şāh-ı mülk ḳaymaḳ yesün

659

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Yat disem saña ṭañ mı ey ḳaşı nūn
Bizüm ilde yaturmadur ḳānūn

660

Mef‘ūlü Mefā‘īlün Mef‘ūlü Mefā‘īlün

Bitlenmege küllükde ‘aşḳuñla dem-i hicrān
Külḫenciye yetmez mi baltayla odun yaran

661

?

Yūsufcuḳ Yūsufcuḳ diyü her zamān
Dehānında ḳumrī-yi ṭab‘uñ fiġān

662

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Seni arayu yaḳından ıraḳdan
Bu gün ṭırnaḳ gibi çıḳdum ayaḳdan

663

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Edeb yeridür o yer varma hele anlara sen
Ḳażā-yı ḥācet içün varurum ekābire ben

656a naẓm: ‘aşḳ M.
656b yalañlu dil-ber: yalañcı şūḫuñ M./dutdum: ṭutdum M.
658b şāḥ-ı: şeh-i M.
659a ṭañ mı –M.
662a arayu: arayı M.
663a o yer: iken Ü.

664

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Tāb-ı ruḫuñla gördi cihān gülşen-i cinān

Ṣu ḳoydı būstānuñ ocaġına bāġbān

665

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Size bir pend ideyin 'aşḳla dinleñ yārān

Yāri ger ḳocmaġa isterseñiz eyleñ ḳol açan

666

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yaş döküp çarḫ-ı felekden aġlamañ şebnem neden

Ey göñül meşhūrdur ḫod aġlamaz kendü düşen

667

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Dāġum 'adū-yı ḫar göricek aġırır hemān

Meşhūrdur bu kim ḳocınur yaġırı olan

668

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Begine mehterinüñ seyr idüñ istihzāsın

Evvelā ẓort virür ṣoñra çalar żurnasın

669

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bir gözi tatara oldum āh esīr-i nā-tüvān

Oldı ṣan dil murġı şol Türk elüne düşmiş ṭoġan

670

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Āfitāb-ı ṭal'atuñ cānā zevāle irmesün

Māh-ı tābānsın Ḫudā eksiklügün göstermesün

671

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

665a ideyin: ideyüm M.
665b ḳocmaġa: ḳocmacaḳ M./ḳol açan: kol cān M.
666a aġlamañ: aġlamaḳ M.
666b ḫod: kim M./kendü: kendi M.
667a aġırır: añırur M.
669b murġı şol: murġı bir M./düşmiş: girmiş M.
670a cānā: hergiz M.

Devr-i Ādemden biri hep merd-i Ḳābildür olan
Ṣanma meydān-ı siyāset içre ḳātildür ölen

672

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣan'at-ı 'aşḳı n'ola yeg işlesem Ferhāddan
Ḳābil-i şākird olan üstād olur üstāddan

673

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ṣalınmaġı beşikden ögrenürse dün ṭoġan oġlan
Ciger köşem ṣarılmaḳ bindin ögrenmiş baġırundan

674

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḥıżr u Mūsīden al 'ibret itme üstāda gümān
Ḥikmetin ṣorma ḳabūl it her sözin ey nev-civān

675

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 19b Giryeye meyl itdügünden derdüni bildüm 'ayān
Çeşmümüñ māfī'l-żamīri seyl-i eşkümdür hemān

676

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ger iderseñ ḫāṭıra ḳavm-i 'Arabdan nef'-i cān
Ḳorḳarum ey ḫᵛāce eylersin taṣavvurdan ziyān

677

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Olursam rūz şeb kūyuñda ẓāhir ġılzet añlarsın
Ġamuñla niçe derdüm var disem bir 'illet añlarsın

678

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Faṣl-ı dey içre düşkün olup nergis ü semen
Bezm-i zemīne göz göre oldı cerez çemen

671a biri: berü M.
675a itdügünden: itdigünden M./derūnı: derdini M.
676b eylersin: idersin M.
677a rūz şeb: rūz u şeb M.
678a ü –M.
678b Bezm: Evi M.

679

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

'Adüvv gibi bizi atdı devrān

Yine burc-ı felekden tīr-i bārān

680

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Baña ṣatma gele ol murġı yuvasıyla cünūn

Sürime çalıyı var ur cersine? ey Mecnūn

681

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Māl-ı 'ammāle virmede ḫüsrān

Olur āfet degül durur bārān

682

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Āşıḳın yoḳ sitāresi rūşen

Müşterī yıldızı durur görinen

683

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Yüzime baḳmasun aġyār-ı nā-dān

Ne bilsün yendügini ḫar za'ferān

684

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Baña ta'līm-i 'aşḳ itdi cünūn

Ḫalḳ oḳurlar mu'lem-i Mecnūn

685

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

İḫbār diñ 'arşı idüp gūş aḥmaḳān

Ṣanur ḫurūs degirmenidür heft āsumān

686

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫaṭ ḳoma luṭf it 'iẕāruñ üzre ey sīmīn-beden

679a atdı devrān: atdı bu devrān M.
679b felekden: felekde M.
680 –M.
682 –M.
685b ḫurūs degirmenidür: degirmenidür ḫurūs Ü.

Ehl-i ‘ilmüm çünkü ḫaẓẓum yoḳ ḳara A‘rābdan

687

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Nūş eylemege ḳahveyi ḫalḳ ideli o nān

Ṣuyı üfürüp içer olupdur ḳamu yārān

688

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḥāline reşki ḳo vaṣlından dem ur işde bulun

Ay gördüñ yıldıza ṭañ yoḳ sitārum var ṭolun

689

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Ḳuşum yirine alursañ bu ḫāyeyi al sen

Ki yeg bu günki yumurda yarınki ṭavuḳdan

690[556]

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Mū degüldür görinen açsa o cānān ayaġın

Mūrlardur ki gelüp öpdi Süleymān ayaġın

691

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Güzeller içre gördi sende ruḫ cān

Mubaṣṣırdur ḳatı bu çeşm-i giryān

692

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Salṭ olup ‘İsā gibi terk it cihān gencīnesin

Güç dimişler derziye başına ṣoḳmış ignesin

693

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Virdügin derdüñ-ile baḥr-ı ‘Adenden geçsün

Şu ki ġuṣṣañ ... varsun kefede yaġ içsün

694

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

686b ḳara: ḳurı M.
688a bulun: bugün M.
690 –Ü.
693b Şu ki: Şol ki M.

Maḳāl nāḳe-i Leylāya uruban geriden
Deve zekānı gibi başla ʻaşḳı başından

695

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ü 20a Görinen sebz-i çemende ṣanma Ādem gibi sen
Ot ṭutındı dehr ḥammāmında bu zāl-ı cihān

696

Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Giderüm çünki terk idüp ḳonaġın
Zāl-i dehrüñ dilā ... çanaġın

697

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Dehrüñ ey cān ḳanġı zehri iki ṭaşdan geçmeyen
Tīşe ḍarbı olsun ey Ferhād başdan geçmeyen

698

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Yārüñ ögmede? ḳoynına girmek işi hemān
Gūyā ki oldı rāḥat-ı ẓuhrī ḫırāş-ı cān

699

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün

İl ḥaḳḳı ile oldı bu gün yüregi pür-ḫūn
Boġazına dek oldı ṣurāḥī baña medyūn

700

Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Açup eylerse ṭañ mıdur rūşen
Göñül āyīnesin cilā-yı vaṭan

701

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Ola ya vaṣl-ı muḳadder ya firāḳ u mā-beyn
Ḳomuşum başımı yolıñda külli el-taḳdīrīn

694a nāḳe-i Leylāya: gerden-i belāya M.
695a sen –Ü.
696 –M.
697a Dehrüñ ey cān: Zāl-ı dehrüñ M.
698a ögmede: ögmende M./hemān: revān M.
700 –M.
701 –M.

702

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Görüp zāl-ı cihānuñ ehli cāyın

Boşadum 'ālemüñ yoḳsul u bayın

703

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Dime cāna cenān maḳām olsun

Cennet-i kūyına selām olsun

704

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Ḫançer çekicek yār iñiler sīne-i sūzān

Kendüye çıḳarın bilür ey meh dil-i merdān

705

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Muṣṭafā Pāşā-yı 'ādil şāh-ı merdān-ı zamān

Beñzemekle aña Ḫātem eyledi ṭayy-ı mekān

706

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ol egirtmez geçen yārüñ çü ṭuydum himmetin

Çārpā idince aña eyledüm it minnetin

707

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Hevā-yı nāḳe-i Leylā ile olup meftūn

Ṭurur ṭurur deve dir Cemāliyā Mecnūn

708

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

İttifāḳı düşdi olmaḳ Ḳays-ı şāh-ı 'āşıḳān

Başına Leylüñ ḳażāsıdur o tāc-ı āşiyān

709

702a cāyın: ḫāyın M.
702b yoḳsul: yoḫsul M.
703b kūyına: kūyuña M.
704a iñiler: igilüp M.
704b dil-merdān: dil-i iḫvān M.
705a zamān: cihān M.
706b aña: añı M.
708a Ḳays-ı: ḳīş-i Ü.

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Baña ḳahve ṣunılmadı dimesin

Naṣībüñ var-ise gelür Yemenden

710

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳo beni 'aşḳa ṣor ey muġberümüñ başın ṣoran

Çün yiyen bilmez bilür 'ālemde şāhum ṭoġrayan

711

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Lebinüñ bādede buldı çü sāġar ḥālet ü būyın

Yuyup sāḳīnüñ ayaġını mey içmek gerek ṣuyın

712

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dimişsin ṣarılurdum virse ger bir Bursa kemḫāsın

Gel ey derzi niçe tik al ḳumaşuñ ki dil a'lāsın

713

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Atup ṭa'n-ile nālem ḥarf-i rengīn

Hezāra dir nedür ...

714

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 20b Ey zühre sāzuñı ḳılına almaz ehl-i fen

Biñ kez gerekse kendüye virsün çekidüzen

715

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kendümi bir āteş-i 'aşḳa ṣalar dīvāneyin

Ruḫlaruñ şem'ine pervāne degülsem yā neyin

716

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

Meger ġam-ı 'aşḳuñla bir kāha dönüpdür ten

710a 'aşḳa: var dār-ı 'aşḳa M.
710b ṭoġrayan: doġrayan M.
711a sāġar: şā'ir M.
711b içmek gerek: içmelü Ü.
713b dir nedür...: virendür ey ḳuşluḫ aldın M.
714b kez: yıl M./kendüye: kendiñe M.
715 -M.

Ṣarı ṣular aḳıdur zaḥmum ṣaman altından

717

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Tār-ı ḥarīri çeng ḳılına almaz ehl-i fen

Ey zühre-i felek saña yarar düzen ṭaḳan

718

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Ay u gün yüzlülerüñ ʿaşḳına dönüp gerdūn

Ṭāliʿüm itdi felek ṭōpa ṭutılmış meymūn

719

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Helākīye didiler kim neden maʿzūl olduñ sen

Cevābında buyurmışlar ḳażā-yı āsumānīden

720

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Cilve itse her ḳaçan biñ nāz-ile ol nāzenīn

Mekr-i ʿaşḳından ola anuñ meger Cibrīl Emīn

721

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ser virmek ile dikdirürüm çünkü ṣalıḳlığın

Añma zamānenüñ baña ḳırıḳlığın

722

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Aṣıldı ṭāḳuña çünkim sevincinden göge uçsun

Ṭutışdı āteş-i ʿaşḳuñla çün ḳandīl yaġ içsün

723

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ṭonanur egerçi eyā mihr-bān

Ḳadırġa ḳuzı ḳalafātdur hemān

724

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

M 147a Ne ṭurursun dāyim olmaz naḳş-ı gerdūngehin

718a yüzlülerüñ: yüzlilerüñ M./ dönüp gerdūn: dünü gibi dün Ü.
720a nāzenīn: ne cebīn M.
721 –Ü.

Al şikāruñ ey dil-i şahbāz gel ḳaz var yegin

725

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Odadan ey ḳaçuran yāri 'aceb 'āşıḳsun

Ḳapamaduñ ḳapuyı çünki ḳo cānuñ çıḳsun

726

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Māhiyyetini bilmez iken zerrece insān

Var dime dehānına idüp yoḳ yere bühtān

727

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Faṣl-ı baḥār irişdi yine zeyn olup çemen

Virdi bu dem şübbān şitā çarıġa düzen

728

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Medḥ iderse n'ola ey ġonca dehen

Jāledür ġoncanuñ aġzına düşen

729

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Baña besdür dilā leb-i cānān

Aġır olsun yerinde rıṭl-ı girān

730

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ḳorḳar ki ḳoyuna gire ol ḳuzı nā-gehān

Ortalıġı ḳorur yürür ey meh 'avān çūbān

731

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bu zücācī ḳaṣrı peydā eyleyen bīnā içün

Şerçe parmaġum ṣan itdi sāġar-ı mīnā içün

724a Ne ṭurursun: Ḳonmayandur M.
724b Al: Gel: M./gel: al M./yegin: iken M.
725 –M.
726 –M.
727 –M.
728a Medḥ iderse n'ola: N'ola medḥ itse M.
730a ḳuzı: ġonca M.
731a peydā: bünyād M.

732

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Sīnesine dāġ yaḳmış ṣanmañuz ol nev-civān
Cismi sīm-i ḫāmdur tamġa olur aña nişān

733

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Çıḳışsun başa baş anuñla nāmı 'āleme ṭolsun
Ṣınursa şīşesi Ferhāduñ ey cān başı ṣaġ olsun

734

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 21a Ol perī-rūnuñ dilā çoḳ görmişüz övmeligin
Görmedüñ hīc bir zamān ol bedr-i tāmuñ kemligin

735

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bir iki seg ol mehi ṭutup alup gitdi hemīn
Fi'l-meṣel it dirliginde sürdi 'ömr-i nāzenīn

736

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Re'īs-i baḥr-ı naẓm iken 'arīḳ-i yemm-i 'aşḳum ben
Bre ey Rūm ili ḳorsanı baḳ bir yelken altından

737

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳoyuban cismüm felek mir'ātını seyr eylesün
Ṭūṭī-i cān varsun eyü gördügini söylesün

738

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Gūş iden nālemüzi ra'da müşābih dimesün
Gözümüñ baḥr-ı firāvāne yaşı beñzemesün

739

731b ṣan itdi: yer itmiş M.
733b Ṣınursa şīşesi: Ṣınarsa tīşesi M./cān: dil M.
735a ṭutup:cebren M.
736a 'arīḳ-i: ġarīḳ-i M.
736b Bre: Baña M.
737a cismüm: çeşmüm M.
737b gördügini: gördigini M.
738b Gözümüñ baḥr-ı: Gözimüñ seyl-i M.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Olursa ʿaşḳla bu bende ṭañ mı şāh-ı cihān

Virilmedi selefe bunca naḳd-i eşk-i revān

740

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Egmesem İskender u Ḫıżra n'ola hergiz boyın

İçmezüz biz minnet-ile kimsenüñ ṣovıḳ ṣuyın

741

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Zūr işinde Kūh-ken bī-mes̱el imiş bildüm ʿayān

Ben de yāri sīneye çekmekde oldum pehlevān

742

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Yaramaz ḫalḳ-ı cihāna mihr-i ʿālem sensüzin

Ger çıḳarsa ʿālemüñ altun ekiniyle güzin

743

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Zīr-i pāyumda n'ola bir adım olsa dü-cihān

Çünki Seyyid Aḥmedi ...begüm ʿaşḳı olan

744

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Olursa Ehremen ḳabżında devrān

ʿAceb mi çünkim irdi devr-i keyvān

745

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Aceb mi et u ṭon fikrinde ḳalsa zümre-i yārān

Bu günüñ nüsḫasın Cāmasb-nāme yazdı yārān

746

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

740a Egmesem: Egmesek M.
740b ṣovıḳ: ṣoġıḳ M.
741a ʿayān: hemān M.
743b Aḥmedi ...: Aḥmedi ḳalḳarum M.
744a Olursa: Sevilürse Ü./devrān: manān M.
744b çünkim: çünki M.
745a yārān: iḫvān M.
745b yazdı: zuʿm ider M.

Cübbelü tavuḳ durur bişmiş ḳotarılmış hemān
Ḳullaruñçün bezm ü rezmüñde ʻadū-yı ḳaltabān

747

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Feʻūlün

Bahādurlıḳla aldum pāy-būsın
Ṣarıḳladum ṣanasın bec ḳapusın

748

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ser-keş ol cānā ʻadūya luṭf idüp añma miyān
Şeh-süvārum ol ḫarı gel itme irḫā-yi ʻinān

749

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Kimsenüñ nāmına ʻaşḳ içre açmazdı dehen
Sevdi çün Şīrīni ḳorsañ ferce buldı Kūh-ken

750

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Āheng-i āh nice olur göre işiden
Bağışlar-ise heşt yegin baña nāy-zen

751

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

İster ki yār ide beni vāʻiẓle imtiḥān
Cāmiʻde dir ki işde eşik işde nerdübān

752

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Kendüyi ortaya atdı çün külüng-i Kūh-ken
Tek er ol baş yār hemān didi aña ol pīrezen

753

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün

Ü 21b Ḥaḳ ḳāḍī olup ḥüsni saña eyledi fermān

746a hemān: hemīn M.
747b Ṣarıḳladum: Ṣırıḳladum M.
748 -M.
749a Kimsenüñ: Kimse anuñ M.
749b Sevdi: Gördi M./ ḳorsañ:gūyā M.
750b baña: nāle M.
751a ki yār ide beni vāʻiẓle: ḫaṭīb ile beni yār ide M.
751b Cāmiʻde dir ki: Dildāre didüm M.
752 –M.

Yanında yalan şāhide döndi ḳamu ḫūbān

754

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Bes baña naḳd-i eşkle ṭuġra ḳaşuñ hemān

Daʿvīye çünki maʿnī gerek ʿāşıḳa nişān

755

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ol mihr-i saʿādetle ṭulūʿ eyledi rūşen

Ḫoş bellü imiş ḳutlu gün ey meh ṭoġuşından

756

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Fertūtken ʿömri arayup yerde dönersin

Ey ḳoca günahkār anı bulduḳça bunarsın

757

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Nihāl-i ḳaddüñ alup göñlümi Mecñūna döndüm ben

Bu bāġ-ı ʿālem içre bilmem ey ġonca ne ḳoyduñ sen

758

Mefāʿīlün Feʿilātün Mefāʿīlün Feʿilün

Tecelliyāt-ı İlāhī olup ḳamu dü-cihān

Cemāl-i Ḥaḳḳa naẓar ḳıl bay u çeh-i kān

759

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḳadd-i yāri ḳocdum ölem diyü alma yazuġın

ʿĀlem-i fānīde ḳaḳmış yoḳ ḳıyāmet ḳazuġın

760

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Bir sünnet oġlanı dügünin gördi dil-revān

Ugramış anda ... sızısına bir iki cān

761

755b ṭoġuşından: doġuşından M.
756a Fertūtken: Fertūt iken M.
758b Ḥaḳḳa: yāre M./bay: bayı M.
759a ölem: ölmem M.
760a gördi dil-revān: gör dīde revān M.
760b sızısına: ṣırasına M.

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Pāyuña çünkim nis̱ār-ı naḳd-i eşküm oldı dīn
Çeşmesin merdümi görmek edilüpdür farż-ı ʻayn

762

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Bezmi ḳaldurdı yaṣaġ oldı yegin
Ḳahvecinüñ de çanaġın çömlegin

763

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Ḫaṭ degül rūyumda yapdı ey meh-i nā-mihribān
Ṣūret-i dīvār üstünde piristū āşiyān

764

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Sengle cism-i kebūd itdi yüzüm zerden nişān
Dir görenler ʻāşıḳın ḳurşunlamış şol nev-civān

765

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Dehri hep dūn dūnı ṭutdı kim oldı cihān
Ehl-i dil pā-māl olup yaşmaḳçılarda ḳaldı şān

766

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün
Ḳurṣ-ı mehe tesāhül idüp dir zen-i cihān
Ḥayfā ki rū siyehdür ādem itmegüm yavan

767

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün
Ey nāşī ʻaceb naḳd-i dil ü cāna ḳıyarsın
Her sīm-beden saña gümiş dise oyarsın

768

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün
Ṣanma ki ʻarşı vü kürsī saña keşf ide suḫan
Ne anda ay var ey yüzi māhum ne anda gün

769

764b şol: ol M.
766b ādem: ādeme M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Ṣan Çatalca ayağı ḳazıḳlıdur bend oldı gün
Ṣūreti baḥr-ı şecer bīnīsi gūyā yüz burun

770

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün
Sūḳ içre yoḳ bahāsına bir nesne rāyegān
Çil yavrusı gibi ṭağılur aḳçamuz hemān

771

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Naṣr naṣr ya naṣr naṣr ele revān
Bitdi nāṣır eti aġzumda hemān

772

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Ü 22a Ḫāme dinse ḳaçmasun engüşt ol isnāddan
Çünki geldi serverā tuḫmı anuñ Baġdāddan

773

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün
M 147b Ṣun sāḳī ḳahvenüñ bize ġāyetde ḫoşcasın
Erbāb-ı şir' çünki içer ḳaynamışcasın

774

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Ġamla ben ölicek aña ḳıla gibi cünūn
Devesi olmış 'Arab oldı hemānā Mecnūn

775

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Müşterī eyler ṣadā-yı ṭās-ı çarḫı imtiḥān
Görinen engüşti ṣanmañ hilāl-i āsumān

776

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün
Rez-duḫterini sāḳī çü medḥ eyledi rengīn
Ḥelvācı ḳızıdur didi didüm daḫı şīrīn

777

769b gūyā: oldı M.
770b yavrusı: yavrısı Ü./ ṭağılur: dağılur M./hemān: ḳazan M.
771 –M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭutuşursa keştīger-i 'aşḳla dil-i nā-tüvān

'Arṣagāh-ı dehrde adın ḳoyayın pehlevān

778

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Şehā ġamzeñle cismüm ḳana yunsun

Ne et yansun velī ne şīş göyünsün

779

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫīzlikden kimse olmaz şād-mān

Yanına ....ḳalur hemān

780

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Didi firāḳ-ı yārla ol keştīger-i cān

Bir nūr-ı 'ayna mālik olanlar başar hemān

781

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Dirler kimi ḳızını sever kimi anasın

Oġlı gerek bana n'ideyin anasın ḳızın

782

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mihr ü mehden ṭañ mıdur tābende ola ol civān

Encüm-i ḫūbān içinde Ḥamzadur ṣāhib-kırān

783

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Miḥnet-i dünyā çeküp varsun cihānı ḥaḳlasun

Manṣıb ehlin Ḥaḳ ḥużur ileñ dimekden ṣaḳlasun

784

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Oldı āzāde başına sulṭān

777b dehrde: 'aşḳda M./ḳoyayın: ḳoyayum M.
778a cismüm: sīnem M.
779a olmaz: olamaz M.
780 –M.
781b n'ideyin: n'ideyüm M.
782a ola: olsa M.
784 –M.

Ḫ˘āceden çıḳdı pādişāh-ı cihān

Fİ-ḲĀFİYETİ’L-VĀV*

785

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Zāhid ḳadeḥüm ṣanma ki maḫfī ola memlū

Nūş eyledigüm sāġar ola gizlü ḳapaḳlu

786

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Şehā gūyā ki aydıncıkdur ol rū

Temāşālıḳ durur ol çeşm ü ebrū

787

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Lebüñ cāmına beñzer görmedüm aġırlıġı ṭatlu

Ḥabāb-ı mey gibi yoḳ bezm-i ‘işretde güzel otlu

788

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Ger māye ...gire ger o ḫūb-rū

Terletme ḫastalıġına uġrar hemān ‘adū

789

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Beni üstüñde görüp çalma ‘adū

Telef-i nefse sebeb olma ‘adū

790

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Ü 22b Çün itdi du‘ā ḫūn-ı ‘adūya o melek-rū

‘Uşşāḳ işidüp didi ḳamusı demine hū

791

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

Kūyuñda eyā ‘Īsī dem itmezse tek u pū

Dil ḥācīsi dir ḳara eşek ḳapuda baġlu

---

* Başlık -M.

786b durur ol çeşm ü ebrū:dur ol çeşm o ebrū M.

787 –M.

788 –M.

789 –M.

792

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Dilā derd-i mey içün çekme ġayġu

Bulanmayınca ṭurılmaz begüm ṣu

793

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Çü ḥaḳḳumdur o bālā ḳaddi pehlū

El irmezse n’ola el-ḥaḳ ya‘lū

794

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Marażum ṭuymaġ içün eyleme zāyid tek u pū

Dibine zaḫm-ı dilüñ añma ṭabībā dārū

795

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Cümleten eşyāya ḳıl ‘ālī naẓar bir ten diyü

İftirā itme güle bu gühere sen ben diyü

796

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Ṣunılmış sāde vü olmış o meh-rū

Meded eyler anı olan sāde pehlū

FĪ-ḲĀFİYETİ’L-HĀ*

797

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Tācire dir reşk-i dendānuñla lü‘lü‘-ter gice

Rūma bir daḫı ḳadem başmayayum tevbe ḫoca

798

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün

‘Aşḳ içre aña terk-i ser olduġını pīşe

792a ġayġu: ḳaygu M.
792b ṭurılmaz: durulmaz M.
793a ḳaddi: ḳadd ü M.
794a ṭuymaġ: duymaḳ M.
795b güle bu gühere: dilā bir cevhere M.
796a sāde: bāde M.
796b Meded: Müdām M./olan: ol M.
* Başlık -M.
797b ḳadem: ayaḳ M.

Ferhāda dilā başı ḳaḳa söyledi tīşe

799

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ögindi ḫaylī merdüm didi ol māh

Eyitdüm bil ki emred sen ey şāh

800

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Düşdüm çü berş ü beng ü ḥabb u rāh-ı enfa'a

Ḳıldum bu çār 'unṣura tiryāk-i erba'a

801

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Dendānın işidelden baḥr [u] semā ṣafāda

Lü'lü' çıḳup ṣadefden ḳodı ṭaban ḳarada

802

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭoḳına başı eger ol āfitābuñ çarḫına

Ṣatsun anı ṣaydgāh-ı 'aşḳına it narḫına

803

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Didüm devā-yı müferriḥ nedür bu nā-şāde

Şarāb-ı la'lini işrāb idüp didi bāde

804

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cihān geldi şehā 'aşḳuñla deryālar gibi cūşa

Bu gün berf-ile ṣanmañ döndi ṭaġlar 'ıhn-ı menfūşa

805

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

La'l-i nābuñ yādına zülfüñ dil-i mehcūr-ıla

798a olduġı: itdigi M.
798b başı: başa M.
799b Eyitdüm bil ki emred: Didüm ki belüñe emredsin M.
800a berş ü beng: beng ü berş M.
800b 'unṣūra: 'unṣūrı M.
801b ṭaban –M.
802a Ṭoḳına:Doḳına M.
804b ṭaġlar: daşlar M.
805a mehcūrla: mehcūr ile M.

Yaṣdanur dīvār-ı bāġı ḫasret-i engūr-ıla

806

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Gele meclisde görüp dürlü riyālar ṣatma
Baña şārib diyü ṣūfī bıyıġuñ oynatma

807

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Cins-i ādemde naẓīri yoḳ yine
Nev‘i yārüñ münḥaṣırdur şaḫsına

808

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ü 23a Başı aşaġa olduḳça olur çün cism [ü] cān zinde
Ṣurāḥīnüñ görem yā Rab ki ḳalsun boynı altında

809

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

M 148a Yār gördi ki ‘adū daḫı ölümlü bende
Baña nāz-ile gülüp didi bu andan zinde

810

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Başumuz beñzer ḥarāretle börekci furnına
Döndi bīnīmüz ḫumār-ile aḳındı burnına

811

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Lāyıḳ mı mü’mini ġam-ı hecr-iyle öldüre
Ṣoñra ‘aẕāb idüp vara şeyṭānı güldüre

812

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Cemālī eylese ger ḳıṣṣa irdügin ḳurba
Maḳāl-i nāḳa-i Leylā olur şütür gürbe

813

806a Gele: Gāhī M.
806b ṣūfī: zāhid M.
807 –M.
808b ki –M.
809b andan: itden M.
810a börekci fırınına: çörekci furınına M.
811 –M.

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Baña bu yolda enīs añma yazda vü ḳışda

Yanumca yār ne lāzım bu dünlü çün başda

814

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Hind cevzini rebāb eyleyüp uydur sözüñe

Yüri 'ıyş eyle bugün alma cihānı ḳozuña

815

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Taṣvīr-i yāre şöyle ḳalem çek ki yakışa

Naḳḳāşvār itme bizümle münāḳaşa

816

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Şol dem ki ṭaḳdı gerdenüme 'ışk silsile

İrdi felāketi yine devrüñ teselsüle

817

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şemsi destārı 'aceb düşmiş o ṭannāz üstine

Ṣanasın gün ṭoġdı bir serv-i ser-efrāz üstine

818

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Bu 'ömr-i dırāz-ile baḳup raḥta vü baḫta

Ḥāliyle görenler didi lā-tā'il taḥta

819

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Rind oldur ki bu gün Ḳays-ile Vāmıḳ gibiye

İde tevbīḫ-ile ṭa'nı dede gördüñ mi diye

820

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḳāḍī-i 'ışḳ oldı vāḳıf çün bu 'āşıḳ oynına

Yazuġı 'āşıḳlaruñ didi ki şāhid boynına

813b bu dünlü çün başda: bu dünli çün pişte M.
814a sözüñe: söziñe M.
819 -M.
820a bu 'āşıḳ oynına: bu 'āşıḳ dinse M.

821

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Āḳıbet ṭopraḳ ṭolar çünkim gözine ḳaşına

Faḫr iden şāhuñ muraṣṣa' tāc-ile ṭaş başına

822

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Gerçi eylerler fedā anlar da biñ cān uġrına

Yoḳ döner dil-ber gibi 'ālemde yārān uġrına

823

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Dil-ber lebin dirīġ ideyor dil ne iş aṣa

Bu ġuṣṣayı meger ki ḳara pehlevān baṣa

824

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Fevḳinde bunuñ olmaya insāna 'ā'ide

Bir dil-rübā seve k'ola taḫtında fā'ide

825

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

N'ola semend-i nefs anuñ girse pāsına

Tiryāk çıḳdı yiyene bu gün bahāsına

826

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Bu gün şehbāz çeşmüñ gördi elde

Didi şehbāz-ı çeşmüñ yaḫşı ḳolda

827

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 23b Yāre dil virdügümi 'arż ideyüm aġyāre

Pūta ṭapmaḳ nice olur göstereyim küffāre

828

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mübtelāyum dōstlar bir şūḫ u fettān mekrine

İller 'avrat mekrine uġrar ben oġlan mekrine

829

825b bu gün bahāsına: bu gün ot bahāsına M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

İtmezüz biz serū hīç tīşeñe vü ṭaşuña

Var yüri ey Kūh-ken vir tīşe pendin başuña

830

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Berf yaġdı çünki saḫt oldı zemīn bu cünbişe

Döndi ey dil tevsen-i gerdūn bugün süd dökmişe

831

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Müstaġraḳ ola pertev-i envār-ı yārla

Yarın o cānla ḥaşr olasın şehr-yārla

832

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Baña gel puḫteyi ḳo ḫām gümişle her gāh

Sā'id-i yār ḳatında görinür simsiyāh

833

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu vādīde hezārān 'aşḳ ola Ferhād-ı evbāşa

Ḳodı ortaya başı çünki gördi düşdi iş başa

834

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bizi gel ḳıṣṣa-i nāḳeyle Mecnūn itme şermende

Anı ben bir ḳıla almam deve ḳanda ḳuşum ḳanda

835

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Kim çekdi göñlüñe ḳaşı rāsıyla rādde

Ḫūbān içinde eyleye ta'yīn māha

836

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Deffāfa def gibi uyuban gel yime bere

... geyikligidür ol ḫara tevsī'-i dāyire[670]

829 –M.
831b cānla: cānuña M.
832b ḳatında: yanında M.
836b dāyire: dā'ire M.

837

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Deffāf girdi meclise urdı defe bere

Bilmem nedendür ol ite tevsīʻ-i dāyire

838

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Girdi ... uruban ḍarbile bere

Bilmem nedendür ol ... tevsīʻ dāyire

839

?

Vārid-i melāḥatüñde delālāt ḳāṭıʻa

Saña leṭāfet oldı ḥaml bi'l-muvāti'e

840

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Ser virmek-ile ġırra küçük gelmesün dile

Ey Kūh-ken bu ʻarṣada biñ baş bir pula

841

Mefʻūlü Mefāʻīlü Mefʻāīlü Feʻūlün

Kūyuñda elüm aldı benüm atdı yabāne

Çoḳ gördi baña cevr ü cefāñı bu zamāne

842

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Şol güzel kim raḥm ḳılmaz ʻāşıḳ-ı dīvāneye

Añma ol Türki ki degmez bir verem tarḫanaya

843

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Daḫı görmedi ḫaṭṭuñ gibi idici ʻacele

Yāsemen yoḳ ṣaḳaldan geleli aḳ ṣaḳala

844

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Feʻūlün

İdüp laʻlüñle göñlini güşāde

837 –M.
838 –M.
839a Vārid-i: Vardur M.
839b leṭāfet: melāḥat M.
842b Añma ol Türki: Beñzer ol Türke M./bir: bu M.

Ṣurāḥīnüñ gözine geldi bāde

845

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ecelā degme daḫı şimdi 'ömür ḫırmenine

Yüri aġyāra degme tā ölisi ...

846

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 24a Ṣanma girdüm fülke vü ṣaldum belā 'ummānına

Ḳoydı emvāc-ı belā vü ġam beni ḳoz ḳabına

847

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dimiş ol gün k'idem her pāresin anuñ ḳolayınca[677]

Yüri düş pāyına var āteş-i 'aşḳ-ile yanınca

848

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ey şāh naḳd-i vaṣluñı beẕl itme kimseye

Ḥammāmluġuñ efendi hemān gitdi kīseye

849

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Güldi mekrüñe luṭf-ile bezm ehli rūsına

Ḫidmet ider ṣurāḥī boġazı ṭolusına

850

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṭālib-i manṣıb-ı 'aşḳ ol bulınup dīvānda

Delü olma be göñül silsile var erkānda

851

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

'Iyş eyler iken bāġda bir şeb gül ü lāle

Nā-gāh buṣaḳ düşdi hemān şaḫne-i jāle

852

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

846a vü: yer M.
847a ḳolayınca: ḳulağınca M.
850b Delü: Deli M./ be: a M./erkānda: anda M.
851b buṣaḳ: baṣaḳ M.
852 –M.

Dehenüñ ḳandı bir elmās durur nādīde
Ṣaḳızuñ gibi degül la‘l-i lebüñ ḫāyīde

853

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Ḫaylī sengīn ‘azm ider ‘uşşāḳa cilve ḳılmaġa
Ṣanasın ol Yūsuf-ı s̱ānī gider ṭartılmaġa

854

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
Bu şer‘-i ‘aşḳ içinde olmadum āh
Ne yazduġum ne çizdigümden āgāh

855

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Ṣūretinden zehr aḳar dülbendi inmiş ḳaşına
Ṣanasın bir cāriyedür boġça almış başına

856

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
Ḳoma bir laḥẓa hergiz ġayrı fikre
Ḳoyup emmāre nefsi ḍarbı ẕikre

857

Mef‘ūlü Mefā‘īlü Mef‘āīlü Fe‘ūlün
Ḳāḍī olur olmaḳla çoġı ulu ḥasebde
Ya‘nī oḳıdı ṣarf u luġat bildi edebde

858

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün
Gezüp Mıṣr içre seyr eyle o lence
Ki göñül ḳatlanur göz görmeyince

859

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
Mü’eẕẕin gördi çün bu ḳāmet-i bālāyı dil-berde
Menāre üzre ol dem geçdi elüñ Allāhu Ekberde

854b yazduġum: yazdıġum M.
855a aḳar: aḳup M.
857a ḥasebde: nesebde M.
857b oḳıdı: oḳudı M./u –M.
859a bu: ol M.
859b elüñ: ilüñ M.

860

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

N'ola ger ḫaṭṭuñ ögüp nakd-i eşküm döksem ey ġonca

Meşeldür bu ḳara gün içün şāhum aḳ aḳça

861

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Bir perīnüñ ḥasretiyle dönmişüz dīvāneye

Cān atup varsaḳ o sīmīn ġabġaba ṭoyuncaya

862

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

N'ola yārān ṣafā andan olursa ḥiṣṣe

Meze düşmedi bu bezmde ḫˇora geçdi ġuṣṣa

863

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Bir ḥükm gelüp ḳapudan oḳındı bu yerde

Dildārı seven ḳoca dimiş nefs emirde

864

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ol hilāl ebrū mehüñ yolında ġavġā eyleme

Görüp ol bedr-i münīri artıḳ eksik söyleme

865

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ü 24b Ġam-ı Leylāyile Mecnūna felek bir derece

Ḳahrlar itdi ki eñ kücügi anuñ devece

866

Mef'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Yā Rab Cemālī bendeñi gezdürme deşt [ü] kūh

Gösterme rūy ġayruñı vechen mine'l-vücūh

867

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Metā'-ı zāl-ı dehri medḥ idüp derdüme derd ḳatma

---

860 –M.
863a ḳapudan: ḳapuda M.
864a mehüñ yolında: yolında mehüñ Ü.
865a Leylāyile: Leylā ile M.
866b ġayruñı: ġayrıñı M.

Ṭabībā baña dārū diyü ḳadın ṭuzlıġın ṣatma

868

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Düşmana nān u nemek ‘arż itme atma paraya

Vāy ol zaḫma ki rīşine ṭuz ekmeñ yaraya

869

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

‘Aşḳ-ı dil-berden baña dirseñ ne oldı ‘āyide

Beñzüm altun olduġı yetmez mi ‘ayn ḳā’ide

870

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ādeme olmaz imiş cenneti ṣatmakda şebīh

Zāhidā müşkil olur *el-veledü sırrı ebīh*

871

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Muḥīt-āsā cihānı tutdı iki göz arasında

Meger ḳulzüm ola bu baḥr-ı eşküm māverāsında

872

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

M149a Budincik beñzemez hīç bir diyāre

Dönüp yelkenlülerle lālezāre

873

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Aḥkāma kātib itmedi pāşāsı ol meze

Devletlü arḳasında meger kim biti yaza

874

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ḳahve-ḫāne başılup çünkim ṭolandı itlere

Göstere gibi felek barmaḳ ḥesābın ...

875

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

867b ḳadın: yārin M.
868a itme: idüp M.
870a imiş: isem Ü.
873 –M.
874 –M.

Mestdür cān u dili ṣaḳlamadum ḫışmında
Urur ey dil bu reyi ġamzeleri çeşminde

876

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

İrgürmez ise yaşumı ger Hinde vü sanda
Bu baḥr-ı sefīdüñ ola destüm yaḳasında

877

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Esefle düşdi göñül oġlan dandı narḫına
Āsiyāb-ı 'ālemüñ gūyā ṭokındı çarḫına

878

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Egerçi lafẓum oldı berg-i tere
Umarum o devletlü ma'nī vire

879

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Selāmet bu dü 'ālem içre cānā vādī-i Ḥaḳda
Ṭarīk-i eslemi yārüñ yolına doġrı varmaḳda

880

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Yugrılduġında balçıḳı ḳonmış ġamuñ dile
Zāyid aḳar yaşum naẓaruñ yoḳ bizüm güle

881

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Gele nāşīden eyā 'āşıḳ olan itme gele
Cihet-i cāmi'añuz var hele anuñ-ile

882

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

At boynına düşmiş ki yeler uşbu hevāda
İster süre yüz yārüñ ayaġına ḳılāde

875a ṣaḳladum: ṣaḳlamadum M.
875b reyi: rāyı M.
879b Ṭarīk-i eslemi yārüñ yolına doġrı: Ṭarīki eslemi rāh-ı ġamuñ yolunca Ü.
880b bizüm: benüm M.
882a ki yeler: ki idiler M.
882b ḳılāde: piyāde M.

883

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣal şehā o ṣāf dürr ü güheri deryālara

Vaṣf-ı eşküm rūz-ı hecrüñde yiter dünyālara

884

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 25a Ḳaddüñe serv gibi eger öykünüp o da

Ortada ney şeker ṣatılursa köki ṣuda

885

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Vücūda gelse vaktidür ziyāde

Bu yolda izde olan ṭab'-zāde

886

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

M 148b Ey göñül 'ıyd-ı viṣāl irdi yine

Merḥabā günleri el virdi yine

887

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Du'ā güherleri kim cevher-i ferde geçe ḫarda

Niṣār-ı ḫāk-pādur ḳonılup yüz yerde yüz yerde

888

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫafiyye itdüm zülāl-i la'l-i yāre çün nigāh

Ey dirīġā gördügüm āb āşikāre oldı āh

889

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ey ruḫı Yūsuf-ı Mıṣrī vü miyānı ince

Seni aġırlayamam 'aḳl terāzūsınca

890

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil ḫaṭ-ı dil-berde her ḫar-ṭab' yoncada

884b Ḳaddüñe: Ḳadiñe Ü.
887b ḳonılup: ḳoyılup M.
888b gördügüm: itdigüm M.
889a ruḫı: yüzi M.

Yanmaġa pervāne mūm odıncı gözi uncıda

891

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Yerinden ol ḳıyāmet ḳopdı bir ṭaġ urdı dāg üzre

N'ola ger bir ayaḳ bezminde gelse bir ayaġ üzre

892

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Lāzım degül ṣurāḥī vü sīmīn maşraba

Yancıḳ ṭolu olursa ṣatar kīseye cebe

893

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün

N'itdügin añlamaḳ naṣr bu cihānda

Fi'l-i māżī imiş o geçmiş zamānda

894

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

N'ola hükm itse iki dil-ber alup mülk-i dile

Alınur dehrde bir ḳal'a iki şāhidle

895

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

'Āşıḳ oldur kim göz açup bend-i 'aşḳı berk ide

Çünkü ey Ferhād-ı ġāfil başı dirler Türkīde

896

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Uzamış rīş-i zāhid keşret üzre

Anı almaḳ gerekdür senet üzre

897

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Girmiş Urum ili yine gurguñ derisine

890a ḫaṭ-ı: leb-i M./her: dür M./ ḫar-ṭab' yoncada: ḫar-ṭab'-ı ṭab'ı umcada M.
890b odıncı: oduncı M./uncıda: yoncada M.
891a ṭaġ:daġ M.
891b bir: biñ M.
892 –M.
893a añlamaḳ: añlamaz M./cihānda: 'ālemde M.
894a N'ola hükm itse iki dil-ber alup mülk-i dile: İki dil-ber n'ola ḥükm itse olup mülk-i dile M.
894b şāhidle: şāhid ile M.
895b dirler: dir M.

Yüklendi şanki ḳurduñ ölisi dirisine

898

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Cemālī başuñı zāyid ḳoma bu sevdāda

Yeñiçeri de olursañ buçuk yoḳ ortada

899

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Bir sille urdı āhum eli dehr bāmına

Kim vardı lerzesiyle cihān kef maḳāmına

900

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Didüm ḳanı dildār ki dermān ola derde

Yārān didi kim ḳanda giden ḫalḳalu gerde

901

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Añ zülāl-i vaṣl-ı yāri añma bir lafẓ geriye

Baḥr-ı 'aşḳ-ı dil-ber oldı çün bize mānḥun fīh

902

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Nāşī eyle nizā'um idüp kār beyniyye

Ġavġamuz ol Yezīdle çıkdı Ḥüseynīye

903

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ü 25b Benümle va'de itdi k'ola bā'is būs-ı cānāna

Dirīgā döndi ḥayfā ṭurmadı ol 'ıyşde peymāne

904

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Seversem ṭañ mı alnı mihr bir māh

Günüñ günden yeg olsun didi Allāh

905

897b şanki:geldi M./ḳurduñ: ḳurd M.
898a sevdāda: ġavġada M.
899 -M.
902a idüp: olup M.
902b Yezīdle: Yezīd ile M.
903b ṭurmadı: durmadı M.

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

‘Arż-ı ḥāl eyle kināyetle dilā dildāre

Açmasun ḳutuyı tiryākīlenüp āġyāra

906

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Muḥkem siyāḳ oldı mey-i nāba çün yine

Gerdūn döndi ṣuyı ṣogılmış degirmene

907

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ṣatılıḳ itmiş meṭā‘ın yār bu eyyāmda

Peştemāle baġlamış gördüm bu gün ḥammāmda

908

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

İdindi ḳaşuna taḳıldı kendüye pīşe

Kemānuñ anuñiçün geçdi girdigi kirişe

909

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Elin yaṣdatsa yatsa ṭañ mı ol şāh

Meṣeldür bu ki yengeç üzredür māh

910

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Maḳārrındur aña ol māh-pāre

Devātı ṣan ki ḳuyruḳlu sitāre

911

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Gemi baş egmedi bād-ı ṣabāya

Ṭoḳınmayınca tā burnı ḳaraya

912

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Cāme degişmek-ile vefā itme herkese

905b Açmasun ḳutuyı: Ḳutuyı açmaya M.
906a siyāḳ: yasaġ M.
906b ṣogılmış: çekilmiş M.
908a ḳaşuna: ḳaşuña M.
908b girdigi: gerdeni M.
909a ṭañ mı: n'ola M.
911b Ṭoḳınmayınca: Doḳıñmayınca M.

Besdür cefā ʿadū-yile ednā melābise

913

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Berāt u ḳadr u sūr olur oḳınsa gelse bir yerde
O şāhuñ nāmesi gūyā ki dil-berdür ḫaṭ-āverde

914

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Bilmez semāʿ-ı ẕevḳ-i neyi çünkü her sefīh
Vardur pes anda ḥālet-i sırr-ı nefāhtü fīh

915

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ṣafḥa-i ruḫsāruñ üzre ol ḫaṭ-ı nev-ḫāste
Yazılur ki ḫāric ez-defter gehī nev-yāfet

916

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ayva didi dirseñ hevesin yoḳ yüregümde
Ġabġab var iken neyler elüñ yā kevkebümde

917

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Ḥükümde iḫtilāfıdur viṣāl lāġar u ferbih
Velī cān virüp öpmek ġabġabuñı ḳavl-i müftābih

918

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Yimeñ deñmez bu maṭbaḫda gedāya
Aña dirler ki yerseñ var ḳazan ye

919

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Gel gezme dilā serserī bu dār-ı fenāda
Ger ḳaşı hilāli ise fikrüñ ṭur avrāda

912b ʿadū-yile: ʿadū-ile M.
914a semāʿ-ı: semāʿ u M.
914b pes: çün M.
915 -M.
916a yüregümde: hevesümde M.
916a ekl:elüñ M.

FĪ-ḲĀFİYETİ’L-YĀ*

920

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Çeşm-i giryānum görüp biñ başı ḥaḳuñdur didi

Ḫāk-pāyuñ baña ṭopraḳ ḳāḍīsi ḥükm eyledi

921

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ü 26a Sözüñ gūş itdi şehrüñ başına zenbūrlar üşdi

Lebine beñzemez sen didiler pālūde ter düşdi

922

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Gözümüñ seyl olduġı yaş mı

Oldı cevr raḳībden nāşī

923

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Gecgüñ ancaḳ ḫançerüñ ḫūn-ı dile ḳanmış gibi

Tīġuñ ile ikisi bir yerde paşlanmış gibi

924

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Dehānı ḳandına itdükçe dest dırāzlıġı

Didi ki ḳobra tiryāki ḥoḳka-bāzlıġı

925

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Yaşaġ oldı bu bezme gör belāyı

Götür ḳopuzı muṭrıb ır hevāyı

926

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Meyḫāneler ḳapandı vü bitdi şarāb işi

Dök dürr-i eşki oldı Dimitri ḫoş-āb işi

927

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

---

* Başlık -M.
921b sen: seg/señ M.
922a Gözümüñ:Gözimüñ M.
923b ile -Ü.
924 -M.

Dirseñ ʿālem ola ol māh-ı melek-çehre ḳatı
Evvel ey ḫˇāce oḳıt aña ferişte luʿġatı

928

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Gidüp aġyārla geşt eyleyüp gülmeklige bāġı
Dirīġā ḳaldı ol şemʿ-i şebistān oldı ṭoñ bāġı

929

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Bīnā-yı ʿaşḳa yetmez olsa yüz Ferhād-veş ṭaşcı
Benüm serkārı anuñ çü dinür biñ işci bir başcı

930

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Gezer zāl-ı çarḫ her bir alayı
Baña gelicek olmaz ḳolayı

931

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Ġamz eyledi dildāre göñül rāzını açdı
Mekr-ile raḳībān meded cānuma geçdi

932

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Ṣanmañ remedden urdı o körlige ṣūreti
Baġlandı ḳaldı diyü rāḳībüñ baṣīreti

933

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Çün bāde-i ʿaşḳ-ile cihān mest ola düşdi
Ṣaḥn-ı çemenüñ yine bu gün otı yetişdi

934

927b oḳıt: oḳut M.
928a aġyārla: aġyār ile M.
928b ṭoñ: doñ M.
929 –M.
930a çarḫ: dehr M.
930b gelicek olmaz: gelicek līk olmaz M.
931a rāz: rāzını M.
932a o körlige: o göz küyge M.
932b rāḳībüñ: ʿadūnuñ M.
933a cihān: göñül M.
933b Ṣaḥn-ı: Murġ-ı M.

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Gözüm baḥr-ı 'Aden mażmūnunuñ naẓm-ı dürer-bārı

Muḥaṣṣal ḳıṣṣamuz şāh u gedānuñ naḳl-ı mısṭārı

935

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Necātīye ḳomazdı iştiyāḳı

Dirīgā n'eylesem maḥẕūr Bāḳī

936

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Çarḫı ṭās itdi dil-i zār o güzeller şāhı

Ṭav-ile oynayup ol gün ḳamer itdi māhı

937

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Aġrıdı gözlerüm gūyā ki oldı pīr-i nūrānī

Ṭutar eşkümden elde her biri tesbīh-i Seylānī

938

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şāhidüm gördi oldı pes rāżī

S̱ebtü'l-müdde'ī didi ḳāḍī

939

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ṭuta def ger o yār-ı hercāyī

Ṣataruz bir uṣūle dünyāyı

940

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 26b Seyr ider gördüm o nāşī rū-siyehle yazıyı

Ṭa'n idüp didüm ol āhū-çeşme gezdür tazıyı

941

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṣanma ṣaldum ḳapluca ḥavżına bu 'üryān teni

Çarḫ-ı merdüm ḫ̆ār arslan aġzına virdi beni

936a ṭas: ṭaş M./dil-i: dili M.
936b ol gün ḳamer: ol ḳamer Ü.
939a Ṭuta: Duta M.
939b Ṣatar uz: Ṣatarum M.
940a o nāşī rū-siyehle yā Rabbi: raḳīb-i rū-siyehle yazuyı M.

942

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Esīr-i ʿaşḳ olup çün oldı şīrīn aġzınuñ dadı

Depesin dögerek zāl-ı cihān ḳullandı Ferhādı

943

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Sen Süleymān-ı zamān ḫaṭṭuñ ḳarınca ʿaskeri

Dir gören ḫānum ʿadū-yile seni dīv ü perī

944

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Seyr-i Eyūb ola diyü çögi çaldı ırladı

ʿIyduñ āḫir güni bārān yaġuban şırşırıldı

945

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Görüp eşküm süñür gör dil-rübāyı

Erenler naḳda ḳılmışlar duʿāyı

946

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Mihr-i rūyuñdur mehüñ her demde cāy mülemmāʿı

Ḳaşlarundur yitmek ey māh ḥüsnü'l-maṭlāʿı

947

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Didüm ey meh zülf ü ḫālüñle gözet ben ṣayruyı

Didi ben saña inanmazam aṣılmış uġruyı

948

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ḫāṭırum ey ḫˇāce bu maʿnāya muġberdür ḳatı

Dā'imā dehrüñ keser ḫar ṭabʿa cell-i himmeti

949

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

941b virdi: atdı M.
943b ḫānum: cānum M.
944b şırşırıldı: şırşırladı M.
945a eşküm gör: eşküm süger gör M.
947a ḫālüñle gözet ben ṣayrūyı: ḫālüñ ṣun gözet men ṣayrūyı M.
948a bu: bir M.
948b keser: kes M.

‘Iydda yārüñ ola mı ki ‘aceb in‘āmı

Ḳatı lāzımdur ölümlülerine bayrāmı

950

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Görmesem bir dem siyeh tāc-ile rūy-ı ḫānumı

Ġuṣṣa Tatar ḳurdı gibi ḳaradur cānumı

951

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ḳızıl gül nār u sūsen ḫāk u şebnem anda mā oldı

Naẓar ḳıl ‘ālem-i gülzārda sünbül hevā oldı

952[764]

Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Su’āl-i ḥāl idüben redd iderse yār ġamı

Vir aña cānuñı olsun cevāb teslīmi

953

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Āh kim bir sipāh dildārı

Beni itdi ṣoḳaḳ silaḥdārı

954

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Firāḳuñla öle dirken ġamuñla dil feraḥ buldı

Ḳıyāsa serverā bu iş muḫālif düşdi şād oldı

955

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Hicvi añlar ma‘rifet dehrüñ geçinen ḫātemi

Ṣanur ol lafẓ-ı cimā‘ ola bu şi‘rüñ yatımı

956

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Bir güzel oġlanı peydā eyleyince yol eri

Çekdürür bu zāl-i gerdūn ādeme biñbir bevri

957

950b ḳarur: ḳurar M.
951b ‘ālem gülzārda: ‘ālem-i gülzārda M.
952 -M.
954b bu: bir M.

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

M149b Devrān depemüz tīşe-i hicrānla deldi

Başına gelen Kūh-kenüñ başuma geldi

958

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Deñiz deryā ḳıyās itmeñ gözüm üzre aḳan yaşı

Bu cer ... taṣavvur eylemekdür eşk-i dür-pāşı

959

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Ḳatı şīrīn olmaġla kelāmı

Yanur ṣanma dilā bedr-i tamāmı

960

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 27a Dil avlamaḳda Allāh çün dil-berüñ işi

Ben ṣalıvirmişümdür anuñ ṭutduġı ḳuşı

961

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dil-i sūz bir kāse-bāz ṭāvūs-ı cevlāngerī

Mihr ü meh meydān-ı 'ālīde iki devrāngerī

962

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Her dāġ tende oldı bir dōst yādigāri

Burc-ı beden hemānā oldı Yanıḳ Hiṣārı

963

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Nāşī hīç ummasun ey Yūsuf-ı gül-çihre seni

Çıḳarur çün anuñ izine başan ḳurd işini

964

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

957a depemüz: tepemüz M./hicrānla: hicrān-ile M.
957b başıma: başuma M.
958a gözüm: yüzüm M.
959 –Ü.
960a avlamaḳda Allāh-çün: avlamaḳdur el ile evvel dil-berlerüñ M.
960b ṭutduġı: ṭutdıġum M.
961b 'ālīde: 'ālemde M./ devrāngeri: cevlāngeri M.
963a hīç -Ü.

Kelāmı ol durur kim fehm ide mevcūd u maʻdūmı
Odur hem manṭıḳı kim her ḳażiyye ola maʻlūmı

965

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Ġāret-i cān içün olsa n'ola encüm sipehi
Rūḥuñı ḳabża felek devr-i vekīl itdi mehi

966

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Olurdı yāre ter beyt/terbiyet? itmek dilā bizi
Temennā olmayaydı arada köti bizi

967

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ṣūfī-i murġuñ hemīşe meyli uçmaġa besi
Cennet-i kūyuñda var-ise dükendi dānesi

968

Mefāʻilün Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Dıraẖt-ı ʻaşḳ budaḳlandı dilde dallandı
Var ey faḳīh-i zamān mes'ele çatallandı

969

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Ḫiyel ise zen-i dehrün naẖı
Becerür anı ebem ḳarı daẖı

970

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Dil-berā ʻāşıḳ hümā ṣayyādı naḳşın ṣalmadı
Aḳçasız ey şāh-ı ṭabla-bāz oyuna gelmedi

971

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Yire bir dem ḳomaz nā-dāncıḳlar aña düşündi
Cer ü ġam üşüp bāde ṣaġarcıḳ ṣuyına döndi

972

967a meyli uçmaġa besi: uçmaḳ oldı lānesi M.
967b var-ise: gūyā kim M.
968a ʻaşḳ: ʻişve M./dilde: yār M.
968b Var er: Gel ey M.
970b Aḳçasız: Aḳçası Ü.ṭablanaz: ṭabl Ü./oyuna: oyunla Ü.

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ne ḳayd-ı cāh-ı 'aşḳuñ çarḫ içre sa'd u naḫsı

Mā' u menidür andan geldi 'uzlet-i nefsi

973

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ḳadeḥ devrine māni' oldı bir ehl-i riyā geldi

Be sāḳī ṣun meyi bardaḳla yārān-ı ṣafā geldi

974

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çün ruḫ-ı cānāna beñzer didi yārān āteşi

Ṭoladı parmaġına şem'-i şebistān āteşi

975

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Batn-ı ümmde böyle yazmış başa ana defteri

Tā ki küçükden nişānlanmış bize rez duḫteri

976

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Bu zülf ü ḫāl u ḫaṭ-ile görüp o sīm-teni

Göbek burusına uġradı āhū Ḫoteni

977

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Sāġar-ı mey al ele añma bu ḳahr u ẕilleti

Her kişinüñ çünki destinde ḳonılmış ḥürmeti

978

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Öldürürmiş derd-i şek vaṣfıyla ġam-perverdeyi

Ayrı yāri söyleme ey ḫāˇce duyduḳ ḫurdeyi

979

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ü 27b Ġaraż ẕevḳiydi ṣalındurmadan yanınca bir 'ılḳı

Ṭuşaġum pāresinüñ n'eyleyem bir cānibi ṣalıḳı

973b sāḳī: ṣūfī M./meyi:neyi M.
974b Ṭoladı:ṬoldıÜ.
976b uġradı: uġratdı M.
978a vaṣf-ile: aġzuñla M.

980

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Darılı ṭabl oldı ṣan sür nāsı ḫūnī aġacı
Başḳa mehter oldı şimdi başına meyḫāneci

981

Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Çeküp firāḳ şarābıyla ḳahr-ı gerdūnı
Bīm idindi cihān ḫalḳı berş u afyonı

982

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yoḳ aġa gibi alıcı virici
'Īsī börkin Mūṣāya giydirici

983

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Çün güne gömildi ḳuşumuñ kertigi ṣırtı
Oldı ẕikr u fercüñ arası kūsı kerti

984

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Oda ṭapdı görmedi diyü ruḫ-ı cānāneyi
Şem'-i rūşen ṭoladı parmaġına pervāneyi

985

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ḳavġacı-zādeye Tañrı naṣīb itse ṣarılmaġı
Virilürdi baña gūyā hemān delüye sancaġı

986

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Dirīġā ḳavl-i nā-hemvār ile dil şīşesi ṭoldı
Bu gün ṣan ṣoḥbet-i nā-dān ehl-i ṭab'a 'araḳ oldı

987

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Nev-bahār olmasıdur devrüñ viṣāle irdügi

979b Ṭuşaġum: Ḳuşaġum M.
980a ṣan: hem M.
981a şarābıyla: şarāb ile M.
983 –M.
986a nā-hemvārla: nā-hemvār ile M./şīşesi: kīsesi M.

Nergisüñ güldür çemende gözin açup gördügi

988

Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Oġlan sevmenüñ kişi hīç yoġ imiş dadı

Baḥr-i melāḥat olsa da şūrīdelik adı

989

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Kendözinden şi‘re yeltenmek neden cāhil kişi

İllerün beyti yeter aña k’evüñ yapılmış

990

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ol şehüñ güftārınuñ fehm olsa ṭañ mı yarısı

Esb-i tāzī yürüdmenden bellüdür çün parısı

991

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Dilde ḫaṭṭ-ı ġubāruñ efkārı

Oldı gūyā ṭaraḳlı esrārı

992

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

Gelüp Ḫān Bāyezīd Ḳonyaya düşdi

Selīm Ḫān-ile ṣan ḳardaş oḳışdı

993

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Cān u cihān didigüñ şol iki ḳara ṣancı

Birisi bir vefāsız birisi bir yalancı

994

Mef‘ūlü Fā ‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün

Beyhūde çekdi bār-ı ġam-ı ‘aşḳı niçesi

Dehrüñ Cemālī bir küçük imiş netīcesi

987a devrüñ: dehrüñ M.
988a Oġlan: Oġlanı M./ kişi hīç yoġmış: yoġimiş ṣūfiyā dadı M.
989a Kendözinden: Kendüsinden M.
990a ṭañ mı: n’ola M.
990b parası: ḳarısı M.
991b ṭaraḳlı: ṭaraḳlu M.
992a Ḫān: çün M.
992b oḳışdı: görüşdi M.
993a ḳara -Ü.

995

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭās-ı çarḫa hem-nefes itdi bu gün āvāzını

Çala çala ezgiye döndürdi Zühre sāzını

996

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Babalıḳ idüp umma rehā itme redd ġamı

Kes ... berat-ı müsellemi

997

Fā 'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Sevdi dil sīne-be-sīne olmaġa bir berberi

Yolına ṣaçum ṣaḳalumla ḳodum cān u seri

998

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ü 28a Penç u deh aḳça 'ulūfeyle baña reh düşdi

Beşini kesdi felek ṭāli'üme deh düşdi

999

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Açıldı ḳahve-ḫāne-i nev cum'a gicesi

Ṣanur gören o cāyı Ḳaraṣu Yeñicesi

1000

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ne revā muşta ṭutar anı cihān ġulġulesi

Ola dil-dāde o paşmaḳçı civānuñ gelesi

1001

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Leb-i la'line ṣanmañ ḫaṭ gelüp ḥüsn ü bahā gitdi

Baña bir 'āşıḳ olsa dimeden aġzında tüy bitdi

1002

995a itdi: itdüm M.
996a Babalıḳ idüp: Pāşālıḳ olup M.
996b rindāmı: rind-āde and M.
997a olmaġa: olmalı M.
998a 'ulūfeyle: 'ulūfe ile M.
1000a mest ṭutar: meşte ṭuya M.
1000b Ola dildāde: Olma dildār M.
1001b olsa: ola Ü.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Naẓmda ʿālem unutsun Aṣmaʿī vü Cāḥıẓı
K'oldı bu devr-i zamānuñ şimdi cārī Ḥāfıẓı

1003

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Ḫāküm yolında dirse güneş diñlenür sözi
Başmaz cihānda kimse şehā yerdeki yüzi

1004

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

N'ola ʿuryān oluban versem cihāndan dāmeni
Bir ḥarāmī çeşm-i cellād āfeti ṣoydı beni

1005

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Zāl-ı dehrüñ ḫānesinde ṭurma ʿāşıḳ var yüri
Bu meṣel meşhūr çün yolda gerekdür yol eri

1006

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Eşküm felek siler diyü şād it begüm velī
Tesbīḥe yaḳışur ise eger rūspī eli

1007

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

Gezmekde ʿaceb ṭaġ-ile ṭaşı ne bulurdı[812]
Ḳays irmese ger ʿaşḳa yabānlarda ḳalurdı

1008

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Bezm-i meyüñ degül ṣafā geldisi sermedī
Oldı ṣafāsı geldisi cümle ḫoş āmedī

1009

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefʿāīlü Feʿūlün

1003a deñilür: diñilür M.
1003b kimse -Ü.
1004b cellād: cellāduñ Ü/M.
1005a ṭurma: durma M./
1005b çün: dir M.
1006a begüm: felek M.
1006b rūspī:urūspī M.
1007a ṭaġ-ile: daġ-ile M.

On iki yaşında şu ki bir dil-bere çatdı
Ẕevḳ içre bu gün nerd-i cihānda dü-şeş atdı

1010

Mefāʻilün Feʻilātün Mefāʻilün Feʻilün

Ṣurāḥī bāde içün ḫaylī ʻarbede ḳıldı
Ḳaçan boyunı uzandı ḳaçan ḳabaġ oldı

1011

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Şehā ḳaşuñ hilāline gel öykünme dir zehrāyı
İñilemez berkdür bağrı ne boynuzlu kedidür yayı

1012

Feʻilātün Feʻilātün Feʻilün

Baña mey ṣundı iki er delüsi
Alup içdüm iki çepel ṭolusı

1013

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Keş erdem mi ṣanur oḳıyanlar Türkī eşʻārı
Dirīġā görmedüm hergiz yoġurdum ekşi dir ḳarı

1014

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Şol āmedi güzel bize ḳardaş geçer daḫı
Yolda görür bizi de dimez gel gülān ruḫı

1015

Mefʻūlü Fā ʻilātü Mefāʻīlü Fāʻilün

Vaṣl-ile şād ḳılmaġ-içün vuṣlatı güni
Laʻline ben buyın didi bu ḳola gerdeni

1016

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

O dünyā dinilen nā-pāki sevmek aña olmış ḫūy
Mes̱eldür dinilür tüccār içün kim ḫˇāceye tenşūy

1010b uzandı: uzatdı M.
1011b bağrı: başı M./ kediddür: gididür yay M.
1013 –Ü.
1014b gel gülān ruḫı: gel gel ey aḫı M.
1015a ḳılmaġ-içün: olmaġ-içün M.
1016a O: Bu M.

1017

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Bāliġ oldı ḳopuzuñ gögsi yine ḳıllandı

Mest olup leẕẕet-i 'aşkuñ ile bamballandı

1018

Ü 28b *Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

M 150a Her ḫayırlu söz kim anda yüz aġardur besi

Oldı ṣan kāşānemiz Ḳaraca Ahmed Tekyesi

1019

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Pīre-zen dehri eriyle ṭutup itdi ḳaṣdı

Māh-ı nev ṣanma ki āhum aña boynuz aṣdı

1020

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Māh-ı nev serinde kec-rev ḳaçma incāz it sözi

Tevsen-i dehrüñ 'aceb mi olsa altun boynuzı

1021

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Bu yavuz başumı gör kim baña ne işler itdürdi

Gezüp her yaña ardunca 'adūyı ḍarbı götürdi

1022

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yār-ile gezdüm Ḥiṣāruñ cümle bāġ u rāġını

Begkozın seyr itdürüp geşt itdüm 'ālem ṭaġını

1023

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

'Adū evvelde nā-binā vü a'ver idi çün öldi

Bilindi ḳadri 'ālem içre ol bādām-çeşm oldı

1024

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ḳahveyle oldı her yer çün meykede miṣāli

1017b leẕẕet -Ü.
1018a besi: pesi M.
1019a itdi: idüp M.
1020a incāz: īzāc M.
1022b ṭaġını: daġını M.

Şaṭranc u nat'-ı bezmüñ meyveyle dest-māli

1025

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Mihr ġarba irse añlar 'āşıḳuñ aḥvālini

Kim bilür damdan düşen damdan düşenler ḥālini

1026

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Görüben o torlaġı kesdük sözi

Ġubārın yedükde göresin tozı

1027

Mef'ūlü Mefā'īlü Mef'āīlü Fe'ūlün

Mihrüñle bu gün yıldızımuz çünki barışdı

Ḳahruñ dibelek gitdi varup luṭfa ḳarışdı

1028

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Yine ṣohbetde vā'iẓ bir iki geçmez ḳumāş ṣatdı

Aña ṭınmadılarsa başumuz ġavġāya uġratdı

1029

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ola gör zāl-ı cihāna güvegi

Emegüñ olmaya saġdıç emegi

1030

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Dilemem pādişāha bendeligi

İşigüñdür baña ḳapu böligi

1031

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Semend-i nefse gerçi bir zamān ṭurġunluḳ el virdi

Bi-ḥamdi'llāh yine şimdi hele urġunluḳ el virdi

1032

1024a Ḳahveyle: Ḳahr-ile M.
1025b düşenler: düşenüñ M.
1026a Görüben: Görünce M.
1026b göresin: görürsin M.
1028a ṣohbetde: meclisde M.
1031a ṭurġunluḳ: durġunluḳ M.
1031b urġunluḳ: durġunluḳ Ü.

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Çün tek u pūda begendürdüm aña hem-pālığı

Uçlara atdı felek añlar bilüp ortalığı

1033

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Ḳays Mecnūnlıġumdan ister pay

Ṣatdı gūyā deve dişi buġday

1034

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Tā ezel cumhūra at ṣalmaġa ḳoşmışlar bizi

Naṭ‘-ı meydān-ı maḥabbet şāh-ı dil-ber ruḫ yüzi

1035

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Kim severse anuñam b’illāh dir ṭut pendini

Ol cemāli Muṣḥafuñ gör andını sev kendini

1036

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Ele girür mi didüm kūyuñuñ ey meh nāmı

Didi kim şeh-rev-i reh bulınur ādem cānı

1037

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Ü 29a Dūr düşdi görmege sen Yūsufı yol bulmadı

Māh-ı nev seyrinde sen mihre muḳārin olmadı

1038

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Ṣaçı şol ejdehādur kim ṭolanur genc-i uḳbāyı

Ruḫı bāġını bekler rūz u şeb aġyārdan ḫālī

1039

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

1032b atdı: itdi Ü./bilüp: bilür M.
1033a Mecnūnlıġumdan: Mecnūnlıġından M.
1035a anuñam: anı ki M.
1036a girür mi: girmedi M.
1037a yol: dil M.
1037b mihre: māha M.
1038a ṭolanur: dolanur M.
1038b rūz şeb: rūz u şeb M.

O bālā-ḳad ruḫı mihriyle dehri yaḳdı vü yıḳdı
Gören ḳāmetle rūyın dir güneş gündüz bu ni çıḳdı

1040

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Rūz idem dirseñ aña mihr-i cemālüñle güni
Ḳoma yarına ki yandurdı sipihri bu güni

1041

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

N'ola taş gibi olmaḳ olsa dāyim kirmüñ ḫūyı
O ḳul oğlı dil-āverdür ṭaşı ṣıḳsa çıḳar ṣuyı

1042

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ne velī olmaḳ isterin ne deli
'Āşıḳ oldum ikisinüñ bedeli

1043

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

İltizāmum bu çekem üstine ṣaḥḥü'l-bāḳī
Bezmde çünki ayaḳ 'āmili oldı sāḳī

1044

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün

Ḳo rehne pisteri toldur ḳabağı
Kilimüñce uzat sāḳī ayağı

1045

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Vādī-i ḥayretde baş baş nükte-dānlar serserī
Ḫāl-i ruḫsār-ı 'araḳnāḳini añ dür defteri

1046

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Ṣāvūrlığıyla añma her rindegān-ı zerḳı
Pāzeng-ile var anuñ atlu eşeklü farḳı

1039b rūyın dir: dir rūyın M.
1040a aña: eger M./güni: düni M.
1041 -M.
1043b 'āmili: nā'ibi M.
1044b Kiliminüñ cer: Kilimüñce M.
1045a baş baş: baş M.
1046 -M.

1047

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Çü cānlar almadur ʿaşḳuñda ʿādet ü töresi

Dilā bu ḳalʿa-i çarḫuñ ödüncimiş veresi

1048

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

İşidüp bāde-fürūş emr ü yaṣaġ-ı aġayı

Ṣuvarur meykedelerde bu çöğür ḳurbaġayı

1049

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Sözüñ-ile göñül atmaz süñügi

Yüri düşmen dilüñ olmaz kemügi

1050

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Var ey ṭabīb ḳo dile dermāniçün ġamı

Maḫmūr-ı ʿaşḳa bāde yeter sirke merhemi

1051

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Dime kim ḳamer ana sen herze yumak ile ḳılı

Anuñ ümmine ḳıyās etme köpek ehl-i dili

1052

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

Bil ḳadrüñi felek çün geldi kelek zamānı

Sī-murġa söyle çıḳsun k'oldı siñek zamānı

1053

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

M 150b Tuʿme ümmīdiyle gel yirüñ ṣovıtma yaḫ gibi

Ḳāniʿ ol var aġzuñı poyraza aç ... gibi

1054

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1048a ü -M.
1049 -M.
1050a ṭabīb: raḳīb M.
1051 -M.
1052a ḳadrüñi: ḳadriñi M.
1053aṣovıtma: ṣoġutma M.
1053b poyraza: poyrasa Ü.

Şu deñli ʿāṣī vü bī-ṭūşe vü güm-rāhum ey sāḳī
Meger üzüm ṣuyın görem idem ẕikr ism-i Rezzāḳı

1055

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Yoluñadur serverā ʿaşḳ ehlinüñ dāʾim başı
Cānumuz al būse vir ödünc olur çün Türk işi

1056

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Ü 29b Ḥaḳ işitdürmeye nāṣī-i ḫabīṣüñ sözini
Yuyucı ṣu ḳoyucı görsün o kūhuñ yüzini

1057

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Dehr-i fānīnüñ ḳomam ṭaş üzre hergiz ṭaşını
Rızḳ içün aġrıtmazam bir laḥẓa ḳāḍī başını

1058

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Görüñ ne özgedür ʿaşḳuñ kitāb-ı raʿnāsı
Ki kevn anuñ ola *kān-ı yekün* maʿnāsı

1059

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Suḫan-perdāz u şūḫ u lāʾubālī
Güler yüz ʿāşıḳı yaʿnī Cemālī

1060

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Şemleyi ḫaylī ḳabardup pende açmışsın lebi
Başuña bu gice ey ṣūfī ṣovuḳ geçmiş gibi

1061

Mefʿūlü Fā ʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

Dil virmez anı ġayrıya var itme diḳḳati
Cān tende oldı ey ecel Allāh emāneti

1062

1054b denli: deñlü M./ bī-ṭūşe vü gümrāhum ey sāḳī: bī-ṭūşe gümrāhum ki ey sāḳī M.
1055b Cānımız: Cānumuz M./terk işi: Türk aşı M.
1060b ṣūfī: ṣovıḳ M.
1061a var: gel M.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ġamda Kūh-ken-ile Mecnūna ḳıyās itmeñ beni

Ḳays bir dīvāne vü Ferhād ise bir küştenī

1063

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ehl-i zühdüñ ṣorma hīç iḫlāṣ-ile aḥvālini

Çār-pā mısın dise münkir bir uġur na'lını

1064

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Ṣanasın verd-i mihr-i çarḫ ṣoldı

Bize gerden gün göstermez oldı

1065

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Gel tevbe eyle baġla dilā fısḳ bābını

İçme devāyiçün de benefşe şarābını

1066

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḫışm-ile düşmana atılmada itdi ṭarabı

Rezmde bir kişi ṭōpun ütine degdi gibi

1067

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Ele alup didi nedür bu ġulġuleyle ḳaldurdı

Yine meyḫāneci meyle fıçıyı ṭıḳdı ṭoldurdı

1068

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Görüp bu çeşm-i giryānumda ṣanmañ merdümüñ anı

Gözümde ḳaldı dildāruñ ḫayāl-i rūy-ı raḫşānı

1069

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1062a Ġamda Kūh-kenle: Kūh-kenle ġamda M./itmeñ: itme M.
1062b vü Ferhād: Mecnūn M.
1063a hīç: gel M.
1063b bir uġur: bıraġur M.
1067a ġulġuleyle: ġulġule ile M./ ḳaldurdı: ḳoldurdı M.
1067b fıçıyı: fucıyı M.
1068a ṣanmañ: ṣanma M.
1068b dildāruñ ḫayāl-i: 'āşıḳlar o māhuñ M.
1069 –M..

Mihr u māh iken felek ḫaḳanınuñ engüşteri
Oldı otaġuña şāhā iki çāder mihteri

1070

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ḫˇōra geçmez ḫˇācemüñ rindāne şīrīn tuḥfesi
Yidügi bālı yemez 'ālemde mā-i sūḫtesi

1071

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Çün virürsin bir iki gün 'ömr içün cān u başı
Oldı gerdūnuñ bize sūdı Ḳaraman baḫşişi

1072

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḳalmadı māḥ-ı nevüñ mihr yanında yüzi
Yoḳ eşigüñ var iken 'arş-ı 'aẓīmüñ yıldızı

1073

Mef'ūlü Fā 'ilātün Mef'ūlü Fā 'ilātün

Ḫˇācem virilmedi baña metā'-ı ḥıfẓı
K'olmış senüñ benüm hep maḥż-ı nizā'-ı lafẓı

1074

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

...kerkese gezdiñle zār u serserī
Cām-ı 'araḳ yiter saña ey dil ayaḳ deri

1075

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Görmedi dehr içinde ulu gemici
Yayıcı gibi bir sükker kesici

1076

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Göñül çün ḳal'a-i gerdūna āh u nāle mi ṣaldı
Didi encüm ki bir yerden yine feryādcı geldi

1070a tuḥfesi: taḫtesi Ü.
1070b Yidügi: Yidigi M./ mā-i sūḫtesi: mā' gel suḫtesi M.
1072 –Ü.
1073 –Ü.
1074 –Ü. Bu beyit ile M Nüshası'nda Cemālī'nin matlaları bitiyor, Hāşīmī'ninkiler başlıyor.
1075b sükker: sigir M.

1077

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

'Ayyār-ı çeşm gördi çü mevzūn nihālüñi

Şehr-i dil içre şāhladı cānā ḫayālüñi

1078

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ü 30a Aġız aġızda işi nāy-ile geçmek ḫurdeyi

Baġlamasun dil-ber nāyı bize bu perdeyi

1079

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yoḳ ḳavġacı gibi göñül alıcı

Ṣonra ... bizden çalıcı

1080

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Felek ṣanma görinen yemyeşil baḥr-ı muḥīt oldı

Cihān 'aksine döndi dehrüñ altı üstüne geldi

1081

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Āh kim bir Yahūdī cānānı

Başa oldı ḳażā-yı Rabbānī

1082

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Cemālüñ Muṣḥafın ḥıfẓ u ḳırā'at bendeñe ḳaldı

Leṭāfet çün ḳad ü zülf ü leb-i la'linde ḫatm oldı

1083

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ey felek biz çün der-i dildāre itdük ṭapuyı

Ṭās-ı çarḫ içre ḳatı zār itme ṭuyduḳ ḳapuyı

1084

1076b encüm ki: encümüñe/encümle M.
1077b şāhladı: şehledi M.
1078a Aġız aġızda: Aġır aġırdur M.
1078b nāyı: anayı M.
1079b Fiyi: ḳoya M.
1082a muṣḥafın: muṣḥafuñ M./ ḳırā'at: ḥarāset M.
1082b leb-i la'line: leb ü la'line Ü.
1083a çün: çoḳ M.

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

'Adū mevtin diyüp añmazsın ol la'l-i şeker-ḫāyı

Gider ey çarḫ ṣanma var bize bu reng-i ḥelvāyī

1085

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

Çü Ferhād oldı 'aşḳ içre mecālli

Anuñ da tīşesiyle başı ḥālli

1086

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

'Adene ḫ̮ᵛāceler itmez seferi

Deriyelden berü eşküm güheri

1087

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şīr öñinde özge pervāz itme mānend-i ügi

Çün ṣamanlıḳ ṭamına dekdür kedinüñ yügrügi

1088

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ṭūtī-i dil gelse güftāra n'ola görüp seni

Dehrde ey sīm-ten çün söyledür māl issini

1089

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ṭonanup ol yüzi gül bu gice olmış güyegi

Zeni yanında o meh ṣanki gelincik çiçegi

1090

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Şehā Mecnūn-ṣıfat olsa ṭan mı Keşiş Ṭağı

Gemilü göl olup eşküm başum oldı ḳuş oynağı

1091

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Lu'b u lehv-ile geçürdüm diyü her rūz u şebi

1084a 'Adū mevtin: 'Arūs ten M.
1084b ṣanma: ṣatma M.
1086b Deripilden: Devri yıldan/yelden M.
1087a Şīr öñünde özge pervār: Şīr-pere öñünde perdāz M.
1087b ṭamına: damına M.
1089a Ṭonanup: Donanup M.
1090 -M.

Aġlaram düşdükce iḫvāna dilā hemçü ṣabī

1092

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Sen ṭurur-iken baña ṣūret bu gülşende didi

La'lüñi gördi ḫaṭuñ cānā teḫāşī eyledi

1093

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

İtmezken 'arż cilvede rūyuñ tevaḳḳufı

Ṭoġ dimek aya oldı şehirlü tekellüfi

1094

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ḥaṭṭ-ı ḫūbıyla beyāża çıḳarup kendözini

Yazınuñ ḳara ḥiṣārıdur aġardan yüzini

1095

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

Bizden o māh-ı ṭal'at ḥayfā ki yüz çevürdi

Yol üzre rāst geldüm ḫaylī kaṣup ḳavurdı

1096

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Çaldı eşküm yere merd-i eşki

O da ḳıldı anı saḳḳā meşki

1097

Mef'ūlü Fā 'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Ü 30b Mihrī vü ḥubbī gerçi begendürdi semtini

Añmañ ricāl öñinde ilüñ ehl-i beytini

1098

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ey felek ṭañ mı iderlerse demüñde ḳademi

Oldı her ibn-i bevānuñ ḳılıcı ḫoş-ḳademi

Ḳad vaḳa'al-ferāġu min **maṭāli'-i Cemālī** 'alā ḥurūfi'l-hecā

1140 (1727/1728)

1091-1098 –M.

V. BÖLÜM

METİN

ŞEHR-ENGÎZ-İ İSTANBUL

2. TENKİTLİ METİN

Ü 31a **ŞEHR-ENGĪZ-İ İSTANBŪL**[888*]

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

K 55b 1 İlāhī eyle 'aşḳuñ cānuma yār
M 13a Kelāmum eyle mihrüñle dürer-bār

2 Dehānum idüp iḳlīm-i feṣāḥat
Dilüm ḳıl mālik-i mülk-i belāġat

3 İdüp bu 'arṣada Selmān u Saḥbān
Vücūdum eyle şehristān-ı 'irfān

4 Ma'ārif şehri ḳıl cism-i nizārı
Miyān bendüm ola üç ḳat ḥiṣārı

5 Ola her beyt bir şehr-i muṭabbaḳ
Çeke saṭrum arası aña ḫandeḳ

6 Sitanbūl gibi bu dīvān-ı 'uşşāḳ
İki deryāyı cem' itsün ḳara aḳ

7 Elifler ola bu şehre menāre
Döne her beyti bir la'l-i nigāre

---

[888] A nüshası Ü nüshasından istinsah edildiği için tenkitli metinde esas alınan yazma Ü nüshasıdır. Ancak iki yazma arasında bulunan bazı farklılıklar dipnotlarda belirtilmiştir.
[*] Başlık: Min-vedāyi'd-dehr u ġarāyibü'z-zamān şehr-engīz-i vilāyet-i İstanbul K 55b./ Hāẕā min ma'ārifü'z-zamān u meġāribü'd-devrān ü cevāhirü'l-'irfān ü nevādirü'l-büldān a'nī şehr-engīz-i şöhret-āmīz-i vilāyet-i İstanbul .ᶜ Ammerehu'llāh-i Te'ālā ilā yevmü'r-red ve'l-ḳabūl li-ᶜ abdi'l-ehālī Aḥmed el-Cemālī M 13a./Şehr-engīz-i Cemālī-i İstanbul Ü 31a (Başlığın Ü Nüshası'na sonradan eklendiği tahmin edilmektedir. Bu yazmada başlık cetvelin dışına yazılmış, açık siyah renkli kalem kullanılmış. Ancak başlıktan sonra 1 ile 11. beyitler arası Ü nüshasında eksiktir. Bu eksiklik Ü nüshasının 31a varağında, başlığın hemen yanına düşülen "Baştan On Beyit Eksiktir" ibaresi ile belirtilmiştir.)

1-11 -Ü.
4a cism-i nizārı: cism-i zārumı K.
5b Çeke: Ḥake M.
7b her beyti: her bī-dil K.

8 Ola her cīm gūyā zülf-i dil-ber
Açа dāl aġzını mānend-i ejder

9 Olup her bā vü ġaynuñ bendi bir bāġ
Ola saṭrumda her bir ḳāf bir ṭaġ

10 Daḫı her ‘ayn olup bir çeşme-i ḫūb
Ṭarāvet bula bu dīvān-ı merġūb

MÜNĀCĀT-I ḲĀḌİ’L-ḤACĀT*

11 Ḥudāvendā ḥarīḳ-i nār-ı ‘aşḳam
Ża‘īf ü ḫaste vü bīmār-ı ‘aşḳam

A 41a 12 Beni bī-ḫod idelden bir perī-rū
Ü 31a Gözüme düş görinür oldı uyḫu

13 Şu deñlü eyledi aḥvālümi pīç
Oḳumaġ-ile başum ḫoş degül hīç

14 Ḫaṭ-ı ruḫsārı naḳş olalı cānda
Meger yazıyı seyr idem yabānda

15 Risāle yazmanuñ yirine bende
Elifler çekmek oldı ḳār tende

M1b 16 Yoġ iẕni üẕnimüñ gūş-ı eẕāne
Velī biñ cān-ile diñler terāne

9a her bā vü: Olup bāyile M.
* Başlık -Ü.
12b Gözüme: Gözime Ü./ uyḫu: uyḳu M.
13a deñlü: deñli Ü.
14a cānda: dilde Ü.
14b yabān: yābān K.
15a yazmanuñ: yazmaġuñ K,M./ bende: tende Ü.
16b cān-ile: cānla Ü.

17 Ṣalāta olsa ger yanumda ḳāmet
Gelür göñlüme ol ḳaddi ḳıyāmet

18 Mekātibde ‘aceb bārī ola mı
Görem bir kez taḥiyyāt u selāmı

19 Yüzi tesbīḥden ol gün çevirdüm
Ki yārüñ dāne-i ḫālini gördüm

20 Unutdum secde tekbīr ü ḳıyāmı
Yenür ṣanur göñül şehr-i ṣıyāmı

21 O meh çıḳmazsa ḳarşu cān u dille
Ne mümkin baña istiḳbāl-i ḳıble

22 Teyemmüm ḫayr-ı maḳdem dimelüdür
Vużū‘ ayaġuma ṣu ḳoymaludur

23 Degişmem ḳāni‘em ḳadd-i nigāre
Beni başında da ṭutsa menāre

K 60a 24 Dögüp ṭaşlarla ṣaḥralarda kendüm
Ne Mecnūn Ḳaysı ben Ferhāda döndüm

25 Egerçi cürmüme yoḳ ḥadd ü ġāyet
Velī evlā budur kim ola raḥmet

26 İderse pāyumı cürmüm içün bend
Olur ölisin incitmiş Ḫudāvend

17a Ṣalāta: Namāza Ü.
17b ḳaddi: ḳadd-i/ḳadd Ü./göñlüme:göñlime M, Ü.
18a bārī: bāzī K.
19 -M.
19a yüzi: yüz A.
23b da ṭutsa: ṭutsa ger M.
24b ben -Ü.
26 –M.
26a cürmüm: cürm Ü.

27 Nekīrüñ ‘āşıḳa ḫışmın göre ger
Umarum ide anı nehy-i münker

28 Ne ile vezn ola bī-ḫad günāhum
Meger dirhem ola yaşumla āhum

29 Bu deñlü bār-ı ‘iṣyān-ile insān
Ṣırāṭı geçmege olur mı imkān

30 ‘Ayıbludur bu ḳul hīç yol seçemez
Dilā arḳ atlamaz hem köpri geçmez

Ü31b 31 İlāhī luṭfuñı ḳıl cāna hem-rāh
Beni bu benligümden eyle āgāh

32 Gözümden māsivāyı dūr eyle
Göñülden ġayruñı mehcūr eyle

33 Be-ḥaḳḳ-ı enbiyā Ādem u Ḫātem
Beni ḳıl bārgāh-ı ḳudse aḳdem

34 Dilegüm bu ḳıl ey luṭf issi sübḥān
Beni hem-rāz-ı cünd-i ehl-i irfān

A42b 35 Bu cān murġına olsun cism-i nā-çīz
Bir a‘lā āşiyān-ı rāḥat-engīz

27b ide anı: anı ide K.
28a Ne ile: Nenüñle Ü.
29a deñlü: deñli Ü/ bār-ı ‘iṣyān: ḥaml-ı ‘iṣyān K., bār-ı hicrān Ü.
29b geçmege olur mı imkān: geçmekle olurdı dermān K.
30b atlamaz: eylemez K.
32b ġayruñı: ġayrıñı Ü.
33a Ādem ü Ḫātem: zādem necātum K, M.
33b aḳdem: maḥrem K, M.
34a dilegüm: dilā kim K.
34b ehl-i -A.

36 Tecellī nārına yanup dil-i zār
Görinsün her ṭarafdan şevḳ-i dīdār

M2a 37 Elā ey şefḳat u raḥmetde kāmil
Bizi ḳıl ma‘şer-i lā-ḫavfa dāḫil

38 Ḫudāyā ẕikrümüz hem *ya‘lemūn* it
Beyān-ı vaṣfumuz *lā-yaḥze’ūn* it

39 Bizi zāhid gibi bī-‘ār ḳılma
Ḥumār-ı ḥāmil-i esfār ḳılma

40 İde nuṭḳum niçe bī-cānı iḥyā
Olup yarın yerüm Firdevs-i a‘lā

41 Olam ‘aşḳ-ı Ḫudā içre müdāvim
Cemāl-i Ḥaḳḳ ile dāyim u ḳāyim

ṢIFAT-I ŞEB *

42 Meger bir dem ki dehrüñ nāzenīni
Ġılāfa çekdi mihr āyīnesini

43 Ṣanasın ḫāke düşdi cām-ı Cemşīd
Ve yāḫod sürmelendi ‘ayn-ı ḫurşīd

44 Żiyā virmiş idi encüm zemīne
Şafaḳla döndi ḥınnā gicesine

37b ma‘şer-i: maḥşer-i M.
38a hem: hep A./it: ḳıl M.
38b it: ḳıl M.
41a Ḫudā içre: Ḫudāyiçre Ü.
41b Ḥaḳḳ ile: Ḥaḳla M, Ü.
* Başlık -K., DER-ṢIFAT-I ŞEB M.
42b çekdi: ḳoydı K.
44b Şafaḳla: Żiyā şafaḳla M.

45 Şihābı dir gören ẓāhir nihānī
Şeb āteş-bāzı yaḳdı āsumānı

46 Ḳızarmış gördi çeşmin çarḫ-ı ġaddār
Yüzine ṭutdı şebden ḳara destār

K 60b 47 Boyandı dūd-ı āhumla bu devrān
Ḳaralar giydi gūyā kūy-ı cānān

48 Görüp āb-ı ḥayāt olmış leb-i yār
Ḳarañu oldı ol dem çarḫ-ı devvār

Ü32a **ṢIFAT-I RŪZ***

49 Dönerken uşbu üslūb üzre āyīn
Seḥer maḥbūbı ṣundı sīb-i zerrīn

50 Ṣan itdi dāġın ʻarża çarḫ-ı gerdūn
Bitürdi būsitān-ı dehr ḳavun

51 Ṣanasın ṭaḳdı bu çarḫ-ı sitemger
Yine gök göñlegine tükme-i zer

A43a 52 Cihān taʻlīm-ḫāne oldı ol gün
Yeñi bir ṭabla dikdi aña gerdūn

53 Ḫudā ṣan ḫalḳa zer iḥsān itdi
Cihān anuñla ṣom altuna batdı

M2b 54 İdüp bu ʻarṣada ezhār-ı çarḫa

46b ṭutdı: dutdı M.
* Başlık -K, DER-ṢIFAT-I RŪZ M.
49b ṣundı: atdı K.
50a dāġın ʻarża: ʻarża dāġın K, M.
51b gök göklügine: gök gömlügine M.
52a oldı:olup K.

Müzehheb bir göbek mıḫlandı çarḫa

55 Olup ṭuş āfitāba çeşm-i ādem
Görüp göz gözi rūşen oldı ʿālem

56 Teʿāla'llāh zihī bā-ḥüsn olur bu
Görüp anı gözümden çıḳdı uyḫu

57 O ʿayn-ı Ḥıżra şol-dem kim irildi
Küçük ölümden ölenler dirildi

58 O gün çün göz açup dünyāya geldüm
Beni ben bir ulu şehr içre buldum

59 ʿAceb şehr-i laṭīf u naḳş u ṣūret
O deñlü ḫalḳ cemʿ olmaḳ vilāyet

60 Şimāli mecma^{c} i'l-baḥreyn-i raʿnā
Yedi ṭaġı müsevver ḫūb u zībā

61 ʿAceb düşmiş ʿaceb ol cāy-ı pür-sūd
Yedi deryā o mülk içinde mevcūd

62 Hep anda ḳara deryā aḳ deñiz hem
Şecer deryāsı ile baḥr-ı ādem

63 Daḫı baḥr-ı kemāl ü fażl u ʿirfān
Ricāli aʿdel [ü] eṣnāfı insān

64 Yücelmiş beñzeyüp ḳadd-i nigāre

56a zihī bā-ḥüsn: ne zībā ḥüsn K, M.
57a O: Ol K, Ü.
57b Kücük ölümden: Göñül ölmeden K.
59a ṣūret: zīnet K.
60b Yedi ṭaġ müsevver: Müsevver-idi ṭaġ K.
61a düşmiş:düşmüş M.
62b Şecer: Aġac K.

Göge dikmiş ʻaṣāyı her mināre

65 Gören ṣanur ʻimād-ı āsumāndur
Ve yāḫod gökyüzine nerdübāndur

66 Şebi rūza döner mescid otaġa
Menāre zer dikilmiş bir çerāġa

Ü32b 67 Namāza cemʻ olurlar ins ile cān
Var anda ṣan niçe mühr-i Süleymān

68 Gemilerle olur her gün ṭonanma
Ḳomaz hīç cāy Ḳaṣru'n-Nīle (?) ḳaṭʻā

69 Ḳadırġalar gezer anda yaraḳlu
Görenler ṣanur anı ḳırḳ ayaḳlu

K 61a 70 Ḳanatludur uçar mānend-i şahbāz
Hevāda ṣan ider sī-murġ pervāz

71 Ḳaçan kim bādbānın aça beñzer
Ṣala boynına bir maḥbūba beñzer

72 Aña maḥbūbe dirsem de yeri var
Ki her birisinüñ bir leng eri var

M3a 73 Yürür her rūz [u] şeb ārām itmez
Ḳar üstünde gezer izin belürtmez

74 Bir ulu şehre beñzer bellü bayıḳ
Gelibolı gibi öñi ḳayalıḳ

68a ṭonanma: donanma M.
69b ṣanur anı: anı ṣunar M.
71b çenber A, K, M: beñzer Ü.
72a Aña maḥbūbe dirsem de yeri var: İgümi maḥbūbe verürisem perī-vār K.
73b gezer: yürür M.

A43b 75 Ṣu üzre ip ḳurup eyler niçe bend
Terāzūlar yürür cān-bāz mānend

76 Yürise seyr ider anı ḫalāyıḳ
Aġac ayaḳlu dirseñ aña ṣādıḳ

77 Hemān Rūm illüdür yelken ṭuraḳda
Omuzunda ḫuṣūṣā bir ṣırıḳda

78 Urılur anda ṭabl-ı pādişāhī
Çeker begler gibi sancaġ-ı şāhī

79 Ṣulanur gāh u geh mānend-i dōlāb
Yüregi yaġludur içse n’ola āb

80 Gezer her cānibin ḫāk-i basīṭüñ
Boġazına ṭurur baḥr-ı muḥīṭüñ

81 İderse anda yelkenliyle ‘ālem
Daḫı uçmaḳ hevāsın itmez ādem

82 Ṭurup her bir denī vü yüzi ḳara
Çeker bir pāre-i māhı kenāra

83 Daḫı var ol şehirde niçe ḥammām
Ṣuyı āb-ı ḥayāt encüm aña cām

84 Laṭīf u mu‘tedil āb u hevāsı
Güzellerle ṣafādur muḳteżāsı

75b Terāzūlar: Terāzūyla A, K.
76a dirseñ:dirsem K.
77a illüdür: illidür K.
79a gāh u geh: gāh geh M/ dōlāb: ṭōlāb K.
81a yelkenliyle: yelkenlüyle K.
81b itmez: añmaz K.
83b encüm: eklüm Ü.

85 Meşāyiḫ-vār her ḥammām-ı ma‘mūr
Gelüben ṣuyı nānı ḫalvete ḳor

Ü33a 86 Niyāz-ile yüzin tutmış Ḫudāya
Du‘ācı gibi göz dikmiş semāya

87 Şeh öñi gibi ḫaylī issi yerdür
Behiştāsā maḳām-ı mu‘teberdür

88 Ṣan A‘rāf oldı ol cāy-ı meserret
Olup altı cehennem üsti cennet

89 Benī-Ādem gibi anuñ da ey yār
Derūnunda bir iki ṣu yolı var

90 Ṭurup gerçi baḳar ḫalḳuñ eline
Ḥazīne ḫarc ider dil-ber yolına

91 Aña her kim gelüben olsa mihmān
Tehī ḳīse ḳıluban ḳalur ‘uryān

M3b 92 Bulur aña giren ġamdan ferāġı
Getürür ṭaşradan ṭās u ṭaraġı

K 61b 93 Sitānbūluñ öbür kūyına beñzer
Dinilse aña ṣādıḳ altı mermer

94 Egerçi maẓhar-ı nār-ı Saḳardur

85b ṣuyı: ṣuyu M.
87a Şeh: Şāh K
88a ol: dil K.
90 -A.
91b ḳıluban: oluban K.
92a ferāġı A, K, M: ferāg Ü
92b ṭaraġı A, K, M: taraġ Ü.
93b altı K, M, Ü: altuma A.

Semend-i nefse otlu ṣulu yerdür

95 Fūta ṭutındı ṣanma anda cānān
Ḳarardı nıṣfı görüp şāh-ı mārān

96 Ḳocar her māhı bir İblīs-ṣūret
Çeker anda kişi ḫaylī ḥarāret

97 Hemān bir bāġçedür ol şehr-i maḥṣūn
Ṣoḳaḳlar olmış aña ṭarḥ-ı mevzūn

98 Bu şehristān otaġ-ı şāha beñzer
Ṣoḳaġında gezer begler aġalar

A44a 99 Bu şehristān ki tā bu resme ra'nā
Ebū dirdi göreydi ümm-i dünyā

100 Leb-i deryā vü servistān ü zībā
Budur Firdevse ger var-ise hemtā

101 Ḳosañ bir gūşesinde Mıṣr u Şāmı
Cihān ṭurdukça añılmazdı nāmı

102 Döşenmiş ferşi gūyā ṣaḥn-ı ḥammām
Ṭutar sāḳī gibi her ḫānesi cām

103 Vezīri gibi şāhuñ her yañada
Ṭurup ḥāyil olur her cām-ı bāde

104 Gören dām üzre her bir dūdgāhı

96a her: bir K.
97a bir: -K.
97b olmış: oldı M.
99a Bu: O K/ şehristān ki: şehristānı A, K, M.
100b Budur: Odur Ü.
101a gūşesinde: cānibinde K.

Ṣanur bir atlu ṭolġalu sipāhī

Ü33b 105 Kenārına deñiz olmasa lāḥıḳ
Bulınmazdı çanaḳ yapmaġa balçıḳ

106 Deñizde pare-mehler içre ḫūbān
Uçar ṣan ḳaṣr-ile cennetde ġılmān

107 Olur ḫalḳı bunuñ olmaġa ḳādir
Ḫıżır gibi ḳuruda yaşda ḫāżır

108 Gemiyle ucına irince maḥbūb
Çeker ʿāşıḳlar anda ṣabr-ı Eyyūb

109 Ḫiṣār-ı nev durur seyrāngāhı
Var eṭrāfında çoḳ bostān-ı şāhī

110 Bu gün Gökṣu gibi bir cāy-ı ḥurrem
Yarın cennetde görür mi ki ādem

M4a 111 İki fānūs-ile ẓāhir nihānī
İki deryā bu şehrüñ pāsbānı

112 Ḳavaġ u Ḳāḍıköyi gibi ḫoş-cā
Budur daʿvī ki yoḳ ʿālemde ḳaṭʿā

113 Hemān Allāh ṣaḳlasun ḫaṭırdan
Beyān itme dilā geç Üsküdardan

114 Añup ṣanma ki rencīde ḳılasın

107b ḳuruda: ḳarada K.
110a Göksu: Gök M.
111a fānūs-ile: fānūsla K, Ü.
111b bu : o K.
112a Ḳāḍıköyi gibi ḫoş-cā: Ḳāḍı gibi köyi bir cā M.
112b daʿvī ki: daʿvīde ki M.

Sever Rūmīleri Ṭavşan Adasın

115 Ziyāretgāhına yoḳ ḥadd u pāyān
Velīkin cümleden Eyyūb Sulṭān

K 62a 116 Ṭıfıldur daḫı bu şehr-i dil-ārā
Olupdur Südlüce bir dāye aña

117 Bıraġur ṣayd-ı māhī içün ekṣer
Beşikṭaşında oġlancıḳlar aġlar

118 Ṣan aḳ deryā durur ol şehr-i zībā
Firengistāndur anda Ġalata

119 Güzeller mecma‘ı dinilse ḥaḳdur
Yeñibāġiçe eskiden ocaḳdur

120 Ḫoş-elḥān ḫūb-rūlarla muṣaffā
Behişte ṭa‘n ider Dāvūd Pāşā

121 Ḳaçan yaz olsa mānend-i Sikender
Girerler baḥra anda sīm-berler

A44b 122 Üşer ‘ālem aña gūyā ki remmāl
Dinür ol cānibüñ baḥrına ḳumṣal

123 Ṭutar deryā yüzin baġlu ḳayıḳlar
Olur bādāmī bir pālūde-i ter

Ü34a 124 Olur maḥbūblar baḥr-ile pehlū
Ṭolar ‘āşıḳlar-ile burc-ı bārū

114b Rūmīleri: Rūmları Ü.
115b Velīkin: Velikin K.
116b Sütlüce: Südlüce Ü.
123a baġlu K, M: yaġlu Ü.

125 Ṣanur dil-berleri iden temāşā
Ṣuya ḳonıldı niçe verd-i ra‘nā

126 Deñiz mālikleri idüp nigāhı
Ṣanur deryāda her bir mihr ü māhı

127 Gelür ḳayıḳlar ile çoḳ şeker-ḫand
Mıṣırdan ṣan gelür keştīyile ḳand

128 İder deryāda dil-ber ẕevḳ u ṣoḥbet
Oñarur ‘āşıḳı ḳaradan ālet

129 Nedīmi bir melek-rū her perīnüñ
Ṣu ṣızmaz arasından birbirinüñ

130 O dil-berlerle deryā eyü yatlu
Dirilür birbiriyle acı ṭatlu

131 Gemiler anda ‘āşıḳlarla bekler
Ḳoyar burnına deryā ṭuzlu ṣular

M4b 132 Olur ḥūrīveş anda her sehī-ḳad
Belinden ayaġına dek zeberced

133 Uyur çıḳmaġa gāhī ḳand-lebler
Ṣuya düşdi ṣanasın anda sükker

134 Urup sille aña ḫūbānı şehrüñ

126a idüp: andan Ü.
126b mihr ü māhı: mihri māhı
127 –K, -M.
128b ḳaradan: ḳaran
129a perīnüñ: birinüñ K
129b birbirinüñ: her birinüñ M.
130a dil-berlerle: dil-berler K
132a ḥūrīveş: ḥūrī anda M.

Gögerür ol sebebden yüzi baḥruñ

135 Cihānda Aḳdeñiz bu ḳadre irmiş
Revādur diseler dīdār görmiş

136 Deñizde ṣanasın ol māh-rūlar
Hemān āyīne içre ʻaks-i dil-ber

137 O gün maḥbūblarla baḥruñ anda
Olur ḥaḳḳ-ı nemek aralarında

138 Olup bir ʻāşıḳ-ı şūrīde şeydā
Çeker yāri ḳara bağrına deryā

139 İder ʻuşşāḳa dil-ber ʻarż-ı kākül
Ṣanasın şūre yerde bitdi sünbül

K62b 140 N'ola dildār ḳılsa baḥra rağbet
Var ikisinde de ḫaylī melāḥat

141 Tamāmet eyledüm bu mülki seyrān
Bütün dünyāyı ṣan geşt itdüm ol an

142 Ne deñlü var ise maḳbūl u zībā
Varup ḳarşusına ḳıldum temāşā

Ü34b 143 Göñülde yüzlerin taṣvīr itdüm
Baḳup āyinevārī yüz bekitdüm

144 Kiminüñ ḳaşı gözi ʻaḳlum aldı
Kiminüñ ġamzesi bağrumı deldi

141a bu mülki: o şehri K.
141b ṣan -Ü.
142a maḳbūl u zībā: meşhūr u zībā K.
143a itdüm: eyledüm M.

A44a 145 Ol āhū gözlüler ‘aşḳıyla şaşdum
Ṣanavber ḳadler-ile ṭaġa düşdüm

146 Kimisine virüp dil kimine cān
Ṣan itdüm anda ben tevzī‘-i ḳurbān

147 Birisi içlerinden didi fi’l-ḥāl
Ki ey bī-çāre ‘āşıḳ zār u pā-māl

148 Gel eyle buñlaruñ nāmını defter
Şu gibi lebleri vaṣfın ḳıl ezber

149 O dīvān içre her bir ṣafḥa-i ḫūb
Ola gūyā ki bir çāprāzlu maḥbūb

150 Yerin ögmek kişi ‘irfāndandur
Dinür ḥubb-ı vaṭan īmāndandur

151 Baña çün virdi ol cān pend-i ma‘ḳūl
Ṭurup oldum hemān esmāya meşġūl

M5a 152 Urup Ḥamza gibi kendüm çerīye
Mülāzım oldum esmā-yı perīye

153 İdüp dil-berlerüñ isminde iḳdām
Yazup ‘ālemde ‘aşḳ-ile ḳodum nām

154 Perī-sīmāyı biz ḳanda görürüz

144b baġrumı: baġrımı M
146a dil –Ü.
147a fi’l-ḥāl: ol ḥāl Ü.
147b Ki: Kim Ü.
148b lebleri: leblerüñ K.
149 –M, -Ü.
152b esmā-yı perīye: esmā-i perīye M.
153b ‘aşḳ-ile –K.

Hemān ancaḳ bir adın işidürüz

155 N’ola ismiyle olsa göñlümüz şād
Mes̱eldür baş u cāndan yeg eyü ad

156 Kimüñ kim medd ile ismin yazarsız
Olup rencīde deyr-i ādem çekersiz

157 Deñiz deryādur anda māh-ı dil-cū
Benüm yazdıḳlarumdur bir içim ṣu

158 Niyāzum bu durur maḥbūblardan
O cevri çoḳ vefāsız ḫūblardan

159 Sözümüz kim hevāya almayalar
Bizüm itdügimize ḳalmayalar

M5a **ẔİKR-İ SER-DEFTER-İ ḪŪBĀN***

M5b **ŞĀMĪ****

160 Biri dil-berlerüñ nāmıyla Şāmī
Cihānı ṭutdı ra‘nālıḳla nāmı

161 ‘Aceb mi böyle şöhret bulsa ol cān
‘Arabdan gelmedür Rūma o cānān

Ü35a 162 Şeb-efrūz oldı çün ol māh-ı enver
Aña anuñ içün Şāmī didiler

156a meddle: ḳaddle K./yazarsız: yazarsın A.
Çekersiz K, M, Ü: çekersin A.

* Bu başlıktan itibaren şehr-engizde geçen kişi adları sırası için Ü Nüshası esas alınmıştır. BAŞLIK: ẔİKR-İ SER-DEFTER-İ ḪŪBĀN A., -K, ĀN-PERĪ-ZĀDE MELEK-ẔĀT YŪSUF-CEMĀL ḤŪRĪ-ṢIFĀT SER-NĀME-İ ḪŪBĀN VE SER-DEFTER-İ MAḤBŪBĀN BĀ‘İS̱-İ TAḤRĪR-İ CEDĪDE-İ MUḤĀBBET Ü MŪCİB-İ TASṬĪR-İ ḪARĪṬA-İ MEVEDDE DİL-BER-İ FĀYİḲ HEM-DEM-İ ṢĀDIḲ MUḤAMMED ŞĀHÜ’Ş-ŞEHĪR... EYYED’ALLĀH’ÜL-ḪĀLIḲ MĀDĀME’L-MEĠĀRİB VE’L-MEŞĀRİḲ M.

** Başlık –Ü, DİLBER-İ RA‘NĀ ŞĀMĪ M.

162a māh-ı enver: mihr-i enver M.

K63a 163 Çü Rūma başdı pāy ol serv-i ḳāmet
Sitānbul içre ḳopdı bir ḳıyāmet

164 Naẓar ḳıldı çün ol māhuñ yüzine
Güneş baḳınmaz oldı kendözine

A44b
K63a
M5b

MUṢLĪ ŞĀH-I ḲAZZĀZ*

165 Biri Ḳazzāz Muṣlī k'anı ögme
İşi 'uşşāḳa sögme karı dögme

166 İdüp cān riştesin yüz bend ile bir
Görenler dir ki bu Ḳazzāz işidür

167 Ḳırar çün yavrı şāhin gibi bağı
Dolanur ancaḳ ol şāhuñ ḳuşağı

168 Raḳībüñ ağzını ṭutmağa ekṣer
Ṭutar bir üstüḫˇān elde o dil-ber

169 Kim eyler şevb-i 'aşḳuñ kimi de nāz
Gerekdür aña elli dāne çaprāz

A44b
K 63a
M6a

ḲAPUCI-ZĀDE*

170 Ḳapucıdur biri serv-i sehī-ḳad
Dinür nām-ı şerīfine Muḥammed

171 Göñül ṣaydında ol meh pehlevāndur
Ṣan üsküfi alınmadıḳ ṭoğandur

164a māhuñ: mihrüñ K.
* MUṢLĪ ŞĀH ḲAZZĀZ: MUṢLĪ K, M.
* Başlık ḲAPUCI-ZĀDE: ḲAPUCI-ZĀDE MUḤAMMED M.

172 Sevincinden o şeh olalı bevvāb
Ḳanadlanmış göge uçmaḳ diler bāb

173 İder hīç baḳmayup tā çize çize
Ḳapuda bulduġını rīze rīze

174 Benüm bābum işigin beklemekdür
İtüñ köpegüñem ey meh dimekdür

A44b
K64b
MUḪŻIR-ZĀDE[**]

M5b 175 ‘Alī Bālī durur anuñ biri hem
Ki Muḫżır-zādedür meşhūr-ı ‘ālem

176 Perīler oluban ḥüsnünden āgāh
Didiler cümle bizden yegdür ol māh

177 Bu gün mümtāz bir şems-i ḍuḥādur
Hemān bir şehr bir ol mehliḳādur

Ü35b 178 Yarın ‘uḳbāda Ḥaḳ ḳāḍı olıcaḳ
Yaḳamdadur eli sevmezsem el-ḥaḳ

179 Sitānbūl’un ser-āmed dil-berleridür
Ḳamu ‘ālem o māhuñ çākeridür

A45a
K63a **‘ALĪ ŞĀH KEVS̱ERĪ**[*]
M8b

180 Biri maḥbūblar ser-defteridür

172b Ḳanadlanmış: Ḳanalanmış K –d eksik-, Ḳanatlanmış M.
173a çize çize: çiz ü çize M.
174b ey: iy M.
[**] Başlık MUḪŻIR-ZĀDE: MUḪŻIR-ZĀDE ‘ALĪ BĀLĪ M.
177b mehliḳādur: dil-rübādur K.
179a dil-berleridür: dil-beridür Ü.
[*] Başlık ‘ALĪ ŞĀH KEVS̱ERĪ K, Ü: KEVS̱ERĪ ÇELEBİ M.

Lebi āb-ı ḥayātum Kevs̱eridür

181 Zülāl-i leblerinden oldı cārī
Aḳar ṣudur o naẓm-ı āb-dārī

182 Meded ol dil-beri eyleñ ḫaberdār
Ki ġāyet teşneyem ṣusızlıġum var

183 Ṣatup ʻuşşāḳı ol dil-ber yitirür
Ṣuya ilter velī ṣusız getürür

184 Sever göñlüm ḳatı ol nev-civānı
Aḳar aġzum ṣuyı gördükçe anı

A45a
K63a
M7a

DÜLGER ḪÜSEYİN[**]

185 Biri Dülger Hüseyn ol ḳadd-i bālā
Olur vaṣl-ile ābādān dünyā

186 Çün ol māh anı āşüfte ḳılupdur
Keser başı yolar ṭutmaz olupdur

187 İşi encüm gibi bālāya çıḳmaḳ
Elindedür işi yapmaġ u yıḳmaḳ

188 Ṣanasın Yūsufıdur bu zamānuñ
Terāzū ipidür destinde anuñ

189 Diler kim ide ırġadāne fermān
Vücūdum ḫānesini ide vīrān

180a Biri maḥbūblar ser-defteridür: Biri çarḫuñ çü mihr-i enveridür M.
183b ilter: iltüp M.
184a ḳatı: yine M
184b gördükçe: gördükde M.
[**] Başlık DÜLGER ḪÜSEYİN: AḲ ḪÜSEYİN M.
189a ırġadāne: ırġadına M.

A45a

K63b **AḲ MUḤAMMED ŞĀH[*]**

M11a

190 Birisi Aḳ Muḥammed şāh-ı ḫūbān
Ḳul oġlı kuldur ol māh-ı tābān

191 Yaraşur başına börkin urınsa
Ḳapuya çıḳsa ‘uşşāḳa görinse

192 İder encümle çarḫuñ kāsesin pür
Ṣanasın dehr anuñ çorbacısıdur

193 Yaraşur cāmeler ol şāha ḳat ḳat
Ṭoḳuz çuḳaludur çünkim ol āfet

Ü36a 194 Bu yerden ḳopmadur derme degüldür
Dilā ol ġonçe devşirme degüldür

A45b

K63b **ÜTÜCİ İLYĀS[**]**

195 Ütücidür biri nāmıyla İlyās
Olupdur mübtelāsı cümle-i nās

196 Anuñla ḳonma nerd-i ‘aşḳı zinhār
Ütücidür ḳatı zīrā o meḳḳār

197 Olup diki ser-‘uşşāḳ ser-bāz
Çeker yār aña ṣan nāz-ile şeh-nāz

198 Girüp ciger ṣad-pārelerle

---

[*] Başlık AḲ MUḤAMMED ŞĀH: MAḲBŪL CEMĀLĪ AḲ AḤMED K, AḲ MUḤAMMED ĀFET M.
190b Ḳul oġlı kuldur : Ḳi ḳul oġlı durur M/ oġlı: oġlu Ü.
193a şāha: māha K./ cāmeler: başına nūr M.
194a ġonçe: ġonca Ü./ devşirme: divşirme M.
[**] Başlık -M.
197b nāz-ile şeh-nāz : nār-ı nāz-ile şeh-nāz Ü.

‘Acāyib ḥāli var āvārelerle

199 Egerçi il çekerler derzī ḳahrın
Bu ben ‘uryān çeker Ütüci ḳahrın

A45b

K63b **YALABIḲ***

200 Birisi şol güzeller içre fāyıḳ
Ḳomış etrāk anuñ adın Yalabıḳ

201 Anuñ ḥüsniyle rehcānında yoḳ bāk
Ki añlaya yalabıḳlıġın etrāk

202 İder yalın yaraḳla kendözin pür
Yüzinde ẖāli bir dayı yigitdür

203 Hemīşe zāl-ı dehr ile doġarsa
Dinilürdi yerüñ göbegi bursa

204 Gözi oldıḳça ẖˇāb-ālūd her şām
Olur gūyā ki bir ḳabluca bādām

A45b

K63b **SER-TIRĀŞ AḤMED***

M7a

205 Birisi ser-tırāş Aḥmed o ẖūn-rīz
Niçe başlar keser ol tīg-i ... tīz

198a Gezer ẖaylī ciger ṣad-pārelerle: Girüp ... ciger ṣad-pārelerle Ü.
199b ḳahrın: cevrin Ü.
* Başlık YALABIḲ:YALABIḲ DAYI K.
200a Birisi şol: Odur şimdi M.
200b etrāk: Türkān M./ Yalabıḳ: Balabıḳ M.
201a bāk: pāk M.
201b Ki: Kim Ü.
202b İder: İdüp M.
203a doġarsa: ṭoġarsa Ü.
204 -K.
* Başlık SER-TIRĀŞ AḤMED: SER-TIRĀŞ AḤMED BĀLĪ K.
205b ṭīġ-i: ṭīġi K.

206 Kim eylerse naẓar ol meh-liḳāya
Żarūrī ser-fürū eyler ol aya

207 Bilegi penbedür gūyā atılmış
Meh-i nev tīġidür çarḫa ṭutılmış

208 Ḳatında ḳatl-i ādem çöpçe olmaz
Ser-i ʻuşşāḳı kesmek ḳılca gelmez

209 Urur tīġi şürūʻ itse tırāşa
Hemān dem ṭaşı başa başı ṭaşa

A46a
K64a
M9a

DELLĀḲ AḤMED

Ü36b 210 Biri dellākdur ol müntehā-ḳad
Ki dinür ol mehüñ nāmına Aḥmed

211 Çeker ʻuşşāḳ cevrin eylemez fāş
Başar ṣabr-ile ol meh baġrına ṭaş

212 Yanar ʻaşḳ-ile germ-ā-germ ḥammām
Gözinden ḳışḳanur ol dil-beri cām

213 Ṣoyındum dir güreşcisin ʻayāndur
Ṣaḳın .. bu cā-mekāndur

214 Fūṭadan ṭaşra şekl-i cism-i cānān
Hemānā gög yüzinde māh-ı tābān

A46a
K64a

SUBAŞI-ZĀDE*

206a meh-likāya: ol liḳāya K.
207b ṭutulmış: dutulmış M.
208a olmaz: eylemez K, M.
211b baġrına: baġruma K.
214a Fūta: Fūtā K, Ü.
214b Hemānā: Ṣanasın K.

M8a

215 Biri şol ince bellü servi boylu
Subaşı-zāde Aḥmed ḫaṣ köylü

216 Kesüp dā'im biçer eylemez dimez yoḳ
Ser-i ʻāşıḳ yanında ṣanki tomruḳ

217 Ruḫunda kākül ü çāh-ı zenaḫdān
Olupdur ʻāşıḳa zencīr u zindān

218 Çıḳup küffāre men'-i bāde nāmı
Çoġ aḳçe çaldı ol Türk-i ḥarāmī

219 Görüben bāde-i laʻlīn ezildüm
Beni ṭutdı ṣanasın suclu oldum

A46a

K64a

MEVĀLĪ AḤMED[**]

M7a

220 Birisi Aḥmed ol şemsü'l-eʻālī
Sever anı ehālī vü mevālī

221 Olur kāfirce kāfir aña mā'il
Olursa surḫ-ı ser ṭañ mı aña dil

222 Mevālī-ḫānesinde ol semen-ber
Ṣanaṣın şarḳ evinde mihr-i enver

---

[*] Başlık SUBAŞI-ZĀDE: ṢUBAŞI-ZĀDE AḤMED K.
215a servi: serv K, M.
215b Subaşı-zāde: Şubaşı oġlı K, M.
216a dā'im: dāyim M
216b ʻāşıḳ: ʻuşşāḳ A./ ṭomruḳ: ṭopraḳ M.
217a kākül ü çāh: kākül çāh ü yok M.
218b Çoġ: Çoḳ M.
219b ṭutdı: ṭutdu M./suclu: suçlu K.
[**] Başlık MEVĀLĪ AḤMED: CERRĀH-ZĀDE AḤMED M.
220a eʻālī: eʻālī Ü, K.
221a mā'il:māyil M.
221b Olursa: Virürse K,M.
222a şarḳ evinde mihr-i enver: şarḳda mihr-i münevver K.

223 Mevālī ṭān mı taḥṣīl itse īmān
Olur anı gören kāfir müselmān

224 Eger olmasa şāh ol çeşm-i āfet
Mevālī itmez idi aña ḫidmet

A46b
K64a **AḲÇA ḤÜSEYİN***

Ü37a 225 Biri Aḳça Hüseyn ol sīm-ten cān
Yüzi aġ alñı açıḳ māh-ı tābān

226 Ḳul oġlıdur dilā çün ol perī-rū
N’ola oldıysa mihri başa yazu

227 Seferde görse ger çaylaḳluġını
Göreydi zehrede yüz aḳlıġını

228 Yüzin gördükde yā Rab anı bilsem
Olur mı aḳçaya meyl etmez ādem

229 Odur çün mülk-i ḥüsnüñ şimdi şāhı
Başında tācıdur zerrīn külāhı

A46b **BĀḲĪ***

230 Biri şol māh kim gerdūn niṭāḳı
Ki dinür ol mehüñ nāmına Bāḳī

231 Sebaḳdur zülfine ve’l-mürselāti

224a olmasa şāh: şāh olmasa M.
224b itmez: etmez Ü.
* Başlık, 225-229 –K.
226b mihri: ‘aşḳı M.
228a gördükce: gördükde Ü.
229a mülk-i ḥüsnüñ şimdi: şimdi mülk-i ḥüsnüñ M.
* Başlık, 230-234 –K, -M.

Oḳur ya ḳaşları ve’l-mülḳiyāti

232 N’ola olsa gözi müjgān-ile pür
Çün ol ḳaşı hilālüm tīr-gerdür

233 Ayaġı tozını biñ cāna ṣatmaz
Süzer kirpiği[ni] tīrini atmaz

234 İrenler tīr-veş ‘izz u ḥużūra
Ölüben şevḳ ile girür ḳubūra

K63a **BĀḲĪ**[**]

235 Birinüñ adam öldürür firāḳı
Ola adı gibi ‘ālemde bāḳī

236 Diger ebrūları ‘ālem ḫarācı
Mübārek ḳaddi ... tācı

237 Suḫandān ü ẓarīf ü nükte-perdāz
Naġam-sāz u şi‘ir-gūy u semen-nāz

238 Cebīni māh u rūyı mihr-i enver
Ḳanad yirinde ṣan ... muṣavver

239 Olursa maḫlaṣı ṭañ mı Kemālī
Çün oldur hem-dem u yār-i Cemālī

A46b
K 64a **ḲARACA ḤÜSEYİN**
M7b

240 Ḥüseyn anuñ biri ḥüsn-ile bir māh
Ḳaraca diyü şöhret bulmış ol şāh

[**] Başlık 235-239 -M, -Ü.
240a ḥüsn-ile bir māh: ḫalefi ḥüsn-i māh K, ḥalḳı ḥüsn-i māh M.

241 Ḳaracadur ṣanın ol dil-rübāyı
Ḳarañu gicede görmiş ol ayı

242 O kim vaṣlı ṣafāsın sürmemişdür
Ḳarasına bu dehrüñ irmemişdür

243 Semendi gibi biñ başludur ol māh
Ḳara yaġızdur aña güç koyar āh

244 Karaca dindi ise nā-gehānī
Dilā ḥālī mi ṣanduñ ol civānı

A47a
K64b **İBRĀHĪM BĀLĪ***

245 Birisi şāhuñ İbrāhīm o cānān
Kim olmış devr ḫ˘ān-ı şāh Süleymān

Ü37b 246 Ne ẓālimdür o şāh-ı heft-kişver
Ki devrinde dū ʿālem ḫalḳı aġlar

247 Gören maḥfelden indügini ṣanur
Semādan nāzil oldı āyet-i Nūr

248 Görüp ḥiddetle müjgān-ı ḥabībi
Ḳılıcıyla gelür cāmiʿ ḫaṭībi

249 Cemālī muṣḥafı ki aşurıdur
Güzeller anuñ ʿöşr-i ʿāşiridür

A47a
K64b **OTLUḲCI-ZĀDE***

241a Ḳaracadur: Siyāh-çerde M.
242a görmemişdür: sürmemişdür Ü.
* Başlık, 245-249 –M.
246a dū: bu Ü.
248a ḥiddetle: hiddetlü Ü.

M6b

250 Birisi Muṣlī Şāh Otluḳcı-zāde
Ḳaçar çayır çayır bizden ziyāde

251 N’ola encümle olsa rūz [u] şeb pür
Bu anbār-ı felek arpalıġıdur

252 Ṣataydı āteş-i ‘aşḳın nihānī
Alurdum ot bahāsına ben anı

253 Küçük dükkānınuñ yanından anuñ
Ṭoḳınmañ otına ol nev-civānuñ

254 Ġamı vādīsine düşdi çü rāhum
Sipihrüñ çākine ot ṭıḳdı āhum

A47a

K64b

MUẒAFFER BĀLĪ**

M11a

255 Birisi şol güzeller içre server
Ḥasen tahtında sulṭānum muẓaffer

256 Felekde mihre benzetdüm o yāri
Yedi ḳulle durur çünküm ḥiṣārı

257 O gence dīv bulmasun diyü yol
Yedi başlu bir ejderdür Sitānbul

258 Anuñdur ḳulle-i heft içre fermān
Odur gūyā yedi iḳlīme sulṭān

---

* Başlık OTLUḲCI-ZĀDE: GİYĀHĪ-ZĀDE MUṢLĪ ŞĀH M.
251a necmle: encümle K.
252b ot: od K.
253a dükkānuñ: dükkānnuñ M.
254b daḳdı āhum yırtılmış M.
** Başlık MUẒAFFER BĀLĪ: MUẒAFFER ŞĀH M.
256b kule durur: ḳulledür A., ḳulle: ḳal‘a K, M/ ḥiṣārı: medārı K.
258a fermān: ḳurbān K.

259 İdüp zülfine berdār itse maḳhūr
Muẓaffer Şāh ideydi bizi manṣūr

A47b
K65b **MA‘CŪN-FÜRŪŞ***

260 Biri Ma‘cūn-fürūş ol āfet-i cān
Muḥammed nāmı vü kūyı Ḳaraman

261 Çün aldı meblaġı ol māh eline
El urdı açmaḳ içün ḥoḳḳasına

Ü38a 262 Yüzinde ḥabb-ı miski ḫāl-i zībā
Lebi esrārı gūyā berş-i ‘Īsā

263 Ḳulı gibi ḳoyup bāzāra her bār
Ṣatar esrārı pūlluḳ pūlluḳ ol yār

264 Olup tiryākīsi olduġumuz fāş
İde yazdı bizi ol ḫurd-ı ḫaşḫaş

A47b
K66a **ALTUNCI-ZĀDE****
M6b

265 Muḥammeddür biri ol yār-ı sāde
Ki dinür ad-ile Altuncı-zāde

266 Yaḳup uşbu ten-i zerd ü nizārı
Ṣıḳup dāyim ṣızırmaḳ oldı kārı

267 O ‘ayyār ādemi hīç yār idinmez

259b ideydi: iderdi K, M.
* Başlık MA‘CŪN-FÜRŪŞ: MA‘CŪNCI MUḤAMMED ŞĀH K./ –M.
261a meblaġı: mebla‘ı K.
262b berş-i ‘Īsā: berşi ‘Īsā K.
** Başlık ALTUNCI-ZĀDE: ALTUNCI-ZĀDE MUḤAMMED M.
265b Altuncı-zāde –M.
266a uşbu ten-i zerd: uşbu ten ten zār M.

Vefā hergiz terāzūsından inmez

268 Ṣunup dāyim göñül mirʾ ātın aña
Bunı āḫir cefāñuñ sengi ṣarma?

269 O tīr-endāz cān murġın yüritmez
Öñinden ol perīnüñ pūte gitmez

A47b
K66a
M6a

VĀLĪ*

270 Biri şol māh-ı maḳbūl-ı ahālī[1063]
Muḥammed nāmı maḫlaṣ aña Vālī

271 Devāt alsa ele ol sīb-i ġabġab
Ṭutar gūyā ki nārencī mürekkeb

272 Ṣanur ṭırnaġını kesdi görenler
Ḳalem eyler tırāş ol māh-ı enver

273 Yeşil renge ṭutupdur ṣanmañ ol yār
Dımışḳīdur ḳalemi ṭutdı jengār

274 Delüye çün ḳalem olmaz görmiş
Devātını o meh zencīre urmış

A48a
K66a
M11 b

MŪSĀ BĀLĪ*

275 Biri dil-berlerüñ nāmıyla Mūsā[1067]

267a O: Ol K, M.
268a didüm: dāyim Ü.
269a cān: dil M.
269b pūte gitmez –M.
* Başlık VĀLĪ: VĀLĪ MUḤAMMED ŞĀH
270a şol:ol K.
271b nārenc: nārenc ü K, nārencī M.
272a kesdi: görse M.
273b ḳalemini: ḳalemi M.
* Başlık MŪSĀ BĀLĪ : MŪSĀCIḲ KEFŞGER K, MŪSĀ M.

Rıżāsı yoḳ k’idem kūyında me’vā

276 Alup Mūsādan el çün oldı sālik[1068]
Yed-i beyżāya ṭañ mı olsa mālik

277 Ögüp ṣu‘bān-ı zülfüñ siḥr itdüm[1069]
‘Aṣā gösterdi çün yoluma gitdüm

Ü38b 278 Ḳo eşkünde dökülsün eşk-i pür-ḫūn[1070]
Yere geçsün olursa māl-ı Ḳārūn

279 Cihāna şu‘le virdi çünküm ol nūr[1071]
Didi dünyāyı āteş ḳapladı Ṭūr[1072]

A48a

K66a

M11a

NĀṬIR-ZĀDE[**]

280 Biri burc-ı leṭāfet üzre bir māh
Benüm sulṭān-ı ḫūbānum Sefer Şāḥ

281 İder dil külḫen-i hecrinde feryād[1073]
Çü Nāṭır-zādedür ol serv-i āzād[1074]

282 Ġamum ḥammāmına bulduñ diyü yol[1075]
Dem-ā-dem ‘āşıḳını yur ṭarar ol

283 Felek ṭās-ı mehi alup eline
Revādur ṣu dökerse ayaġına

275a k’idem: ki idem K, M.
276a sālik: mālik M.
277a zülfüñ: zülfin M./ itdüm: eyledüm M.
278a eşkünde: ‘aşḳunda K, eşk-ile M/ eşk-i: çeşm-i M.
279a virdi: ṣaldı M/ nūr: ḥūr M.
279b tur: -A.
[**] Başlık NĀṬIR-ZĀDE: SEFER ŞĀH M
281. beyitten itibaren M nüshası şehrengize devam etmiyor.
281a İder dil: İderdi K.
281b serv-i āzād: serv ü āzād K.
282a Ġamum: Ġam Ü

284 Rūm ili dil-beridür çün o dildār
Ṣırıḳ tutsa elinde ṭañ mı her yār[1076]

A48a
K66b
M6a

ḲAYACUḲ

285 Ḳayacuḳdur biri maġrūr u ma‘rūf[1077]
Ḳatı pek ṭaş baġırlu diyü mevṣūf

286 Cihānda nāmdār u sīm-berdür[1078]
Anuñ adını kim bilmez ḥacerdür

287 Olup dīvāne ‘aşḳı oldı zādum[1079]
Kaya ḳoltuġına girmek murādum

288 O meh bir cevher-i ‘ālī-bahādur[1080]
Ṭoḳuz cebīninde çarḫuñ bir ḳayadur

289 Ṭururam ṭaş atar ol pīr olası[1081]
Baña irmez velī ṣapan ḳayası

A48b
K66b
M10b

ÇÖLMEKÇİ-ZĀDE*

290 Muḥammeddür biri Çölmekçi-zāde[1082]
Güzeldür ṭıyneti anuñ ziyāde

291 Sözi çölmek düzerken budur anuñ
Yapışmañ ḳulpına tāze olanuñ

284b yār: bār Ü
285a Ḳayacuḳdur biri –M.
286a Cihānda nāmdār –M.
287a Olup –M.
288a O meh bir cevher-i –M.
289a Ṭururum –M.
* Başlık ÇÖMLEKÇİ-ZĀDE: ÇÖMLEKCİ-ZĀDE MUḤAMMED M.
290a Çömlekçi-zāde: Çömlekci-zāde M.

292 Aña çölmekçilik isnādı böyle[1083]
Güneşi ḳaplamaḳdur balçıġ-ıla[1084]

293 Yüzini māh görse bulmaya naḳş[1085]
Ayaġın depredürse çarḫ ide raḳṣ

Ü39a 294 Eger çi puḫtedür her dīk-i ra'nā
Açup aġzın baḳa ḳalmışdur aña

A48b
K66b **ḲAPUCI 'ĪSĀ**

295 Biri Der-bān-ı Şāh-ı rub'-ı meskūn
Ki 'Īsā Beg durur ol ḳaddi mevzūn[1086]

296 N'ola ol şāha mihr ü māh dirsem
Ögüp ol dil-beri göge çıḳarsam

297 Görüp rūşen cemālini ezüldüm
Anı gökde ararken yerde buldum

298 Ṭaḳındı dişne çün ol dürr-i meknūn
Kemer ṭutar aña bāb-ı hümāyūn

299 Yazılmaz ol mehüñ vaṣfı kitāba
Ki ṣıġmaz medḥi anuñ faṣl u bāba

A48b
K66b **MUḤAMMED ŞĀH***
M6b

300 Muḥammeddür biri anuñ ḫoş-elḥān
Küçük Muḥżır Ḳulıdur aña 'unvān[1087]

292a çömlekçilik: çölmekcilik M.
292b balçıġ-ıla: balçıġ-ile K.
293a meh: māh M. –K.
295b Beg durur: Beg dur A.
* Başlık MUḤAMMED ŞĀH: KÜÇÜK MAḤṢAR ḲULI K, KÜÇÜK MAḤŻAR ḲULI MUḤAMMED M.
300b 'unvān –M.

301 Felek ölümlüsi bī-çāresidür[1088]
Bu yaş yangı anuñ āvāresidür[1089]

302 Getürdi cünbişe baḥri hevāsı[1090]
Cihānı ṭutdı ḫoş ṣıyt u ṣadāsı

303 Görüñ gün gibi ol bedr-i tamāmı
Gezer devrinde on iki maḳāmı

304 Ḳaşı gūyā ki naḳş-ı māh-ı nevdür
Daḫı müjgānı vaṣfı pīş-revdür

A49a
K66b **ḲOPUZCI-ZĀDE**[**]
M10b

305 Biri anuñ Ḳopuzcı-zāde ol māh[1091]
Cemāli şemse-i eyvān-ı dergāh

306 Bozılmış sāzı yaşdanmış dizine[1092]
Yaḳu yaḳmalu olmış sīnesine

307 Yanından gerçi anı burġular āh[1093]
Ḳopuzınuñ ḳılın ḳımratmaz ol şāh

308 Odur çün milket-i ḥüsnüñ emīri[1094]
Ḳopuz anuñ bir öksüzlü faḳīri

309 Ḳopuzı olmasa dem-sāz u hem-dem[1095]
Kiriş ṭaḳup boġar anı hemān-dem[1096]

301a bī-çāresidür: āvāresidür M.
301b āvāzesidür: āvāresidür M.
302a hevāsı: ṣadāsı
** Başlık ḲOPUZCI-ZĀDE: ḲAPUCI-ZĀDE MUḤAMMED M.
305a Ḳopuzcı-zāde ol: Ḳapucı-zāde bir M.
306a yaşdanmış: baş ḳomış K.
307a Yanından: Yanında K.
308 -M.
309 -M.
309b boġar: boġaz A.

A49a
K67a
Ü39b

KİRİŞÇİ-ZĀDE*

310 Biri şol pertev-i envār-ı Aḥmed
Kirişçi-zādedür adı Muḥammed

311 Ciger dāġından āgāh olmış ol yār
Bilür ḳarnımda ḳaç baġırsaġum var

312 Girüp ḫaylī çeker dāyim o cānān
Ḳatında çeng ḳılıdur āh u efgān

313 Bileydi tendeki ‘aşḳ-ile derdi
Ten-i zerdüm dögüp ..? iderdi

314 Dimez her kim naẓar ḳılsa ol aya[1097]
Kirişçilik muḥal ol ḳaşı yaya

A49a
K67a
M10a

ḪUDĀ-VERDİ**

315 Ḫudā-verdi biri kān-ı melāḥat
Kim olmış cebecilerden ol āfet[1098]

316 Kim ister k'ide göñlinde anuñ cā[1099]
Ṣovıḳ demür döger zāyid hemānā

317 Anuñla seyri taḳdīr ide ger ḥaḳ[1100]
Göre düşman nic'olur cebe ṣatmaḳ

318 Ayıḳlar beni diyü şāh-ı gülşen

---

* Başlık KİRİŞÇİ-ZĀDE: KİRİŞÇİ-ZĀDE MUḤAMMED K./ -M.
314a dimez: dime A.
** Başlık ḪUDĀ-VERDİ: ḪUDĀ-VERDİ CEBECİ K.
315b olmış: oldı M.
316a k'ide: ki ide K.
317a Anuñla ser: Kim seyr-i M.

Eti yer cebecinüñ diyü cevşen[1101]

319 Cihān ḥüsni żıyāsıyla ṭolupdur[1102]
Elinde ṣanki āhen mūm olupdur

A49b
K67b
M9b

DERVĪŞ*

320 Biri Dervīş Bāzergān-zāde
Ḳapusında niçe şehler fütāde

321 Ḳamu ʿāşıḳlaruñ ol māh-ı tābān
Alup göñüllerin ṣatmakda ḥayrān

322 N'ola medḥiyle dehri eylesem pür
Baña da ḳalacaḳ dellālligidür

323 Mezād itdükde gerçi göñlüm aldı
Hele arturmadı üstünde ḳaldı

324 Egerçi oldum ʿaşḳ-ile mükemmel
Baña il virdügine virmedi el

A49b
K67a
M10b

İBRĀHĪM

Ü 40a 325 Birisi daḫı İbrāḥīm o cānān
Yanar nār-ı cefāsı birle iḫvān

326 Felek olmış aña taʿlim-ḫāne
Ḳonıldı ṭabla-i mihr āsumāna

318b Eti: Anı A.
319a żiyāsıyla : ṣabāsıyla Ü.
* Başlık DERVĪŞ: BĀZERGĀN-ZĀDE DERVĪŞ BĀLĪ K, BĀZER-GĀN-ZĀDE DERVĪŞ M.
321b ḥayrān: yārān M.
322b ḳalıcaḳ: ḳalacaḳ K.
323a itdükde: itdükçe Ü.
325a İbrāḥīm o cānān: İbrāḥīm ol cān K, İbrāḥim ol ḫān M.
325b birle: ile M.

327 Degildür māh-ı nev gāhī semāda
Ḳamer olmış aña zerrīn kepāde

328 Göñül mirʾātını çün ele aldı
Anı tīrine bir āyīne ḳıldı

329 Görüp sevmek ḫaṭā ol meh-liḳāyı
Çekilmez berkdür ḫaylīce yayı

A49b
K67a
M11a

AḲ BĀBĀ*

330 Birisi Aḳ Bābā nāmı Muḥammed
İşigi ṭaşı ʿaşk ehline mesned

331 Ḳulı olmış o bir şāh-ı Kerīmüñ
Silaḥdārı imiş Sulṭān Selīmüñ

332 Çün ol adın silaḥdārāne ṭaḳdı
Ḳulınuñ ḳulıyuz türkīsi çıḳdı

333 O meh-rū bir sipāhī yār-i cāndur
Ḳaşı vü kirpigi tīr ü kemāndur

334 İki Türkī ḥarāmīdür o gözler
Dilā hem Aḳ Ḳoyunludur o dil-ber

A49b
K67b
M8b

FETḤĪ ŞĀH

335 Birisi Fetḥīdür anuñ ʿaşır-ḫ̬ān

327b olmış: oldı Ü.
328b Anı tīrine: Anı tīġine M.
329b ḫaylice yāyı: ḳıyāmetde yayı K, ġāyetde yāyı M.
* Başlık AḲ BĀBĀ: AḲ BĀBĀ MUḤAMMED K.
330b ʿaşk ehline: ehl-i ʿaşka M.
333b Ḳaşı vü: Ḳaşıyla M.
334a Türk: Türkī M.

Cemāli ḫaṭṭ-ı yāḳūt-ile Ḳur’ān

336 Lebi surḫ-ile anuñ bir işāret
Kim anuñ vaṣf-ı ḥüsnidür ḳırā’at

337 Ṣaḳın seyr adın añmañ aña zinhār
Yabānda ḳalmaz ol meh kürsīsi var

338 ‘Adū bilmezse tīġin cāna minnet
Ġarīm olsun aña yā Rab berā’at

339 Maḳām iderse cāyiz burc-ı S̱evri
Çün ol māhuñ felekde var devri

A49b

K67b **AḤMED-İ H̬ˇĀNENDE***

M6a 340 Biri Aḥmed o ḫoş-elḥān u zībā
Güzellik anda ḫatm olmış hemānā

Ü40b 341 Nice sevmeye dil ol seb‘a-h̬ˇānı
Cemālidür anuñ seb‘al-mes̱ānī

342 Yüzinden ey sebaḳ alan suḫandān
Ṭuraġuñ oldı bil çāh-ı zenaḫdān

343 Görenler cāmesini cum‘a güni
Görür maḥfelde Ka‘be örtüsini

344 Dehān u zülfi ṣan Ḥā Mīm u Ṭāhā
Raḳībi vaṣfı Tebbet ḳaşı Ḳul yā

337a seyr: yer A.
339a cāyiz: cā’iz K, M.
* Başlık AḤMED-İ H̬ˇĀNENDE: ‘AŞIR- H̬ˇĀN AḤMED BĀLĪ K, ṬŪBĀ AḤMED M.
342 –M.
342a Biri Aḥmed o ḫoş-elḥān u zībā: Birinüñ nāmı Aḥmed vaṣfı Ṭūbā K.
342b bil: çün Ü.
343a Görenler cāme –M.
344a Dehān u zülfi –M.

A49b
K67b **SERRĀC MUSṬAFĀ**[*]
M10a

345 Birisi Muṣṭafā serrāc-ı şāhī
Yüzinüñ pertevi sīmīn külāhı

346 Eger kārında ki māhirdür ol yār
Hem anuñ ġāyet a‘lā ṣaġrısı var

347 Egerdür ol perīnüñ kārı her gāh
‘Aceb mi elde saġraḳ tutsa ol māh

348 Ne deñli ḳayışı var ise makbūl
Hep ‘āşıḳ arḳasından çıḳmadur ol

349 Eger görmezse ol meh-rūyı bir dem
Eyer ḳaşın çatup maḥzūn olur hem

A50b
K67b **ṬĀVŪS MUṢLĪ**
M10a

350 Biri Ṭāvūs Muṣlī şāh-ı ḫūbān
Kim ider cāme-i sebz-ile cevlān

351 Ṭolu ṣun aña sāḳī cāmı her gāh
Yüritmesün ayaġın görüp ol māh

352 Ḳapusında ṭurur her gāh ol āfet
Gören anı ṣanur derbān-ı Cennet

344b Raḳībi: ‘Adūnun Ü.
[*] Başlık SERRĀC MUSṬAFĀ: SERRĀC MUṢLĪ K.
346a Eger kārında ki: Eger dikmekde K, Eyer kārında ki Ü.
347a ayırdur:egerdür K, M.
348a deñlü: deñli Ü.
349a Eger: Egir Ü.
351a her gāh: her an Ü
351b ol māh: ol cān Ü.
352b anı ṣanur derbān-ı Cennet: anı ṣanur bevvāb-ı Cennet K, ṣanur anı derbān-ı Cennet M.

353 Üveyk ṭuġra ḳaşınuñ buyruġına
Kim olmaz rāżı ṭāvūs ḳuyruġına

354 Bu gün ḫūbāna serverdür o dil-ber
Yaraşur kīse zer-beft ile efser

A50b
K68a

ḲUM-KEŞĀN*

M8a

355 Birisi Aḥmed ol rūḥ-ı revāndur
Güzeller içre nāmı Ḳum-keşāndur

356 Ḳad-i bālāsına anuñ irilmez
Kemān ebrūsına toz ḳondurılmaz

Ü41a 357 Bu gün baḥr uġrayup ʻaşḳ-ile rence
Sever ol māhı ḳumlar ṣaġışınça

358 Nazīri yoḳ anuñ devrān içinde
Ne Ḳum içinde ne Kāşān içinde

359 Cefāsıyla ider ol māh-ı merḳūm
Ġıdāsın ehl-i ʻaşḳın zehr ü zaḳḳum

A50b
K68a

ḲĀSIM RĀCİL**

360 Biri Ḳāsım durur ol māh-ı rācil
Anuñçün odaya varmaḳ da ḳābil

361 Tüfengi virür ol māha mehābet
Virür hem vezne aña sikke-ṣūret

354b Yaraşur: Revādur K.
* Başlık ḲUM-KEŞĀN: ḲUM-KEŞĀN AḤMED K.
359a Cefāsıyla: Cefāyile Ü.
359b ü –K.
** Başlık ḲĀSIM RĀCİL: ḲĀSIM BĀLĪ .... K, -M.
360a Ḳāsım durur: Ḳāsımdur A.

362 Didüm veznüñde teg var cānı yaḳdı
Ṭōp otı didi bir ḫışm-ile baḳdı

363 Eli degdi diyü şişdi ḳav aldı
Tüfeng aġzına fınduḳ ṣıġmaz oldı

364 Görenler börkle ṣanur o māhı
Geçer baş ʻaskerinüñ pādişāhı

A51a
K68a
M8b

ḲARA ḲĀḌĪ

365 Ḳara Ḳāḍī biri ol ḥākimü’l-vaḳt
Kim itmez müddetinde kimseyi saḫt

366 Biḥamdillāh dilā ger ir ü ger giç
Şerīʻatde güc olmaz kimseye hīç

367 Çü Ḳāḍī müddeʻīdür içme andı
Hemān di yarıcuñ Allāh efendi

368 Raḳībüñ ḳarnını aġrıtmaḳ olur
Budur ḫavfum k’ola ol şāhide zūr

369 Enīnümden dirīgā sūd olmaz
Şerīʻat meclisinde ʻūd olmaz

A51a
K68b
M7b

ḤĀC MAḤMŪD*

370 Biri çavuşdur adı Ḥācı Maḥmūd
İşigi Kaʻbesi ʻuşşāḳa maḳṣūd

362a cānı yaḳdı: yaḳdı cānı Ü.
366a giç: gic M.
365b kimseye: kimse M, Ü.
* Başlık ḤĀC MAḤMŪD: ḤĀCĪ MAḤMŪD A, ÇAVUŞ-ZĀDE ḤĀCI .. MAḤMŪD M.
370a Ḥācı: Ḥāc Ü.

371 Ṣalup tañ mı alursa murġ-ı cānı
Tülek şāhīn elinde boz ṭoġanı

372 Dilā ʻāşıḳları kūyunda her şām
Yatar örti döşek bürdāne iḥrām

Ü41b 373 Ḥarīm-i vaṣlın imkān olsa bulmaḳ
Dügün bayrām-idi ḳurbānı olmaḳ

374 N'ola bir şemʻīdür çün ʻaskerinüñ
Öñince yürise begler beginüñ

A51a
K68b
M9a

BEG AḤMED ŞĀH**

375 Beg Aḥmed Şāhdur anuñ birisi
Güneş devr-i Züḫalde müşterīsi

376 Dü pāre mehdür ol rūy-ı muṣavver
Ṣan anda enfi engüşt-i peyember

377 Viṣālidür anuñ iḳbāl-i kevneyn
Ḳaşı miḥrābı gūyā Ḳābe ḳavseyn

378 Şeb-i Miʻrācdur zülf-i siyāhı
Göge çıḳsa n'ola ʻuşşāḳuñ āhı

379 Görenler dir o muʻciz-ḥüsni aḥsen
Ki cūy-ı ḥüsn aḳar parmaḳlarından

371a ṭañ mı: dāyim Ü.
371b ṭoġanı: doġanı M.
373b Dügün: O gün M.
374a şemʻidür:şemʻdür M.
** Başlık BEG AḤMED ŞĀH: BİG AḤMED K, AḤMED BEG M.
377b miḥrābı: miḥrāb M.
378b çıḳsa: aġsa M.
379a muʻciz: muʻçiz K.

A51b

K69a

M9 a

‘OS̱MĀN BĀLĪ*

380 Biri ‘Os̱mān Bālīdür şeker-ẖand
Sözi āb-ı ḥayāt u lebleri ḳand

381 Dinilse ruẖlarına ṣubḥ-ı ṣādıḳ
Dinürse aña Ẕi’n-nūreyn lāyıḳ

382 Görüp ṭutar elin yüzine ẖūbān
Ḥicāb eyler melekler andan ey cān

383 Niçe ‘āḳil ḳul olmışdur o māha
Dinilse ṭañ mı Zeyreklü o şāha

384 Virilürdi eger ol şāh alaydı
Niçe biñ başa bir cān ḳız olaydı

A51b

K68b

ḲAHVECİ MUṢLĪ**

385 Birisi Ḳahveci Muṣlīdür ol māh
Ḳapusı ‘āşıḳa bir ulu dergāh

386 Dügün evini bilmezken o dildār
Çanaḳ ṭaşur hemān ortada her bār

387 Ḥarāret çekdügin ḳatında maḳbūl
Hemīşe müşterīsin ḳızdurur ol

379b parmaḳlarından: barmaḳlarından M.
* Başlık ‘OS̱MĀN BĀLĪ: ZEYREKLÜ ‘OS̱MĀN K., M.
381b lāyıḳ: ṣādıḳ M.
383a māha: şāha K.
383b şāhā: māha K.
384a Virilür aña ger ol şāh olursa : Virilürdi eger ol şāh alaydı Ü.
384b olursa: olaydı Ü.
** Başlık ḲAHVECİ MUṢLĪ, -M.

388 Ḳaçan-kim ḳahve nūş olsa o cānān
Olur ẓulmetde la'l-i āb-ı ḥayvān

389 Ṭurup baḳmaḳdan ol dildāre ḳarşu
İz pāyına ...?fincānuñ ḳara ṣu

A51b
K68b
Ü42a

MIṢIRLI-ZĀDE*

390 Mıṣırlı-zādedür biri şeker-leb
Muḥammed Şāhdur ol sīb ġabġab

391 Viṣāli maḥż-ı en'ām Ḫalīlüm
İşigi Ka'besi ḫ˘ān-ı Ḫalīlüm

392 Ṭaşar 'aşḳ-ile eşküm selsebīli
Gören gördüm ṣanur seyrinde Nīli

393 Dilā kūyı anuñ dārü'l-yüsrdür
Ḳapusı 'āşıḳa bābu'n-naṣrdur

394 Yüz ḳandīl nūr alnında/altında yer yer
Virür fer cāmī' ḥüsninde ezher

A52a
K68b
M9a

KÖÇEK MUḤAMMED**

395 Biri dil-berlerüñ küçük Muḥammed
Vire Tañrı aña 'ömr-i mü'ebbed

396 N'ola rācil ise ol yār-ı sāde
Olupdur şāh öñünde bir piyāde

---

* Başlık MIṢIRLI-ZĀDE, -M.
390a Şāhdur: nāmdur K
392b ṣanur: -K.
394a Yüz: Yanar K.

** Başlık KÖÇEK MUḤAMMED: KÖÇEK MUḤAMMED ŞĀH M.
396a yār-ı sāde: māh-ı tābān M.

397 Oġul atasıdur gūyā ki ol cān
Tüfengi elde ṣan ḳundaḳlu oġlan

398 Deḥānıdur anuñ la‘lin devātı
Lebi esrārı gūyā aġız otı

399 Ḳatı ḳız naḳşıdur ol māh-ı enver
Ṭutarsa ignecik ṭañ mı o dil-ber

A52a
K69a

ŞEB-ĀRĀ MUṢLĪ[*]

400 Küçük Muṣlī biri māh-ı şeb-ārā
Maḳāmı ol mehüñ nallu ayazma

401 Zülāl-i vaṣlını ‘uşşāk-ı ser-bāz
Çerāḳlar yaḳup arayup bulımaz

402 Zenaḫdān-ile ol rūy-ı muṣavver
Sitānbulda Çuḳurbostāna beñzer

403 Ḳatı alçaḳ göñüllüdür o meh-rū
Ululanmaḳ aña hīç olmamış ḫū

404 Dime Kevs̱er lebine kimse ḳandı
İçer ölü gibi başına andı

A52a
K69a
M11a

RÜSTEM BĀLĪ[*]

396b Olupdur şāh evüñde bir piyade: Göñülleri alup ṣatmaḳda ḥayrān M.
397a atasıdur: anasıdur A, K.
397b ṣan: bir Ü.
399a māh-ı enver: mihr-i enver K.
[*] Başlık ŞEB-ĀRĀ MUṢLĪ: KÜÇÜK MUṢLĪ K. –M.
400b nallu: nallı K.
403b Ululanmaḳ: Olunmaḳ K.
[*] Başlık RÜSTEM BĀLĪ: RÜSTEM M.

Ü42b

405 Biri Rüstem durur ol ḳadd-i mevzūn
Getürmedi mis̱ālin zāl-i gerdūn

406 Olupdur dūd-ı āhum aña zencīr
Ḳaşı ḳavs-ı ḳuzahdur kirpigi tīr

407 Viṣāli ol mehüñ ārām-ı cāndur
Dil almaḳda o meh-rū pehlevāndur

408 Cihāna çün kemend-i zülfin atdı
Bedī‘ ü Ḳahramānuñ çarḫı batdı

409 Gören ebrūsını ṣanur o yāruñ
Kemānı Ḳāsım u İsfandiyāruñ

A52b

K69a

ḪĀṢEKĪ -ZĀDE**

M9b

410 Biri ol māh u sulṭān ser-āmed
Efendüm Ḫāṣekī-zāde Muḥammed

411 N’ola ol mihre dinse şāh-ı ḫūbān
Çün oldı Ḫāṣekīden ḥāṣıl ol ḫān

412 Revādur şāha beñzetsem ol ayı
Felek olmış anuñ sırça sarāyı

413 Ḳaçan kim tācına tūġın ṣoḳındı
Ṣanurlar kim hümā başına ḳondı

406a şemşīr: zincir Ü.
408a Cihāna: Cihāñda M.
409a māhuñ: yāruñ Ü.
409b Kemānı: Kemān M.
** Başlık ḪĀṢEKĪ-ZĀDE: ḪĀṢEKĪ-ZĀDE MUḤAMMED M.
410a Biri ol māh-ı sulṭān ser-āmed: Biri şol māh u sulṭān ser-āmed M.
411b ḫān: cān A, an K.
413a tācına: başına Ü.

414 Güzellik bāġına güldür o cānān
Keçe başında sulṭān börkidür ṣan

A52b
K69b
M8a

ṬOPUḲLI-ZĀDE*

415 Biri sīmīn bileklü bir ser-āmed
Ṭopuḳlı-zādedür nāmı Muḥammed

416 Lebi em ġamzesi zaḫmına ḳatı
Ḳılıc tīmārına almış berātı

417 Binüp at debse her gāh ilerüye
Biz ʻāşıḳları bāldur ..?ṭoruya

418 Kimüñle oynar-ise nerd oynın
Atar gerdānına tā kaʻbeteynin

419 Anı başdan ayaġa ṣormışam ben
Bileciklü imiş ol māh ezelden...

A52b
K69b
M11b

AḲ MUṢLĪ ŞĀH**

Ü43a 420 Birisi Aḳ Muṣlī Şāh bir māh
İrişmez evc-i burc-ı ḳaṣrına āh

421 N'ola vaṣf-ı lebin ḳılsam mükerrer
Mıṣırdan gelmedür şimdi o dil-ber

413b hümā bāsına ḳondı: hemān başına ḳondı K.
* Başlık ṬOPUḲLI-ZĀDE: ṬOPUḲLU MUḤAMMED ŞĀH M.
415b Ṭopuḳlı: Ṭopuḳlu M/ adı: nāmı Ü.
416b Ḳılıc: Ḳīlic M.
417b bāldur ...: bālīdür M.
419b Bileciklü imiş: Bileciklüyimiş M/ ezelden: uran Ü.
** Başlık AḲ MUṢLĪ ŞĀH: AḲ MUṢLĪ M.
420a vaṣf-ı lebin ḳılsam: ḳılsam anuñ vaṣfın M.

422 Çü yaḳmaz zülf ü rūyından çerāġı
Göñül farḳ eylemez ḳaradan aġı

423 Yüzini ol mehüñ yüzine ursun
Yüzi aġını isfīdāc görsün

424 Aña baḳmaz çün ol dildār çoḳluḳ
Bir işde yüz aġartmaz oldı aḳlıḳ

A53a
K69b
SĪM-KEŞ İBRĀHĪM*
M9b

425 Biri bir sīm-keş kim yoḳ miṣāli
Ki dinür aña İbrāhīm Bālī

426 Ḥüsünden mihr öñinde urmaya dem
Hilāl engüşti çarḫı dönderür hem

427 Çeküp pehlūya her kim oldı mālik
Aña ṣādıḳ cihānda sīm-keşlik

428 Alur ol māh ele gūyā ki işdür
Raḳīb-i seg yanında ṣan gümişdür

429 O gün yüzlüden ayru ṣorma ḥālin
Yolar ṣırma ṭurup tel tel ṣaḳalın

A53a
K68a
M7b **AḲÇA ḤÜSEYİN****

430 Biri Aḳça Ḥüseyn ol çeşmi şeh-bāz
Kemāliyle güzeller içre mümtāz

* Başlık SĪM-KEŞ İBRĀHĪM: İBRĀḤĪM BĀLĪ SĪM-KEŞ K.
** Başlık AḲÇA ḤÜSEYİN: AḲÇA ḤÜSEYİN ...” K./ –M.

431 Şehinşāh-ı livā-yı dil-beridür
Başında üsküfi tāc-ı zeridür

432 Teni kāfūr mı/ṣay? ömri olup çoḳ
Ola dāyim yüzi aġ alnı açuḳ

433 Cihān dil-berlerinüñ yigregidür
'Asākir içre bir begler begidür

434 Egerçi olmış ol meh şāha rācil
Ḳulı olmaġa anuñ şāh ḳābil

A53a
K69b

TERSĀ-BEÇÇE*

435 Ġalāṭālu biri tersādur ol ḫūb
Yoġ İstānbūlda anuñ gibi maḥbūb

Ü43b 436 Tutup ḥüsni żiyāsı ṭaġ u ṭaşı
Güneşdür ṣan kim irdi göge başı

437 Ṭolu dükkānı anuñ çuḳa tengi
Ṣatar kemḫāyı vü alur Firengi

438 Veresi anuñ aldum rıżāsın veresi
Çeküp .. çuḳa bahāsın

439 İderse zenlere 'arżı ḳumāşın
Alurlar on beş altuna aġacın

432a kāfūr mı/ṣay: kāfūrcı M.
* Başlık -M.
436a ṭāġ –Ü.
437a Ṭolu: Ṭolı K.

A53b

K69b

ḪĀTİMETÜ’L-KİTĀB*

440 Bi-ḥamdi’llāh bu şehr-engīz-i ma‘mūr
Dinilüp şehr içinde oldı meşhūr

441 Şükür Ḥaḳḳa ki buldı bu çihil nām
Ṭoḳuz yüz yetmiş ikisinde itmām

442 Bu esmā tā ḳıyāmet yād olsun
Seḥer ‘aşḳ ehline evrād olsun

K70a 443 Dügün ḫalḳı gibi bu vaṣf-ı ḫūbān
Oḳınsun diñlesün erbāb-ı ‘irfān

444 Olup ḫūbāna mecma‘ bu çihil bend
Niġāristān-ı Çīne oldı mānend

445 Çü levḥ-i dilde naḳş oldı bu taṣnīf
Ḫudā irgürmiye noḳṣān u taḥrīf

446 Gerekmez baña bezm ü cām u sāḳī
Yeter bu nüsḫa baña ‘ömr-i bāḳī

447 Hemīşe dehrde pāyende olsun
Ḫıżır-veş tā ḳıyāmet zinde olsun

448 Yüzi güllerle uşbu tāze dīvān
Hemānā oldı bir ġarrā gülistān

449 Ṣan oldı bir muṣavver cöng-i ra‘nā
Ve yāḫod pür-ṣanem bir deyr-i zībā

* Başlık –K., -M.
440-459 –M.
448b Hemānā: Ṣanasın K.

450 Ṣaçı sünbülleriyle uşbu eş‘ār
Hemānā oldı ṣan dükkān-ı ‘aṭṭār

451 Ela yā Ḫālıḳ-ı ḥüsn ü melāḥat
Ela yā ṣāni‘-i ḫulḳ u nezāket

452 ‘Aybdan pāk olan ẕatuñ ḥaḳıyçün
Ḳamu eşyāda āyātuñ ḥaḳıyçün

453 Ḥabībüñ Muṣṭafānuñ ḫürmetiyçün
Anuñ hem çār yār ‘izzetiyçün

Ü44a 454 Siṭānbūl şehrine iḥsān eyle
Anı tā ḥaşr ābādān eyle

455 Olup mecmū‘a-i ḫūbān-ı devrān
Ola ḫalḳı ḳamu ‘uşşāḳ u cānān

456 Du‘āmız budur ey Ġaffār u Settār
Kerīm u Vāhib u Cebbār u Ḳahhār

457 Bu naẓm içre olan ḫūbān-ı ‘ālem
Uzun ‘ömr-ile olsun şād u ḫurrem

458 Çerāġ-ı ruḫları olup münevver
Oluban birbiriyle yār u hem-ser

459 Cemālī irişem dirseñ ṣafāya
Yüri meşgūl ol var bu du‘āya

Temmetü’l-kitāb

451a Elā yā Ḫālıḳ-ı ḥüsn ü melāḥat: Alına ṣāni‘ ḥüsn ü leṭāfet K.
451b Elā yā ṣāni‘-i ḫalḳ u nezāket: Elā yā ḫālıḳ ḫalḳ u nezāket K.
453b çār-yār: çār-yāri K.
458a olup: olsun K.
458b hem-ser: hem-dem M, Ü.

SONUÇ

Dil ve edebiyat, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran en büyük mukayese ölçütlerinden biridir. Kültürün en önemli taşıyıcısı olan dil, sahip olduğu tüm yazılı ve sözlü ürünler ile insana ait olan ne varsa, bunları geçmişten geleceğe aktarırken edebiyat da insanlığa mahsus olan her güzel sözü ve her özlü ifadeyi medeniyetlerin istikbaline taşır. İşte sözü ve edebiyatı geleceğe taşıyan en önemli kişiler, şairler ve yazarlardır. Engin bir coğrafyada uzun asırlar ömür süren klasik Türk edebiyatı, bu bakımdan, zengin bir taşıyıcı kadrosuna sahiptir. Nitekim iletişim araçlarının -günümüze kıyasla- çok da yeterli olmadığı çağlarda, her türlü görev "söz" vasıtasına yüklenmiştir. Söze şekil vermek için gösterilen hüner, bu vesileyle, edebiyat tarihimize sayısız müellif ve eser bağışlamıştır.

Edebî mimarimize önemli katkılarda bulunan şairlerden Cemâlî, herhangi bir maddi karşılık beklemeden yalnızca hüner göstermek ve hüner sahiplerinden taltif alabilmek için vücuda getirdiği eserleri ile klasik Türk şiiri geleneği içerisinde özel bir yere sahiptir. Ve bu veçh ile Cemâlî'nin üslubundaki orijinaliteyi, söyleyişindeki samimiyeti, hayal dünyasındaki zenginliği, ifadelerindeki gerçekçiliği ve dolayısıyla şiire getirdiği yenilikleri ortaya koymak bu projenin edebiyat kültürümüze olan katkısı bakımından mühimdir:

1. On altıncı yüzyılın dikkat çeken şairlerinden Cemâlî, bu yüksek dimağlı edebiyatın hazinesine matlalar, latifeler ve bunlarla birlikte iki de şehrengiz bahşederek söze dair sahip olduğu hünerleri sergilemiştir.

2. Cemâlî'ye, klasik Türk şiiri otağında bir has oda bağışlayan Metâli'-i Cemâlî, tarzı yönüyle, gelenek içinde örneğini fazla olmayan bir eserdir. Bir divan meydana getirecek kadar matla yazan Cemâlî, bu yönüyle, özgün bir yaklaşım ortaya koymak istediğini matlalarında itiraf etmiştir.

3. Toplam 1099 beyitten oluşan Metâli-i Cemâlî'nin tek bir konusu yoktur. Her biri ayrı bir dünya olan matla beyitlerde işlenen konu ekseriyetle; aşk, sevgilinin güzelliği, sosyal hayat, felekten ve zamaneden şikayet, dost meclisleri, ahlakî öğütler çerçevesinde teşekkül eder.

4. Şehr-engîz türünün yaygın olduğu 16. yüzyılda Cemâlî, bu türde iki adet eser vererek şehrengiz müellifleri arasına katılmıştır. Şehr-engîz-i İstanbul ve Şehr-engîz-i Siroz isimli iki eserinde en çok dikkat çeken nokta, şairin, bu eserleri mesnevî tarzında kaleme almasındaki gayedir. Elbette ki şehr-engîzler, genel olarak mesnevî tarzında kaleme alınır ancak mesnevî nazım şeklinde, her bir beyitteki mısraların birbiriyle kafiyeli olduğu düşünüldüğünde ve şairin matlalar yazmaktaki istidadı dikkatle incelendiğinde görülecektir

ki; Cemâlî'nin ahenge düşkünlüğü şairi hep musarra beyitlere yöneltmiştir. Zira elimizde Cemâlî'nin, birbiriyle kafiyeli olmayan hiçbir beyti yoktur.

5. Hezle ve mizaha merakının ürünü sayılan latifeleri ile de şöhret bulan Cemâlî, gelenek içinde çok yönlü bir şair olduğunu ispatlamıştır.

6. Hayata dair malzemeyi hem Denâet-nâme'sine hem de şiirlerine aksettiren şair bunu rahat ve akıcı bir üslupla yapmıştır.

7. Esasında pek çok beyti berceste, vecize ve atasözü kıymetinde olan divan şiiri örnekleri içerisinde, Cemâlî'nin matlalarındaki üslup 15. yüzyıl şairi Necâtî'yi ve 16. yüzyıl şairi Güvâhî'yi hatırlatmaktadır. Zira Cemâlî, bu iki şair gibi, halk söyleyişlerinden, deyimlerden, atasözlerinden fazlasıyla istifade ederek eserlerindeki fikirleri sağlamlaştırmıştır.

8. Türkçe kelimeleri vezne uydurmaktaki zorluğu imaleler yaparak aşan şair, Arapça ve Farsça sözcükleri tercih etmede aşırıya kaçmamıştır.

9. Başta Metâli-i Cemâlî olmak üzere, elimizde 7 örneği bulunan, içerikleri farklı olsa bile yalnızca matla nazım şekliyle, oluşturulan metâliler, klasik Türk şiirinin zenginliğine açık bir delil olmakla birlikte, belki de, şiirimizde çoktan beri var olan -fakat bugünkü bilgilerle hakkında çok söz söyleyemeyeceğimiz- bir geleneğin işaretidir.

KAYNAKÇA

ABDÜLKADİROĞLU, Abdülkerim, *Nuhbetü'l-Asâr Li-zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* AKM Yay., Ankara 1999.

AKKUŞ, Metin, "Şehrengiz", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yay., İstanbul 1998, C. 8, s. 117-121.

AKSOY, Ömer Asım; *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Atasözleri Sözlüğü,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1998, C. 1.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Gelibolu Şehrengizi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1996, S. 3, s. 157-176.

AKÜN, Ömer Faruk, "Divan Edebiyatı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1994, C. IX, s. 389-427.

ALICI, Lütfi, "Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri", *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ankara 2009, s. 75-150.

Asaf Hâlet Çelebi, *Divan Şiirinde İstanbul (Antoloji)*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1953.Âsım Efendi (Mütercim), *Kâmûs Tercümesi,* C. III, İstanbul 1887.

AYAN, Hüseyin, "Cemâlî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler,* Dergâh Yay., İstanbul 1977, C. 2, s. 38-39.

BULAN, Ayşe, *Hâşîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni,* Yayımlanmamış YLT, Konya 1993.

BURMAOĞLU, Hamit Bilen ,"Şehr-engiz-i İstanbul Cemalî", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1978, 32 s.

BURMAOĞLU, Hamit Bilen, *Cemâlî, Şehr-engîz-i İstanbul*, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Erzurum 1978.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri,* Matbaa-i Amire, İstanbul 1342.

CANIM, Rıdvan, *Latîfî, Tezkiretü'ş-şuara ve Tabsıratü'n-nüzemâ (İnceleme-Metin)*, AKM Yay. Ankara 2000.

ÇAKMAK, Muharrem; *Cemâl-i Halvetî ve Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Düşüncesi ve Cemâliyye Kolu,* Atatürk Üniversitesi SBE Yayımlanmamış DT, Erzurum 2000.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed – TANYERİ, M. Ali, "Bursa Şehrengizi", *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvan*, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 87-99.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed , "Hayretî'nin Yenice Şehr-engizi", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C. I-II, 1975-1976, s. 81-100.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Hayretî'nin Belgrad Şehr-engizi", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1973-1974, C. IV-V, s. 325-356.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Taşlıcalı Dukakin-zâde Yahya Bey'in İstanbul Şehrengizi", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Ağustos 1969, C. XVII, s. 73-108.

DELİÇAY, M. İzzet , "Türk Edebiyatında Şehr-engizler", İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1936.

DERDİYOK, İbrahim Çetin, *Cemâlî, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı*, Harvard University USA1994.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2008.

DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Tük Şiir Bilgisi,* TDK Yay., Ankara 2004.

DİLÇİN, Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay., Ankara 1983.

ERCAN, Özlem, Peşteli Hisâlî Dîvânı, Gaye Kitabevi, Bursa 2008.

ERDEM, *Sadık, Râmîz ve Âdâb-ı Zurafâsı,* AKM Yay., Ankara 1994.

EREN, Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara 1999.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, *Türk Şairleri*, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul 1927.

EYÜPOĞLU, E. Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler,* Doğan Kardeş Yay., İstanbul 1973.

GENÇ, İlhan, *Esrar Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye I-II,* Erzurum 1986.

GLÜNZ, Michael, "Sāfīs Sahrangīz-Ein Persisches Matnawī Über die Schönen Berufsleute von Istanbul", *Asiatische Studien*,1986, vol. XL.

GÜRBÜZ, Mehmet,"Şiir Semasının Yegâne Yıldızı; Güzeller Sultanı", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 Summer* 2010, s. 242.

HENGİRMEN, Mehmet, *Güvâhî, Pend-nâme,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

İPEKTEN, Haluk vd. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,* Kültür Turzim Bakanlığı Yay., Ankara 1988.

İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz,* Dergâh Yayınları, İstanbul 1997.

İSEN, Mustafa, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKM Yay., Ankara 1994.

İSEN, Mustafa, *Sehî Bey Tezkiresi, Heşt Bihişt,* Akçağ Yay., Ankara 1998.

KAÇAR, Mücahit, " 'Divan Şiirinde 'Erkek Sevgili Tipi' ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,* İstanbul 2009, C. XXXVII, s. 61.

KAHRAMAN, Bahattin "Lâlezâr Yenişehr-i Fenâr Şehrengizi", *Vahîd Mahtûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 1995, s. 48-61, 774-819.

KALYON, Abuzer, *Peşteli Hisâlî, Metâli'ün-nezâ'ir (II. Cilt), İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış DT, Ankara 2011.

KAPLAN, Mahmut, "Edirne Şehrengizi", *Neşatî Divanı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1996, s. 170-180.

KARAMAN, Nihal Nomer, *Cemâlî Dîvânı,* Kitabevi Yay., İstanbul 2002.

Kâtib Çelebi, *Keşf-el-Zunun,* hzl. Şerefettin Yaltkaya, Kilisli Rıfat Bilge, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, C.1, s. 787.

KAYA, Bilge, "Nazîre Mecmûaları ve Hisâlî'nin Metâliü'n-Nezâiri", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bursa 2005, Yıl: 6, S. 8, s.47-56.

KAYA, Bilge, *Hisâlî Hayatı-Eserleri ve Metâliü'n-nezâir Adlı Eserinin Birinci Cildi (İnceleme-Metin),* Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2003.

KAYABAŞI, Bekir, *Kâf-zâde Fâizî'nin Zübdetü'l-eş'âr'ı,* İnönü Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış DT, Malatya 1996.

KESİK, Neslihan Koç, "Eski Türk Edebiyatında Türler, Şehr-engîz", *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş, Ankara,* Akçağ Yay. Ankara 2009, s. 332.

KIRKKILIÇ, Ahmet, "Edirne Şehr-engîzleri (Kerîmî-Mesihî-Zâtî-Neşâtî)", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tez Öncesi Çalışması, 1979.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, hzl. Suat Yıldırım, Define Yayınları, İstanbul 2011.

KURTOĞLU, Orhan, "Divan Şiirinde Mahlas Değiştiren ve Birden Fazla Mahlas Kullanan Şairler", *Bilig,* Yaz/2006, S.38, s. 71-91.

KUT, Günay, "Cemâlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1993 , C.7, s. 316-317.

KUTLUK, İbrahim, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-şuarâ*, TTK, Ankara 1978.

LEVEND, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi,* TTK, Ankara 1984.

LEVEND, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-engizler ve Şehr-engizlerde İstanbul*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İstanbul 1954.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî (Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye),* İstanbul 1311.

MENGİ, Mine, *Divan Şiirinde Rindlik*, Ankara 1985, s. 90.

Muallim Nâcî, Istılahât-ı Edebiyye, İstanbul 1889, s.158.

Muallim Nâcî, *Lugat-ı Nâcî,* Asır Matbaası, İstanbul 1322.

Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Mecelletü'n-Nisâb,* Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Ankara 2000.
ONAY, A. Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı,* hzl. Cemâl Kurnaz, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara, 1992.
ÖZKIRIMLI, Atilla, *Türk Edebiyatı Tarihi (Ansiklopedik),* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2004, C.I.
PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,* Kapı Yay. Ankara 1990.
REDHOUSE, Sir James W., *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
Riyazî, *Riyâzü'ş-şu'arâ*, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi., Esad Esadi, Nu: 3871, s..
SOLMAZ, Süleyman, *Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı*, AKM Yay., Ankara 2005.
SUNGURHAN, Aysun, *Beyânî Tezkiresi (İnceleme-Metin),* Ankara 1994. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-215416/h/giris.pdf (Erişim Tarihi: 20.04.2012, 20:10)
Şemseddin Sâmî, *Kâmus-ı Türkî,* Çağrı Yay., İstanbul 1978.
Şemseddin Sâmî, *Kâmusu'l-Âlâm,* İstanbul 1311.
Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı,* İstanbul 1973, s. 95.
TANRISEVER, Mustafa, "Şehrengiz-i Ulvi Çelebi (Manisa Şehrengizi)", Ankara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1972, 49 s.
TARLAN, Ali Nihat, *Necatî Beg Divanı,* Akçağ Yayınları, Ankara 1992.
TEKMAN, Muammer, "Bursa Şehrengizleri (Lamiî Çelebi, İshak Çelebi, İsmail Beliğ)", Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, 1985.
TIĞLI, Fatih, "Klâsik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall.* 2007, s. 763-770.
TİMURTAŞ, Faruk K., "Fatih Devri Şairlerinden Cemâlî ve Eserleri",*TDED,* 1951, C. IV, s. 3.
TİMURTAŞ, Faruk K., "Fatih Devri Şâirlerinden Cemâlî ve Eserleri", *TDED,* İstanbul 1951, C. IV, s. 3.
TUMAN, Mehmed Nâil, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Büro Yayınları, Ankara 2001.
TURAN, Lokman, "Defterdâr-zâde Ahmed Cemâlî'nin Siroz Şehr-engîzi", *Osmanlı Araştırmaları The Journal Of Ottoman Studies*, Türkiye Diyanet Vakfı Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2011, C.XXXVII, s. 49-76.
UNAT, Faik Reşat, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu,* TTK, Ankara 1988.

ÜNVER, İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi,* Ankara 1993, C. XI, S. 1, s. 51-91.

YENİTERZİ, Emine, *Behiştî’nin Heşt Behişt Mesnevîsi,* Kitabevi Yay. İstanbul 2001.

YENİTERZİ, Emine , “Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi - Eski Türk Edebiyatı Tarihi II Sayısı*, 2007, S. 10, Güz, s. 433–468.

YENİTERZİ, Emine “On Altıncı Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış”, *Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa 2011, s.17-52.

YILMAZ, Kâşif, “Fakîrî Şehr-engîz-i Fakîrî ve Risâle-i Ta‘rifât”, Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış DT Öncesi Çalışması, 1977.

YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük),* Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

YURTSEVER, M. Murat, *Lâmi‘î Çelebi, Şehrengiz-i Bursa, İnceleme-Metin*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1984, 220 s.

SÖZLÜKLER

METÂLİ‘-İ CEMÂLÎ

ADLI ESERİN SÖZLÜĞÜ

A

adem (a.i.): yokluk, bulunmama.
adû (a.i.c. a'dâ'): düşman, yağı.
adüvv (a.i.c. edâdî): düşman, yağı, hasım.
âfâk (a.i. ufk'un c.): ufuklar, gök kenarları, gökle yerin birleşir gibi göründüğü yerler.
âfitâb (f.b.i.): 1. güneş. 2. güneşin ışığı. 3. s. güzel [kadın]. 4. güzel yüz. 5. şarap.
âfitâbî (f.): 1. güneşlik, şemsiye. 2. s. güneşe ait.
afyōn (a.f.i.): efyun, haşhaştan çıkan uyutucu bir madde.
agyâr (a.i. gayr'in c.): gayrılar, başkalar, yabancılar.
âhen (f.i.): 1. demir. 2. zincir. 3. kılıç. 4. s. sert, katı.
ahsar (a.s.): en kısa, pek kısa.
akîk (a.i.): çok kere kırmızı renkte olan bir cins değerli taş.
âlem (a.i.): 1. dünyâ, cihan.
alî (a.s.): yüce, ulu.
amelî (a.s.): işleme suretiyle, pratik.
âmil (a.s.): 1. sebep. 2. işleyen. 3. i. vergi tahsiline me'mur kimse; mütesellim; mütevelli. 4.i.vâlî.
ammâl (a.i.c.): 1. yapıcılar. 2. devlet idare adamları.
amr (a.i.): eski fetva metinlerinde erkeği temsil etmek için kullanılan umumi isimlerden birisi.
andelîb (a.i.c. anadil): bülbül.
âr (a.i.): utanma.
arak(a.i.): rakı.
arbede (a. i.): kavga, patırdı.
ârız (a.s. arz'dan): 1. gelen. 2. i. tesadüfi vak'a. 3. i. dağ, bulut vesâire gibi görmeye manî olan herşey. 4. i. yanak.
arz (a.i.): 1. dünyâ. 2. toprak.
asb (a.i.): 1. sargı, bağ. 2. mendil. 3. sarmaşık.
âsiyâb (f.b.i.): su değirmeni.
âstân (f.i.): müneccimlerin hesaplama göre insan hayatının uğursuz dakikaları.
âşinâ (f.s.): 1. bildik, tanıdık. 2. bilen, tanıyan.
âteş-feşân (f.b.s.): ateş saçan, ateş püsküren.
âteş-hîz (f.b.s): ateşleyen, ateş veren.
âtıfet (a.i.c. avâtıf): karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik severlik.
atlas (a.i.): 1. üstü ipek, altı pamuk kumaş. 2. s. düz, havsız, tüysüz. 3. büyük harita. 4. Atlas denizi.
avâm (a.i. âmm'ın c.): herkes, kaba ve câhil halk, ayak takımı.
âverd (f.i.): harp, cenk, savaş.
âyât (a.i.âyet'in c.): Kur'ân'ın cümleleri.
ayb (a.i.c. uyûb): utanılacak şey, kusur, ayıp, leke.
âyine (f.i.): 1. ayna.
ayn (a.i.c. a'yân, uyun): 1. göz. 2. aslı, kendisi. 3. bir şeyin eşi, tıpkısı. 4. kaynak, pınar, 5. Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi.
ayyâr (a.s.): 1. hîlekâr, dolandırıcı. 2. zekî, kurnaz. 3. çevik, atik.
azm (a.i.): kasıt, niyet, karar.

B

ba‘îd (a.i.): uzak, ırak.
bâ‘is (a.s.c. bevâis): 1. sebep olan. 2. gönderen. 3. îcâbettiren.
bâc (f.i.): 1. vergi, harç. 2. gümrük vergisi.
bâd (f.e.): 1. yel, rüzgâr.
bâde (f.i.): 1. şarap; içki. 2. aşk, Allah sevgisi. 3.halk hikâyelerinde Hızır'ın kahramanlara ve bâzı saz şâirlerine rüyalarında sunduğu içki.
bâdemî/bâdeme: badem renkli, süslü şey, eski hırka.
bâd-gîr (f.b.i.): 1. baca, 2. vantilatör. 3. nargile ve semâver başlığı.
bahâ (a.i.): 1. güzellik, zariflik. 2. parıltı. 3. alışma, dadanma.
bahâdır (f.i.c. bahâdırân): cesur, yiğit.
bâlig (a.s.büluğ'dan): 1.bulûğa eren, reşîd. 2. erişmiş, vâsıl olmuş, varan, yetişen. 3. i. yekûn, toplam. 4. son mertebeyi bulan.
bâm (f.i.): 1. çatı, dam, kubbe.
bâr (f.i.): 1. Tanrı, Allah.
bârân (f.i.): yağmur.
bâşed (f.e.): olur, ola.
bay: zengin.
bed-likâ: çirkin yüzlü.
behişt (f.i.): cennet, uçmak.
berdûş (f.b.zf.): omuz üzerinde, omuzda.

berf (f.i.): kar.
berg (f.i.): yaprak.
berk (a.i.c. buruk): şimşek.
berş (a.f.): 1. afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir çeşit müsekkir macun. 2. arzu, gönül isteği.
beyza (a.s.): 1. daha ak, çok beyaz.
bez̠l (a.i.): bol bol verme, saçma.
bezm (f.i.): içkili, eğlenceli meclis, dernek.
bi'llâh (a.zf.): Allah için.
bî-gâne (f.b.s.): 1. kayıtsız, ilgisiz. 2. yabancı. 3. tas. dünyâ ile ilgisini kesmiş olan.
bikr (a.i.c. ebkâr): dokunulmamış, kız-oğlan kız, genç kız; kızlık. 2. Eşi benzeri görülmemiş, misli sebkat etmemiş her amel ve vaziyet.
bîm (f.i.): 1. korku. 2. tehlike.
binâen (a.zf.): -den dolayı, -den ötürü, -için; dayanarak, yapılarak.
bî-reyb (f.a.b.s.): şüphesiz.
bühtân (a.i.): yalan, iftira.
bünyâd (f.i.): 1. asıl, esas, temel. 2. bina, yapı.
bürehne (f.s.): açık, çıplak, yalın, ["be-rehne" olarak da kullanılır].
bürrân (f.s.): keskin, kesici.

C

câ'iz (a.s. cevâz'dan): işlenilmesinde cevaz olan; olabilir, olur.
câ-be-câ (f.b.zf.): yer yer.
câh (a.i.): îtibar, makam, "orun, mevki.
câme (f.i.): l . elbise, çamaşır.
cây (f.i.): yer.
cefâ (a.i.): 1. eziyet, incitme.
cefâ-cû (a.f.b.s.): cefâ arayan, cefâ eden.
cehd (a.i.): 1. çalışma, çabalama.
cellâd (a.i.): insanı asan, kesen kimse.
ceng (f.i.): savaş, vuruşma.
cerîde (a.s.): verimsiz, çorak [yer].
cevâhir (a.i. cevher'in c.): 1. cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 2. mayalar, özler.
cevr (a.i.): 1. haksızlık, eza, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem. 2. tas. tarikat adamının ruhen ilerlemesine manî olan şey.
ceyb (a.i. c. cüyûb): 1. cep. 2. gömleğin açıklığı, yangı.
cihân (a. (f.i.): dünyâ, âlem.
cilâ (a.i.): parlatma, parlaklık.
cönk: 1.uzunlamasına açılan eski şiir ve destan dergisi. 2. neşe, sevinç. 3. şakacı, güler yüzlü kimse 3.köşe. 4.varlık, zenginlik.
cur'a (a.i.): yudum, içim.
cüdâ (f.s.): ayrılık, ayrılmış.
cümmâr: hurma yağı denilen beyaz bir maddedir ve hurma ağacının başından çıkar ve Araplar onu yerler.
cünd (a.i. c. cünûd): asker; asker topluluğu.
cüvân : genç, taze delikanlı.

Ç

çâder (f.i.): 1. çadır. 2. kadınların başlarına büründükleri örtü.
çâh (f.i.): kuyu, çukur.
çâk (f.i.): 1. yarık, yırtık. 2. yırtmaç.
çenâr (f.i.): çınar, çınarağacı.
çepel: kirli, bulaşık, karışık.
çirk-âb (f.b.s.): çirkef, pis su.
çûb (f.i.): ağaç değnek, odun, sopa; çöp.
çûbân (f.i.): çoban, sığırtmaç.

D

dâg (f.i.) : 1. yanık yarası. 2. insan ve hayvan vücûduna kızgın demirle vurulan damga, işaret, im.
deffâf (a.s.): tef çalan.
dehr (a.i.): 1. dünyâ. 2. zaman, devir.
delâlât (a.i. delâlet'in c.): yol göstermeler, kılavuzluklar, alâmet olmalar.
delîl (a.i.c delâil, edille): 1. yol gösteren, kılavuz. 2. şahit, belge, tanık.
dem (a.i.c. dimâ'): kan.
dendân (f.i.): 1. diş [ağızda bulunan].
deng (f.s.): 1. hayran, şaşkın, ahmak, sersem. 2. i. iki katı şeyin tokuşmasından meydana gelen ses. 3. i. pergel noktası.
derûn (f.i.): 1. iç, içeri, dâhil. 2. gönül, kalb, yürek.
destâr (f.i.): sank, tülbent.
dest-bûs el öpme.
dırâz (f.s,): uzun, [aslı "derâz" dır].
dîbâce (a.i.): başlangıç, önsöz.
dîdâr (f.i.): l.yüz, çehre.
dîde (f.i.c. dîde-gân): 1. göz.
dil-ber (f.b.s.c. dil-berân): 1. gönlü alıp götüren, güzel. 2. i. kız adı.
dil-dâr (f.b.s.): 1. birinin gönlünü almış, sevgili.
dil-rübâ: gönül kapan, gönül alan.

dirîgâ (f.zf.): yazık, eyvahlar olsun!
dîvâr (f.i.): duvar.
duhter (f.i.): kız, kerîme.
dûr (f.s.): uzak.
dürr (a.i.): inci.
düşnâm (f.b.i.): sövme, sövüp sayma.
dü-tâ (f.b.s.): 1. iki kat, bükülmüş, eğrilmiş, kamburu çıkmış.

E

ebnâ (a.i. ibn'in c.): oğullar.
ebr (f.i.): bulut.
ebrû (f.i.c. ebrû-vân): 1. kaş.
Eflâtûn (a.h.i.): Aristo'nun hocası, Sokrat'ın talebesi olan meşhur Yunan filozofu.
ejderhâ (f.i.): 1. büyük yılan, 2. korkunç ve hayalî bir hayvan. ejder-i kahir ("ka" uzun okunur): ölüm ejderhası.
ekser (a.s. kesîr'den): en çok, daha ziyâde.
emmâre (a.s. emr'den): emreden, emredici, cebreden [şehvani hallerde, günah ve suç işlemede].
enfa' (a.s. nâfi'den): en nâfi', daha (pek, çok): faydalı.
engüşteri(f.i.): parmağa süs için takılan yüzük.
esâmî (a.i.): isimler, adlar.
eş'âr (a.i. si'r'in c.): 1. vezinli ve kafiyeli sözler.
eşbeh (a.s. şebîhden): 1. en müşabih, pek benzeyen. 2. en iyi, en güzel.
eşk (f.i.): gözyaşı.
etvâr (a.i. tavr'ın c.): hal ve hareketler, işler, tarzlar.
evbâş (a.i. vebeş'in c.): ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse.
evkât (a.i.) zamanlar, çağlar.
evlâ (a.s.): 1. daha uygun, daha lâyık, daha iyi, üstün.
evtâr (a.i.): 1. yaya gerilmiş, ipler, kirişler, teller. 2. bir kavsin iki ucuna bağlana düz çizgiler.
ezfer (a.s.): güzel kokulu [şey].

F

fakîh (a.s. fıkh'dan c. fukahâ): 1. fıkıh (din, şeriat): ilminin üstadı.
fasıl (a.s. fasl'dan): fasleden, ayıran, bölen.
fâş (f.i.): meydana çıkma, duyulma, açığa vurma, dile verme, ["fâşetmek" meydana çıkarmak, açığa vurmak, dile vermek, duyurmak].
fenn (a.i.c. fünûn): 1. nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü. 3. hüner, marifet, sanat, ilim.
ferc (a.i.c. fürûc): 1. aralık, yarık, çatlak. 2. dişilerde tenasül âleti, avret, ut yeri, edep yeri.
ferhunde (f.s.): 1. mübarek, mes'ut, meymenetli, kutlu, mutlu, uğurlu. 2. i. kadın adı.
fesâhat (a.i.): doğru ve düzgün söyleyiş. açık ve güzel ifadeli konuşma.
fevr (a.zf.): acele, hemen, derhal.
fevt (a.i.): 1. bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma.
fısk (a.i.c. fusuk): 1. hak yolundan veya hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme. 2. sefahate dalma. 3. hainlik. 4. dinsizlik, ahlâksızlık.
fülk (a.i.): gemi.
fürû (f.i.): aşağı.
füruş (f.s.): satan, satıcı.
füsûn (f.s.): şaşırtıcı, hayret verici ve cezp edici bir güzellik.
fütûh (a.i.c. fütuhat): 1. zafer, galibiyet, üstünlük. 2. açma; açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

G

gabgab (a.i.c. gabâgıb): çene altı, çifte gerdan.
garaz (a.i.c. agrâz): 1. hedef, gaye, maksat, meyil, istek.
garîz (a.i.): 1. tabiî sevk, içgüdü. 2. huy, tabiat. 3. kendiliğinden meydana gelme.
garrâ (a.s.): 1. alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at ve sâire] 2. ak, parlak, güzel, gösterişli, nümayişli, şatafatlı
gâyib (a.s.): 1. görünmeyen, hazır olmayan, yok olan, kayıp. 2. üçüncü şahıs, o.
gedâ (f.s.c. gedâyân): dilenci, yoksul.
gendüm (f.i.): buğday.
germ (f.s.): sıcak [zıddı "serd" dir].
gezend (f.i.): 1. zarar, ziyan. 2. elem, keder; âfet, musibet.
gılmân (a.i. gulâm'ın c.): 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. köleler, esirler.
gılzet (a.i.): galizlik, kalınlık, kabalık, sertlik.

gıybet (a.i.): 1. kaybolma. 2. aleyhinde bulunma, arkasından söyleme, çekiştirme, dedikodu yapma.
girye (f.i.): ağlama, ağlayış; gözyaşı.
gulgule (a.i.): 1. gürültü, şamata; bağnşıp çağrışma.
gussa (a.i.c. gusas): keder, kaygı, tasa.
gûyâ (f.s.): 1. söyleyen, söyleyici. 2. zf. sanki, diyelim ki.
güftâr (f.i.): söz.
gümân (f.i.): zan, sanma, sezme.
güşâd (f.i.): 1. açma, açılma, açılış.
güyegi güvey, damat.
güzâf (f.s.): bîhûde, boş.

H

hˇâb (f.i.): uyku, rü'yâ.
hˇâce (f.i.c. hâcegân): 1. hoca, efendi, ağa, çelebi, sahip, muallim, profesör, "öğretmen, müderris, molla, ev sahibi. 2. tüccar.
hˇânende (f.i.c. hâendegân): şarkıcı, şarkı söyleyen.
hˇor (f.i.): 1. basit, bayağı kimse. 2. güneş, ışık, aydınlık. 3. yiyen, yiyici.
habâb (a.i.): su üzerinde olan hava kabarcıkları.
habîb (a.s. hubb'dan. c. ahibbâ): 1. sevgili. 2. seven, dost.
hâcî (a.s. hicv'den): hicveden, hiciv yazan.
hadeng (f.i.): 1. kayın ağacı. 2. kayın ağacından yapılmış ok.
hâk (f.i.): toprak.
hakîm (a.s.c. hükemâ): âlim, 'bilgin, herşeyi bilen; tabîatı inceleyen; felsefeci; tabip, doktor. [Allah adlarındandır].
halâs (a.i.): kurtulma, kurtuluş.
hâm (f.s.): 1. pişmemiş, olmamış, çiğ. 2. işlenmemiş, üzerinde çalışılmamış. 3. boş, nafile, beyhude.
haml (a.i.): 1. ana karnındaki çocuk. 2. gebe olma, gebelik.
har (f.i.): eşek.
harb (a.i.c. hurûb): cenk, kavga, doğuş, savaş.
harîf (a.i.): sonbahar, güz.
harîr (a.i.): 1. ipek.
haseb (a.i.): baba tarafından gelen şeref, asîllik, soy temizliği.
hasm (a.i. ve s.c. husûm): 1. düşman. 2. muhalif, karşı taraf.
hâşiye (a.i.c. havâşî): 1. kenar, pervaz, bir kitabın sahifeleri kenarına veya altına yazılan yazı. 2. bir eserin metnini şerh ve îzah eden kitap.
hatt (a.i.c. hutût): 1. çizgi. 2. satır. 3. yol. 4. yazı. 5. pâdişâh yazısı, ferman, buyruk. 6. sıra, saf. 7. gemiler için hareket istikameti olarak belirtilen taraf.
hâye (f.i.): 1. haya. 2. yumurta.
hâyîde (f.s.): ağızda çiğnenmiş, ağızdan ağıza dolaşmış, bayat, köhne söz.
haylî (f.s.): 1. epeyce, çokça. 2. bir takım. 3. zf. oldukça.
hayr (a.s.): iyi, faydalı, hayırlı, yarar.
haysiyyet (a.i.): şeref, onur, îtibar, değer.
hazer (a.i.): sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.
hâzır (a.s.c. huzzâr, hâzırûn, hâzırin): 1. huzurda, meydanda, göz önünde olan, bizzat bulunan. 2. yapılmış bir halde satılan [elbise, ayakkabı gibi şeyler].
hebâ (a.i.): 1. gayet ince toz, zerre. 2. yok yere, boş, nafile.
hecr (a.i.): ayrılma, terketme; ayrılık. [Arapçada bulunmayan "hicr" şekli daha yaygındır].
helvâ (a.i.): unlu, yağlı ve şekerli maddelerle yapılan bir tatlı.
hemîşe (f.zf.): dâima, her vakit, her zaman.
hergiz (f.zf.): asla, katiyyen, hiç bir vakit, hiç bir suretle.
hezl (a.i.c. hezliyyât): 1. eğlence, alay, şaka, lâtife. 2. ed. meşhur ve yaygın bir nazmın vezni ve kafiyesi taklîd edilmek suretiyle lâtife tarzında nazım yazma; bu tarzda yazılan nazım.
hıdmet (a.i.c. hidemât): 1. iş, hizmet, vazife (görev). 2. iş görme, birinin işini görme.
hılt (a.i.c. ahlât): 1. eski hekimlerin insan vücûdunda var saydığı safra; sevda; dem; balgam gibi dört unsurdan her biri.
hırmen (f.i.): harman.
hışm (f.i.): kızgınlık, öfke.
hıyre-çeşm (f.b.s.): 1. kamaşık, fersiz gözlü. 2. hayâsız, utanmaz. 3. inatçı. 4. cesur.
hicâb (a.i.c. hücüb): 1. utanma, sıkılma. 2. Perde.

hikâyet (a.i.c. hikâyât): 1. anlatma. 2. roman. 3. masal. 4. olmuş bir hâdise.
himmet (a.i.c. himem): 1. gayret, emek, çhlışma, çabalama.
hitâb (a.i.): 1. bir veya bir çok kimselere ağızdan veya yazı ile söyleme. 2. Kur'ân.
hîzân (f.s.): kalkan, sıçrayan.
hûb (f.s.c. hûbân): güzel, hoş, iyi.
hum (f.i.): 1. küp. 2. şarap küpü.
hummâ (a.i.): 1. ateşli hastalık. 2. nöbet. 3. sıtma.
hûn (f.i.): 1. kan. 2. öldürme, öc.
hûr (a.i.): 1. âhû gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar.
hurûf (a.i. harf'in c.): harfler,
huşk (f.s.): 1. kuru.

İ

i'râb (a.i.): 1. düzgün konuşma ve hakikati belirtme. 2. a. Arapça kelimelerin sonlarındaki harf veya harekenin değişmesi. 3. bu değişikliği öğretme bilgisi.
i'tirâz (a.i.c. i'tirâzât): bir fikri, bir hükmü kabul etmeyip çürütmeye kalkışma.
îd (a.i.): bayram.
ifâkat (a.i. fevk'den): 1. hasta, iyi olma, iyiliğe dönme. 2. sarhoşluktan veya baygınlıktan ayılma.
ifşâ (a.i.c. ifşâât): gizli bir şeyi yayma; ortaya dökme, açığa vurma.
igvâ (a.i. gavâye'den): azdırma, azdırılma, baştan çıkarma, çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma, ayartılma.
ihâta (a.i.): 1. bir şeyin etrafını çevirme, sarma, kuşatma, etrafı çevrilme, kuşatılma, sarılma. 2. tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.
ihtilâf (a.i. hilâfet'den. c. ihtilâfât): ayrılık, uymayış, uymama, anlaşmazlık, aykırılık.
ihtilât (o.i. halt'dan): 1. karışma, katışma. 2. karşılaşıp görüşme.
ihtirâzî (a.s.): sakınma, çekinme ile ilgili, çekinmeye ait.
ihtiyâr (a.i.): 1. kavga etme. 2. güçsüz, kuvvetsiz olma. 3. seçip kabul etme.
ihtiyât (a.i.): 1. ilerisini düşünerek, görerek davranma. 2. sakınma, tedbirli, tedarikli bulunma. 3. s. yedek.
ikbâl (a.i. kabûl'den): 1. birine doğru dönme. 2. baht, talih. 3. İşlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saâdetli, mutlu olma. 4. arzu, istek. 5. (eskiden): sarayın hareminde pâdişâhın eşi, gözdesi olmaya namzet cariye.
iksîr (a.i.): 1. ortaçağ kimyacılarının, çok te'sirli olduğuna ve herhangi bir mâdeni altın yapacak kadar kuvvetli bir hassası bulunduğuna inandıkları bir madde. 2. te'sirli, yarar şurup. 3. biricik şifâ, en te'sirli sebep.
İltifât (a.): 1. yüzünü çevirip bakma. 2. dikkat. 3. hatır sorma, gönül alma. 4. sözü, başka bir şahsa çevirme.
iltizâm (a.i. lüzûm'dan): 1. kendi için lüzumlu sayma. 2. birinin tarafını tutma. 3. icâb ettirme, gerektirme. 4. [eskiden a'şar resmi gibi] devlet gelirlerinden birinin toplanması işini
imâret (a.i.): 1. ümran, bayındırlık. 2. yoksullara yiyecek dağıtılmak üzere kurulmuş olan hayır evi.
in'âm (a.i. ni'met'den. c. in'âmât): 1.nîmet verme, iyilik etme. 2. tar. yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.
incâz (a.i.c. incâzât): yerine getirme [va'di] .
ineb (a.i.): üzüm.
inşirâh (a.i. şerh'den): 1. açılma. 2. açıklık, ferahlık.
intikâl (a.i. nakl'den. c. intikalât): 1. bir yerden başka bir yere geçme; göçme. 2. geçme, birinden diğerine geçme. 3. ölme, öbür dünyâya göçme. 4. babadan kalma miras. 5. bir bahisten başka bir bahse geçme. 6. hastalığın yer değiştirmesi.
İrem (a.h.i.): Âd kavmi zamanında, Şeddâd tarafından, cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam'da veya Yemen'de bulunmuş olduğu söylenir.
irtikâb (a.i.): bekleme, gözleme.
isfîdâc (a.i.): üstübeç.
istib'âd (a.i. bu'd'dan): uzaksama, uzak görme, ihtimal vermeme.
istiğnâ (a.i.): ayırma, ayrı tutma, kuraldışı bırakma.
istihzâ (a.i.): biriyle eğlenme, alay etme.
işrâb (a.i. şürb'den): 1. içirme, içirilme. 2. bir maksadı, kapalı olarak anlatma.
iştihâ (a.i. şehvet'den): 1. meyil, istek. 2. iştah, yemek yeme isteği.

ittisâ‘ (a.i. vus'dan): 1. bollaşma, genişleme. 2. bolluk, genişlik.
ivmek: acele etmek.
izâr (a.i.): yanak.
izhâr (a.i. zuhûr'dan): 1. gösterme, meydana çıkarma. 2. yalandan gösteriş.
izmâr (a.i.): gönlünde gizleme, saklama, gözlenilme.
izz (a.i.): 1. değer, kıymet. 2. yücelik, ululuk. 3. güçlülük.
izzet (a.i.): 1. değer; yücelik, ululuk. 2. kuvvet, kudret. 3. hürmet, saygı; ikram, îzâz.

J

jâle (f.i.): 1. kırağı, çiğ.

K

kâ'il 1. söyleyen, diyen. 2. râzı olmuş, boyun eğmiş. 3. inanmış, aklı yatmış.
kâ'inât (a.i.): 1. var olan şeylerin cümlesi, hepsi, yaratıklar. 2. dünyâ.
kâbîha (a.s.c. kıbâh): çirkin, yakışıksız, fena, ayıp [şey].
kad: boy.
kâdî (a.s.): yapan, yerine getiren.
kâkül (f.i.): alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, kâhkül.
kalafât (f.i.): kalafat, kalafatlama.
kâmet (a.i.): boy, boybos.
kân (f.i.): 1. mâden ocağı, mâden kuyusu. 2. bir şeyin menbaı, kaynağı.
kand (a.i.): şeker, şeker kamışının donmuş usaresi.
kâr (f.i.): 1. iş güç, iş. 2. kazanç, temettü. 3. meşguliyet; sanat. 4. işleme, te'sir. 5 savaş.
kasr (a.i.): zorla iş gördürme, zoraki işletme.
kavl (a.i.c. akvâl): 1. lâkırdı, söz.. 2. sözleşme.
kâzib (a.s. kizb'den): 1. kezbeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. yalan, uydurma.
kaziyye (a.i.c. kazaya): 1. iş, husus, madde, mesele; dâva. 2. cümlecik.
kebâb (a.i.): 1. doğrudan doğruya ateşte veya kab içerisinde pişirilen et. 2. ateşte alazlanarak veya kavrularak pişirilen her türlü nesne.
kebîr (a.s.): 1. büyük, ulu. 2. yaşça büyük, yaşlı. 3. çocukluktan çıkmış.
kebûter-bâz (f.b.i.): güvercin yetiştiren, besleyen, satan kimse.
kemhâ (f.i.): ipek kumaş; havsız kadife.
kemîn (f.s.): 1. çok az. 2. pek küçük.
kem-yâb (f.b.s.): nâdir, az bulunan.
kesret (a.i.): 1. çokluk, bolluk, ziyâdelik.
kevkeb (a.i.c. kevâkib): yıldız.
kıbâb (a.i. kubbe'nin c.): tepesi yarım küre şeklinde olan bina damları.
kılâ‘ (a.i. kal'a'nın c.): kaleler, surlar.
kıt‘a (a.i.c. kıtaat): 1. parça, bölük, cüz.
kinâyet (a.i.c. kinâyât): 1. maksadı, kapalı bir şekilde ve dolayısıyla anlatan söz. 2. üstü örtülü, dokunaklı söz. 3. ed. hakikî mânâsına alınması da caiz iken mecaz olarak kullanılan söz.
kişt-zâr (f.b.i.): ekinlik, ekin tarlası.
köhne: eski.
kûh (f.i.): dağ.
kûh-ken: dağ yıkan, tünel açan.
kunût (a.i.): ümitsizlik, ye'se kapılma.
kûşe (f.i.). köşe.
kûteh (f.s.): kısa, boysuz.
kûy (f.i.): 1. köy. 2. mahalle ve işlek yol; sokak, 3. sevgilinin bulunduğu yer.
kübrâ (a.s.): 1. daha (en, pek, çok): büyük olan. ["ekber" in müennesi].
küşte (f.s.c. küşte-gân): öldürülmüş.

L

la‘l (a.i.): 1. kırmızı, al.
lâ'ubâlî (a.s.zf.): ilişiksiz, kayıtsız, saygısız, senli benli [şey, kimse].
lâ-cerem (a.s.zf.): şüphesiz, elbette, mutlaka.
lahm (a.i.c. lühûm): 1. et. 2. meyvenin çekirdekle kabuk arasında bulunan kısmı.
lâlâ (f.i.): 1. bir çocuğu gezdiren, oyalayan uşak. 2. Saray haremağası. 3. pâdişâhların sadrâzamlara hitâbederken kullandıkları unvan.
lâmi‘ (a.s. lemeân'dan): lemeân eden, parlayan, parıldayan; parlak.
lehv (a.i.): oyun, eğlence, faydasız iş.
lerze (f.i.). titreyiş.
letâfet (a.i.): 1. lâtiflik, hoşluk. 2. güzellik. 3. nezâket. 4. yumuşaklık
letâyif (a.i. lâtîfe'nin c.): latifeler, güldürecek güzel sözler ve hikâyeler.
li‘me (f.i.): parça, küçük ve uzun dilim.
libâs (a.i.c. elbise): esvap.
lîk (f.e.): lâkin, fakat, amma, ancak.

likâ ("ka" uzun okunur, a.i.): 1. görme, rast gelip kavuşma. 2. yüz, çehre.
lu'bet (a.i.): oynanan, oynanılan şey, oyuncak.
lu'betgâh (a.f.b.i.): oyun yeri; tiyatro.
lü'lü' (a.i.c. leâlî): 1. inci. 2. bakire, el değmemiş.
lüknet (a.i.): pelteklik, dil basıklığı, söz söylerken dildeki tutukluk, kekeleme.

M

ma'âş (a.i. ayş'den): 1. yaşayış, dirlik. 2. geçinecek şey. 3. me'murlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen aylık.
ma'dûm (a.s.): yok olan, mevcut olmayan
ma'nâ (a.i.): 1. mânâ, anlam. 2. iç, içyüz. 3. rüya, düş. 4. akla yakın sebep.
ma'reke (a.i.c. maârik). savaş meydanı.
ma'zûl (a.s. azl'den): azledilmiş, işin azledilmiş, işinden çıkarılmış.
ma'ẕûr (a.s. özr'den): özürlü, özürü olan
mâbeyn (a.i.): l. iki şeyin "arası, aradaki şey, ara. 2. haremle (kadınlar dâiresi ile): selâmlık (erkekler dâiresi): arasındaki oda. 3. sarayda, vükelânın ve diğer zevatın müracaat edecekleri ve pâdişâha yakınlarının bulunduğu dâire. 4. pâdişâh sarayı. 5. araya soğukluk girmiş olma.
mâfi'l-bâb: kalpteki, gönüldeki, yürekteki şey.
mâh: ay, kamer.
mahall (a.i. hulûl'den c. mahâll): yer.
mahfî (a.s. hafî'den): gizli, saklı.
mâh-ı nev: 1. yeni ay. 2. kadın adı. 3. tas. seyrü sülük yoluna giren müptedî, çile doldurmaya yeni başlamış derviş.
mâhî (f.i.c. mâhiyân): 1. balık.
mahmûl (a.s. haml'den): 1. hami olunmuş, yüklenmiş. 2. bir şey üzerine kurulmuş.
mahmûr (a.s.hamr'den): 1. sarhoşluğun verdiği sersemlik. 2. Uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz.
mahzâ (a.s.): 1. ancak, yalnız, tek, sâde. 2. hâlis, katkısız, tam.
makâl ("ka" uzun okunur, a.i. kavl'den c. makalât): 1. söz, lâkırdı. 2. söyleme, söyleyiş.
makârr (a.i. karâr'dan c. makarr): 1. karar edilen, durulan yer, karargâh. 2. oturulan yer. 3. ocak, merkez.
mansıb (a.i. nasb'dan. c. 1. menâsıb): devlet hizmeti, me'mûriyet. 2. makam, rütbe, derece.
maslahat (a.i. sulh'dan c. mesâlih): 1. iş, emir, husus, madde, keyfiyet. 2. ehemmiyetli iş. 3. barış, dirlik düzenlik
masnû' (a.s. sun'dan c. masnûât): 1. san'atle yapılmış. 2. sahte, düzme, uydurma, yapma.
metâli' (a.i. matla'ın c.): 1. tulü' edecek, doğacak yerler. 2. astr. herhangi bir yıldızın metâlii, i'tidâl-i rebîî noktasından geçmek üzere mebde îtibâr olunan her hangi bir dâire-i sıa ile bu yıldızın dâire-i istivâ-i semavî üzerindeki ara kesitleri arasında kalan kavis. 3. ed. kasîde veya gazelin ilk beyitleri.
matar (a.i.c. emtâr): 1. yağmur.
matla' (a.i. tulû'dan c. metâli'): 1. tulü' edecek, doğacak yer. 2. güneş ve şâir yıldızların doğması. 3. ed. kasîde veya gazelin kafiyeli olan ilk beyti. 4. tas. Kur'an'ı ezbere okuyan bir ermiş kimseye Allah'ın tecelli etmesi.
mâye (f.i.): 1. maya, asıl ve lüzumlu madde; asıl, esas. 2. para, mal. 3. iktidar, güç. 4. Bilgi.
me'vâ (a.i.): yurt, mesken, yer, makam, sığınacak yer.
mebhûs (a.s.): bahsolunmuş, sözü geçmiş.
mebnî (a.s.): 1. bina olunmuş, yapılmış, kurulmuş. 2. bir şeye dayanan. 3. ...den dolayı, ...den ötürü. 4. a. son harfi hiç bir şekilde değişmeyen, sabit harekeli kelime.
mecrûh (a.s. cerh'den): 1. cerholunmuş, yaralanmış.
medyûn (a.s. deyn'den): borçlu, verecekli.
meftûn (a.s. fitne'den): 1. fitneye düşmüş, sihirlenmiş. 2. gönül vermiş, tutkun, vurgun 3. hayran olmuş, şaşmış.
mehcûr (a.s. hicr'den): 1. hecrolunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş. 2. uzaklaşmış, ayrılmış.
meh-likâ: ay yüzlü.
mekr (a.i.c. mükûr): 1. hîle, düzen, dubara. 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme.
melâhat (a.i.): güzellik, yüz güzelliği.
melek-rû (a.f.b.s.): melek yüzlü.

melûl (a.s. melâl'den): 1. melâlli, usanmış, bıkmış, bezmiş. 2. mahzun ve acıklı, mahzun.
memlû (a.s.): doldurulmuş, dolu.
menfûş (a.s.): atılmış, didilmiş. [elfâz-ı Kur'âniyye'dendir].
menzil (a.i.): 1. yollardaki konak yeri. 2. ev. 3. bir günlük yol, konak. 4. mesafe. 5. astr. Benâtünna'ş yıldızı.
merâh (a.i.c. merahân): çok aşırı sevinme.
merdüm (f.i.c. merdümân): 1. insan, adam. 2. gözbebeği
mesel (a.i. c. emsal): 1. örnek, benzer, numune. 2. dokunaklı ve manâlı söz. 3. terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye.
meselâ (a.zf.): misal olarak, şunun gibi, söz gelişi.
mesned (a.i.c. mesânid): 1. isnâdedilen, dayanılan şey. 2. rütbe, derece, paye, makam.
mevâlîd (a.s. mevlûd'un c.): 1. yeni doğmuş çocuklar. 2. mevcutlar.
mevsûl (a.s. vusûl'den): vaslolunmuş, bitiştirilmiş; birleşmiş, kavuşmuş.
mevzû (a.s. vaz'dan): 1. vaz'olunmuş, konulmuş. 2. işlemekte olan, geçer olan. 3. doğru olmayan, uydurma, sonradan düzme.
mey-kede (f.b.i): mey-hâne.
meymûn (a.i. yümn'den. c. meyâmîn): uğurlu, bereketli, kutlu.
meẕmûme (a.s. zemm'den): 1. zemmolunmuş, yerilmiş. 2. beğenilmemiş; ayıp.
mısbâh (a.i. subh'dan c. mesâbîh): l. kandil, çıra, meşale; az ışıklı kandil.
mi'râc (a.i.c. maârîc): 1. merdiven, 2. göğe çıkma.
mihr-bân (f.b.s.): şefkatli, merhametli, muhabbetli, güleryüzlü, yumuşak huylu.
mîl (a.i.c. emyâl, müyûl): 1. göze sürme çekmeye mahsus bir âlet. 2. yollardaki mesafeyi tâyin için dikilen nişan. 3. iğne gibi ince ve uzun bir âlet. 4. ucu sivri çelik kalem. 5. sivri dağ
mil'aka (a.i.): tahta kaşık.
mir'ât (a.i.c. merâî, meraya): 1. ayna. 2. meşhur bir çeşit lâle.
mirvah/mirvaha (a.i. rîh'den. c. merâvih): yelpaze.
mîve (f.i.): [meyve'nin aslıdır].
miyân (f.i.): l. orta. 2. meyan, ara, aralık
mizâc (a.i. mezc'den. c. emzice): 1. bir şeyle karıştırılmış olan başka şey. 2. huy, tabîat. 3. sıhhat.
mû/mûy (f.i.): Kıl
mu'arref (a.s. irfandan): 1. târîf edilmiş, etrafıyla bildirilmiş. 2. bildik, belli, bilinen.
mubassır (a.i. basar'dan): 1. gözetici, bekleyici, bakıcı. 2. mekteplerde talebenin durumu ile yakından ilgilenen, düzenliği sağlayan kimse, 3. gümrüklerde arayıcı kâtibi.
mugber (a.s. gubâr'dan): 1. tozlu, tozlanmış. 2. gücenmiş, gücenik, küskün.
muhâlatat (a.i. muhâlata'nın c.): 1. karışmalar. 2. güzel anlaşmalar
mukallef (a.s.): taklîf edilmiş, kalafatlanmış.
mukârin ("ka" uzun okunur, a.s. karn'dan): bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş.
mukâta'a ("ka" uzun okunur, a.i. kat'dan.): 1. Arazînin kesime verilmesi, muayyen bir kira karşılığında birine bırakılması. 2. bağ, bahçe, arsa hâline getirilen ekim toprağı için verilen vergi.
munsarif (a.s. sarf dan): 1. insirâf eden, geri dönen. 2. a. yerine göre her türlü hareke' alabilen kelime.
mûr (f.i.c. mûrân): 1. karınca. 2. yoksulluk, fukaralık sembolü. 3. pas hastalığı
musaffâ (a.s. safvet'den): tasfiye edilmiş, süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.
musâhabet (a.i. sohbet'den. c. musâhhâbât): sohbet, etme, konuşma, görüşme.
mûsîkâr ("ka" uzun okunur, f.i.): 1. mizmar çeşidinden sıra, kalem, düdük; kaval; dervişlere mahsus bir saz. 2. rüzgâr estikçe gagasındaki deliklerden türlü türlü ses çıkardığı için "mûsikî" sözünün de bundan alındığı rivayet olunan mevhum bir kuş. 3. adı anonim bir Edvâr-ı llm-i Musıkî'de geçen makam.
muzaffer (a.s. zafer'den): 1. zafer, üstünlük kazanmış, üstün.
mübtedâ (a..i. bed'den): 1. başlangıç, baş. 2. özne [isim cümlelerinde].

mübtelâ (a.s. belâ'dan): 1. düşkün [fena şeylere]. 2. tutkun, tutulmuş.
müdâm (a.s.): durmadan şarap içen.
müferrih (a.s.): ferahlık veren, iç açan, iç açıcı.
müfred (a.s. ve i. ferd'den): 1. tek, yalnız. 2. basit [mürekkep olmayan]. 3. tekil. 4. ed. iki mısraı arasında kafiye bulunmayan beyit.
müft (f.s.): bedava, beleş.
müftî (a.s. ve i. fetvâ'dan): l. fetva veren. 2. vilâyet ve kazalarda din
müje (f.i.c. müj-gân): kirpik.
müjgân (f.i. müje'nin c.): 1. kirpikler, kirpik. 2. kadın adı.
mül (f.i.): şarap.
mülâyim (a.s. le'm'den): 1. Uygun. 2. yumuşak huylu, yavaş [kimse]. 3. pekliği olmayan.
mülebbes (a.s. lebs' ve libs'den): 1. giyilmiş. 2. iltibaslı, kanşık.
mültezem (a.s. lüzûm'dan): 1. iltizâm olunmuş, lüzumlu, gerekli görülen. 2. kayırılan.
müneccim (a.s. ve i. necm'den. c. müneccimîn): l. yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, yıldız falına bakan kimse, falcı.
münfa'il (a.s. fı'l'den): 1. infial eden, gücenen, gücenmiş, yüreğine işlemiş, alınmış.
mürâî (a.s.): iki yüzlü kimse.
mürîd (A.s. revd'den. c. mürîdân): 1. irâde eden, emreden, buyuran. 2. bir şeyhe bağlı olan kimse.
müsellem (a.s. selm'den. c. müsel-lemât): 1. teslîm edilmiş, verilmiş. 2. su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabul edilmiş olan.
müsta'id (a.s. uddet'den c. müs-taiddân): l. istîdadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan. 2. akıllı, anlayışlı.
müstetir (a.s. setr'den): istitâr eden, gizlenen, gizli, saklı.
mütebahhir (a.s. buhâr'dan): buğu hâline gelen,tebahhur eden, buharlaşan, dumanlanan, tütsülenen.
mütehammil (a.s.): tahammül eden,dayanan.
müyesser (a.s. yüsr'den): kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

N

nâb (a.i.c. enyâb): 1. azı dişi. 2. yaşlı deve.
nâfe (f.i.): 1. misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. 2. derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. 3. mec. güzelin, sevgilinin saçı.
nâfi' (a.s. nefy'den): 1. menfaatlı, faydalı, kârlı. 2. i. Allah adlarındandır.
nâ-gâh (f.b.s.): 1. vakitsiz. 2. zf. ansızın, birdenbire.
nâka (a.i.): dişi deve, maya.
nakd (a.i.c. nukud): 1. akçe, mâden para. 2. para olarak bulunan servet. 3. peşin para.
naks (a.i.): 1. noksan, eksiklik. 2. eksiltme, azaltma.
nâle (f.i.): inleme, inilti.
nân (f.i.): ekmek.
nasb (a.i.): 1. dikme, saplama.
nâsih (a.s. nush'dan): 1. nasihat eden, öğüt veren.
nass (a.i.c. nusûs): 1. sarihlik, açıklık, katîlik. 2. manasında sarihlik, katîlik bulunan Kur'an ayetinin delil olarak gösterileni. 3. fels. inak, dogma. 4. eskiden sadece bir manaya gelen kelime.
nâşî (a.s. neş'et'den): 1. neşet eden, edici, ileri gelen. 2. zf. ötürü, dolayı, sebebiyle.
nat' (a.i.c. entâ', nutû'): 1. sofra bezi. 2. meşinden yapılan döşek.
nâ-tüvân (f.b.s): zayıf, kuvvetsiz.
nazar (a.i.c. enzâr): 1. bakma, göz atma. 2. düşünme. 3. göz değme. 4. iltifat. 5. îtibar. 6. yan bakış. 7. güzel, dilber.
neberd (f.i.): harb, savaş.
neccâr (a.i. necr'den): 1. dülger. 2. marangoz.
nehy (a.i.): 1. yasak etme.
nemek (f.i.): 1. tuz.
nerdübân (f.b.i.): merdiven.
nesîm (a.i. nesm'den): l. hafif rüzgâr.
neşât (a.i.): sevinç, neşe, şenlik.
nevâ (f.i.): 1. ses, sada, makam, ahenk, nâme.
nigâh (f.i.): 1. bakış, bakma.
nigâr (f.i.): 1. resim. 2. (resim gibi güzel): sevgili. 3. s. resmedilmiş, resmi yapılmış.
nihâde (f.s.): konmuş, konulmuş, koymuş.

nihâl (f.i.): 1. yeni yetişmiş düzgün fidan. 2. avcı korkuluğu. 3. döşeme, döşenecek şey. 4. sahan altlığı.
nîş-ger (f.b.i.): [ney-şeker] şeker kamışı.
nizâ' (a.i. nez'den): çekişme, kavga.
nûş (f.i.): 1. tatlı; bal. 2. içki, işret.
nüh (f.s.): dokuz.
nüsha (a.i.c. nüsah): 1. yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan suret. 2. gazete ve dergilerde sayı. 3. muska.

Ö

ömr (a.i.): ömür, yaşama, yaşayış, hayat.
örfî (a.i.): 1. âdet, hüküm; gelenek. 2. sarıklıların giydikleri bir çeşit kavuk. 3. ihsan. 4. ma'rûf. 5. vergi. 6. denizin dalgası.

P

pâ-mâl (f.b.s.): ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
pârîne (f.s.): geçen seneki, geçen yıl olan, bıldırki.
pây (f.i.): 1. ayak.
pâzeng (f.s.): pezevenk.
pehlû (f.i.): vücudun iki yanından biri, yan.
penc (f.s.): 1. beş.
pergâr (f.i.): geo. Pergel.
peydâ (f.i.): 1. meydanda, açıkta.
peygâm (a.i.): haber.
peymâne (f.i.): büyük kadeh; şarap bardağı.
pîrezen (f.i.): Kocakarı, acuze.
pîr-i mugân: meyhanecilerin miçosu, en eskisi, yaşlısı. 2. mec. Tarikat başkanı.
pîrûze (f.i.): firûze, mavi renkli ve değerli bir süs taşı.
pîş-keş (f.b.i.): peşkeş, hediye, armağan.
piyâle (f.i.): kadeh, şarap bardağı.
puhte (f.s.c. puhtegân): pişmiş, pişkin; olgun, gün görmüş adam.
pût (f.i.c. bütan): sanem). 2. s. güzel.
püser (f.i.c. püserân): oğul, erkek çocuk.

R

râcil (a.s. ricl'den): 1. yaya. 2. mec. bilgisiz.
râg (f.i.): 1. dağ eteği. 2. çayırlık, çimenlik, bağlık, bahçelik.
râh (f.i.): 1. yol. 2. tutulan yol, meslek, usul.
râst (f.s.): 1. doğru.
ratb (a.s.): 1. taze, yeşil, yaş. [yemiş].
râyegân (f.b.s.): 1. bedava, parasız. 2. pek çok, pek bol. 3. değersiz.
râz (f.i.): sır, gizlenilen şey.
refs (a.i.): 1. edep dışı söz söyleme. 2. kadınlara söz atma.
renc (f.i.): 1. ağrı, sızı. 2. zahmet, eziyet, sıkıntı.
rengîn (f.s.): 1. renkli, parlak renkli; boyalı. 2. güzel, lâtif, hoş. 3. süslü.
revâ (f.s.): yakışır, uygun, yerinde
revân (f.s.): l. yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden [söz].
rez (f.i.): asma, bağ kütüğü.
rezm (f.i.): kavga, savaş, cenk.
rıtl-ı girân büyük, ağır ve dolu kadeh.
ric'at (a.i.): 1. geri dönme. 2. gerileme, çekilme; geri kaçma.
rind (f.s.c. rindân): kalender, dünyâ işlerini hoş gören kimse, aldırışsız.
rindân (f.s. rind'in c.): kalenderler, dünyâ işlerini hoş görenler.
rîş (f.i.): 1. yara. 2. s. yaralı.
rişte (f.i.): 1. iplik, tire.
riyâ (a.i.): özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük.
rû (f.i.): yüz, çehre.
rûh (a.i.c. ervâh): 1. can, nefes. 2. canlılık, his, duygu. 3. en mühim nokta, öz.
ruhsat (a.i.c. ruhas, ruhsat): izin, müsaade.
rumûz (a.i. remz'in c.): remizler, işaretler; mânâsı gizli olan sözler.
rûşen (f.s.)1.aydın, parlak. 2. belli, meydanda.

S

sâ'id (a.s. sa'd'den): 1. mutlu, uğurlu. 2. âhiretini hazırlamış [kimse].
sabâ (a.i.): 1. gün doğusundan esen hafif ve lâtif rüzgâr.
sadef (a.i.c. esdâf): sedef, inci kabuğu.
safâ (a.i.): l. saflık, berraklık, 2. gönül şenliği, kedersizlik, neş'e, zevk, eğlence.
saff (a.i.c. sufûf): 1. dizi, sıra; camide cemâatin sırası.
sâgar (f.i.): 1. kadeh, içki bardağı. 2. tas. Allah'ın nuru ile dolan insan gönlü.
sâhib (a.s. ve i. sahb'den. c. eshâb): 1. sahip. 2. bir vasfı olan. 3. koruyan. 4. bir iş yapmış olan.

sâlik (a.s. sülûk'den. c. sâlikân, sâlikîn): 1. bir yola giren, bir yolda giden. 2. bir tarikata girmiş bulunan.
san'at (a.i.c. san'ât): 1. sanat, ustalık; hüner, marifet. 2. bir şeyi güzel yapmak, bir şeyin güzel, beğenilir olması için uygulanan kurallar.
sanem (a.i.c. esnâm): 1. put. 2. güzel kimse.
sayd (a.i.): 1. av. 2. avlama, avlanma.
sâz (f.s.): "yapan, uyduran, düzen" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.
sebât (a.i.): yerinde durma, kımıldamama, sözünden, karârından vazgeçmeme.
sebîl (a.i.c. sübül, sübûl): 1. yol, büyük cadde. 2. sebil, su dağıtılan yer. 3. hayrat olarak, parasız dağıtılan su.
sebze-zâr (f.b.i.): 1. yeşillik, çayırlık, çimenlik. 2. sebze tarlası, bostan.
sedd-i ramak: ölmeyecek kadar yiyip içme.
sefîd (f.s.): ak.
sefîne (a.i.c. sefâin, süfün): gemi, vapur.
selb (a.i.): 1. kapma zorla alma. 2. kaldırma, giderme. 3. menfîleştirme, olumsuzlaştırma. 4. inkâr etme.
selc (a.i.c. sülûc): kar.
selef (a.i.c. eslâf, süllâf): 1. bir yerde, bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse, ["halef" in zıddı]. 2. eski adam.
selîm (a.s. selâmet'den): 1. sağlam, kusursuz, doğru.
sellemnâ: "selâmete erdirsin!" mânâsıyla duâlarda geçer.
semâ' (a.i. sümüvv'den. c. semâvât): gökyüzü.
semen (f.i.): yasemin.
semend (f.i.): 1. kula at. 2. çevik ve güzel at.
sengîn (f.s.): 1. taştan, taştan yapılmış.
serdâr(f.b.i.c. ser-dârân): 1. asker başı, kumandan, komutan.
ser-encâm (f.b.i.): 1. bir işin sonu. 2. başına gelen. 3. vak'a.
serîr (a.i.c. esirre sürür): 1. taht. 2. yatacak yer.
ser-keş (f.b.s.): dikbaşlı, başkaldıran; inatçı; itaatsiz.
ser-mest (f.b.s.): sarhoş.
serv (f.i.): 1. servi, selvi. 2. mec. sevgilinin boyu bosu.
server (f.i.c. serverân). 1. baş, başkan, reis, ulu.
settâr (a.s. setr'den): 1. örten; Allah.
sevdâ (f.i.): 1. aşk, sevgi. 2. aşın sevgiden doğan bir çeşit hastalık. 3. istek, heves, arzu.
seyl (a.i.c. süyûl): 1. sel. 2. şiddetle gelen şey.
seyyâh (a.s): yolcu; gezici.
sezâ (f.s.): münâsip, uygun, yaraşır.
Sıfâhân (f.h.i.): Isfahan şehri.
sıhhat (a.i.): 1. sâhihlik, doğruluk, gerçeklik. 2. sağlamlık, sağlık. 3. ed. sözün yanlış ve eksik olmaması.
sifâl (f.i.): 1. testi ve saksı parçaları. 2. çanak, çömlek. 3. fıstık, ceviz, badem kabuğu. 4. orak.
sifle (a.s.): alçak, adî; terbiyesiz.
sîm (f.i.): 1. gümüş. 2. gümüş para. 3. s. gümüşten, sırmadan. 4. s. gümüş taklidi sırma veya mâden tel. sîm ü zer gümüş ve altın.
sîne (f.i.): 1. göğüs. 2. yürek (kalb).
sipihr (f.i.): 1 asmân, semâ. 2. talih. 3. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en az altı asırlıktır.
sitâr (f.i.c. sitaregân): 1. yıldız. 2. talih, kader, baht.
Sokrât: Sokrates.
su'âl (a.i.c. es'ile, suâlât): 1. sorma, sorulma, soruşturma, soru. 2. (c. es'ile): sorulan şey. 3. dilenme, dilencilik.
subh (a.i.c. esbâh): sabah, sabah vakti.
sûd (f.i.): fayda, kâr, kazanç.
suhan (f.i.). söz, lakırdı.
sûhte (f.s.): 1. yanmış, tutuşmuş, yanık.
sûk (a.i.c. esvâk): çarşı, pazar, alım satım yeri.
sun' (a.i.): 1. yapış, yapma. 2. te'sir, kudret.
surh (f.s.): 1. kırmızı, kızıl. 2. kırmızı mürekkep. 3. bab veya fasıl başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan yazma kitap.
sübût (a.i.): sabit olma, gerçekleşme, meydana çıkma.
sükker (a.i.): şeker.
sükût (a.i.): susma, söz söylememe.
sürûd (f.i.): şarkı; türkü.

sürûr (a.i.): sevinç.
sütûde (f.s.): övülmüş; övülmeye değer.

Ş

şâh-bâz (f.b.i.): 1. bir cins iri ve beyaz doğan. 2. s. yiğit, şanlı, gösterişli [adam].
şarâb (a.i. şurb'dan. c. eşribe): 1. içilecek şey. 2. Şarap.
şârib (a.s. şürb'den): 1. içen, içici.
şârih (a.i. sarâhat'den): 1. açık, meydanda. 2. belli. 3. saf, hâlis [ırk].
şârih (a.s. ve i. şerh'den. c. şurrâh): bir kitabı şerh eden, bir kitaba açıklama yazan kimse.
şâyî' (a.s. şüyû'dan): 1. duyulmuş, herkesçe bilinmiş. 2. taksim olunmamış müşterek hisse. 3. bir şeyin her noktasıyla ilgili bulunan.
şebîh (f.s. şibh'den): benzeyen, benzeyici.
şebnem (f.b.i.): çiy.
şehd (a.i.): bal.
şek (a.i.c. şükûk): şüphe, zan, tereddüt.
şeker-güftâr (şeker sözlü): tatlı sözlü.
şemme (a.i.): 1. bir kere koklama. 2. pek az şey.
şemşîr (f.i.): kılıç.
şerî'at (a.i. şer'den): 1. doğru yol. 2. Allah'ın emri. 3. âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri.
şerîk (a.s. ve i. c. şürekâ): 1. ortak. 2. ders, mektep, medrese arkadaşı.
şermende (f.s.). utanmış, mahcup.
şetâret (A.i.): 1. neşe, şenlik, sevinç. 2. bâzı Arap halayıklara verilen bir ad. [Arapçadaki asıl mânâsı "hilekârlık", "şaklabanlık" dır]. 3. çoğunlukla, Arap ve Çerkez kadınlarına verilen bir ad.
şeydâ (f.s.): aşktan aklını kaybetmiş, dîvâne, düşkün, şaşkın.
şi'r (a.i.c. eş'âr): 1. anlama. 2. ed. şiir, edebî değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz.
şikâr (f.i.): 1. av. 2. avlama. 3. avlanan hayvan. 4. ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal. 5. ender bulunan şey.
şikeste (f.s.): 1. kırık, kırılmış. 2. yenilmiş.
şîr (f.i.): 1. arslan.
şirâ (a.i.): satın alma, satın alınma.
şitâ (a.i.): kış.
şûh (f.s.): 1. hareketlerinde serbest. 2. neşeli, şen ve oynak [kadın]. 3. açık saçık, hayasız [kadın].
şûrîde (f.s.): 1. karışık, perişan. 2. âşık, tutkun.
şükrâne (a.i.): şükran alâmeti, iyilik bilme nişanesi.
şükûfe (f.i.): 1. çiçek. 2. g. s. süslemede sırf çiçek motiflerine dayanan bir tarzın adı. 3. kadın adı. [aslı "şikûfe" dir].
şürû' (a.i.): başlama.
şütür (f.i.): deve.

T

ta'alluk (a.i. alak'dan. c. taallukat): 1. asılı olma, asılma. 2. ilişiği, ilgisi olma. 3. sevme. 4. ait olma. 5. tas. dünyâ ilgisi.
ta'allüm (a.i. ilm'den): öğrenme, öğrenilme, okuyarak, ders alarak öğrenme, elde etme.
tâ'at (a.i.): Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet.
ta'lîk (a.i. alak'dan. c. ta'lîkat): 1.asma, asılma. 2. bir şeye bağlı gösterme. 3.geciktirme, asıntıda bırakma, askıda bırakılma.4. belli bir zamana bırakma.
ta'n (a.i.): sövme, yerme; ayıplama.
tâb (f.i.): 1. güç, kuvvet, takat.
tabîb (a.i. tıbb'dan. c. etibbâ, tabîbân hekim, doktor.
tâbût (a.i.c. tevâbît): 1. ölü taşınan sandık. 2. İsrâiloğulları için Hz. Mûsâya gelen mukaddes emirlerin konulduğu sandık. 3. uzun yumurta sandığı.
tahalluk(a.i. hulk'dan): ahlâklanma, bir tabiat, huy edinme.
tahiyyât (a.i. hayy'den): "Allah ömürler versin!" demeler; selâmlar, hayır dualar. 2. namazın ka'delerinde okunan "ettehiyyâtü" duası.
tahrîr (a.i.): l. yazma, yazılma.
tâk (a.i.c. tâkat, etvâk, tîkan): 1. bina kemeri. 2. yarım dâire şeklinde kapı ve pencere üstü. 3. kubbe, künbet.
takdîr (a.i. kader'den. c. takdîrât): 1. beğenme, değer biçme, değer verme; verilme. 2. değerini, ehemmiyetini, lüzumunu] anlama. 3. ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler.
tâlib (a.s.c. tullâb, tulleb, talebe): 1.isteyen, istekli, 2. i. öğrenci.
tannâz (a.s.): herkesle eğlenen.
tarîf (a.s. turfa'dan): az bulunan, nâdir, zarif şey.
tarîk (a.i.c. turuk): 1. yol.

tatbîk (a.i. tıbk'dan. c. tatbîkat): 1. uydurma, uydurulma, yakıştırma. 2. benzetme, uydurma. 3. karşılaştırma.
tayy-i mekân: mekânı, mesafeyi, zamanı atlarcasına geçme. 2. çıkarma, kaldırma, yok etme, lâğvetme.
te'âruzât: (a.i.): birbirine zıt olmalar.
teb (f.i.): 1. hararet. 2. sıtma.
teb'îd (a.i. bu'd'dan): 1. uzaklaştırma, uzaklaştırılma, uzağa sürme. 2. kovma.
tecelliyât (a.i.): tecellîler.
techîl (a.i. cehl'den): birinin cahilliğini, bilgisizliğini meydana koyma.
tefekkür (a.i. fikr'den.: düşünme, zihin yorma; düşünülme.
teferrüc (a.i.): l. açılma, ferahlama. 2. gezinti. 3. gezintiye çıkıp gam dağıtma.
tehâşî (a.i. haşy'den): korkup çekinme, sakınma.
tekellüf (a.i. külfet'den c. tekellüfât): 1. külfetli, zahmetli iş görme. 2. özenme, bir işi gösterişli bir hâle koymak için uğraşma. 3. gösteriş, yapmacık.
tekmîl (a.i. kemâl'den. c. tekmîlât): 1. kemâle erdirme. 2. bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma. 3. s. tam, eksiksiz, bütün, hep.
tekye-geh (a.f.b.i.): dayanılacak yer.
temevvüc (a.i. mevc'den): dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma.
tenhâ (f.s.): 1. yalnız, ıssız, boş. 2. yalnız, tek.
tepesi. 6. bir kilometreye yakın bir uzaklık. 7. bir çarkın, üzerinde döndüğü mihver, eksen.
tesâhül (a.i. sehl'den. c. tesâhülât): 1. yumuşak muamele etme. 2. kolay görerek ihmâl etme.
teşbîh (a.i. şibh'den. c. teşbîhât): benzetme, benzetilme.
teşhîs (a.i. şahs'dan. c. teşhîsât): 1. ayırma, seçme, farketme, tanıma. 2. hastalığın hangi hastalık olduğunu bilme. 3. ed. eşyaya şahsiyet verme, onları adam yerine koyma ve onlara
teşne (f.s.c. teşne-gân): 1. susamış.
tevakkuf (a.i.): durma, eğlenme, bekleme.
tevsen (f.i.): başı sert at; dikbaşlı adam.
tevsî' (a.i.vüs'at'den): genişletme, genişletilme.
tıynet (a.i.): yaradılış, mizaç, maya.
Tirâş (f.i.): 1. tıraş. 2. üstten ve düz olarak yontma. 3. üstten yontan ve yontarak düzelten.
tîr-endâz (f.b.s.): 1. ok atıcı, ok atan. 2. mec. şık giyinmiş, güzel görünüşlü [kimse], tırandaz.
tîşe (f.i.): 1. balta, nacak, külünk. 2. keser.
tu'me (a.i.): 1. yiyinti, azık. 2. tad, çeşni. 3. lokma [bir].
tugrâ (t.i.): tura.
turfe (a.s.): 1. turfa; görülmemiş, yeni, tuhaf, şaşılacak şey. 2. Yahudilerce yenmesi haram olan. 3. kaçınılması gereken.
turre (a.i.): 1. alın saçı.
turş (f.s.): ekşi.
tûtî (f.i.c. tûtiyân): dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.
tüfeng (i.): tüfek.

U

ury (a.i.): çıplaklık.
uryân (a.i.): çıplak.

Ü

üstü`hân (f.i.): kemik.

V

va'de (a.i.): 1. bir iş için önden belirtilen zaman. 2. bir işi geciktirmek için belirtilen zaman. 3. ecel. 4. [eski] söz verme.
vâ-beste (f.b.s.):-e bağlı.
vâlih (a.s.): şaşakalmış, şaşırmış.
vârid (a.s.): 1. gelen, vâsıl olan, erişen.
vasl (a.i.): 1.[bir şeyi başka bir şeye] ulaştırma, birleştirme; ulaşma, birleşme.
vech (a.i.c. vücûh): 1. yüz, surat, çehre. 2. üst, satıh, düz, yüz.
vegâ (a.i.): gürültü, patırdı, kavga; savaş.
vifâk (a.i.): 1. uygunluk, aynı düşüncede olma. 2. barış.
vukûf (a.i.): 1. durma, duruş. 2. bir halde, olduğu gibi kalma, ilerleyip veya gerilememe. 3. anlama, bilme, öğrenme, haberli olma, bilgi.
vuzu' (a.i.): nefsini alçaltma, hakir görme.
vüs'at (a.i.): 1. genişlik, bolluk. 2. para durumu. 3. boş meydan, fırsat.

Y

yâbis (a.s. yubûset'den): kuru.
yâd (f.i.): 1. hatırlama, anma. 2. hatır, gönül.
yed-i tûlâ (en uzun el): tam, çok geniş bilgi [bir sahada].

yemm (a.i.): deniz.
yetîm (a.s.): 1. yalnız, tek, eşsiz, bir tek.
yübûset (a.i.): 1. kuruluk. 2. kuraklık.

Z

za'ferân (a.i.c. zeâfir): safran.
zâg (f.i.c. zâgan): karga.
zâhid (a.s. zühd'den. c. zühhâd): 1. çok, aşırı sofu; kaba sofu. 2. [alevîlerce] Kızılbaş olmayan.
zâl (f.s.): 1. ihtiyar, aksakallı, zâlim, acımasız. 2. (h.i.): eski Fars
zamîr (a.i.c. zamâir): 1. iç, içyüz, 2. kalb; vicdan. 3. gönülde gizli olan sır.
zâyid (a.s. ziyâde'den): 1. artan, artıran. 2. lüzumsuz, gereksiz. 3. ed. müstezatlarda "mefûlü faulün" vezninde olan kısa mısra.
zen (f.i.c. zenân): kadın.
zencefûr/zincefr/zencefre (a.i.): civa ile kükürt karışığı bir çeşit kırmızı boya.
zevâl (a.i.): 1. yerinden ayrılıp gitme. 2. zail olma, sona erme. 3. Güneş'in başucunda bulunma zamanı, öğle vakti, saat tam 12.00.
zeyd (a.i.): eski fetva metinlerinde erkeği temsil etmek için kullanılan umumi isimlerden birisi.
zeyn (a.i.): süs, bezek.
zılle (a.i.): peygamber hatâsı.
zincir (f.i.): 1. zincir. 2. müz. Türk müziğinde bir mürekkep usuldür.
zu'm (a.s.): 1.batıl, zan, boş inanç. 2. şüphe.
zücâcî (a.i.): 1. camcı, sırçacı. 2. s. sırçadan, camdan yapılmış.
zülâl (a.i.): 1. saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su.
z̲üll (a.i.): alçalma, horluk, hakirlik.

ŞEHR-ENGÎZ-İ İSTANBUL

ADLI ESERİN SÖZLÜĞÜ

A

a'del (a.s. âdil'den): adaletli, çok doğru.
a'lâ (a.s.): (daha, en, pek) yüksek.
âbâdân (f.s.): şen, mâmur, bayırdır.
âb-ı hayât : Nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın, içen kimseye ebedî hayat veren efsânevî suyu, bengi su.
adû (a.i.c. a'dâ'): düşman, yağı.
âfet (a.i.c. âfât): 1. büyük felâket, belâ. 2. mec. çok güzel insan.
âfitâb (f.b.i.): 1. Güneş, 2. Güneşin ışığı. 3. s. güzel [kadın]. 4. güzel yüz. 5. şarap.
âgâh (f.s.c. âgâhân): 1. bilgili, haberli, uyanık.
âhen (f.i.): 1. demir. 2. zincir. 3. kılıç. 4. sert, katı.
ahvâl (a.i. hâl'in c.): 1. oluşlar, bulunuşlar, durumlar.
akdem (a.s. kadîm'den): ilk, önce, önceki, daha önceki.
aks (a.i.c. ukûs): çarpma, çarpıp geri dönme.
âlem (a.i.): 1. dünyâ, cihan.
âr (a.i.): utanma.
ârâm (f.i.): 1. durma, eğlenme, dinlenme. 2. yerleşme, istirahat etme; karar kılma.
arz (a.i.): 1. Dünyâ. 2. toprak.
asâ (a.i.c. a'sâ): 1. deynek, sopa. 2. dervişlerin taşıdıkları sopa.
asâkir (a.i. asker'in c.): erler.
âsumân (f.i.): gök, semâ.
âşiyân (f.i.): 1. kuş yuvası. 2. mesken, ev.
âşüfte (f.s.): çıldırırcasına seven, bu yüzden perîşan bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, aşifte.
âteş-bâz (f.b.s. ve i.): ateşle oynayan, hokkabaz, fişekçi.
attâr (a.i. ıtr'dan): 1. güzel kokular, iğne iplik vesaire satan; aktar. 2. i. [büyük aile] meşhur mutasavvıf.
âvâre (f.s.): 1. serseri, boş gezen, işsiz güçsüz, aylak. 2. dağınık, perişan.
âyât (a.i.âyet'in c.): izler, nişanlar; Kur'ân'ın cümleleri.
âyîn (f.i.): 1. merasim, tören. 2. Alevîlerin içki sohbetleri.
âyîne (f.i.): 1. ayna.
ayn (a.i.c. a'yân, uyun): 1. göz. 2. aslı, kendisi. 3. bir şeyin eşi, tıpkısı. 4. kaynak, pınar, 5. Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi.

B

bâb (a.i.c. ebvâb): 1. kapı.
bâdâmî (f.s.): badem biçiminde, renginde.
bâdbân (f.b.i.): 1. yelken. 2. gemi sereni.
bâde (f.i.): 1. şarap; içki. 2. mec. aşk, Allah sevgisi. 3. halk hikâyelerinde Hızır'ın kahramanlara ve bâzı saz şâirlerine rüyalarında sunduğu içki.
bâgiçe (f.b.i.): bahçe, [bağ ile küçültme edatı olan çe den yapılmıştır; "küçük bağ" demektir].
bahreyn (a.s.): 1. "iki deniz", Basra körfezi ile Hint denizi, [bâzı rivayetlere göre "Akdeniz'le Hint Denizi" veya "Karadeniz'le Akdeniz"]. 2. iki büyük esas, temel şey.

bâ-hüsn: hüsn ile, güzellik ile.

bâlâ (f.s.): 1. yüksek, yukarı, üst, yüce. 2. i. boy. 3. azat. 4. i. yedek

bâr (f.i.): 1. Tanrı, Allah. 2. Yük.

bârgâh (f.b.i.): girmek için izin almak lâzım gelen, girilebilecek yer, çadır, yüksek divan.

bârî (f.e.): hiç olmazsa, bir kere; hâsılı, hülâsa.

bârû (f.i.): kale duvarı, hisar burcu, sur; sığınak, siper.

bâzâr (f.i.): 1. pazar, çarşı. 2. alışveriş. 3. pazar yeri.

beçe (f.i.c. beçegân): insan veya hayvan yavrusu.

bedr (a.i.): ayın on dördüncü gecesi, dolunay.

behişt (f.i.): cennet, uçmak.

belâgat (a.i.): 1. iyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme, uz dillilik. 2. ed.sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı.

bend (f.i.): 1. bağ, yular, rabıta, bağlama.

berdâr (f.s.) : 1. salbedilmiş, asılmış. 2. yemişli.

berk (a.i.c. buruk): şimşek.

berş (a.f.): 1. afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir çeşit müsekkir macun. 2. arzu, gönül isteği.

bevvâb (a.i.c. bevvâbîn, bevvâbân): kapıcı, çocukları evlerine getirip götüren okul hademesi.

beyân (a.i.): anlatma, açık söyleme 2. Belagat ilmi.

beyt (a.i.c. büyüt): 1. mesken, hâne, ev, oda, oba.

bî-had (f.a.b.s.): hadsiz, sınırsız, pek çok.

bîmâr (f.s.c. bîmârân): hasta, sayrı.

börk : 1. tahtadan yapılmış baca örtüsü. 2. sabanda tutağın ilerisindeki kılıç bağının baş çivisi. 3. kel baş için kara sakızla yapılan yakı. 4. ipekli kefiye ve yazmaların fesin üzerine sarılmasıyla yapılan başlık, puşu.

bûsitân (f.i.): 1. gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe, 2. Şiraz'lı Şeyh Sadî'nin ünlü eseri.

C

câm (f.i.): 1. sırça, cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi, [kelimenin Arapçası cemi "câmât" dır].

câme (f.i.): l . elbise, çamaşır.

cânib (a.i. cenb'den c. cevânib): 1. taraf, cihet, yan.

cânn (a.i.): cin taifesi.

cârî (a.s. cereyân'dan): 1. cereyan eden, akan, geçen, yürüyen.

cây (f.i.): yer.

cebîn (cebânet'den): 1. korkak, yüreksiz; alçak 2. i. alın.

cem‘ (a.i.): l . toplama, yığma. 2. birden fazla insan, hayvan ve eşyayı gösteren isim.

cemâat (a.i.): insan topluluğu.

cevlân : dolaşma, dolanma, gezinme.

cevr (a.i.): 1. haksızlık, eza, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem. 2. tas. tarikat adamının ruhen ilerlemesine manî olan şey.

cünbiş (f.i.): l. kımıldanma, hareket.

cünd (a.i. c. cünûd): asker; asker topluluğu.

cürm (a.i.c. cürüm, cerâim): suç.

Ç

çâh-ı zenahdân (çene kuyusu): çene çukuru.
çâk (f.i.): 1. yarık, yırtık. 2. yırtmaç.
çâker (f.i.): kul, köle, câriye, yanaşma.
çarh-ı devvâr : gök.
çerâg (f.i.): 1. fitil, mum. 2. otlama; otlak.
çeşm (f.i.c. çeşmân): göz.
çihil (f.s.): kırk.

D

da'vî (a.i.): bir kimsenin hakkını araması.
dâg (f.i.): 1. yanık yarası. 2. insan ve hayvan vücûduna kızgın demirle vurulan damga, işaret, im.
dâye (f.i.): taya, sütnine, çocuğa bakan dadı.
dâyim/dâ'im (a.s.): Devamlı, sürekli.
dehân (f.i.): ağız.
dehr (a.i.): 1. dünyâ, 2. zaman, devir.
dellâk (a.i. delk'den): hamamda müşterileri keseleyip yıkayan kimse, tellâk.
dellâl (a.i. delâlet'den): 1. tellâl, satılacak şeyi satan. 2. alıcı ile satıcı arasında vâsıta olan kimse.
denî (a. s.): alçak, rezil, soysuz.
derbân (f.b.s.): kapıcı, kapıya bakan.
derhem (f.s.): 1. karışık, karmakarışık. 2. muztarip. 3. i. incinme.
derzî (f.s.): dikiş ile yiv yapan, terzi.
dest (f.i.c. destan): 1. el.
destâr (f.i.): sank, tülbent.
devât (a.i.): divit, kalem koymak için uzun madenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet.
devrân (a.i.): dünyâ, felek, zaman, talih, kader; devir.
deyr (a.i.c. edyâr): 1. manastır, kilise. 2. insanlık âlemi, bu dünyâ. 3. meç. meyhane.
Dımışk (a.h.i.): Şam.
dîdâr (f.i.): l.yüz, çehre.
dîk (a.i.): dar olma, darlık.
dil-ber (f.b.s.c. dil-berân): 1. gönlü alıp götüren, güzel. 2. i. kız adı.
dil-cû (f.b.s.): gönül arayan, gönül çeken.
dil-rübâ (f.b.s.): 1. gönül kapan, gönül alan. 2. tahminen iki asırlık bir makamdır.
dirîgâ (f.zf.): yazık, eyvahlar olsun!
dîv (f.i.): 1. dev. 2. şeytan. 3. cin.
dûd (a.i.c. dîdân): kurt, böcek.
dûdgâh (f.b.i.): duman yeri, ocak, baca.
ḍuhâ (a.i.): kaba kuşluk vakti.
dûr (f.s.): uzak.
dürer-bâr (f.b.s.): inci yağdıran, inci gibi söz söyleyen.

E

ebrû (f.i.c. ebrû-vân): 1. kaş.
efrûz (f.i.): 1. şule, panltı. 2. kadın adı.
efser (f.i.): tâc.
ehâlî (a.i. ehl'in c.): 1. bir memlekette, bir kasabada, bir köyde, bir semtte veya mahallede yerleşip oturanlar, ahâli. 2. halk, umûm.
ehl-i irfân: irfan sahibi, bilgili kimseler.
ejder (f.i.): 1. büyük yılan, 2. korkunç ve hayalî bir hayvan.
ekser (a.s. kesîr'den): en çok, daha ziyâde.
em : ilaç, deva, çare.
enbiyâ (a.i. nebî'nin c.): müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar.
encüm (a.i. necm'in c.): yıldızlar.

enver (a.s. nevr'den): 1. daha (en, pek): nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.
esfâr (a.i. sifr'in c.): büyük kitaplar, ciltler.
esmâ (a.i.): isimler.
eşk (f.i.): gözyaşı.
etrâk (a.i. Türk'ün c.): Türkler.
evlâ (a.s.): 1. daha uygun, daha lâyık, daha iyi, üstün.
evrâd (a.i. vird'in c.): 1. okunması âdet olunan dînî dualar. 2. her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler.
eyvân (f.i.): l. büyük sofa, divan-hane, salon. 2. kemerli yüksek bina, oturacak yüksek yer, köşk. 3. çardak. [Arapçası "iyvân" dır].
ezân (a.i.): 1. Müslümanları ibâdete çağırmak için çok defa minareden, muayyen kelimeleri söylemek suretiyle, yüksek sesle yapılan davet.
ezher (a.s.): pek beyaz, güzel ve parlak.

F

fâ'ik/fâyık (a.s.): 1. Fevkinde bulunan, manevi olarak üstünde bulunan.
fasâhat (a.i.): güzel ve açık konuşma.
ferâg (f.i.): serin rüzgâr.
fermân (f.i.): emir, buyruk; [evvelce] pâdişâh tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu.
ferş (a.i): 1.döşeme, yayma. 2. halı, taş ve şâire döşetme. 3. yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccade, hasır. 4. yeryüzü, kır, sahra.
fikra (a.i.): 1. omurga kemiklerinde bir boğum, omur. 2. bend, madde, paragraf.
firâk (a.i): 1. ayrılık, ayrılma; sevi-şenlerin ayrılığı.
Firdevs-i a'lâ : Cennet'teki altıncı bahçe.
fûta (f.i.): 1. peştemal. 2. eskiden kullanılan bir çeşit kumaş.
fütâde (f.s.c. fütâde-gân): 1. düşmüş, düşkün. 2. tutkun, müptelâ. 3.bîçare.

G

gabgab (a.i.c. gabâgıb): çene altı, çifte gerdan.
garîm (a.s.c. guremâ): 1. alacaklı. 2. hasım, rakip.
gâyet (a.i.c. gayât): 1. nihayet, uç, son. 2. zf. çok, fazla, son derece.
gerdûn (f.s.): l. dönücü, dönen, devreden. 2. i. felek, dünyâ, semâ. nitâk (a.i.): 1. kuşak, kemer. 2. peştemal. 3. kuşak yeri. 4. bir çeşit Arap elbisesi.
germ (f.s.): sıcak [zıddı "serd" dir].
geşt (f.i.): 1. gezme, seyretme, dolaşma.
gılâf (a.i.c. gulüf): kılıf, kın, mahfaza.
gılmân (a.i. gulâm'ın c.): 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. köleler, esirler.
gonçe (f.i.): konca, tomurcuk, açılmamış çiçek, [bilhassa gülün açılmamışı].
gûş (f.i.): 1. kulak, 2. işitme, dinleme.

H

hˇâb-âlûd (f.b.s.): uykusu gelmiş, uyku basmış.
hâ'il/hâyil (a.s.): engel.
hacer (a.i.c. ahcâr): 1. taş.
hadd (a.i.c. hudûd): 1. sınır, iki devlet toprağının irleştiği yer, kenar. 2. derece. 3. gerçek değer.
hâk (f.i.): toprak.

halâyık (a.i. halîka'nın c.): 1. mahlûklar, yaratıklar, insanlar. 2.halayık, satın alınan kadın hizmetçi.
hâlî (a.s.): tenha, boş, sahipsiz yer.
halvet (a.i.): 1. yalnız, tenha kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. tenha yer. 3. hamamın sıcak bölmesi.
hâmil (a.s.): adı kötüye çıkmış olan kimse.
hammâm (a.i.): hamam, banyo.
handek (a.i.c. hanâdık): 1. kale etrafına açılan uzun çukur, hendek. 2.birçok ölünün gömülmesi için açılan büyük, geniş çukur.
harâc (a.i.): 1. vaktiyle Müslüman olmayan teb'adan alınan vergi. 2. haraç mezat satılığa çıkarma.
harâret (a.i.): 1. Sıcaklık.
harc (a.i.): 1. vergi. 2. sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.
harîk (a.i.): yangın, ateş.
hasen (a.s.): hüsünlü, güzel.
haste (f.s.c. haste-gân): hasta, rahatsız, sayrı.
haşhaş (a.i.): bot. kapsüllerinden afyon, tohumlarında da yağı çıkarılan bir nebat, bitki.
hat (a.i.c. hutût): ; 1. çizgi. 2. satır. 3. yol. 4. yazı. 5. pâdişâh yazısı, ferman, buyruk. 6. sıra, saf. 7. gemiler için hareket istikameti olarak belirtilen taraf.
hatîb (a.s.): hitap eden, söz söyleyen.
havf (a.i.): 1. korku, korkma.
hayr (a.s.): iyi, faydalı, hayırlı, yarar.
heft-kişver (f.a.b.i.): Batlamyos'un ayırdığı dünyânın yedi bölgesi.
hemânâ (f.e.): 1. güya, sanki. 2. tam, tamam, tamamen, aynen, tıpkı.
hemîşe (f.zf.): dâima, her vakit, her zaman.
hem-râh (f.b.i.c. hem-râhan): yoldaş, yol arkadaşı.
hem-râz (f.b.s.): sıkı fıkı arkadaş, sır arkadaşı.
hemtâ (f.b.s.): benzer, taydaş, denk, müsâvî.
hergiz (f.zf.): asla, katiyyen, hiç bir vakit, hiç bir suretle.
hıdmet (a.i.c. hidemât): 1. iş, hizmet, vazife (görev):. 2. iş görme, birinin işini görme.
hınnâ (a.i.): kına.
hışm (f.i.): kızgınlık, öfke.
Hızr (a.h.i.): içenlere ölmezlik veren âb-ı hayât'ı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan peygamber.
hilâl (a.i.): 1. diş, kulak karıştıracak âlet. 2. iki şey arasına sokulan üçüncü şey. 3. ara, aralık.
hisâr (a.i.): 1.kuşatma, etrafını alma. 2. kale, etrafı istihkamlı kale, bent.
hod (f.): 1. kendi. 2. i. baş zırhı, miğfer.
hûb (f.s.c. hûbân): güzel, hoş, iyi.
hûb-rû (f.b.s.c. hûb-rûyân): güzel yüzlü, yüzü güzel.
hudâvend (f.h.i.): 1. Allah, Tanrı 2. s. efendi, sahip, mâlik. 3.i. hâkim, hükümdar.
humâr (a.i.): içkiden sonra gelen baş ağrısı, sersemlik,
hûn-rîz (f.b.s.): kan döken, kan dökücü.
hurd (f.s.): 1. küçük, ufak. 2. kırık. 3. ehemmiyetsiz.
hûrî (f.i.c. hûriyân): 1. cennet kızı. 2. sevgili.
hurrem (f.s.): 1. şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül açan; taze. 2. bir yazı sitili.

hûrşîd (f.i.): 1. güneş, 2. erkek adı.
husûsâ (a.zf.): başkaca, ayrıca.
huzûr (a.i.): 1. hâzır bulunma.

İ

ihrâm (a.i. harem'den): 1. hacıların Kabe'yi tavaf için Mekke hâricinde örtünmeğe mecbur oldukları dikişsiz burgu. 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf. 3. sedire veya yere serilen yün yaygı.
ihsân (a.i. hasen'den. c. ihsânat): 1. iyilik etme. 2. bağış, bağışlama. 3. verilen, bağışlanan şey. 4. lütuf, iyilik.
ihyâ (a.i. hayât'dan): 1. diriltme, diriltilme, canlandırma. 2. taze can verircesine iyilik, lütfetme. 3. yeniden kuvvetlendirme. 4.uyandırma, canlandırma, tazelik verme.
ikdâm (a.i. kadem'den. c. ikdâmât): 1. gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma. 2. İlerleme.
iklîm (a.i.c. ekalim): 1. bir bölgenin, ortalama hava şartlarıyla beliren hâli. 2. memleket, diyar, ülke.
imâd (a.i.): 1. direk, dikme, sütun.
îmân (a.i. emn'den): 1. inanma, inanç. 2. İslâm dînini kabul etme.
ins (a.i.): insan.
irfân (a.i.): l. bilme, anlama. 2. tas. ilâhî bir feyiz olarak kâinatın sırlarını bilme kudreti. 3. kültür.
isnâd (a.i.c. isnâdât): 1. bir şeyi, birisi için yaptı deme. 2. iftira etme.3. peygamber sözü olan hadîslerin, sırasıyla kimler tarafından söylenegeldiğini bildirme
istikbâl-i kıble : kıbleye yönelme.
isyân (a.i.): 1. itaatsizlik, emre boyun eğmeme. 2. ayaklanma.
itmâm (a.i. tamâm'dan): tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme.
izz (a.i.): 1. değer, kıymet. 2. yücelik, ululuk. 3. güçlülük.

J

jengâr (f.i.): 1. pas, kir. 2. bakır pası.

K

kâ'im (a.s.): 1. ayakta duran.
kadd (a.i.): boy.
kâfir (a.i.): 1. hakkı tanımayan, bilmeyen. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan. 3. küfreden, küfredici. 4. iyilik bilmeyen, nankör.
kâkül (f.i.): alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, kâhkül, perçem.
kâmet (a.i): boy, boybos.
kâmil (a.s. kemâl'den): 1. bütün, tam, noksansız eksiksiz. 2. kemâle ermiş, olgun. 3. yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pişmiş [kimse]. 4. âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse].
kand (a.i.): şeker, şeker kamışının donmuş usaresi.
kâni' (a.i.): 1.kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen. 2. inanmış, kanmış mu.
kâr (f.i.): iş, güç.
kâşân (f.i.): mükemmel köşk, ev.
kazzâz (a.i.): ipekçi, ipek işleyen, ipek satan.
kelâm (a.i.): 1. söz, lâkırdı, 2. söz, ibare.
kemân (f.i.): 1. yay [ok atan]. 2. kavis. 3. keman.

kemhâ (f.i.): ipek kumaş; havsız kadife.
kepâde: okçuluk
keştî (f.i.): gemi.
kevneyn (a.i.c.): l . cismânî ve ruhanî âlem. 2. dünyâ ve âhiret. ẕü'n-nûreyn iki nur sahibi, [Hz. Peygamberin iki kızını almış olması dolayısıyla]
kırâ'at (a.i.): 1. okuma; devamlı ve düzgün okuma.
kıt'â (a.i.c. kıtaat): 1. parça, bölük, cüz.
kıyâm (a.i.): ayağa kalkma.
kıyâmet (a.i.): 1. dünyânın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.
kîse (f.i.c. ekyise): 1. kese, küçük, büyük torba, kap. 2. Cepte taşınan para torbası. 3. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap. 4. para, para hesabı; para gücü.
kubûr (a.i.): kabirler, mezarlar, sinler.
kuds (a.i.): 1. temizlik, paklık, arılık. 2. kutsallık, mübareklik.
kulle (a.i.c. kulel): 1. dağ tepesi, doruk.
kûy (f.i.): 1. köy. 2. mahalle ve işlek yol, sokak. 3. sevgilinin bulunduğu yer.
kuzah (a.i.): 1. bulutlara karışan bir melek. 2. şeytan adlarından biri.3. renk renk olan çizgi.
küffâr (a.s. kâfir'in c.): kâfirler, hak dînini inkâr edenler.
külhen (f.i.): külhan, han, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı.

L

la'l (a.i.): 1. kırmızı, al.
latîf (a.s.): 1. Allah adlarındandır. 2. yumuşak, hoş, güzel; nâzik.
leb (f.i.): 1. dudak.
lenger (f.i.): gemiyi yerinde mıhlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa.
letâfet (a.i.): 1. lâtiflik, hoşluk. 2. güzellik. 3. nezâket. 4. Yumuşaklık
livâ (a.i.c. elviye): 1. bayrak. 2. mülkî idarede kaza ile vilâyet arasında bir derece, sancak. 3. aşk.

M

ma'ârif (a.i. ma'rifet'in c.): 1. ma'rifetler, bilimler. 2. bilgi, kültür.
ma'kûl (a.s. akl'dan): akıllıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı, mantıklı .
ma'mûr (a.s. umrân'dan): bayındır, şenlikli.
ma'rûf (a.s. irfan'dan): 1. herkesçe bilinen, tanınmış, belli. 2. meşhur, ünlü.
ma'şer (a.i. işret'den c. maâşir): cemaat, topluluk, birlikte yaşayan
mâ'il (a.s. meyl'den): 1. bir yana eğilmiş, eğik, eğri. 2. hevesli, istekli, düşkün. 3. andırır, benzer.
magrûr (a.s. gurûr'dan): 1. gururlu. 2. bir şeye güvenen 3. güvenilmeyecek şeye güvenip aldanan, kendini beğenmiş [kimse]. 4. büyüklük taslayan,
mâh (f.i.): 1. Ay. 2. senenin on ikide bir kısmı, ay.
mahbûb (a.s. hubb'dan): 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili.
mahfel (a.i.): büyük camilerde eskiden hükümdarlara veya müezzinlere ayrılmış ve etrafı parmaklıklarla çevrilmiş olan yerler.

mâhî (f.i.c. mâhiyân): 1. balık.

mâhir (a.s. mâhâret'den c. mehere): 1. maharetli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli.

mahlas (a.i. hulûs'dan): 1. halâs olunacak, kurtulacak yer. 2. bir kimsenin ikinci adı. 3 . eskiden şâirlerin şiirlerinde kullandıkları ad.

mahsûn (a.s. hısn'dan): kuvvetlendirilmiş, istihkâmlı.

makdem (a.i. kudûm'dan): 1. gelme; dönüp gelme.

makhûr (a.s. kahr'dan): 1. kahrolmuş, mağlûb olmuş, bozguna uğratılmış, yenilmiş. 2. Allah'ın gazabına uğramış

mâlik (a.i. mülk'den. c. müllek): 1. sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan.

mânend (f.i.): benzer, eş.

mansûr (a.s. nusret'den): 1. nasrolunmuş, Allah'ın yardımıyla galib, üstün gelmiş

mârân (f.i. mâr'ın c.): yılanlar

mâsivâ (a.i.): 1. bir şeyden başka olan şeylerin hepsi; Allah'tan mâada bütün varlıklar. 2. dünya ile ilgili olan şeyler.

mazhar (a.i. zuhûr'dan. c. mazâhir): 1. bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. 2. nail olma, şereflenme. 3. bâzı tekkelerde oturarak uyunurken dayanılan kısa değnek. 4.. bir çeşit tef

me'vâ (a.i.): yurt, mesken, yer, makam, sığınılacak yer.

meblag (a.i.c. mebâliğ): para, akçe.

medd (a.i.): 1. uzatma, çekme. 2. yayma, döşeme

mehâbet (a.i. heybet'den): azamet, ululuk, korkunçluk; büyük görünme

mehcûr (a.s. hicr'den): 1. hecrolunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş, 2. uzaklaşmış,

meh-likâ (f.b.s.): ay yüzlü, güzel.

mekâtib (a.i. mekteb'in c.): mektepler, okullar.

mekkâr (a.s. mekr'den): çok mekreden, hîleci, düzenbaz, [müen. "mekkâre"]

meknûn (a.s.): 1. Dizilmiş

men' (a.i.): yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme

menâre (a.i. nûr'dan. c. menâir, menâvir): 1. minare. 2. ışık kulesi la'l (a.i.): 1. kırmızı, al.

mergûb ("gu" lar uzun okunur, a.s. rağbet'den): 1. rağbet edilmiş,beğenilmiş, herkesçe sevilip aranılmış. 2. istenilen, sevilen

merkûm (a.s. ve i. rakam'dan): 1. yazılmış, adı geçmiş, 2. bayağı, adî, işsiz güçsüz, aşağılık kimse.

mesel (a.i. c. emsal): 1. örnek, benzer, numune. 2. dokunaklı ve manâlı söz. 3. terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye

meserret (a.i. sürûr'dan. c. meserrât): sevinç, şenlik

mesned (a.i.c. mesânid): 1. isnâde-dilen, dayanılan şey. 2. rütbe, derece, paye, makam

meşgûl (a.s. şugl'den): 1. bir işle uğraşan, iş görmekte olan. 2. işgal edilmiş, doldurulmuş, tutulmuş. 3. tutuk, dalgın; dolgun çerî .

mevâlî (a.i. mevlâ'nın c.): 1. mevlevilik payesine ulaşmış olan sarıklı âlimler

mevcûd (a.s. vücûd'dan. c. mevcudat): 1. var olan, bulunan. 2. Hazır olan, hazır bulunan. 3.

bir topluluğu meydana getiren fertlerin hepsi şecer

mevsûf (a.s. vasfdan): 1. vasfolunmuş, vasıflanmış.

mevzûn (a.s. vezn'den): 1. vezinli, tartılı, tartılmış. 2. vezinli, vezinle yazılmış olan. 3. biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün otag.

mihmân (f.i.): misafir, konuk.

mihr (f.i.): 1. Güneş.

mir'ât (a.i.): 1. ayna. 2. meşhur bir çeşit lâle.

miyân (f.i.): l. orta. 2. meyan, ara, aralık.

mu'teber (a.s. ubûr'dan. c. mu'teberân): 1. itibarlı, hatın sayılır, saygın. 2. inanılır, güvenilir. 3. yürürlükte olan, geçer. 4. i. kadın adı.

mu'tedil (a.s. adl'den): 1. ne az, ne çok, orta halde bulunan. 2. yavaş, mülayim, sert olmayan, işi pek ileriye götermemiş olan. 3. münâsip, uygun, biçimli.

muhal (a.s.): mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak

muktezâ (a.s. kazâ'dan): 1. iktizâ etmiş, lâzım gelmiş. 2. kanun icâbına göre yazılan yazı, derkenar.

murg (f.i.c. mürgan): kuş.

musaffâ (a.s. safvet'den): tasfiye edilmiş, süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.

musavver (a.s. sûret'den): 1. tasvirli, resimli. 2. tasarlanmış, düşünülmüş.

mushaf (a.s. sül. sahafe. c. mesâhif): 1. sahife hâline getirilmiş şey, kitap. 2.i. Kur'an.

mutabbak (a.s. tabk ve tabak'dan): 1. tatbik olunmuş, uydurulmuş. 2.kapak gibi kapanmış.

muzaffer (a.s. zafer'den): 1. zafer, üstünlük kazanmış, üstün. 2. i. erkek ve kadın adı.

mü'ebbed (a.s.): 1. ebede kadar süren, sonsuz. 2. ömür boyunca süren, sürecek olan.

mübtelâ (a.s. belâ'dan): 1. düşkün [fena şeylere]. 2. tutkun, tutulmuş.

müdâvim (a.s. devâm'dan. c. müdâ-vimîn): 1. devam eden [bir yere], bir işe aralıksız çalışan. 2. bir yere devamlı olarak gidip gelen[kimse].

müdde'î (a.s. da'vâ'dan): 1. iddia eden, davacı. 2. bir hükümde ayak direyen. 3. inatçı.

müjgân (f.i. müje'nin c.): 1. kirpikler, kirpik. 2. kadın adı.

mülâzım (a.s. lüzûm'dan): 1. bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan. 2. i. stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen. 3. i. aşk.

mümtâz (a.s. meyz'den): 1. imtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. 2. seçkin.

müntehâ (a.s. nihâyet'den): 1. nihayet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. 2. son uç.

Mürselât (a.i. mürsele'nin c.): 1. irsal olunan, gönderilen şeyler. 2. melekler. 3. Kur'ân-ı Kerîm'in 77 nci sûresi. [Mekke devrinde nazil olmuştur, 50 âyettir].

müselmân (a.s. ve i. selâmet'den. c. Müslimîn, Müslimûn): İslâm dîninde olan.

müsevver (a.s. sûr'dan): etrafına sur, duvar çekilmiş.

müzehheb (a.s. zeheb'den): 1. tezhibolunmuş, altın suyuna batırılmış, 2. yaldızlanmış.

N

nâ-çîz (f.b.s.): 1. hiç hükmünde olan, değersiz, ehemmiyetsiz, çok küçük [şey]

nagam-sâz (a.f.b.s.): türkü söyleyen.

nâ-gehânî (f.zf.): ansızın, birdenbire.

nakş (a.i.): 1. resim. 2. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veya sulu boya resim, süsleme sanatı. 3. ipekle, sırma ile işleme.

nâm (f.i.c. nâmân): 1. isim, ad. 2. ün, lâkab. 3. adres. 4. yerine, vekillik.

nân (f.i.): ekmek.

nâr (a.i.): 1. ateş, od. 2. cehennem.

nârenc (f.i.): 1. turunç. 2. portakal.

nâs (a.i. ins'in c.): insanlar, halk, herkes.

nasr (a.i.): 1. yardım. 2. üstünlük.

nâzenîn (f.s.): l. cilveli, oynak. 2. çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık. 3. narin, ince yapılı. 4. mahut.

nâzil (a.s. nüzûl'den): 1. yukarıdan aşağı inen, inici. 2. bir yere konan, bir yerde konaklayan. 3. müz. inici, tizden peşte doğru giden dizi.

necm (a.i.c. encâm, encüm, nücûm): 1. yıldız. 2. Kur'ân.

nedîm (a.i.): 1. meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı. 2. s. büyükleri, fıkra ve hikayeleriyle eğlendiren. 3. s. güzel hikâye anlatan, tatlı konuşan.

nehy-i münker: Allah'ın haram kıldığı şeyleri işlemekten men'etmek.

nekîr (a.h.i. nekre'den): 1. mezarda ölüleri sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı. [ötekinin adı"Münkir" dir]. 2. tanınmamış, inkâr edilmiş.

nemek (f.i.): 1. tuz.

nerd (f.i.): tavla, tavla oyunu.

nerd-bân (f.b.i.): merdiven.

nev-civân (f.b.s.): taze, genç delikanlı. [aslı "nev-cüvân" dır].

nezâket (o.i. nâzük'den): 1. naziklik. 2. zariflik, incelik. 3. terbiye. 4. ehemmiyet

nısf (a.s.c. ensâf): 1. yarım, yarı. 2. i. g. s. bir yazı sitili.

nigâh (f.i.): 1. bakış, bakma.

nigâr (f.i.): 1. resim. 2. (resim gibi güzel) sevgili. 3. s. resmedilmiş, resmi yapılmış.

nihânî (f.i.): 1. gizlilik, saklılık. 2. s. gizli, saklı.

niyâz (f.i.): 1. yalvarma, yakarma. 2. dua. 3. bâzı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duası. 4. ihtiyaç, muhtaçlık.

nizâr (f.s.): zayıf, arık, lagar.

nûş (f.i.): 1. tatlı; bal. 2. içki, işret.

Ö

öşr (a.i.c. a'şâr): 1. öşür, onda bir, ondalık, onda biri alınan vergi [esâsı, şeriattan alınmıştır]. 2. Kur'an-ı Kerîm'den 10 âyetlik kısım.

P

pâ-mâl (f.b.s.): ayak altında kalmış, çiğnenmiş, pâ-mâl-i adû düşmanların ayakları altında çiğnenmiş.

pâre (f.i.): 1. parça. 2. sayı, bölük. 3. para.

pâsbân (f.b.i.): gece bekçisi.

pây (f.i.): 1. ayak.

pâyân (f.i.): 1. son, nihayet. 2. uç, kenar. 3. tas. sufinin ulaşacağı birlik âlemi.

pehlevân (f.i.): pehlivan, güreşçi, yiğit.

pehlû (f.i.): vücudun iki yanından biri, yan.

pend (f.i.): nasîhat, öğüt.

perdâz (f.s.): "tertipleyen, düzenleyen, düzeltici", mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar.

perî-rû (f.b.s.): peri yüzlü, çok güzel.

pertev (f.i.): 1. ışık, parlaklık, yalım.

pervâz (f.i.): 1. uçma, uçuş. 2. saçak [dam ve elbisede]. 3. hücre. 4. ayna. 5. dolap. 6. aynalı ince uzun tahta.

pîç (f.i.): büklüm, kıvrım, dolaşık.

puhte (f.s.c. puhtegân): pişmiş, pişkin; olgun, gün görmüş adam.

R

ra'nâ (a.s.): 1. güzel; lâtif, hoş görünen.

râcil (a.s. ricl'den): 1. yaya. 2. bilgisiz.

rahmet (a.i.): 1. acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama.

rakîb (a.s. ve i. rekabet'den. c. rakîbân, rukabâ): 1. her hangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri. 2. bekçi. 3. Allah adlarından olup "görüp gözeten" demektir.

raks (a.i.): tepme, sıçrayarak oynama, dans etme.

remmâl (a.s.): remil döken, fal açan, kayıptan haber vermek iddiasında bulunarak dolandırıcılık eden [adam].

rencîde (f.s.): incinmiş, kırılmış.

revâ (f.s.): yakışır, uygun, yerinde.

risâle (a.i.c. resâil): 1. mektup. 2. kısa yazılmış küçük kitap. 3.mecmua, dergi.

rişte (f.i.): 1. iplik, tire.

rub' (a.s.): dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan bir kısmı.

ruhsâr (f.i.): 1. yanak . 2. yüz, çehre.

rûşen (f.s.):1.aydın, parlak. 2. belli, meydanda. **rûz:** gün, gündüz.

S

sad (a.): Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup yüz sayısının karşılığıdır.

safâ (a.i.): l. saflık, berraklık. 2. gönül şenliği, kedersizlik, neş'e, zevk, eğlence.

sâgar (f.i.): 1. kadeh, içki bardağı. 2. tas. Allah'ın nuru ile dolan insan gönlü.

sahn (a.i.): 1. avlu. 2. evin ortasındaki açıklık. 3. oyuk, boşluk, boş yer. 4. orta, meydan, aralık; cami ve medreselerde umûmun toplanmasına mahsus üstü kubbeli, örtülü yer. 5. büyük kâse. 6. sahan. 7. sahne. 8. zil.

sakar (a.i.): cehennem, tamu.

sâkî (a.s. saky'dan. c. sukat): 1. su veren, su dağıtan. 2. kadeh,

salât (a.i.c. salavât): 1. namaz.

sâlik (a.s. sülûk'den. c. sâlikân, sâlikîn): 1. bir yola giren, bir yolda giden. 2. bir tarikata girmiş bulunan.

sanem (a.i.c. esnâm): 1. put. 2. güzel kimse.

sanevber (a.i.): fıstık çamı.

satr (a.i.c. sutûr): yazı sırası.

sayd (a.i.): 1. av. 2. avlama, avlanma.

sebak (a.i.): 1. ders. 2. öndül.

secde (a.i.c. secdât): namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibaret ibâdet vaziyeti.

seg (f.i.): 1. köpek, it.

sehî-kad (f.a.b.s.): boylu boslu, düzgün endamlı.

selâm (a.i.): 1. barış, rahatlık. 2. sonu iyi ve hayırlı çıkma. 3. fanî, gelip geçici olmama, zevalsizlik. [Allah adlarından biri]. 4. aşinalık, bildik. 5. selâm, esenleme.
selsebîl (a.i.): 1. tatlı ve hafif su. 2. Cennette bir çeşmenin adı. 3. suyunun aktığı yer kademeli olan bir çeşit çeşme.
semâ (a.i.): gökyüzü.
semend (f.i.): 1. kula at. 2. çevik ve güzel at.
seng (f.i.): 1. taş.
ser-âmed (f.b.s.): başta bulunan, ileri gelen.
ser-fürû (f.i.): baş eğme, söz dinleme.
serrâc (a.i.): saraç.
ser-tırâş (f.b.i.): berber.
server (f.i.):. 1. baş, başkan, reis, ulu.
sevb (a.i.c. sevâb, siyâb): 1. bez. 2. elbise.
seyrân (a.i.): 1. gezinme. 2. bakıp seyretme,.
sırât (a.i.): 1. yol, ark 2. cennete gidebilmek için herkesin üzerinden geçmeğe mecbur olduğu cehennem üzerine kurulan köprü.
lutf (a.i.): 1. hoşluk, güzellik. 2. iyi muamele; iyilik.
sıyâm (a.i.): oruç.
sîb (f.i.): elma.
sîm-ber (f.b.s.): göğsü gümüş gibi olan.
sîm-ten (f.b.s.): gümüş tenli.
sî-murg (f.i.): anka kuşu, masal kuşu.
sipihr (f.i.): 1. talih.
sitem-ger (f.b.s.): zulmeden, haksızlık eden, zâlim.
sûd (a.s.): sevdalar.
sûd (f.i.): fayda, kâr, kazanç.
suhan-dân (f.b.s.): söz bilen, güzel söz söyleyen.
sûret (a.i.c. suver): 1. biçim, görünüş, kılık. 2. tarz, yol, gidiş. 3.çâre.
surh: surh (f.s.): 1. kırmızı, kızıl. 2. kırmızı mürekkep. 3. bab veya fasıl başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan yazma kitap.
sükker (a.i.): şeker.

Ş

şa'bân (a.i.c. şaâbîn): 1. Arabî aylarının sekizincisi, ramazandan önce gelen ay.
şahbâz (f.b.i.): 1. bir cins iri ve beyaz doğan. 2. yiğit, şanlı, gösterişli.
şark (a.i.): 1. doğu. 2. Avrupa kültürünün dışında kalan Müslüman ülkeleri.
şeb (f.i.c. şebân): gece.
şefkat (a.i.c. eşfâk): 1. şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevme.
şehr-istân (f.b.i.): büyük şehir.
şeker-hand (f.b.s.): sevgilinin tatlı tatlı gülüşü.[zıddı "zehr-hand"].
şemsü'l-e'âlî: 1.itibarı ve şerefi yüksek zâtlar. 2.iyiler. 3.günahtan sakınan temiz ve sâlih amel sâhibi kimseler.
şevk (a.i.c. eşvâk): şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç. [Türkçe'de "ışık" manasınadır].
şi'r-gûy : şiir söyleyen
şihâb (a.i.c. şihbân, şühüb): 1. kıvılcım. 2. akan yıldız. 3. erkek adı. [Arapçada "cesur, yürekli kimse" manasınadır].
şûrîde (f.s.): 1. karışık, perişan. 2. âşık, tutkun.
şürû' (a.i.): başlama.

T

ta'lîm-hâne (a.f.b.i.): askerin tâlime alışmasına mahsus yer, meydan.

ta‘n (a.i.): sövme, yerme; ayıplama.

tâbân (f.s.): 1. ışıklı, parlak.

tabl (A.i.): 1. davul. 2. anat. kulak zarı.

tahiyyât (a.i. hayy'den): "Allah ömürler versin!" demeler; selâmlar, hayır dualar. 2. namazın ka'delerinde okunan "ettehiyyâtü" duası.

tahsîl (a.i. husûl'den): 1. hâsıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme. 2. vergi veya îrat toplama. 3. ilim öğrenme.

tañ: 1. şafak vakti. 2. hayret, şaşma, şaşırma.

tarâvet (a.i.): tazelik, taze olma.

tarh (a.i.): 1. atma, koma, bırakma. 2. dağıtma, bölme, ta'yin. 3. kurma, tertipleme, düzenleme. 4. mat. çıkarma,. 5. süslemeli desen. 6. bahçede çiçek dikmek üzere ayrılan yer.

tasvîr (a.i. sûret'den): 1. resmini yapma. 2. resim; figür; portre, 3. ed. yazıyla tarif etme.

tecellî (a.i): 1. görünme; belirme. 2.kader, talih. 3. Allah'ın lûtfuna nail olma. 4. tas. hak nurunun tesiriyle makbul kulların kalbinde ilâhî sırların ayan olması hâli.[zıddı "setr"].

tehî (f.s.): 1. boş. 2. zf. boşuna. 3. hünersiz.

tekbîr (a.i. kibr'den. c. tekbîrât): "Allâhü ekber

(Tanrı ululuların ulusudur) deme[k].

temâşâ (f.i.): 1. bakıp seyretme. 2. gezme.

terâne (f.i.): 1. nağme, ahenk, makam. 2. ed. dört mısrâdan oluşan ve birinci, ikinci ve dördüncü mısraları birbiriyle kafiyeli olan şiir, dörtlük.

terâzû (f.i.): terazi, cân-bâz canı ile oynayan, canbaz.

tesbîh (a.i. sebh'den): 1. (c. tesbîhât): sübhânallah" kelimesini söyleyerek Allah'a ta'zîm etme. 2. tespih, dâne-i hâl tek ben.

teşne (f.s.c. teşne-gân): 1. susamış.

tevzî‘ (a.i. vez'den. c. tevzîât): 1. dağıtma, dağıtılma. 2. herkese payını dağıtma, üleştirme.

teyemmüm (a.i. yemam'dan. c. teyemmümât): su bulunmayan yerlerde, su bulunmasına imkân olmayan hallerde niyet ederek abdest veya gusül yerine kaim olmak üzere (kum, toprak, tuğla gibi) arz cinsinden bir şeye iki defa ellerin iç kısmını sürerek fazla tozu silkeledikten sonra birinci defasında yüzü, ikinci defasında sol elin içiyle sağ kolu, sağ elin içiyle de sol kolu sıvama, [sağa, sola, ileriye, geriye dörder bin adımlık mesafede su bulunmadığı takdirde teyemmüm caiz olur].

tıfl (a.i.c. etfâl): küçük çocuk.

tıynet (a.i.): yaradılış, mizaç, maya.

tîg (f.i.): kılıç.

tîr-ger (f.b.i.): ok yapan san'atkâr.

tiryâkî (a.s.): 1. afyon düşkünü. 2. keyif verici şeylerden birine düşkün olan. 3. mec. huysuz, titiz, aksi [Türkçe şekli "tiryaki"].

tübbet (a.i.): Tibet ülkesi. İyi miskler bu ülkede bulunur.

U

ûd (a.i.c. a'vâd, îdân): 1. ağaç, odun. 2. ödağacı. 3. müz. ut.

ukbâ (a.i.): 1. ceza. 2. âhiret, öbür dünyâ.

unvân :

uryân (a.i.): çıplak.

uşbu: işte bu.

uşşâk (a.i. âşık'ın c.): 1. âşıklar.

Ü

üstühân (f.i.): kemik.

üveyk : bir kuş türü.

üẕn (a.i.c. âzân): 1. Kulak. 2. telli çalgılarda akord etmeye yarayan burgu, mandal.

V

verd (a.i.): 1. doru at. 2. Hz. Muhammed'in yedi atından birinin adı. 3. rengi doru olan arslan.

vezn (a.i.c. evzân): 1. tartma, tartılma; tartı. 2. ağırlık.

vîrân (f.s.): 1. yıkık, yıkılmış. 2. kederli, üzgün.

vuzû (a.i.): abdest alma; abdest.

zâl (f.s.): 1. ihtiyar, aksakallı, zâlim, acımasız. 2. (h.i.): eski Fars kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adı.

zarîf (a.s.c. zurefâ): 1. zarâfetli, güzel, şık. 2. nâzik, ince, yakışıklı, beğenilir tavır ve edalı. 3. ince nükteli, ince nüktelerle konuşan.

zeberced (a.i.): zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

zerîn(f.s.): 1. altından yapılmış, altın. 2. altın gibi sarı. 3. parlak. 4. kadın adı. 5. bot. fulya.

zîbâ (f.s.): 1. süslü. 2. yakışıklı, güzel.

zihî (a.e.): 1. ne güzel, ne hoş. 2. aferin, bravo!,

zinhâr (f.e.): sakın! asla, olmaya, aman!

ziyâ (a.i.): 1. ışık, aydınlık.

ziyâde (a.i.c. ziyâdât): 1. artma, çoğalma. 2. s. artan, fazla kalan. 3.s. çok bol. 4. s. aşırı, fazla.

zûr (f.i.): kuvvet, güç.

yed-i beyzâ (en beyaz el): Hz. Musa'nın Fir'avuna karşı; mucize olarak ışıklı görünen parlak eli.

yüsr (a.i.): 1. kolaylık, rahat. 2. zenginlik.

Z

za'îf (a.s.): 1. zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsiz, kansız, arık. 2. gevşek, 3. tembel.

zâhid (a.s.): 1. çok, aşırı sofu; kaba sofu. 2.[alevîlerce] Kızılbaş olmayan. 3. i. erkek adı.

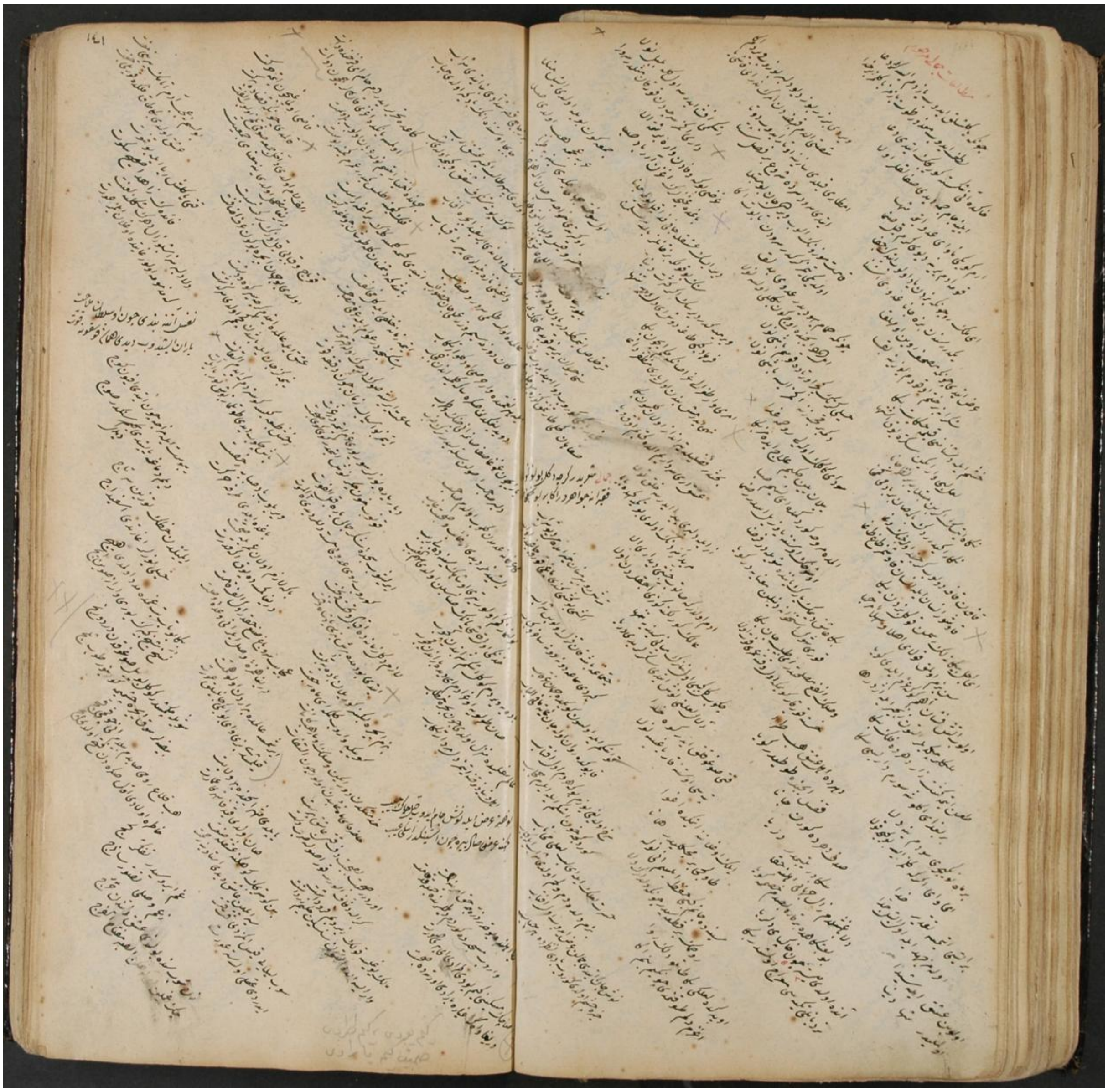
zâhir (a.s. zuhûr'dan): 1. görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.2. zf. elbette, şüphesiz, öyledir ya. 3. zf. galiba, zannederim, umulur ki. 4. zf. görünüşe göre, anlaşılan, meğer. 5. i. dış yüz, görünüş.

zülâl (a.i.): 1. saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su.

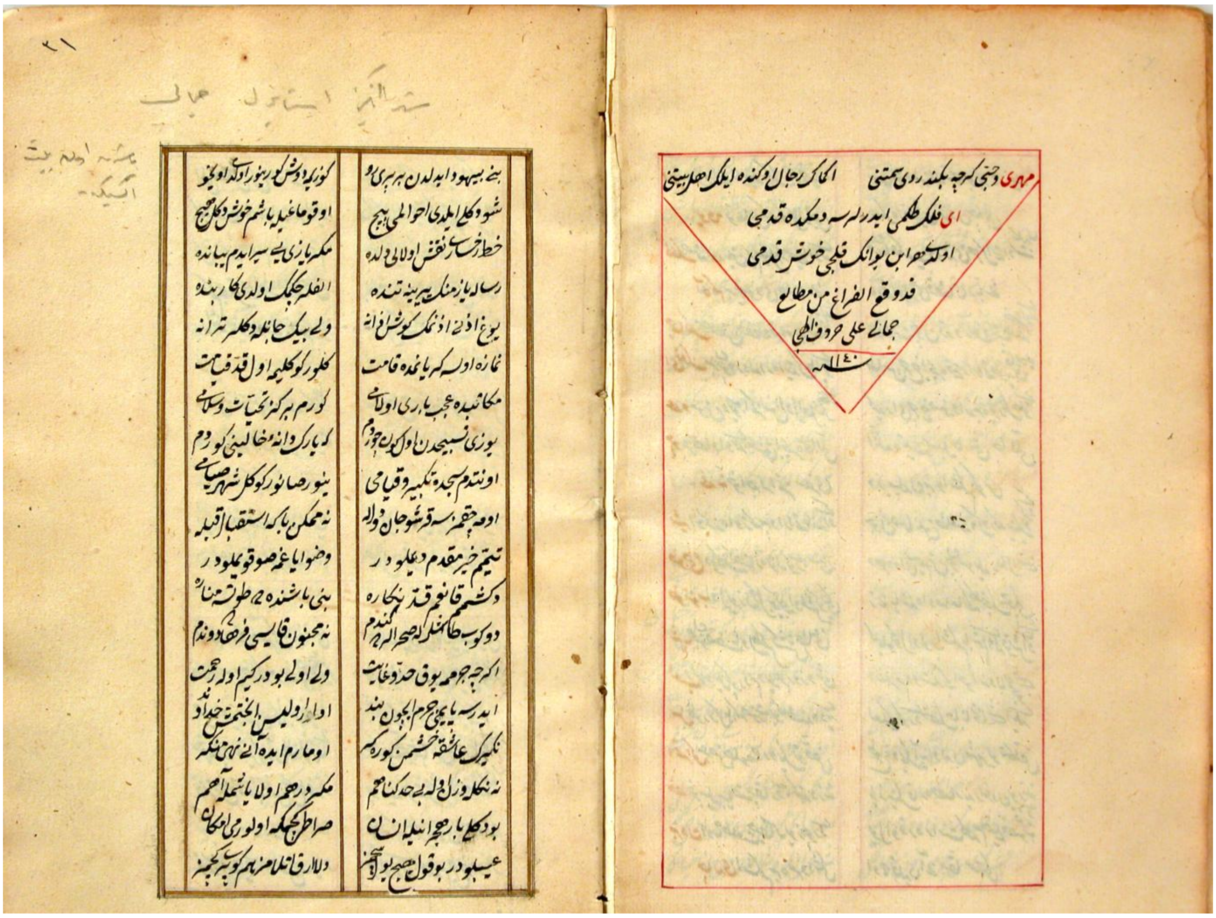
NÜSHALARIN İLK VARAK FOTOĞRAFLARI

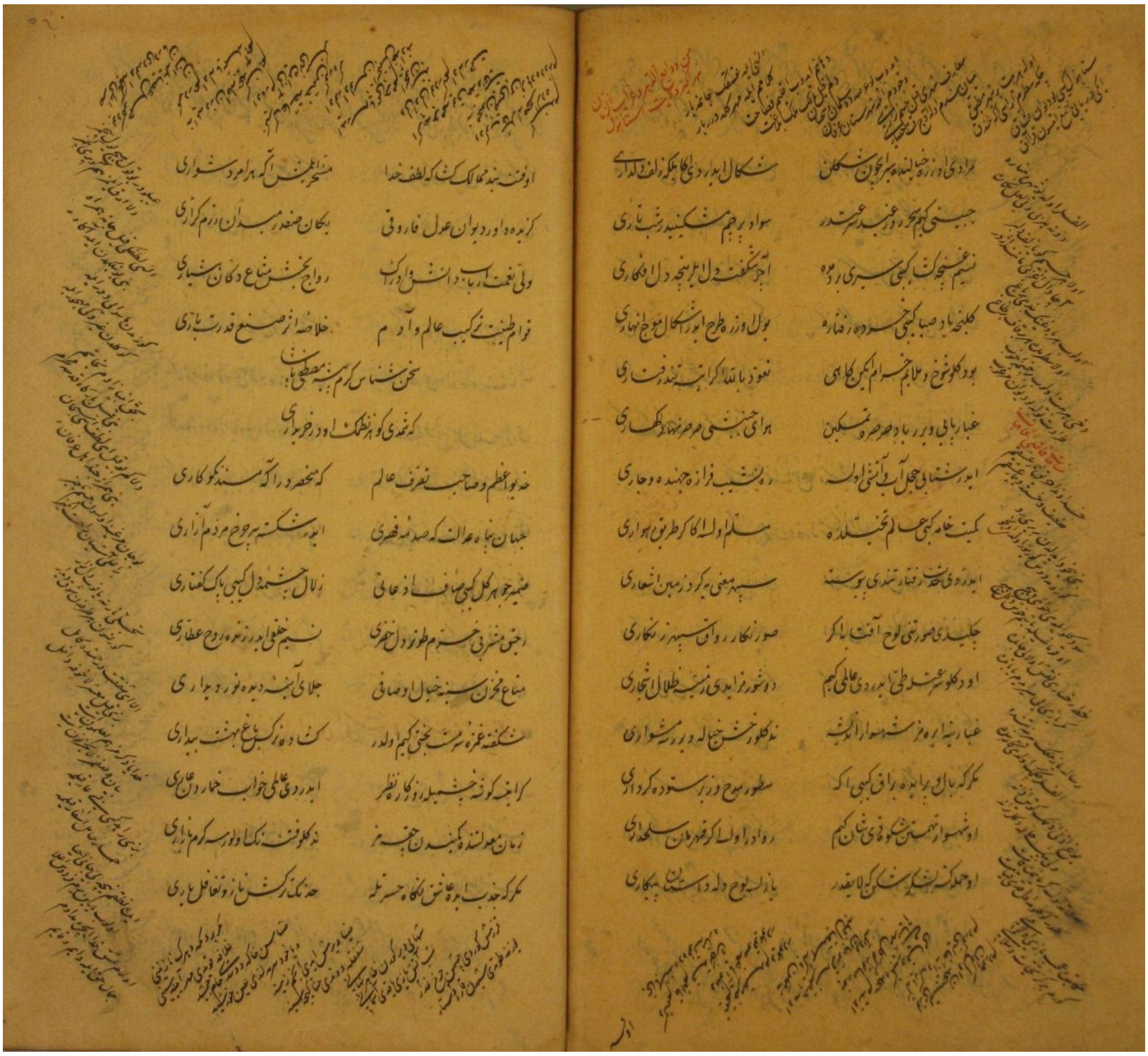
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Metâli'-i Cemâlî, Nu: T. 9263.

Ankara Milli Kütüphane Nüshası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Mütâla'ât-ı Cemâlî Merhûm, Nu: 06 Mil Yz FB 533/3 (M)

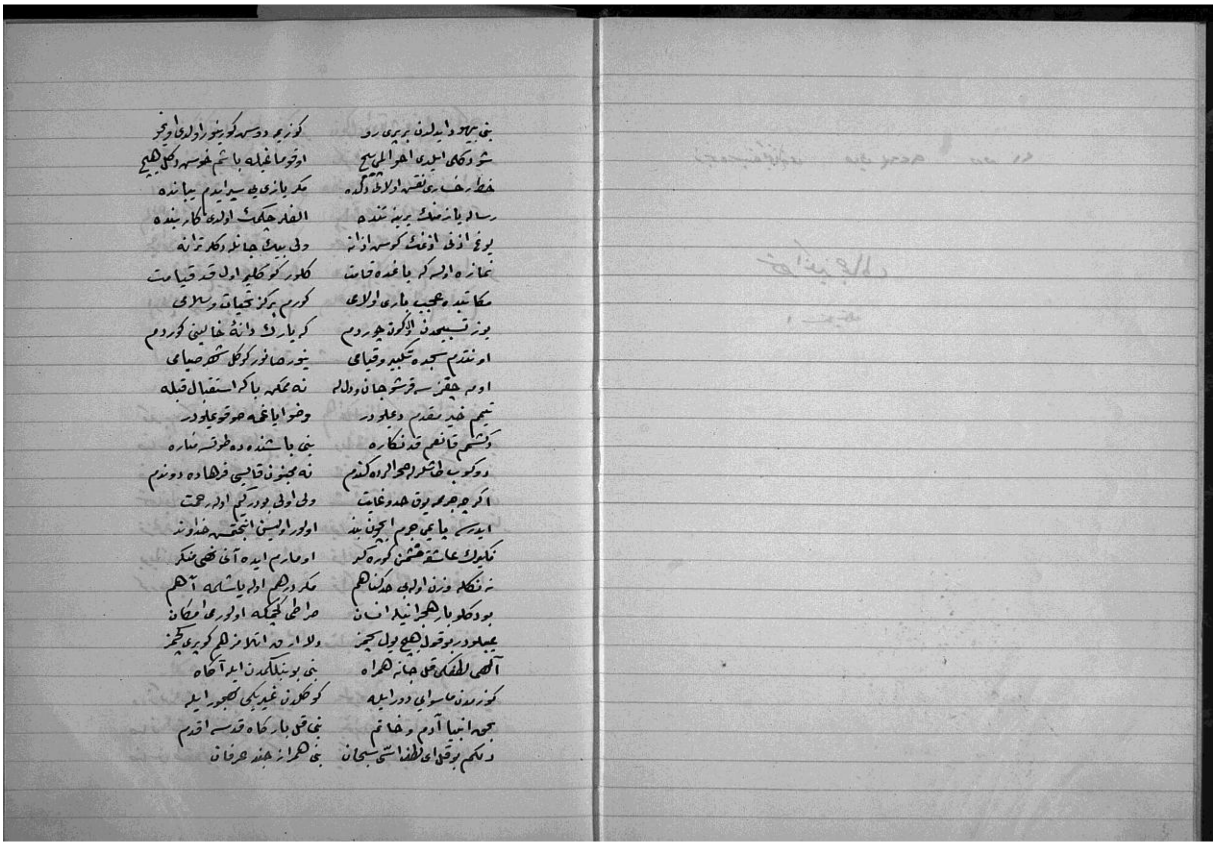
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Şehr-engîz-i İstanbul, Nu: T. 9263

İstanbul Köprülü Yazma Eserler Kütüphanesi, Hafız Ahmed Paşa Bölümü, Şehr-engîz-i İstanbul, Nu: 34 Ha 362/23.

Ankara Millî Kütüphane Nüshası, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Şehr-engîz-i İstanbul, Nu: 06 Mil Yz B 208/1.

Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Nadir Eserler Bölümü, Agah Sırrı Levend Kitapları, Şehr-engîz-i İstanbul, Nu.:169.